

EX PANNONIA

29

Суботица / Subotica / Szabadka

2025

У финансирању овог броја часописа учествовао је Град Суботица

EX PANNONIA

Број 29
Суботица 2025.

Издавач:
Историјски архив Суботица

Publisher:
The Historical Archives of Subotica

Главни и одговорни уредник:
Стеван Мачковић

Editor-in-chief:
Stevan Mačković

Уредник:
Дијана Бореновић

Editor:
Dijana Borenović

Редакција:
Стеван Мачковић, Татјана Сегединчев,
др Золтан Месарош, др Золтан Девавари,
доц. др Борис Стојковски,
проф. др Светозар Бошков, Дејан Мркић

Editorial Board:
Stevan Mačković, Tatjana Segedinčev,
Zoltan Mesaroš PhD, Zoltan Devavari PhD,
Asst. Prof. Boris Stojkovski PhD,
Assoc. Prof. Svetozar Boškov PhD, Dejan Mrkić

Лектор за српски језик:
Дијана Бореновић

Copy Editor for Serbian:
Dijana Borenović

Лектор за мађарски:
Марта Мачковић

Copy Editor for Hungarian:
Marta Mačković

Превод сажетака на мађарски језик:
Золтан Месарош

Translation of Resumes in Hungarian:
Zoltan Mesaroš

Адреса редакције/Address: Trg slobode 1/III,
Телефон/Telephone: +381 (0)24 524-033

expannonia.suarhiv.co.rs
redakcija@suarhiv.co.rs
suarhiv.co.rs
info@suarhiv.co.rs

Часопис *Ex Pannonia* излази једном годишње

САДРЖАЈ

СТУДИЈЕ

ЗАВИЧАЈНА ИСТОРИЈА

Емил Либман Зорица Либман Јасна Васић	Прим. др сц. мед. Фабијан Скендеровић Начелник Неуропсихијатријског одељења Опште болнице у Суботици	5
Дејан Мркић	Ing. Milan Manojlović, u dokumentima, projektima i sećanjima	12
Карло Славић	Вино „Цигањ баро“ („Cigány báró“, „Барон циганин“), један посебан случај маркетинга 1960-тих година	19

АРХИВИСТИКА

Татјана Сегединчев	Сецесија и историјски извори	30
--------------------	------------------------------	----

ИЗ АРХИВСКЕ ГРАЂЕ

Stevan Mačković	Jevrejska loža Matnat Jad u Subotici i njeni članovi (1934–1940)	40
-----------------	--	----

БИБЛИОГРАФИЈЕ

Ивона Војнић Хајдук Изабела Папди	Библиографија Жужане Дракслер Кункин (1964–2024)	53
--------------------------------------	--	----

ИНТЕРВЈУ

Смиљан Њагул	Од ране младости на градилишту	82
--------------	--------------------------------	----

ИЗ РАДА АРХИВА

Тамара Петковић	Летопис Историјског архива Суботица у 2024. години	90
-----------------	--	----

ПРИКАЗИ

Zoltan Mesaroš	Arpad Pap: <i>Urbana patologija – Upotreba prostora jednog grada iz provincije, Društvo i istorija Subotice (1867–2010)</i> (Prikaz knjige)	93
----------------	---	----

АУТОРИ У ОВОМ БРОЈУ

95

УПУТСТВО САРАДНИЦИМА

95

TARTALOM

KUTATÁSOK

HELYTÖRTÉNET

Libman Emil Libman Zorica Vasić Jasna	Dr. Fabijan Skenderović főorvos, orvostudományok doktora A Szabadkai Közkórház Neuropszichiátriai Osztályának vezetője	5
Mrkić Dejan	Milan Manojlović mérnök: dokumentumok, projektek és visszaemlékezések tükrében	12
Szlávics Károly	„Cigány báró” bor, az 1960-as évek marketingjének egy különleges esete	19

ARCHIVISZTIKA

Segedinčev Tatjana	A Szecesszió és a történelmi források	30
--------------------	---------------------------------------	----

LEVÉLTÁRI ANYAG

Mačković Stevan	A „Matnat Jad” (Ajándék) zsidó páholy Szabadkán és annak tagjai (1934–1940)	40
-----------------	---	----

BIBLIOGRÁFIÁK

Vojnić Hajduk Ivona Papdi Izabela	Draksler Kunkin Zsuzsana bibliográfiája	53
--------------------------------------	---	----

INTERJÚ

Njagul Smiljan	Az építkezéseken fiatal kora óta	82
----------------	----------------------------------	----

A LEVÉLTÁR TEVÉKENYSÉGÉBŐL

Petković Tamara	Szabadkai Történelmi Levéltár eseményei 2024-ban	90
-----------------	--	----

ISMERTETÉSEK

Mészáros Zoltán	Könyvismertető, Papp Árpád: Városi patológia – Egy vidéki város térhasználata, Szabadka társadalma és történelme (1867–2010)	93
-----------------	--	----

E SZÁM SZERZŐI

95

UTASÍTÁSOK MUNKATÁRSAINKNAK

95

CONTENTS

STUDIES

LOCAL HISTORY

Emil Libman Zorica Libman Jasna Vasić	Dr. Fabijan Skenderović Head of the Neuropsychiatric Department of the General Hospital in Subotica	5
Dejan Mrkić	Ing. Milan Manojlović, in documents, projects and memories	12
Karlo Slavić	Wine Cigány báró, (“Baron gypsy”), a special case of marketing in the 1960s	19

ARCHIVAL SCIENCE

Tatjana Segedinčev	Secession and historical sources	30
--------------------	----------------------------------	----

FROM THE ARCHIVAL MATERIAL

Stevan Mačković,	Jewish lodge Matnat Jad in Subotica and its members (1934–1940)	40
------------------	---	----

BIBLIOGRAPHIES

Ivona Vojnić Hajduk Izabela Papdi	Bibliography of Žužana Draksler Kunkin	53
--------------------------------------	--	----

INTERVIEW

Smiljan Njagul	On a construction site from a young age	82
----------------	---	----

ARCHIVES' ACTIVITIES

Tamara Petković,	Chronicle of The Historical Archives of Subotica for the year 2024	90
------------------	--	----

REVIEWS

Zoltan Mesaroš,	Review of the book <i>Urbana patologija – Upotreba prostora jednog grada iz provincije, Društvo i istorija Subotice (1867–2010)</i> by Arpad Pap	93
-----------------	--	----

AUTHORS IN THIS ISSUE

95

INSTRUCTION TO PARTICIPIANTS

95

Прим. др сц. мед. Фабијан Скендеровић начелник Неуропсихијатријског одељења Опште болнице у Суботици

Сажетак: Др Фабијан Скендеровић, по дипломирању и завршеној специјализацији из неуропсихијатрије, постављен је 1963. године за начелника Суботичког психијатријског одељења. Усавршавао се углавном на медицинским факултетима у Француској где је спремао и своју докторску дисертацију. Након пресељења интерног одељења у болничке просторије нове болнице 1972. године, отворено је на VII спрату посебно одељење за неурологију. Након реновирања „Б“ павиљона пресељена је психијатрија 1976. године из старог приземног одељења у просторије „Б“ павиљона. Др Ф. Скендеровић је начелник оба одељења све до одласка у пензију 1987. године.

Кључне речи: Др Фабијан Скендеровић, развој Неуро-психијатрије у нас

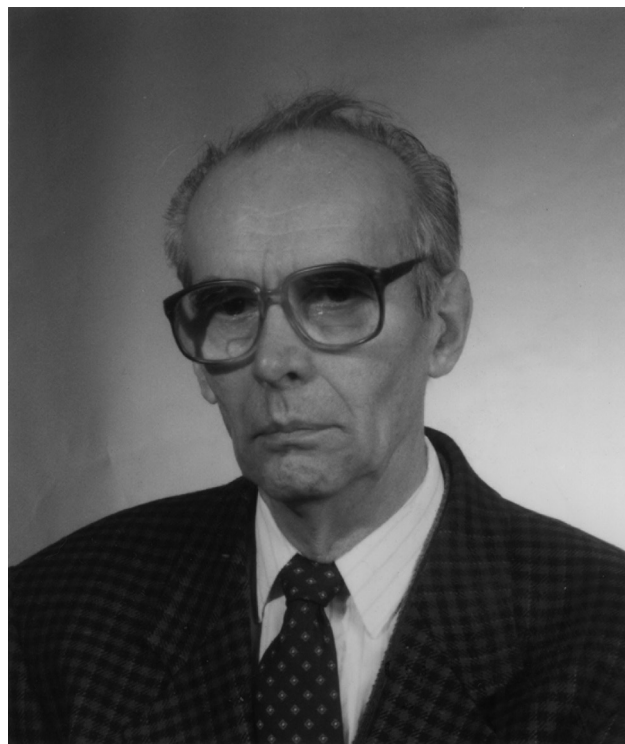
Кратак историјат психијатрије у Суботици

Година 1878. сматра се почетком психијатријске службе у нас, иако је још 1841. године градски капетан у свом извештају изнео да у граду постоје четири мушке и четири женске особе „луде“ (őrültek), осам „будала“ (csábák, idioták) и 13 тешко умно поремећених особа (nehézkárosák). Међу њима налазили су се и јако немирни и агресивни болесници који су стављени у посебне просторије градске општине.

Начелник града замолио је да због вике и буке ових болесника не може да ради, те да их треба затворити у просторије које немају везе са његовим просторијама. Предложио је да се упуते на Клинику за психијатрију у Будимпешту, но како тамо није било места, захтев је враћен.

Тада је у дворишту Грађанске болнице изграђена према нацрту градског архитекте Михајла Тота (Toth Michály) зграда са пет соба (хелија) и просторијама којих није било у главној згради Болнице: праона, мртвачница и соба за обдукције. Тако је Суботица била међу првим

градовима јужног дела мађарске територије Аустроугарске монархије која је имала стационар за умно оболеле.¹

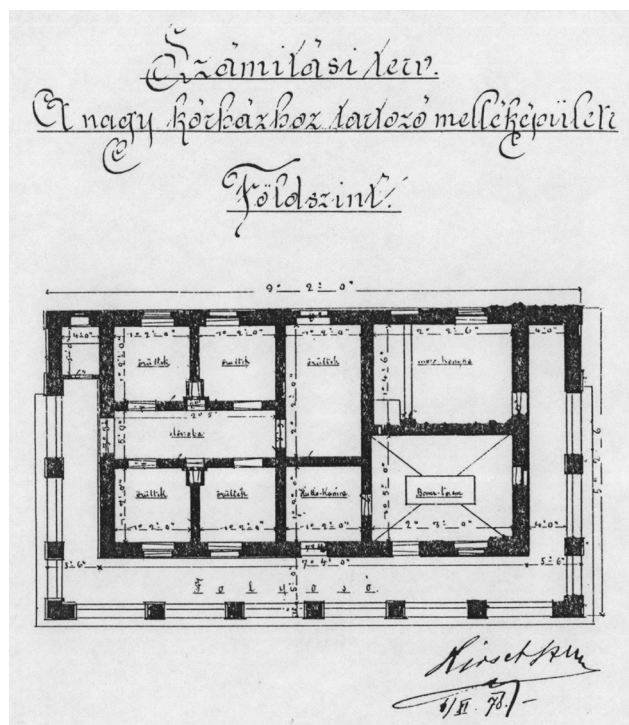
Прим. др сц. мед. Ф. Скендеровић

Последња деценија XIX века је раздобље када се у Суботици, која је 1890. године имала 82.122 становника, јавља капитализам, развија индустријализација и урбанизација и када је постала центар друштвено-културног живота Северне Бачке. Ове промене и начин живота утицале су на до тада миран и једноличан живот грађана – јављао се све већи број умно оболелих. Подигнута је 1897. године нова павиљонског типа Болница са 160 болесничких постеља.²

Међу павиљонима био је изграђен и павиљон

¹ Đerđ Sakač, *Početak rada Psihijatrijskog odeljenja u Subotici i osvrt na patologiju tokom 1905–1914. godine*, Med. Pregled br. 11-12 (1988), 512–514. ИАСу, Ф. 272, Магистрат слободног краљевског града – Суботица (1779–1849); 1770–1850, пред. бр. 10476/pol. 1868; ИАСу, Ф. 272, пред. бр. 12-С-276/pol. 1841.

² Az új kórház, Szabadság, 1891.IV 26. – Mária Váleria közkórház megnyitása, Bácskai Ellenőr, 1896. X 27.

План зграде за умоболне болеснике (1878)

„К“ за душевне болеснике са 10 болесничких постеља, који се морао доградити 1906. године са две просторије по 20 болесничких постеља. Разлог томе је био што је 1899. године већ било 69 умно поремећених особа. Старосна доб оболелих

кретала се од 20 до 60 година од којих су многи били хоспитализовани и по више месеци.³

Др Адолф Вилхајм (Wilhelm Adolf), офталмолог, управник Опште болнице и шеф Одељења за очне болести, водио је и Пододељење за кожно-венеричне болести према Правилнику о раду Болнице из 1896. и 1897. године.⁴

Дијагностику оболелих од душевних болести било је тешко поставити јер „нозолошке јединице, нарочито функционалне психозе, а посебно шизофрене групе нису биле јасно дефинисане“. Користиле су се дијагнозе: Dementia praecox и Schizophrenia, а за афективне психозе – Depressio, Mania, Melancholia, Psychosis.⁵ Лечење је било седативима и одвајање болесника, нарочито агресивне природе из друштвене средине.

У периоду између два светска рата др. Пајо Ивковић Ивандекић, лекар опште медицине је био управник Болнице, шеф Одељења за Кожно-венеричне болести и Пододељења за душевне болеснике према Правилнику о раду болнице из 1896–1897. године. У терапију душевних болесника увео је уметно изазвану хипертермију маларијом по Вагнер-Јауригу (Wagner-Jaureg, 1857–1940), коматозну терапију инсулином и електроконвулзивну терапију (ЕКТ).⁶

Први специјалиста из неуропсихијатрије у Суботици и Војводини био је др Никола Шугар. Он је у својој приватној ординацији 1927. године применио психотерапију, индивидуалну и групну психоанализу.⁷

³ Đerđ Sakač, *Početak rada Psihijatrijskog odeljenja u Subotici i osvrt na patologiju tokom 1905–1914. godine*, Med. Pregled br. 11-12 (1988), 512–514. ИАСу, Ф. 2, Градско веће слободног краљевског града – Суботица (1861–1918); 1838–1918, Записник скупштине, одлука бр. 248/31.V 1906. I одлука бр. 272/2.VI 1906.

⁴ Emil Libman, *Istaknuti lekari Subotice (1792–1992)*, Subotica 2003, 42–46. Dr Adolf Vilhajm (Segedin, 1853–Subotica, 1933), diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Beču 1877. Bio je sekundarni lekar na Klinici za očne bolesti u Beču (1881–1882), privatni je lekar u Subotici (1853–1885), upravnik Bolnice, šef odeljenja za očne bolesti i pododeljenja za kožno-venerične bolesti (1897–1919), poboljšao je rad na mnogim odeljenjima i borio se protiv trahoma. Učestvovao je u radu stručnih sastanaka. U penziji je od januara 1919. Kao penzioner bio je član Uprave Jevrejske bolnice (1923–1933). ИАСу, Ф. 2, Записник Скупштине из 1894, одлука бр. 255/24.VII 1894, Szabadka szabad. k. ir.város „Mária Valeria“ közkórháznak Alapszabályzata 1894. ИАСу, Ф. 2, пред. бр. X-318/1897.

⁵ Slavka Morić-Petrović, *Psihijatrija*, Beograd–Zagreb 1987, 1–9.

⁶ Emil Libman, *Istaknuti lekari Subotice (1792–1992)*, Subotica 2003, 84–187: Dr Pajo Ivković-Ivandekić (Subotica, 1890 – Subotica, 1973), diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Budimpešti 1913. Bio je sekundarni lekar Bolnice u Subotici. Od 1914. je bio v.d. šef Hirurškog odeljenja, a od 1919 do 1941. Upravnik Bolnice i šef Odeljenja za kožno. vener. bolesti i Pododeljenja za duševne bolesnike. Od 1941–1944. je zatočenik mađarskih vlasti. Ponovo je upravnik Bolnice 1945–1950. i Pododeljenja 1945–1952. Uveo je savremene načine lečenja psihijatrijskih bolesnika. Izgradio je paviljon za ženske bolesti i porođaje (1937) i osnovao Odeljenje za bolesti uha, nosa i grla (1939). Bio je predsednik Podružnice Srpskog lekarskog društva Podružnice u Subotici (1946–1950). Dobio je Orden rada Sv. Save IV reda (1930) i Diplomu Podružnice SLD u Subotici (1965).

⁷ Jelena Zulević, *120 godina od rođenja našeg prvog psihoterapeuta*, Dr Nikola Šugar rođen je 25.8.1897. godine u Subotici. Sin Bele i majke Pauline rođ. Perl. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Subotici. Diplomirao je na Med. fakultetu u Pragu. U Berlinu je slušao didaktičku analizu a u Beču predavanje Sigmunda Frojda (Sigmund Freud, 1856–1939). U Subotici je 1927. otvorio privatnu ordinaciju i lečio psihoanalizom. U Beogradu je od 1937. do 1941. godine. Bio je jedan od prvih psihijatara i jedini psihoanalitičar u Voјvodini. Deportovan je 1944. Pisao je u psihoanalitičkim časopisima na nemačkom i mađarskom jeziku. Jedan rad je bio na srpsko-hrvatskom *Uloga psihoanalize u duševnoj higijeni i profilaksi psihoza i neuroza (Učitelj – časopis Udruženja učitelja Jugoslavije, 1933)*. Pored stručnih tema javljao se sa radovima o ekonomskim i političkim događajima. Smatrao je da veliku ulogu u psihičkim poremećajima imaju ekonomski i socijalni faktori. Bio je član bečkog psiho-analitičkog društva (1933) a nešto kasnije

После Другог светског рата од 1952. до 1958. године Пододељење за душевне болеснике обилазили су лекари са Одељења за интерне болести и лекари опште медицине који су у своје слободно време волонтерски радили, а два пута недељно долазили су специјалисти са Неуро-психијатријске клинике Медицинског факултета у Београду (Др Никола Волф и др Душан Петровић). Године 1958. постављен је за начелника Одељења за душевне болеснике др Геза Чех (Csech Geza, 1925–?), лекар специјалиста из неуро-психијатрије.

Психолог Иван Панчић примљен је 1961. године.⁸

Проф. Иван Панчић

Др Г. Чех вршио је консултативне прегледе болесника са неуролошким тегобама на Одељењу за унутрашње болести где су ови болесници лежали и лечили се. Одласком др Г. Чеха из Суботице 1963. године, др Фабијан Скендеровић именован је за начелника Одељења за Психијатрију.

Др Фабијан Скендеровић – живот и рад

Фабијан Скендеровић је рођен 16. јануара 1927. године у Суботици. Основну и средњу школу похађао је у месту рођења, а велику матуру положио је после повратка из војске (био је војник од јануара до децембра 1945). Дипломирао је на Медицинском факултету 1955. године у Београду. Обавезни једногодишњи лекарски стаж обавио је у суботичкој Болници. Као лекар опште медицине радио је у амбулантама Дома здравља у Суботици. Добио је 1957. године специјализацију из неуро-психијатрије. Специјалистички стаж провео је на Клиници за неуро-психијатрију Медицинског факултета у Београду. Специјалистички испит положио је на истој Клиници 1961. године. По повратку у Суботицу радио је на Одељењу за психијатрију Опште болнице. Након одласка др Гезе Чеха, именован је новембра 1963. године за начелника Одељења. Ускоро је примљено неколико лекара на специјализацију из неуро-психијатрије, углавном они који су ранијих година радили као волонтери. Др Ф. Скендеровић их је лако увео у рутински рад на Одељењу што му је омогућило да следећих година може отићи на усавршавање. Желео је да научи и да примени нове методе дијагностике и лечења, нарочито психијатријских обољења. Током 1964. године боравио је на Клиници за неуро-психијатрију у Загребу изучавајући примену електроенцефалографије (ЕЕГ) у дијагностици болести код душевно оболелих. Болничка управа је брзо и набавила електроенцефалограф. Следеће године је био на Клиници за неуро-психијатрију у Београду, а 1967. је отишао у Француску на Клинику за неуро-психијатрију Медицинског факултета у Монпељеу (Montpellier).

Поред ЕЕГ која је постала рутинска дијагностика на Одељењу, др Ф. Скендеровић је желео да уведе и друге савремене дијагностичке методе па је 1968. године био у Паризу (Paris) на Клиници за неуропсихијатрију Клиничког центра у *Salpêtrière-Pitié*, где се занимао за снимање артеријских крвних судова централног нервног система (ЦНС). У вези са овим усавршавањем, консултован је проф. др Н. Митровић са Клинике за неуро-психијатрију Медицинског факултета у Београду који ће касније долазити једном недељ-

i budimpeštanskog. Učestovao je u osnivanju Psihoanalitičkog društva u Beogradu 1938. godine. Aktivno je učestvovao na XIII kongresu Jugos. lekarskog društva (Novi Sad, 1931). Prilikom povratka iz Nemačke preminuo je na putu prema Subotici 1945. godine.

⁸ Emil Libman, *Lekarska društva u Subotici (1880–2005)*, Subotica 2005, 207–211. Ivan Pančić (1933–1992) rođen je u Subotici gde je završio osnovnu školu i gimnaziju. Diplomirao je psihologiju na Odseku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Tu je od 1973. do 1976. završio specijalizaciju iz medicinske psihologije, a nešto kasnije i psihoanalizu kod prof. dr Vojina Matića koji je kao student slušao i bio učenik dr N. Šugara. „Dobar dio svoga radnog vijeka proveo je posmatrajući svijet iz života onih koji su pokušavali iskušati smrt samoubistvom... Usmeravajući našu pažnju na strašnu izvjesnost prestanka postojanja... pitamo se... da li ima ičeg ljudskog i pojmljivog ili je smrt tek dio našem razumu nepojmljivog procesa života.“ (M. Miković). Pisao je mnoge studije iz medicinske psihologije. Poznat je kao pesnik, prevodilac sa mađarskog i književni kritičar. Bio je autor nekoliko istraživačkih projekata, pokretač i realizator „škole života“, član Društva psihologa Vojvodine i inicijator osnivanja *Književnog salona*.

Једна од слика које су израдили болесници током свог лечења и поклонили одељењу

но у Суботицу да помогне при увођењу ове методе у дијагностику можданих али и периферних артеријских крвних судова, а и за потребе болесника са других одељења.

Ради упознавања нових сазнања из алкохолологије, боравио је у Паризу 1977. године на Клиници за неуро-психијатрију. Спремао је у то време докторску дисертацију *Учесталост и карактеристике Делириум тременса у суботичком региону*. Дисертацију је 1983. године одбранио на Медицинском факултету у Београду.

Децембра 1974. године изабран је за управника ООУР-а (Основна организација удруженог рада) Службе за неуропсихијатрију и ментално здравље Медицинског центра у Суботици. Јула 1977. године распоређен је на место управника ООУР-а Службе за интернистичке болести Медицинског центра Суботица (Одељење за неуро-психијатрију, Одељење за унутрашње болести, Одељење за плућне болести и туберкулозу, Одељење за кожно-венеричне болести и Одељење за онкологију).

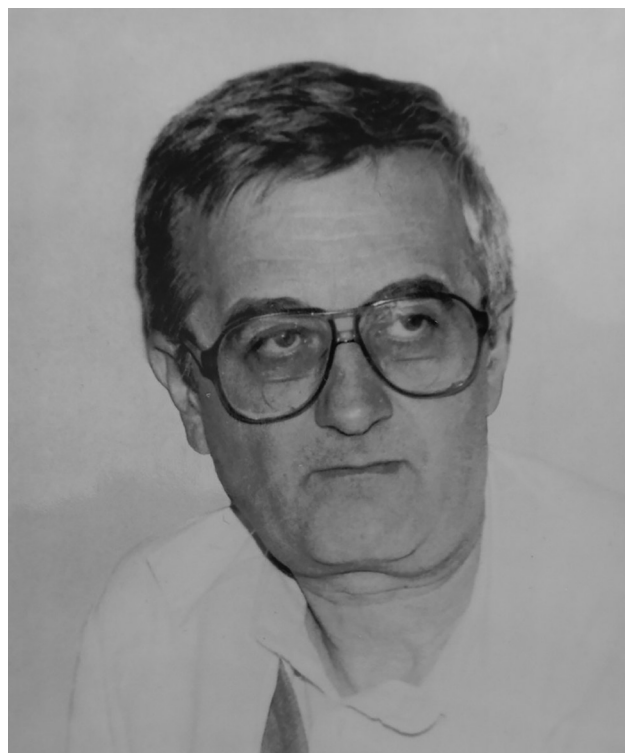
Под руководством др Ф. Скендерића специјалистички испит из неуропсихијатрије положио је 10 лекара-специјализаната, 3 психолога су завршила специјализацију из медицинске психологије и стручни испит два социјална радника. Одељење за унутрашње болести 1971/72. године прелази у просторије нове болничке зграде.

Одељење за психијатрију из старог Павиљона „К“ пресељава се у Павиљон „Б“, након реновирања 1976. године, и ово одељење сада има 80 болесничких постеља.

Основани су: Одсек за третман наркомана, Одсек дечије психијатрије, Одсек за лечење болесника са психозама и Одсек за психотерапију.

Организоване су: Служба за медицинску психологију, Служба за социјални рад и Саветовалиште за борбу против алкохолизма.

На Одсеку за психотерапију шеф је био др Пал Унгар именован 1976. године. Др Ф. Скендерић и др П. Унгар увели су на овом Одсеку и радну терапију.⁹

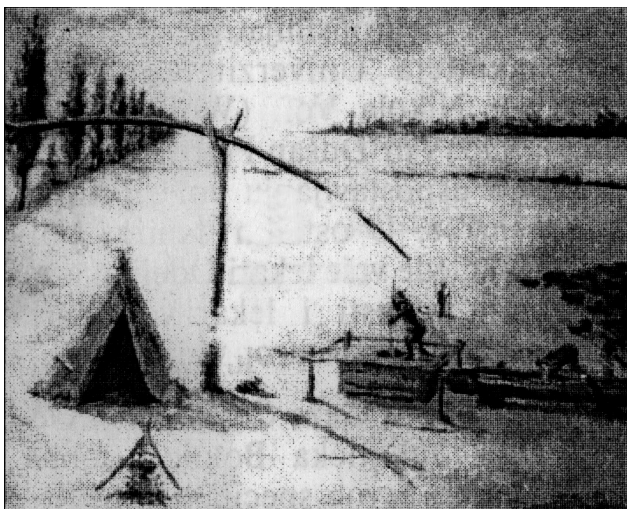
Др Иштван Сиг

Болесници су у фази свог опоравка покушавали да раде неке сложене послове из домена свога основног занимања, а неки су се посветили скицирању и цртању одређених предмета или цртежа пејзажа и природе. Ови цртежи и слике уклапали су се у оквир новог правца сликарства који се јавио средином XX века.

Француски уметник Жан Дибифе сматрао

⁹ Milorad Čurčić, J. Davasović, *Dvadeset godina Psihijatrijske sekcije SLD-DLV, 1982–2001*, Med. pregled 2002, LV (3–4); 153–160. Dr Pal Ungar рођен је у Суботици 1943. После завршене гимназије одлази на Медицински факултет у Београду, где је дипломирао 1966. године. Радио је у амбулантама Дома здравља. Примљен је 1971. године као специјализант на Психијатријско одељење. Специјалистички испит је положио 1974. године на Медицинском факултету у Београду. Завршио је постдипломску наставу. Магистарски рад *Коришћење ликовних остварења болесника у психотерапији* 1976, а докторску дисертацију *Егзистенцијална анализа и могућности примене у нашим условима* 1979. одбранио је на Мед. факултету у Београду. За научног сарадника на Мед. Факултету у Новом Саду изабран је 1982. Студирао је 1985. Католичку теологију на Теолошком факултету у Загребу и дипломирао је 1990. Од 1980. је предавао пасторалну теологију на Богословском факултету у Ђакову. Био је председник Психијатријске секције SLD-DLV. Одлази 1991. у Канаду (Калгари) а 1988. је у Ванкуверу у Министарству за здравље. Предавао је психопатологију, егзистенцијалну психотерапију и теологију на Trinity Western University.

је вредним да се радovima ментално оболелих и примитивних особа посвети озбиљнија пажња, па је предложио овом облику сликарства име: *Art brut*.¹⁰

Једна од слика које су израдили болесници током свог лечења и поклонили одељењу

Отварањем нове Болнице основано је Одељење за неурологију које је смештено у просторије на VII спрату и имало је 30 болесничких постеља и 18 постеља за полуинтензивну негу и лечење.

Др Ф. Скендеровић је био начелник оба одељења – заједничког Неуропсихијатријског одељења све до одласка у пензију 1987. године. Затим је начелник др Берђ Сакач (Szakács György, 1936–2009) до 1991. када је пензионисан, а потом је др Недељка Боснић-Трбовић (1942–2001) до 1994. године када се Неуропсихијатрија дели на два посебна одељења. Одељење Неурологије води др Недељка Боснић-Трбовић од 1994. до 2001. године, а Одељење Психијарије др Иштван Сич (Szűcs István, 1940–2016) од 1994. до 2006. када је пензионисан.¹¹

Др Ф. Скендеровић објавио је већи број стручних радова у медицинској литератури (Медицински преглед, *Minerva Medicina*, Зборници радова са стручних састанака и конгреса).¹² Учествовао је са рефератима на састанцима Секције за неуропсихијатрију у земљи (Београд, Пула, Нови Сад, Сарајево, Порторож, Загреб...) и

Др Недељка Боснић Трбовић

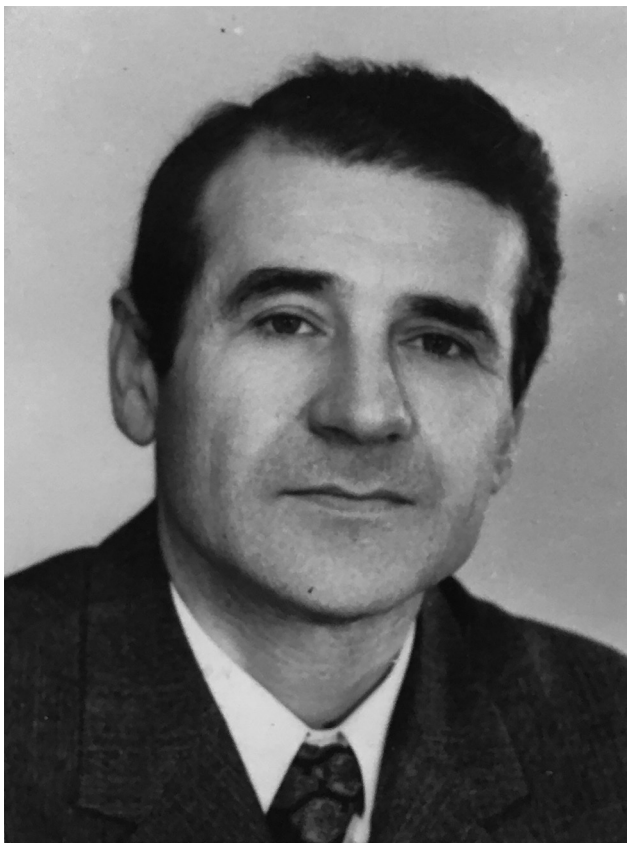
иностранству (Барселона, Париз, Амстердам). У оквиру Симпозијума Болести зависности на VIII Конгресу лекара Србије (Врњачка бања, 1980) био је носилац теме *Савремено схватање и патогенеза Delirium tremens*. Истраживачки рад под насловом *Да ли је суицидогено васпитање локална специфичност најсуицидогеног града у Југославији* (у Суботици, прим. Е.Л.), презентовао је у сарадњи са психологом проф. Иваном Панчићем и др Пал Унгаром на Светском конгресу о превенцији самоубиства (Париз, 1981).

Добио је многа признања, захвалнице и плакете те Орден рада са златним венцем. Звање „primarius“ стекао је 1971. А звање „doktora medicinskih nauka“ 1983. године. Отишао је у пензију али се и даље бавио проблемима из домена психијатрије и повремено се јављао у локалној штам-

¹⁰ Snežana Bajović-Pavlović i sarad., *Brut Art – likovno stvaralaštvo duševnih bolesnika*, Zbornik radova Desetog kongresa istoričara medicine, 800 godina srpske medicine, Beograd 2020, 465–469. Francuski umetnik slikarstva Žan Dibife (Jean Phillippe Artur Dubuffet, 1901–1985) osmislio je novi pravac u slikarstvu – Brut Art (Outsider Art – marginalna umetnost). Smatrao je da radovima umno obolelih i primitivnih ljudi vredi pokloniti veću pažnju. Naime, psihoanaliza i moderno shvatanje umetnosti u arhaičnoj i primitivnoj umetnosti mentalno obolelih, može prepoznati pravu stvaralačku vrednost. Pošto su izolovani od društva imaju nagon da se crtežom i slikanjem izražavaju slobodno. Edward Lucie Smith, *Umjetnost danas, od apstraktnog ekspresionizma do hiperrealizma*, Zagreb 1978, 123–136. „Od svih velikana francuske škole koji su postigli reputaciju najteže ćemo prihvatiti ali na kraju oceniti najznačajnim je Jean Dubuffet. Temeljno se razlikuje od svih poslijeratnih umetnika. On vjeruje da u dječijoj naivnoj umjetnosti ima više istine no u tzv. ozbiljnom slikarstvu. Dubuffet zbunjujućom navikom postiže stanovite efekte koji se uopće ne mogu predvideti.“

¹¹ Emil Libman, *Subotička bolnica od Uboškog doma do savremenog stacionara*, Subotica 1997, 147–148.

¹² Emil Libman, *Građa za medicinsku bibliografiju Subotice 1828–2005*, Subotica 2008.

Др Берђ Сакач

пи са чланцима који обрађују актуелну тематику из психијатрије.

Закључак

Његовим доласком и радом на Одељењу психијатрије добила је суботичка Болница озбиљне основе изучавања и третмана психијатријских болесника, хуманији однос према овим болесницима и адекватни приступ у решавању њихових социјалних проблема.

Захваљујући залагању и свестраном раду др Ф. Скендеровића, Одељење за неуропсихијатрију Болнице могло се у то време по својој делатности упоредити са многим установама у земљи, па чак и са центрима са универзитетском традицијом.

Литература

Bajović Pavlović Snežana i sarad, Brut Art – likovno stvaralaštvo duševnih bolesnika, Zbornik radova Desetog kongresa istoričara medicine – 800

Зграда нове болнице

godina srpske medicine, Beograd 2020, 465–469.

Zulević Jelena, 120 godina od rođenja našeg prvog psihoterapeuta (у рукопису)

Libman Emil, Subotička bolnica od Uboškog doma do savremenog stacionara, Subotica 1997, 147–148.

Libman Emil, Građa za medicinsku bibliografiju Subotice 1828–2005, Subotica 2005, knj. I.

Libman Emil, Lekarska društva u Subotici 1880–2005, Subotica 2005, 207–211.

Libman Emil, Istaknuti lekari Subotice (1792–1992), Subotica 2003, 184–187.

Morić-Petrović Slavka, Psihijatrija, Beograd–Zagreb 1987, 1–9.

Smith-Lucie Edward, Umjetnost danas – od apstraktnog ekspresionizma do hiperrealizma, Poglavlje: Poslijeratna Evropa, Zagreb 1978, 123–136.

Sakač Đerđ, Početak rada Psihijatrijskog odeljenja u Subotici i osvrt na patologiju tokom 1905–1914. godine, Med. Pregled br. 11-12, 1988, 512–514.

Čurčić i sarad, Dvadeset godina Psihijatrijske sekcije SLD–DLV, Med. pregled., god. 55, br. 3-4, 2004, 153–160.

Извори

Bácskai Ellenör, 1896. X 22. Mária Váleria kórház megnytása.

Bácskai Ellenör, Szabadka, 1891.IX 26; Az új kórház.

Историјски архив Суботица (ИАСу), Ф. 2, Градско веће слободног краљевског града – Суботица (1861–1918); 1838–1918.

ИАСу, Ф. 272, Магистрат слободног краљевског града – Суботица (1779–1849); 1770–1850.

Összefoglaló

Dr. Fabijan Skenderović főorvos, orvostudományok doktora A Szabadkai Közkórház Neuropszichiátriai Osztályának vezetője

Dr. Fabijan Skenderović a diploma megszerzése és az ideg-elmegyógyászati szakvizsga után 1963-ban a Szabadkai Pszichiátriai Osztály vezetőjévé nevezték ki. Főleg francia orvosi egyetemeken képezte tovább magát, ahol a doktori disszertációját is megírta. Miután a belgyógyászati osztályt 1972-ben az új kórház épületébe költöztették, a VII. emeleten

külön neurológiai osztályt nyitottak. A „B” pavilon felújítása után, 1976-ban a pszichiátriát az régi földszinti osztályról a „B” pavilonba helyezték át. Dr. F. Skenderović mindkét osztály vezetője volt egészen 1987-es nyugdíjazásáig.

Kulcsszavak: Dr. Fabijan Skenderović, a Neuropszichiátria fejlődése az országunkban.

Summary

Dr. Fabijan Skenderović Head of the Neuropsychiatric Department of the General Hospital in Subotica

Dr. Fabijan Skenderović was appointed in 1963 as the head of the Subotica Psychiatric Department after graduating and completing his specialization in neuropsychiatry. He mostly studied at medical schools in France, where he also prepared his doctoral dissertation. After the internal medicine department was moved to the new hospital in 1972, a separate neurology department was opened on the

7th floor. After the renovation of the “B” pavilion, psychiatry department was moved in 1976 from the old ground floor to the premises of the “B” pavilion. Dr. F. Skenderović was the head of both departments until his retirement in 1987.

Key words: Dr. Fabijan Skenderović, development of Neuropsychiatry in our country

Ing. Milan Manojlović, u dokumentima, projektima i sećanjima

Sažetak: Milan Manojlović je rođen u Hrvatskoj, studirao u Inzbruku i Minhenu, počeo karijeru inženjera u Zadru, da bi, nakon formiranja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, došao u Suboticu, gde su živeli ostali članovi porodice Manojlović. Sa mesta glavnog inženjera subotičke električne centrale, projektovao je industrijske i komunalne objekte. Osim ovih, u Istorijskom arhivu Subotica čuvaju se i planovi porodičnih kuća koje su izgrađene po njegovim nacrtima. Posle Drugog svetskog rata suočio se sa nacionalizacijom stečene imovine.

Ključne reči: Manojlovići, projekti, nacionalizacija

Uvod

Milan Manojlović (Ogulin 1876 – Subotica 1950) pripada subotičkoj porodici koja je u prošlosti imala značajnu ulogu u privrednom, društvenom i političkom životu grada i države.¹ Naučna literatura, kao i lokalna istoriografija, pominju na više mesta živote pisane znamenitih Manojlovića, dok o Milanu ima najmanje, iako je za sobom ostavio traga. Razlog može biti taj, što, za razliku od ostalih članova te imućne i uticajne porodice, o Milanovom životu i radu do sada nije bilo dovoljno podataka.

Porodičnu arhivu: diplome, pisma, molbe, priznanja i druga važna dokumenta, sačuvala je njegova unuka Melanka Sarić (rođena Manojlović). Uz pomoć te građe, kao i njenih sećanja, moguće je donekle sagledati Milanov životni put, od koga se ne može razdvojiti sudbina njegove životne sapatnice Klare i njihovih potomaka, kroz burne godine Prvog i Drugog svetskog rata, a zatim i vremena koje je usledilo. Pored toga, Istorijski arhiv Subotica u fondu broj 47 čuva nacрте koje je Milan Manojlović načinio za vreme službovanja u Subotici.

Janko

Milanov otac, odnosno očuh, bio je dr Janko Manojlović, lekar. Oženivši Mariju Koh (Koch),² Janko je stekao i njenog sina koga je usvojio i dao mu porodično ime – Milan Manojlović. U izvodima iz matične knjige koji su izdavani nakon toga, kao ime Milanovog oca navodi se Janko Manojlović. Uredbom Kraljevske zemaljske vlade i ugovorom, Milan je dužan i ovlašćen da nosi ime svog poočima. Tako je formalno Milan postao zakoniti posinak Jankov, i deo porodice Manojlović gde je zauzeo i mesto u rodoslovu.³

Na vrhu tog, rukom pisanog porodičnog stabla, koji je načinio dr Joca Manojlović,⁴ nalazi se ime Arsen a Hadži Emanuelovića. Ispod imena zabeleženo je da je Arsen⁵ u Suboticu došao 1710. godine, gde su njegovi potomci nosili prezime Manojlović. I drugi izvori navode da su Manojlovići došli u Vojvodinu tokom Velike seobe Srba. Dobivši od gradskog senata dozvolu za bavljenje trgovinom, za kratko vreme su se svrstali u red bogatijih subotičkih trgovaca.⁶

Milan

Kakve su bile veze Milana Manojlovića sa Suboticom možemo naslutiti, pošto je njegov očuh Janko, osim u Hrvatskoj, povremeno obavljao lekarsku praksu i u Subotici. U „Svjedočbi o zrelosti“ piše da je Milan prvi⁷ i drugi⁸ razred gimnazije završio u Subotici, peti i šesti u liceju u Presburgu (danas Bratislava, Slovačka), a treći, četvrti, sedmi i osmi u Kraljevske gimnaziji u Zagrebu.

Političke i pravne nauke studirao je u Inzbruku, a nakon toga je diplomirao na Tehničkom univerzitetu u Minhenu. Karijeru inženjera počeo je u Zadru, međutim, taj dalmatinski grad pripao je 1918. godine

¹ Tatjana Segedinčev, *Braća Vladislav i Jovan Manojlović*, Ex Pannonia br. 9-10, Subotica 2006, 17.

² Marija Koh (Maria Koch), rođena je 1856. godine u današnjoj Češkoj republici.

³ Janko i Maria Manojlović, osim Milana imali su i kćerku Olgu Manojlović (udatu Labajani).

⁴ Jovan – Joca Manojlović (1872–1956) advokat, narodni poslanik u Ugarskom saboru, poslanik u Privremenom predstavništvu Kraljevstva SHS i u Ustavotvornoj skupštini Kraljevine SHS.

⁵ Po predanju, preci porodice Manojlović potiču iz Epira, iz Ksenije (današnja Grčka).

⁶ Zoran Veljanović, *Jovan Manojlović – Narodni tribun i vođa subotičkih Srba u Velikom ratu*, u: Zbornik radova sa međunarodnog savetovanja – Elite u Velikom ratu, Novi Sad 2017, 371.

⁷ IASu, F. 19, knj. br. 61, Glavna knjiga učenika gimnazije 1887/88.

⁸ IASu, F. 19, knj. br. 62, Glavna knjiga učenika gimnazije 1888/89.

Italiji. To može biti razlog zbog koga je za sledeću destinaciju odabrao rodni kraj svog očuha Janka. Iako rođen daleko od ovog grada, izabrao je Suboticu i Palić kao mesto za život sa svojom suprugom Klarom i svojom decom koja su se rodila u Zadru. Njegov konačni dolazak usledio je nakon smrti očuha, Janka Manojlovića, koji je kao lekar službovao u Ogulinu, Zagrebu i još nekim mestima.

U jednom sačuvanom dokumentu⁹ nalazimo nekoliko podataka o Jankovom poslednjem dolasku u rodni grad. Novembra 1919. godine, Gradskom Senatu u Subotici stiže molba od dr Janka Manojlovića u kojoj se kaže:

Milan Manojlović, fotografija iz studentske knjižice, indeksa

„Dolepisani rođen sam u Subotici 1848. godine, gde sam škole svršio. Zavičajan sam u Subotici, gde sam mnogo godina i lečničku praksu imao. Kao lekar kupališta „Stubičke Toplice“ u Hrvatskoj celu sezonu letnju obavljam u kupalištu, a zimi kad u Subotici, kad u Zagrebu.

Ovu zimu želim u krugu svojih rođaka provesti i molim da mi gradski senat ovo dozvoli. U ovoj oskudici za stanove, ja zaseban stan ne tražim, već ću provesti zimu kod svog sinovca Cvetka Manojlovića¹⁰. S poštovanjem dr Janko Manojlović“

Janko Manojlović (1848–1919) došao je u Suboticu gde je ubrzo preminuo (28. decembra 1919) i gde je sahranjen dva dana kasnije. Već naredne godine u Suboticu će doći i njegov sin Milan. Prihvaćena je njegova kandidatura za mesto u Direkciji državnih železnica i 1920. godine on postaje stanovnik ovog grada odakle je poticao njegov poočim i ostali Manojlovići.

Kraljevskim ukazom od 20. VII 1920. godine postavljen je za tehničkog pomoćnika direktora pri Direkciji državnih železnica u Subotici. Iz dokumentacije koja se čuva u porodičnoj arhivi, vidi se da je pre toga pola godine službovao u Novom Sadu kao inspektor u Generalnoj direkciji voda, odakle je došao iz Zadra gde je radio kao inženjer u gradskoj građevinskoj sekciji.

*Vila za Klaru u ruiniranom stanju, mart 2025.
Marka Oreškovića 1, Palić*

Klara

Ako je Milan Manojlović pre svog dolaska imao nekakve veze sa Suboticom, to se ne može reći za njegovu suprugu Klaru Lidke (Liedtke), koja je bila Nemica, rođena u Berlinu 1876. godine. Venčali su se u Obrovcu 1911. godine da bi porodično gnezdo svili na severu Bačke. Kuća koju je Milan sagradio na Paliću, nosila je ime „Vila za Klaru“.¹¹ Kada su ušli u bračnu zajednicu, Klara, kćerka berlinskog apotekara, već je imala tri kćerke i sina.¹² Pored pastorki,

⁹ IASu, F. 47, XIX 97/1919.

¹⁰ Cvetko Manojlović (1869–1939), svoje muzičko obrazovanje započeo je u Subotici a završio u Lajpcigu. Sa Biničkim i Mokranjcem je u Beogradu osnovao prvu srpsku muzičku školu 1899. godine. Od 1919. do 1935. godine bio je na čelu subotičke Muzičke škole.

¹¹ IASu, F. 47, odl. 1350/1925.

¹² Klarina deca iz braka sa Robertom Valentinom (Wallentin): Vera Valentin (udata Nikolić), Ilse Valentin (udata Blasch), Erna Jelena Valentin i Verner Valentin.

Milan je sa Klarom imao dva sina: Dimitrija i Mirka.

Klara je, osim tri kćerke, iz prvog braka imala i sina Vernera koji je poginuo pred sam kraj Prvog svetskog rata, 1918. godine. Najgore što može da doživi jedna majka, Klara je doživela još jednom, kada je njen i Milanov sin Dimitrije, poginuo kao vojnik za vreme aprilskog rata 1941. godine.

Dimitrije i Mirko

Na ratištu kod Šapca, 13. aprila 1941. život je izgubio dr Dimitrije Mita Manojlović u svojoj dva-deset i sedmoj godini. Više sreće imao je njegov brat Mirko Manojlović koji se tada nalazio u ratnoj mornarici Kraljevine Jugoslavije. Pošto je pre rata u Dubrovniku završio Pomorsku vojnu akademiju, svoj život i karijeru je vezao za taj grad.

Dimitrije i Mirko Manojlović

Njegova kćerka Melanka, koja živi u Danskoj, donela je u Istorijski arhiv Subotica nasleđenu porodičnu arhivu. Pre proleća 2025. godine, kada je posetila rodni grad svog dede Milana Manojlovića, Melanka Sarić (rođ. Manojlović) u Subotici je boravila još 1950. godine kao devojčica. Njena sećanja i saznanja dopunjuju onaj deo priče o ljudima koji ne mogu da dočaraju podaci iz nasleđene dokumentacije. Te davne godine, to je bio susret dve generacije, ali i dva sveta. Jednog na svom početku, a drugog na zalasku života i cele jedne epohe.

Za naše ljude koji su živeli tokom prve polovine XX veka, periodi rata i tragedija smenjivali su se sa vremenom mira i prosperiteta. Kraj Drugog svetskog rata značio je slobodu i mir, ali tu nije bio kraj nevolja za one koji su bili imućni. Bilo da je reč o zemljoposjednicima i industrijalcima, ili su to bili pripadnici srednjeg staleža koji su imali „višak stambenog prostora“ ili zemlje, svi su morali da se izjednače u siromaštvu, u ratom opustošenoj zemlji socijalizma.

To je posebno teško palo onima koji su imovinu stekli svojim radom i našli se u životnom dobu kada je kasno za novi početak. Milan Manojlović je pre rata bio visoki službenik državnih preduzeća, a kao inženjer angažovan je na brojnim projektima subotičke električne centrale.

Projekti

Polovinom dvadesetih godina Milanovo naredno postavljenje bilo je mesto glavnog inženjera i pomoćnika direktora firme čije je puno ime *Subotička električna železnica i osvetljenje D.D.* Do tada u vlasništvu belgijskog kapitala, ovo preduzeće, koje gazduje gradskim tramvajem i proizvodi električnu energiju, prešlo je u ruke američke firme *Charles Bill Mac Danier Jr.*¹³

Novi vlasnici preduzimaju nova ulaganja i uzimaju od grada u zakup Kupalište Palić. U tom periodu svoje karijere Milan Manojlović projektuje pijacu na Paliću,¹⁴ strelište za glinene golubove,¹⁵ cvečarnicu sa svetlarnikom za rasadnik¹⁶ i sportsko spremište na obali jezera.¹⁷ Ovaj sportski objekat na kraju nije izgrađen, ali je ostao crtež, koji se čuva kao i ostali projekti inženjera Manojlovića.

Dobar deo objekata izgrađenih po Milanovim planovima nije doživeo današnje dane. Poput trafostanica,¹⁸ tako su i neke druge građevine vremenom zamenjene. Na mestu fabrike salame *Korhec*,¹⁹ danas se nalazi bazen na Prozivci, krajem sedamdesetih godina srušeno je strelište za glinene golubove na Krva-

¹³ Grupa autora, Monografija *Elektrovojvodina i Subotica* 1896–1971, Subotica 1972, 84.

¹⁴ IASu, F. 47, odl. 690/1927.

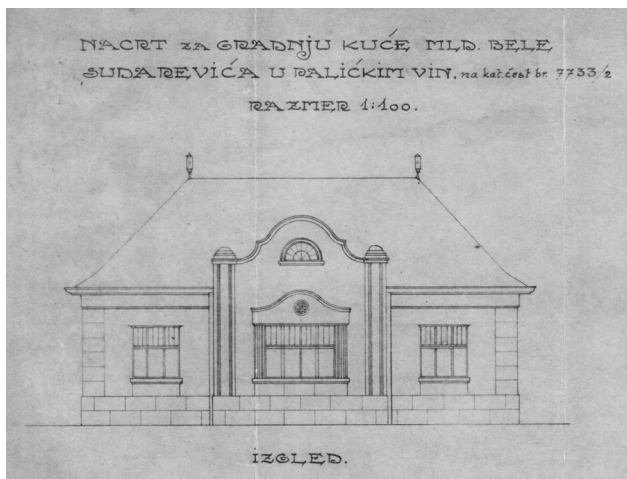
¹⁵ Isto.

¹⁶ IASu, F. 47, odl. 2958/1925.

¹⁷ IASu, F. 47, odl. 1888/1927.

¹⁸ IASu, F. 47, odl. 1500/1925.

¹⁹ IASu, F. 47, odl. 836/1927.

Nacrt za gradnju kuće u Kertvarošu, F. 47, odl. 1019/1927.

vom jezeru, zatim veliko stajalište za tramvaj,²⁰ a pre toga benzinska pumpa²¹ ispred kuće u Braće Radić br. 4. Do 1927. godine radio je i kao ovlašteni civilni građevinski inženjer.²² Za svog brata od strica, dr Vladislava Manojlovića, uradio je plan za dogradnju sprata njegove zgrade na korzou (Manojlović palata).²³ Danas postoji još nekoliko privatnih vila na Paliću²⁴ i u naselju Kertvaroš,²⁵ izgrađenih po nacrtima Milana Manojlovića.

Kada je 1934. godine otišao službom za Novi Sad,²⁶ Milan je na Hajdukovu kupio kuću i vinograde od Ingus Lipota,²⁷ uz klauzulu da stari vlasnik može da ostane stanar kuće do novembra 1941. Milan i Klara su konačno stigli tamo na proleće 1944. godine, ali imanje na Hajdukovu gde su planirali da provode penzionerske dane, nažalost, neće još dugo moći da zadrže.

Nacionalizacija

Već godinu dana nakon rata, Milanova i Klarina ideja da starost provedu na svom imanju na Hajdukovu, pokazala se teško ostvariva. Po Zakonu o agrarnoj reformi, zemljišni posedi mogli su da ostanu samo onima koji žive od poljoprivrede. Iako su njih dvoje u tom momentu, 1946. godine, jedini prihod ostvarivali od svojih vinograda, vlastima nisu mogli da dokažu kako su oni neposredni proizvođači.

Konkretno, zakon je kao poljoprivrednika priznavao samo onoga koji svoju zemlju sam obrađuje i

živi od toga. Milanu i Klari je taj status osporen zato što su u svojim vinogradima koristili najamnu radnu snagu. Da situacija nije bila tako jednostavna, otkriva Milanova prepiska sa nadležnim ustanovama.

Jelena Erna

Erna Valentin (13. januara 1945. prekrštena u Jelena Manojlović), bila je Klarina kćerka i Milanova pastorka, rođena je u Miškolcu 1897. godine. Od Klarine i Milanove dece, jedino je ona ostala u Subotici. Živela je do 1981. godine, a bila je uz svoje roditelje i na Hajdukovu kada im je oduzeto imanje koje im je davalo jedini prihod. Pored toga, Manojlovići su ostali i bez svojih vinograda u okolini Novog Sada.

Kuća u Hajdukovu, 2012. godine

Erna (Jelena), bila je ta koja se angažovala na radovima oko kuće i vinograda. Pisane izjave svedoka²⁸ potvrdile su činjenicu da jedan član porodice zaista

²⁰ IASu, F. 47, odl. 1389/1926.

²¹ IASu, F. 47, odl. 46/1926.

²² Stevan Mačković, *Industrija i industrijalci Subotice (1918–1941)*, Subotica 2004, 389.

²³ IASu, F. 47, inž 591/1928

²⁴ IASu, F. 47, odl. 1398/1927.

²⁵ IASu, F. 47, odl. 1019/1927.

²⁶ Na mestu direktora i člana upravnog odbora *Novosadskog električnog deoničarskog društva*

²⁷ Lipot Ingus, zemljoposjednik i vinogradar (posedovao 52 lanca vinograda)

²⁸ Dole potpisani agrarni interesenti izjavljuju da je Manojlović Jelena učesvovala kod sviju vinogradarskih i stočarskih poslova u vinogradu na Hajdukovu 367, da je prva bila na radu i poslednja odlazila sa posla. Osobito je fizički učestvovala kod obrezivanja loze – posao vrlo delikatan jer pogrešnim obrezivanjem uništava se vinova loza za nekoliko godina. Spremala je smešu za prskanje i sama prskala. Vočke je negovala, brala, spremala i pakovala za tran-

radi na poljoprivrednom imanju. Na osnovu toga pokušali su da obezbede sebi još malo vremena na Hajdukovu, na delu vinograda i u svojoj kući, gde su dobili status podstanara.

Milan Manojlović na poslu

U zahtevu za penziju, Milan krajem 1946. godine navodi da mu je usled Agrarne reforme ostavljeno samo 5 ha zemljišnog poseda. Kao bivšim veleposednicima ostavljen im je vinograd za nužno izdržavanje, nakon što im je ceo njihov zemljišni posed na drugom mestu oduzet u korist Agrarnog fonda.

Naredne godine zakupni ugovor im je otkazan i Manojlovići su morali da napuste imanje sa svim zgradama i inventarom, koji su dodeljeni Seljačkoj radnoj zadrugi *Ravnopravnost*. Tada su se preselili u

grad, na adresu Republikanska 8 (danas Korzo br. 8). U jednom sačuvanom pismu svom starom drugu, Milan piše:

„Dragi doktore, mi smo kao i obično u krajnjoj nervozi. Jedva smo se preselili u Suboticu, u kuću Dr Joce, Republikanska 8/1. Ali živci se ne smiriše. Hoće li se ikad smiriti prije groba...“

Godine 1948. Milan je ostvario pravo na penziju, što je značilo da i preostali komad zemlje moraju da vrate u Agrarni fond.

„Molioci su podneli molbu u kojoj su naveli da nisu više u mogućnosti da ovaj vinograd obrađuju, jer su ostareli, a u međuvremenu su dobili penziju i usled toga nisu više bez ikakvih sredstava za život, što je bio razlog i uslov da im se predmetni vinograd dade radi njihovog nužnog izdržavanja.

Sprovedenim izviđanjima ustanovljeno je da su navodi molbe tačni i da molioci zaista uživaju penziju od države i da im prema tome treba oduzeti predmetni vinograd, jer im je ovaj vinograd dat usled toga što u kritičnom vremenu nisu imali nikakvih sredstava za život“ – piše u izveštaju Izvršnog odbora narodnog odbora.

Poslednje godine života Milan i Klara su živeli skromno, iako u kući koju danas zovemo Manojlović palata (Korzo br. 8). Najveći deo te zgrade je bio nacionalizovan.²⁹

Milan i Klara Manojlović

sport i sama ga prodavala na pijaci u Subotici. Svaki dan muze krave, neguje, pere i češe ih, svojeručno čisti štalu i ležaj, a mleko sama prodaje. (dokument u vlasništvu Melanke Sarić)

²⁹ Zoran Veljanović, *Jovan Manojlović – Narodni tribun i vođa subotičkih Srba u Velikom ratu*, u: Zbornik radova sa međunarodnog savetovanja – Elite u Velikom ratu, Novi Sad 2017, 371.

Posleratne godine su bile teške, ne samo zbog posledica rata. Nakon razračunavanja sa okupatorima i njihovim saradnicima, na red su došli predratna buržoazija i veleposednici, a potom je sledila i bolna kolektivizacija i prinudni otkup poljoprivrednih proizvoda. Na sve to, desio se ideološki i politički sukob sa zemljama komunizma predvođenim Sovjetskim Savezom, kada se sever Vojvodine našao na liniji mogućeg novog ratnog fronta.

Mnogo toga više nije bilo kao pre. Klasa koja je pre rata u rukama držala privredu, finansije, politiku, pa i kulturni i sportski život, nestala je preko noći. Zbog osećanja nepravde teško su se uključivali u nove društvene tokove. Kako su se nosili sa tim, pamti još po neko porodično usmeno predanje ili sačuvana pisma.

Milan je umro 1950. dok je njegova supruga Klara poživelala do 1958. godine. Erna Jelena Manojlović je ostala sama, ali je održala čvrste veze sa Mirkom Manojlovićem (1915 – 2004), do svoje smrti, u Subotici 1981. godine. I Jelena je, kao i Milan i Klara, sahranjena u porodičnoj grobnici Manojlovića, na groblju u Dudovoj šumi.

Zaključak

Iza ljudi čije je vreme prošlo, ostaju biografski podaci i po neka usmena priča. Stavljajući ih u kontekst vremena, mi možemo samo pretpostaviti kako su tekli njihovi životi između značajnih datuma koje beleže dokumenti. Neki događaji, kao što su ratovi, neizostavno utiču na živote svakog pojedinca.

Želja Manojlovića bila je da palata na korzou bude ostavljena Zadužbini i da služi za „srpsku narodnu celj“. Pošto je kroz nju prošla okupatorska vojska, zatim sovjetska i jugoslovenska, našla se na udaru nacionalizacije i konfiskacije. Danas lokalima u prizemlju raspolaže SPCO³⁰ u Subotici, dok je odlukom lokalne vlasti gornji deo ustupljen „Bunjevačkoj matici“.³¹

Oni sami, iako su imali bogate biografije i uspešne karijere, u svojim poznim godinama sastavljali su „kraj s krajem“ ne bi li sebi obezbedili golu egzistenciju. Nikom nije bilo lako tih godina, pa kroz njihovu sudbinu možemo sagledati i druge slične.

Palata Manojlović, Korzo broj 8

³⁰ Srpska pravoslavna crkvena opština,

³¹ Zoran Veljanović, *Zaboravljeni Subotičani čije ime je (o)stalo samo na nadgrobnom kamenu: Marija Karanović i Samko Manojlović, Ex Pannonia br. 20, Subotica 2016, 5.*

Izvori iz arhivske građe

Istorijski arhiv Subotica (IASu), F. 47, Senat grada Subotice

IASu, F.19, Gimnazija Subotica

Privatna arhiva Melanke Sarić (rođ. Manojlović)

Literatura i izvori

Stevan Mačković, *Industrija i industrijalci Subotice (1918–1941)*, Subotica 2004.

Zbornik radova sa međunarodnog savetovanja – *Elite u Velikom ratu*, Novi Sad 2017.

Monografija *Elektrovojdina i Subotica* 1896 – 1971. Subotica 1972.

Ex Pannonia, Subotica 2006, 2016.

Összefoglaló

Milan Manojlović mérnök: dokumentumok, projektek és visszaemlékezések tükrében

Milan Manojlović Horvátországban született, Zágrábban. Pozsonyban (Bratislava), Innsbruckban és Münchenben tanult. Mérnöki pályafutását Zárában (Zadar) kezdte, majd a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság létrejötte után Szabadkára költözött, ahol a Manojlović család többi tagja is élt. Mint a szabadkai elektromos központ főmérnöke ipari és kommu-

nális létesítményeket tervezett. Ezen kívül a Szabadkai Történelmi Levéltárban őrzik az általa tervezett családi házak tervrajzait is. A második világháború után azzal szembesült, hogy a vagyonát államosították.

Kulcsszavak: Manojlovićék, projektek, államosítás

Summary

Ing. Milan Manojlović, in documents, projects and memories

Milan Manojlović was born in Croatia, educated in Zagreb, Bratislava, Innsbruck and Munich, began his career as an engineer in Zadar, and after the formation of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, came to Subotica, where other members of the Manojlović family lived. As chief engineer of the Subotica power plant, he designed industrial and

communal facilities. Apart from these, his plans of family houses which were built according to his designs are kept in the Historical Archives of Subotica. After the Second World War, he faced nationalization of his acquired property.

Keywords: Manojlović, projects, nationalization

Вино „Цигањ баро“ („Cigány báró“, „Барон циганин“), један посебан случај маркетинга 1960-тих година

Сажетак: У раду је приказан јединствен случај дугог судског спора око маркетинга, односно лика на етикети вина „Цигањ баро“ (Cigány báró, Барон циганин, п. п.). Спор је вођен између Ђерђа Коломпара надничара из Хоргоша и ЗЗ Хоргош. Коломпар је 1963. године, за новчану накнаду од 10.000 динара, склопио уговор са ЗЗ Хоргош, и дозволио да се његова фотографија користи на етикети и на рекламама за ово ново вино ЗЗ Хоргош. Међутим Коломпар се 1965. године предомислио, сматрајући да је договорени износ недовољан, и покренуо судски спор против ЗЗ Бачка. Тражио је прво три милиона, па 960.000 старих динара одштете. Окружни суд у Суботици одбио је његов захтев, али се он преко свог адвоката жалио Врховном суду Србије, који је наложио ново суђење. На новом суђењу делом је уважен захтев Ђерђа Коломпара и наложено је да му ЗЗ Хоргош и ПД Бачка, на име одштете, исплате по 300.000 старих динара. ЗЗ Хоргош и ПД Бачка су се жалили на пресуду, која је одбијена, али је одштетни износ смањен на по 200.000 старих динара. У међувремену Подрум Палић, који је био у саставу Словенија-вино наставља производњу у пласман овог популарног вина, али уместо Коломпара на етикети се нашла нова особа са ликом барона циганина. Надаље патентом је заштитио вино под тим именом, које се производило још и почетком 90-тих година прошлог века. Затим се, без објашњења, престало са његовом производњом.

Кључне речи: Спор око етикете за вино „Цигањ баро“

Увод

У пролеће 1948. године формиране су прве задруге у Хоргошу, чији чланови су ситнопоседници и дотадашњи беземљаци. Након 4-5 година долази до њиховог расформирања. Настају државна предузећа, од којих се са виноградарством, односно винарством баве Пољопривредно добро Мичурин, Земљорадничка задруга и Винарство и Подрумнарство Навин. Први директор земљорад-

ничке задруге био је Ернест Кадар (Kádár Ernő).

Са укидањем административног периода управљања привредом постојећа државна предузећа формирају Здружено предузеће Хоргош, који у овом саставу ради до 1964. године, када долази до његовог расформирања и формирања следећих самосталних предузећа: Хладњача Игло, Индустрија за прераду паприке, Пољопривредно добро Бачка, Земљорадничка задруга Хоргош, Винарство и Подрумнарство Навин и Ветеринарска станица.

Виноградарством и винарством се баве ПД Бачка, Земљорадничка задруга Хоргош и Винарство и Подрумнарство Навин, каснији Ховин.¹

Године 1965. уведен је нови административни систем. Укинута су дотадашњи срезови, а њихову улогу су преузеле општине. На територији Суботичке пешчаре биле су две општине, општина Суботица и општина Кањижа. Око 1966. године само се три предузећа баве прерадом грожђа. ППК Палић, ЗЗ Палић, и ЗЗ Пешчара. ЗЗ Хоргош је своје подрумарство издало у закуп ППК Палић. Делатност ЗЗ Палић и ЗЗ Пешчара је, поред прераде, углавном била усмерена ка исплативијем откупу и промету грожђа.

Како је настало вино „Цигањ баро“

Од бројних вина Суботичке пешчаре један од најпознатијих, ако не и најпознатији, јесте „Цигањ баро“. Питање да ли због дугог судског спора или због квалитета. Слободно можемо рећи да је био је први бренд међу винама региона.

Године 1962. остварен је рекордан принос грожђа на Пешчари. Према статистичким подацима родило је 29. 408 тона грожђа. Након прераде рекордног приноса грожђа настале су велике залихе вина.

Крајем 1963. године постојећа залиха забринула је директора задруге (подрума?) Ложефа Бата (Bata József) у Хоргошу, иако су им вина имала добру прођу. Био је мишљења да би једно ново вино праћено добром рекламом у великој

¹ Boršoš Đerđ, Dobod Janoš, Jelovac Marija, Konc Albert, Pap Đerđ: Horgoš 1772–1978 Horgos, Grafički zavod Pannonija Subotica, 47–48.

мери помогло да се реши већег дела залиха. На памет му је дошла идеја о јунаку популарне оперете „Барон циганин“. Сада је само требало пронаћи погодну особу која би својим ликом на етикету привукла потрошаче. Поред једног изабраника, радника задруге, ипак се одлучио за фотографичног тамнопутог 55-годишњег надничара са густим, црним засуканим брковима, рома Ђерђа Коломпара, становника хоргошке циганске мале (Љубљанска ул.). Пошто Коломпар није био у сталном радном односу поред одласка у надницу зими се бавио сечењем трске а лети прављењем черпића.

Наредних дана, током обиласка терена, Јожеф Бата је приметио Коломпара на камари сламе у току вршидбе жита, позвао га себи, и замолио да га фотографише, надаље да са том фотографијом рекламира ново хоргошко вино.² Позвао га је и да дође у његову канцеларију. Тамо је Коломпар пристао да да своје лице новом хоргошком вину. Истовремено је закључен и уговор између Коломпара и Задруге. Исплаћено му је 5.000 динара аванса, половина уговореног износа.

Вино „Цигањ баро“

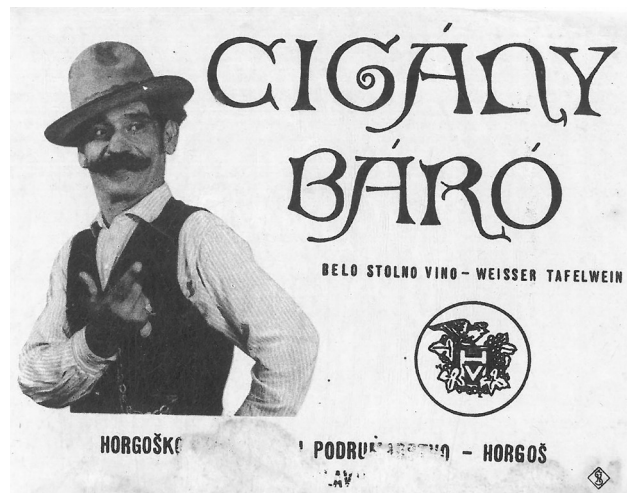
Након уговора са Коломпаром и разговора са директором, инжењер Драгослав Михајловић, енолог задруге, саставио је ново вино по јединственој рецептури. Колики је износ њему плаћен, остала је тајна. Вино је мешавина белих вина произведених од грожђа у хоргошком делу Пешчаре, пре свега кевидинке, мускат отонела и италијанског ризлинга.³ Осим ових сорти у вину је могло бити нешто езерјао или меденца белог, чија је производња на том терену била заступљена у већем обиму. Питање да ли је било и нешто кадарке.

Име новог вина смислио је Јожеф Бата и назвао га по главном актеру истоимене оперете Јохана Штрауса. У првим извештајима, погрешно се наводи да се ради о оперети Емерика Калмана.

Вино „Цигањ баро“ се појавио на тржишту 1964. године.⁴ На етикету се налазила фотографија Ђерђа Коломпара са густим, црним засуканим брковима, у белој кошуљи и црном прслуку са сребрним ланчићем за џепни сат и шеширом на глави, руком позивајући купце.

Поред етикете фотографија Коломпара се нашла и на плакатима, рекламама за хоргошко вино уз следећи текст: „*Nem lehet lakodalom, Sem pedig tor, Ha nincs az asztalon Horgosi bor*“ („Не може бити свадба нити подуша ако на столу нема вина из Хоргоша“, п. п.).⁵

Потрошачи су били задовољни квалитетом овог вина, иако је било нешто скупље од осталих из те категорије, а произвођач са прометом. Тражен је не само на домаћем тржишту него и у иностранству. Данас је тешко одлучити да ли због квалитета или одличне рекламе.

Оригинална етикета стоног белог вина „Цигањ баро“ (Из збирке аутора)

Како је настао спор

Након појаве етикете и рекламних плаката са његовим ликом, Ђерђ Коломпар је постао предмет подсмеха у Хоргошу. Лако га је било препознати по карактеристичним цртама лица тамније пути. Рукама су показивали на њега. Дотадашњи пријатељи и познаници су га завитлавали, говорећи да више не мора да ради пошто је сада „барон“. Ако је тражио посао, одбијали су га рекавши да он, „барон“ не мора да ради, него да даје посао незапосленима. Из тог разлога су он, његова супруга и деца ноћу тајно обилазили улице и џепали постављене плакате. Међутим на њихова места постављани су нови.

Те непријатности су га толико изнервирале да је једном легао и на шине на Гунарошком путу. Живот може да захвали сину Габору и ћерки Магди, који су га у последњи час одвукли испред шинобуса.

После две године од склапања уговора једино је Ђерђ Коломпар био незадовољан. Сматрао је да договорени хонорар од 10.000 динара који је примио, недовољан. Године 1965. покренуо је судски спор, по сопственом нахођењу или на инсистирање агилног адвоката Стевана Пијуквића.⁶ Овим је његов случај постао познат широм државе. О спору подробно су извештавале нови-

² Magyar Szó, 1965. szeptember 5. 11.

³ Szilávcis Károly, A Szabadka-Horgosi Homokvidék szőlőtermesztésének története, Életjel, Szabadka 2019, 281.

⁴ Magyar Szó, 1965. szeptember 5. 11.

⁵ 7 NAP, 1963. december 27. 25.

⁶ <https://delhir.info/2013/08/21/a-delvideki-cigany-baro-esete/> Датум прегледа 2024. 12. 3. Превод писца.

не Мађар Со и Суботичке новине. На основу ових извештаја можемо добити свеобухватну слику о развоју догађаја.

Реклама вина „Цигањ баро“. (7 NAP, 1963. december 27, 25)

„... Берђ Коломнар је покренуо тужбу за накнаду штете против пољопривредно прехрамбеног комбината Палић и земљорадничке задруге Палић – Хајдуково. Тражи три милиона динара зато што је добио име Цигањ баро и што се његова фотографија користи у рекламне сврхе. Његова фотографија, која је снимљена у нашој редакцији у Суботици – као што се види – верна је копија етикете вина која се продају под тим именом“⁷ (п. п.)

„Нисам барон, само Циганин. Берђ Коломнар, мештанин Хоргоша – како смо писали – поднео је тужбу за одштету против ЗЗ Хоргош окружном суду у Суботици. Према његовим речима, Задруга већ годинама незаконито користи његову фотографију којом промовише вино под именом „Цигањ баро“.

Тражи од суда да се земљорадничкој задрузи одмах забрани коришћење фотографије јер ре-

клама вређа његов расни и национални осећај и исмејава његов друштвени положај.

Нисам барон, само ром – пише у својој тужби, и додаје да су мештани почели да га исмејавају након појаве првих плаката у Хоргошу. Због тога је он са децом и супругом ноћу тајно скидао и цепао плакате, али су на њихова места лепљени нови. Хоргошко вино рекламирано са његовом фотографијом и именом „Цигањ баро“, иако је било нешто скупље, постало је веома тражено, не само у земљи него и у иностранству. Није чудо што су произвођачи вина остварили значајну добит. Међутим, он је био исмејаван, јер су га сви препознали по карактеристичном лику и засуканим црним брковима. ... Стога се у тужби поднетој суду оштро противи да и даље игра улогу барона циганина, тражи од суда да обавезе задругу да му од остварених прихода исплати 600.000 старих динара, као и да му обезбеди месечну ренту од 30.000 динара све док на овај начин етикетирана вина буду на тржишту.

Љубитељи вина „Цигањ баро“ са великим интересовањем исчекују развој ове парнице са неobicном позадином. Тим пре што су већ навикли да уживају у овом укусном вину зеленкасто-жуте боје са хоргошког виногорја, са чије етикете се смеши симпатичан хоргошки ром черпићар“.⁸ (п. п.)

Суд је, између осталог, одлучио да се поступак настави уз ангажовање вештака. другим речима, да утврди колико вреди реклама Берђа Коломпара. О овом догађају такође новинар Мађар Со-а под насловом *Колико вреди реклама вина Цигањ баро?* пише следеће: *У четвртак ујутру, Берђ Коломнар, 58-годишњи надничар и становник циганске мале у Хоргошу, стајао је испред радија, телевизије и новинара у окружном суду у Суботици. Са његовом фотографијом се под именом „Цигањ баро“, пласирају вина произведена у Хоргошу и на Суботичкој пешчари, а Берђ Коломнар је сада поднео тужбу окружном суду у Суботици против ЗЗ „Хоргош“ због незаконитог коришћења рекламе.*

Вина од грозђа гајеног у северном делу Пешчаре више од три године се рекламирају са фотографијом Берђа Коломпара. Ова пријатна, укусна и квалитетна вина од тада су тражена не само на домаћем тржишту, већ и у иностранству. И сада се пласирају у великим количинама, а предузећа остварују значајну финансијску корист оглашавањем дотичном рекламном.

Берђ Коломнар је у тужби против ЗЗ „Хоргош“ тражио од суда да одмах забрани коришћење његове фотографије у рекламне сврхе и обавезе задругу да му исплати 600.000 старих динара одштете.

На управо одржаном рочишту заступник ЗЗ

⁷ Magyar Szó, 1965. szeptember 5. 11.

⁸ Magyar Szó, 1966. május 20. 4.

Perel a Cigánybáró

**Hárommillió dinárt követel, mert fényképét
jogtalanul használták fel reklámcélokra**

Bata József, a horgosi borpince igazgatója cséplés közben a pelyvakazalról szólította le Kolompár Györgyöt, a horgosi cigánytelep (Ljubljanska utca) lakóját, s megkérte engedje meg, hogy fényképezze és fényképét a horgosi bor reklámozására használhassa fel.

Azóta több mint két év telt el és a horgosi Kolompár György képmásával reklamozott „Cigánybáró” — néven forgalomba hozott horgosi, bácsszőlési és palicsi borok nemcsak a hazai, hanem a külföldi piacot is meghódították. Mindenütt nagy keresetnek örvend a pörgebajszú cigány arcképével fényjelzett homoki itóka: a Cigánybáró.

Ezen a néven hozta eddig forgalomba borait a horgosi és a palicsi—hajdukóvi szövetkezeten kívül a palicsi mezőgazdasági kombinát is. Eddig minden rendben is lett volna. A fogyasztók meg voltak elégedve a bor minőségével, a borpincék a for-

galommal, csak a „Cigánybáró” alias Kolompár György méltatlankodott. Nem volt megelégedve azzal a 10 000 dináros honoráriummal, amelyet jutalomként, nevéért és fényképéért a Cigánybáróért kapott.

Emiatti elkeseredésében egy izben már Horgoson a Gunarasi út közelében a sínbusz elé vetette magát. Csak fiának, Gébórnak és leányának, Magdusnak köszönheti, hogy életben maradt. Az utolsó pillanatban vonszolták le a sinekről.

Most kártérítési pert indított a palicsi mezőgazdasági birtok és a palicsi—hajdukóvi szövetkezet ellen. Hárommillió dinárt kér amiért a Cigánybáró nevet kapta és amiért fényképét reklámcélokra használták fel.

Fényképe, amely szabadkai szerkesztőségünkben készült — mint látható — hű mása a Cigánybáró néven forgalomba hozott borok etikettjének.

(H)

„Хоргош“ се бранио да је вино под именован „Цигањ баро“ са фотографијом Ђерђа Коломпара, као правног наследника „Ховин“-а 1963. године, само за два и по месеца пласирао око 100.000 литара овог вина, али да се вина под тим именом касније нису продавала. С друге стране тужитељ је на суђењу навео врсте вина које се и даље могу набавити у неограниченим количинама у продавницама алкохолних пића и радњама. Он се осврнуо и на чињеницу да ППК „Палић“ тврди да је једини правни носилац рекламе вина „Цигањ баро“.

Ово предузеће поседује уговор по коме је, наводно, Ђерђ Коломпар 1963. године за 5.000 динара дозволио да се његова фотографија користи за рекламирање вина под именом „Цигањ баро“. Из тог разлога ППК „Палић“ запретио је тужбом против ЗЗ „Хоргош“ ако настави да се бави нелегалном конкуренцијом и нелегално пласира своја вина под овим именом.

Суд је рочиште одложио за 15. октобар ради допуне доказног поступка. Поред представника ЗЗ „Хоргош“ и ППК „Палић“ на овом рочишту биће саслушан и комерцијалиста трговинског предузећа „Тргопромет“ како би се утврдило где се производи и пласира ово вино. Осим тога, суд је у транскрипту затражио од државне агенције за рекламу да да мишљење о томе колико вреди реклама за вино „Цигањ баро“.

Ово необично јавно суђење, чији се протагонисти приказују и на телевизијским екранима привукло је огромну пажњу, даље се компликује. На следећем рочишту биће утврђено и колико вреди лик становника циганске мале из Хоргоша, 5.000 старих динара или више.⁹

(П. п.)

Судски спор се отегао, трајао је три године, а штампа није штедела странке. Коломпар се бранио да није барон, само сиромашан циганин, и да није имао појма о томе у којим случајевима ће се користити његова фотографија.

На првом суђењу, које је одржано у Окружном суду у Суботици Коломпар је тражио 960.000 динара одштете. Његов захтев је одбијен уз образложење да ни Ховин ни његов правни наследник ППК Палић немају обавезу да плате одштету, јер постоји уговор којим је утврђено право коришћења фотографије.

Новинар Мађар Со-а о одбијању накнаде пише следеће: „Одбијен је одштетни захтев барона циганина. Тужба коју је поднео Ђерђ Коломпар становник циганске мале у Хоргошу, изазвала је надасвуд велико интересовање. Он је у тужби тражио од окружног суда у Суботици да одмах забрани продају вина под именом „Цигањ баро“ са његовом фотографијом, и да наложи земљорадничкој задрузи Хоргош, као наследнику предузећа Ховин, да исплати 960.000 динара одштете, јер немају право да користе ову рекламу.

Фотографија Ђерђа Коломпара у склопу наведеног чланка. (Magyar Szó, 1965. szeptember 5. 11.)

⁹ Magyar Szó, 1966. szeptember 18. 4.

У овом јединственом и занимљивом суђењу, о којем су детаљно извештавали поред штампе и радио и телевизија, управо је објављена пресуда. Окружни суд у Суботици одбио је тужбу барона циганина алиас Берђа Коломпара. У досадашњим преговорима је откривено да је тужитељ пре пуштања у промет вина под називом „Цигањ баро“ склопио уговор са бившим „Ховип-ом, и уз одговарајућу новчану накнаду дозволио да се његова фотографија користи за рекламирање овог вина.

Суд је такође из извештаја државног завода за патенте установио да ниједан сличан патент није пријављен нити издат у држави. Познат је само један случај када је за објављивање једног фото огласа плаћено ауторско право у износу од 150.000 динара. Међутим Берђ Коломпар није поднео захтев за ауторско право за рекламу.

На основу свега наведеног, суд је донео одлуку да захтев тужитеља за накнаду штете од 960.000 динара нема правне основе. Није могуће одерати две коже са лисице, а ни ЗЗ „Хоргош“ не може нико обавезати да два пута плати рекламу за вино „Цигањ баро“.

Берђ Коломпар сада тужи она предузећа која рекламирају вина са његовом фотографијом, ван ЗЗ „Хоргош“.¹⁰ (П. П.)

Ítélet a horgosi reklámparben
Kivonják a forgalomból a „Cigánybárót”
— Kártérítést fizetnek a borok készítői

A szabadkai kerületi bíróságon csütörtökön délelőtt hirdettek ítéletet abban a reklámparben, amelyet Kolompár György indított a horgosi földműveszövetkezet és a horgosi Bácska mezőgazdasági birtok ellen, mert engedélye nélkül használták fel fényképét, a Cigánybáró néven forgalomba hozott bornak a reklámozására.

Ezt a bort — mint megirtuk — először Dragoslav Mihajlović mérnök receptje szerint készítették, s 1964-ben a HOVIP nevet viselő horgosi pincészet hozta forgalomba. A különböző fajtájú, homoki szőlők terméséből készült zamatos bor csakhamar kapós lett a borfogasztók körében, s ezért kezdte el reklámozni ezen a néven és Kolompár György fényképével később a horgosi földműveszövetkezet és a Bácska birtok is a borait.

Kolompár György azért indított keresetet a két alperes ellen, mert engedélye és beleegyezése nélkül használták fel a fényképét. Arra

kérte a bíróságot, hogy tiltsa meg a Bácska birtoknak és a horgosi földműveszövetkezetnek a fényképével reklámozott borok árusítását, s a Bácska birtokot 400 000, a horgosi földműveszövetkezetet pedig 600 000 dinár kártérítés fizetésére kötelezze.

A bíróság részben helyt adott Kolompár György kérelmének. A Bácska birtokot és a horgosi földműveszövetkezetet egyenként 300 000 dinár kártérítés fizetésére kötelezte, továbbá elrendelte, hogy a Cigánybáró nevű borok palackozását szüntessék be, s a Kolompár György fényképével ellátott címkéket semmisítsék meg. Ezenkívül mindkét alperest kötelezte, hogy az ítéletet jogerőre való emelkedésétől számított két héten belül, saját költségükön tegyék közzé a Subotičke Novine-ban és a Magyar Szóban. (H)

Чланак у новинама Мађар Со о пресуди.
(Magyar Szó, 1967. április 28. 4.)

Мађар Со је 21. априла 1967. године објавио чланак под насловом Фалсификују вино „Цигањ баро“: Нови преокрет у хоргошком рекламном процесу. У више наврата смо већ извештавали о спору, који је покренуо Берђ Коломпар ром черпићар против ЗЗ „Хоргош“ и ПД „Бачка“, јер без његове сагласности користе његову фотографију за рекламирање вина „Цигањ баро“.

Његову тужбу је Окружни суд у Суботици одбио. Установио је да је тужитељ склопио важећи уговор са „Ховип“-ом који се налази у склопу ЗЗ „Хоргош“, и за хонорар у износу од 10.000 динара дозволио да се његова фотографија користи у рекламне сврхе.

Са одлуком Окружног суда у Суботици парница није окончана јер је одсек Врховног суда у Новом Саду поништио првостепену пресуду.

Јавља се аутор вина „Цигањ баро“

Сада, на новом рочишту, први пут је саслушан инжењер Драгослав Михајловић, аутор овог специфичног вина са песка, који је пуштен у промет под именом познате оперете „Барон циганин“ и са фотографијом Берђа Коломпара на етикети. Он је у судници изјавио, да је 1962. године (sic! п.п.), после дугог експериментисања као инжењер „Ховип“-а саставио рецептуру овог вина од разних сорти грозђа које се гаје на хоргошком виногорју. Он и Јожеф Бата, тадашњи директор предузећа су дуго размишљали о имену овог новог вина. На крају су се одлучили за име Цигањ баро. Затим су се дали у потрагу за погодном особом која је била главна личност наведене оперете. Прво су хтели фотографисати једног радника предузећа, али су касније срели Берђа Коломпара и одлучили се за њега. Са њим је склопљен и уговор, и од тада се његова фотографија налази на винским флашама.

Интервенише конкуренција

Вино „Цигањ баро“ је веома брзо након што је пуштен у промет доживео велики успех, како на домаћем тако и на иностраном тржишту, па је ЗЗ „Хоргош“ постао опасан конкурент, посебно за винарију ППК „Палић“, изјавио је у свом сведочењу инжењер Драгослав Михајловић.

Углавном због тога је руководство палићког имања одлучило да преузме винарију „Ховип“, која послује у оквиру ЗЗ „Хоргош“, и да они пласирају своја вина под именом „Цигањ баро“. Према речима инжењера Драгослава Михајловића, на то нису имали право, јер је са једне стране, Берђ Коломпар дозволио само „Ховип“-у из Хоргоша да користи његову фотографију, а са друге стране, „Подрум „Палић“ и његов садашњи власник „Словенија-вино“, нису од њега добили рецепт за вино. Страни и домаћи купци, љубитељи оригиналног вина „Цигањ баро“ су се жалили на лош квалитет овог вина предузећу „Подрум Палић“ и осталим произвођачима вина која пласирају под овим именом и обратили за помоћ инжењеру Драгославу Михајловићу. Замолили су га да настави са про-

¹⁰ Magyar Szó, 1966. октобер 19. 4.

изводњом оригиналног вина „Цигањ баро“ у својој новој фирми, ПД „Бачка“ у Хоргошу. Он је добровољно захтеву и према његовим речима данас се у ПД „Бачка“ у Хоргошу производи само оригинално вино „Цигањ баро“, иако немају право коришћења фотографије Берђа Коломпар. Сведочење инжењера на суђењу је потврдио Јожеф Бата, бивши директор „Ховип“-а. Затим је суд одложио суђење за 27. април како би могли да се саслушају и представници палићког имања.¹¹ (П. п.).

SUDSKA HRONIKA

Poslednja čaša »Barona ciganina«

NAKON MARATONSKOG SUDENJA, NADNICAR ĐERĐ KOLOMPAR DOBIO JE SPOR SA ZEMLJORADNIČKOM ZADRUGOM »HORGOS« I POLJOPRIVREDNIM DOBROM »BACKA« IZ HORGOSA ZBOG UPOTREBE NJEGOVE FOTOGRAFIJE NA ETIKETI »KOKTEL« BELIH VINA »CIGANIN BARON«. — OSTETNI ZAHTEV DELIMIČNO USVOJEN: KOLOMPAR DOBIJA PREKO 600 HILJADA STARIH DINARA

Ovih dana pred Okružnim sudom u Subotici, pred većem kojem je predsedavao sudija Svetozar Džele-tović, završen je sudski spor koji je trajao skoro pune tri godine. Spor koji je nastao zbog obične — etikete za vino, koje je prodavano pod nazivom »Ciganin baron« i sa slikom Đerđa Kolompара, nadničара iz Hor-goša.

Sudskom presudom, Đerđa Kolompара добиће од Земљорадничке задруге »Horgos« i Poljoprivrednog dobra »Bac-ka« iz Horgosa суму од преко 600 хиљада старих динара, јер су ове радне организације бесправно употребиле његов лик за рекламирање овог вина.

KAKO JE DOŠLO DO SPORA

Polovinom 1963. godine, upravnik tadašnjeg pogona Zemljoradničke zadruge iz Horgosa, Jozef Bata došao je na ideju da od zalih bezal- stolnih vina, na tržište plasira »koktel« vino pod nazi- vom »Ciganin baron«, »pravo po imenu poznate operete E- merika Kalmana. Odlučeno je tada da se novom vinu napravi i odgovarajuća rekla- ma — etiketa. Srećivi se bi- lo dobro bilo da se na etike- ti ovog vina pored imena »Cigan baron« pojavi i foto- grafija pravog »Ciganina, up- ravnik je pozvao u svoju kan- celariju Đerđa Kolompара, nadničара iz Horgosa, i od- mah ga i fotografisao.

I tako je počeo — spor. Plakate, a uskoro i flaše vi- na sa likom Kolompара po- javile su se u Horgoši, Subo- tici, Kanjiži, Senti... A ubr- zo potom, i potrošači su po- čeli da traže ovo vino. Mo- žda ne toliko zbog kvaliteta — koliko zbog atraktivnog imena i — reklame.

KOLOMPARU SAMO 10 HILJADA STARIH DINARA

Upravnik je sa Kolompа- rom, istina, sklopio ugovor i isplatio mu i dva maha 5.000 starih dinara. Medu- tim, na sudu je nesudeni »Ba- ron« izjavio:

— Nisam ja znao da će se moja fotografija koristiti za takve stvari! A, novac sam primio jer sam siromašan i bolestan Ciganin. Ja Ciganin, zastalom, jesam, ali nisam nikakav — baron!

Nakon objavljivanja plaka- ta i etiketa sa likom Đerđa Kolompара, ljudi su počeli da ga zadirkuju.

— Nastale su muke za me- ne! Moja žena i ja, noću smo šli po ulicama i skidali pla- kate, a ljudi su me ismejali li govoreći da više i ne mo- rami raditi pošto sam up- ređen za — barona!

vrati i ponovo uzme u raz- matranje. Ponovno suđenje doneo je Kolompару uspeh. Istina, nije u potpunosti u- dovoljeno oštetnom zahtevu, ali — nadničару Đerđu Ko- lomparu biće ipak isplaćeno ne tako mala suma od 600 hiljada starih dinara. Osm- toga Sud je presudio da se sve etikete sa Kolompаровим likom unište i da se presuda javno objavi u »Subotičkim novinama« i listu »Madar- soe«.

Vino »Ciganin baron« neće vi- še biti u prodaji. Poslednja čaša »barona ciganina« je is- pijena...

M. V.

FILM UCENIKA SKOLE »25. MAJ« NA SAVEZNOJ TAKMIČENJU

Dokumentarni film članova kino sekcije osnovne škole »25. maj« iz Aleksandrova, »Školske staze«, koji je na prošlogodišnjoj Opštinskoj smotri mladih tehničара os- vojio prvo mesto, kvalifikov- vao se za savezno takmičenje filмова ovog zanra. Film je naišao na priznanja već na Pokrajnskom takmičenju, dok se na Republičkom tak- mičenju, koje je održano od 26. do 28. maja u Gornjem Milanovcu, kvalifikovao za Sa- vezno takmičenje.

Gorani uređuju Tavankut

Do nedavno, teren oko Do- ma kulture u Tavankutu li- čio je na zapuštenu livadu, bez jedne sadnice i uređenih travnjaka, pa je iskjučivo korišćen za napasanje doma- će živine.

Ovog proleća, gorani iz od- reda »Jostip Pandžić«, preuzeli su brigu i o ovoj zelenoj po- vršini. Inače, gorani Tavanku- ta su veoma agilni. Ovo- godišnjim planom je predvi- đeno zasadivanje veštih povr- šina, a do sada je već posa- đeno oko 150 mladih sadnica, Goranima rukovodi Anđelija Tubić i u ovoj organizaciji je za sada učlađeno oko 100 mladića i devojaka. A. N.

Gorani Tavan

У чланку Мађар Со-а, 28. априла 1967. годи- не под насловом Пресуда у рекламном процесу на Хоргошу. Вино „Цигањ баро“ ће бити пову- чен из промета – Винари ће платити одштету, објављен је следећи текст: „У четвртак ујутру је на окружном суду у Суботици објављена пресуда у рекламној тужби коју је покренуо Берђ Колом- пар против 33 „Хоргош“ и ПД „Бачка“, јер су без његове дозволе користили његову фотографију за рекламирање вина под именом „Цигањ баро“. Ово вино – како смо писали – настало по јединственој рецептури инжењера Драгослава Михајловића, а на тржиште пласирао „Ховип“, подрумарство из Хоргоша, 1964. године. Ово укусно вино од разних сорти грозђа са песка убрзо је постао веома тра- жен међу љубитељима вина, па су касније због тога своја вина почели рекламирати под овим именом и фотографијом Берђа Коломпар и 33 „Хоргош“ и ПД „Бачка“.

Берђ Коломпар је поднео тужбу против ова два предузећа јер су користили његову фотогра- фију без његове дозволе или пристанка. Од суда је тражио да се 33 „Хоргош“ и ПД „Бачка“ забрани продаја вина са његовом фотографијом, и да се ПД „Бачка“ обавезе да исплати 400.000 динара, а 33 „Хоргош“ 600.000 динара одштете.

Суд је делимично уважио захтев Берђа Ко- ломпар. Наложено је да ПД „Бачка“ и 33 „Хорго- ш“ исплате по 300.000 динара одштете, надаље да престану да флаширају вино „Цигањ баро“ и да униште етикете са фотографијом Берђа Колом- пара.

Поред тога, суд је оптуженима наложио да у року од две недеље од правоснажности пресуде о свом трошку објаве пресуду у новинама Мађар Со и Суботичке новине.¹² (П. п.)

Под насловом Последња чаша „Барона цига- нина“ Суботичке новине објавиле су 9. јуна 1967. године следећи, подужи, чланак: „Након мара- тонског суђења, надничар Берђ Коломпар добио је спор са земљорадничком задругом „Хоргош“ и пољопривредним добром „Бачка“ из Хоргоша због употребе његове фотографије на етикети „Кок- тел“ белих вина „Циганин барон“, – оштетни за- хтев делимично усвојен: Коломпар добија преко 600 хиљада старих динара.

Ових дана пред Окружним судом у Суботици, пред већем којем је председавао судија Светозар Дзелетовић, завршен је судски спор који је трајао скоро pune три године. Спор који је настао због обичне – етикете за вино, које је продавано под називом „Циганин барон“ и са сликом Берђа Ко- ломпар, надничара из Хоргоша.

Судском пресудом Берђ Коломпар добиће од Земљорадничке задруге „Хоргош“ и Пољопривред- ног добра „Бачка“ из Хоргоша суму од преко 600 хиљада старих динара, јер су ове две радне орга-

Чланак „Последња чаша „Барона циганина“.

(Subotičke novine, 9. jun 1967, 6)

Коломпаров адвокат Стеван Пијуковић уло- жио је жалбу Врховном суду Србије у Новом Саду, који је наложио ново суђење. Други судски спор је делимично уважио Коломпаров захтев и досудио одштету од 600.000 динара. Даље, да 33 Хоргош и ПД Бачка обуставе дистрибуцију вина и униште преостале етикете са фотографијом Берђа Коломпар.

¹¹ Magyar Szó, 1967. április 21. 4.

¹² Magyar Szó, 1967. április 28. 4.

низације бесправно употребиле његов лик за рекламирање овог вина.

O POZNATOM VINU NIJE REČENA POSLEDNJA REČ

„Baron ciganin“ ponovo među nama

Mada smo u prethodnom broju doneli informaciju o sudskom epilogu spora između Đerđa Kolompара и Berde Horgoša, koji su proizvođili Zemljoradничка задруга »Horgoš« i Poljoprивредно добро »Bačka«, saopštivši да се све етикете уништавају и да је попијена последња чаша »Ciganina barona«, информацију — dopunjuјемо.

»Ciganj barona« će i dalje бити на тржиštu изводњи »Slovenija vina« са погоном на — Naše вино које смо продавали под истом етикетом изванредно је примљено — оно је било чисто, а не мешано. I u »báro« će се налазити у продаји. Što се тиче пара, који је тузио произвођаче из Horgoša, нисмо имали никакав спор — каже Veljko тор погона »Palić« предузећа »Slovenija v ovu етикету и назив patentirali смо са искључивим коришћењем.

Znači — последња чаша »baron ciganina« још није испијена. Njegov данашњи произвођач — o са њим, већ ускоро — novo iznenađenje.

M. V.

„Барон циганин поново са нама“. (Subotičке новине, 23. јун 1967. 7.)

Како је дошло до спора. Половином 1963. године управник тадашњег погона Земљорадничке задруге из Хоргоша, Јожеф Бата дошао је на идеју да од залиха белих вина, на тржиште пласира <коктел> вино под називом „Циганин барон“ управо по имену познате оперете Емерика Калмана. Одлучено је да се новом вину направи и одговарајућа реклама и — етикета. Сетивши се да би било добро да се на етикету овог вина поред имена „Cigány báró“ појави и фотографија правог Циганина, управник је позвао у своју канцеларију Берђа Коломпару, надничара из Хоргоша, и одмах га фотографисао.

И тако је почео — спор. Плакате, а ускоро и флаше вина са ликом Коломпару појавиле су се у Хоргошу, Суботици, Кањижи, Сенти ... А убрзо

потом и потрошачи су почели да траже ово вино. Можда не толико због квалитета — колико због атрактивног имена и — рекламе.

Коломпару само 10 хиљада старих динара. Управник је са Коломпаром, истина склопио уговор и исплатио му у два маха 5.000 старих динара. Међутим, на суду је несуђени „Барон“ изјавио: Нисам ја знао да ће се моја фотографија користити за такве ствари! А новац сам примио јер сам сиромашан и болестан Циганин. Ја Циганин, уосталом јесам, али нисам никакав — барон. Након објављивања плаката и етикете са ликом Берђа Коломпару људи су почели да га задиркују. — Настале су муке за мене! Моја жена и ја ноћу смо ишли по улицама и скидали плакате, а људи су ме исмејавали говорећи да више не морам радити пошто сам унапређен за — барона.

UMESTO MARKANTNOG BERDE ĐERĐA KOLOMPARA, KOME JE SMETALA PLEMIČKA TITULA, NIJE GA NA ETIKETAMA ČUVENOG VINA »CIGANIN BARONA« ZAMENITI NOVI »BARON« CIJE SE IME DRZI U TAJNOSTI

SUDSKA HRONIKA Nakon maratonskog sudskog spora

Novi lik Ciganina barona

Ko је само једном имао прилику да пије познато вино »Ciganin baron«, вероватно је запazio на етикету маркантни лик брата са израјским очима, dugim crnim brkovi, nakrivljenim šešиром, како pozva poklonike boga Baha да probaju ovo piće...

— Kada su se pojavile етикете са мојим ликом људи су ме поцели другачије гледати. Ја сам био предмет подсмеха и неукосних сала, које су се првиле на мој раван. Kada sam u току појављивања родова покушао да се запознати као наднар, што сам радио десетинама, govoreno ми је — на какав си ти барон, да копај, то не прилици твојим »plemičким« авати... Kada sam био са њим, sedeo u кафани, сви су се шетали према мени, дошквали — ово нашег барона... Ово је измислио онај који рекао Berd Kolompару на суду.

ODSTETA NIJE PRAVA SATISFAKCIJA

Berd Kolompар је заправо тузио земљорадничку задругу из Horgoša i Poljoprивредно добро »Bačka« да се бесправно користиле његову слику на етикетама вина које су они произвођили. Zbog toga ја сам отпустио maratonski процес, najzad је пре неколико месеци, doneo одлуку да Zemljорадничка задруга i Poljoprивредно добро »Bačka« из Horgoša обуставе произвођање вина »Ciganin baron«, и да Berd Kolompару исплате 60.000 старих динара, što су на редовној основи, без његове сагласности, koristili његов лик на етикетама.

Međutim, ова одлука Okружног суда није značila да се вино »Ciganin baron« неће више произвођати! U великом подржану на Pалићу ово вино, које се први мешањем више врста вина, и даље се спржавало и испоручивало на тржиште. U ствари, Berd Kolompар је био скупљивао са nekadašnjим »Hovipом« из Horgoša уговор да се његов лик може користити на етикетама флаша вина »Ciganin baron«. On је за то dobio 10.000 старих динара.

Zbog такве ситуације Berd Kolompар је након presude Okружног суда, која је dovela до његовог korist, iпак био nezadovoljan, јер њована одлука није пружила satisfakcija за оно што је он pretrpeo i što је, zbog ugovora са »Hovipом«, који је своје право, након туђе са »Slovenija«-ином, претрпо на нову фирму, morati да поднесе. Јер се и даље његов лик појављивао!

ETIKETA SE MENJA. A NE I KVALITET

Zbog toga су у »Slovenija«-ином одлучили да наду новој фирми, »Palić«-ином, да се »Ciganin baron«, који неће бити толико осетљив и коме неће сметати што се његов лик појављује на етикетама.

— Sa proizvoђањем вина »Ciganin baron« нисмо mogli stati — јер тржиште је трљало ово изврсно пиће. Ali разумно смо и dobroćудно Berd Kolompару i shvatili smo његове nevolje. Zato смо одлучили да изменимо слику на етикету. Konsultovali смо се са subotičким познатим радницима како би овај lik из Siranove опере trebao да izgleda i napravili смо после toga nekoliko animaka i izabrali novog »barona«. Njegov ime drzimo u tajnosti, али могао род: novi »baron« је dobio 200.000 старих динара за позирање, то је lice са Pалића i mnogi се га, verovatno, brzo препознали, ali то је, ipak, бити уз krag ljudi — kaže Ferenc Horvat, sekretar samostalne radne jedinice »Palić«-ином »Slovenija«-ином из Ljubljane.

»Ciganin baron« је izmenio само lik »barona«, umesto starog dobio је novi, mladi »plemić«, ali kвалитет овог вина неће се menjati, on će ostati isti kao i do sada!

N. M.

Dolazi Marija Mezei

Poznata umetnica из Budimpešte, Marija Mezei, gostovala је на sceni subotičke Narodnog pozorišta u sledеću subotu i nedelju 2. i 3. septembra. Ona će nastupiti u komadu »Luk на mađevе« а ulozu koji ima i mađev, Marija Sabo.

Чланак „Нови лик Циганина барона“ и нова етикета вина „Цигањ баро“ са ликом Ференца Хорвата. Пуни „Словенија-вино“ Љубљана РЈ Палић. (Subotičке новине, 25. август 1967. 6)

Друго суђење доноси задовољење. На првом суђењу Суд је одбио тужбу Берђа Коломпару и његов захтев за исплату 960.000 динара на име одштете. Образложење је било да „Ховип“ и његов каснији правни наследник ППК „Палић“ нису дужни да плате оштету јер је постојао уговор о коришћењу фотографије. Уколико је Коломпар том приликом био доведен до заблуде треба да тужи свог саговорача. Међутим Коломпар се преко свог заступника, адвоката Стевана Пијуковића жалито одељењу Врховног суда Србије у Новом Саду, а овај је одлучио да се предмет врати и поново узме у разматрање. Поновно суђење донео је Коломпару успех. Истина, није у потпуности

удовољено оштетном захтеву, али – надничару Ђерђу Коломпару биће ипак исплаћено не тако мала сума од 600 хиљада старих динара. Осим тога Суд је пресудио да се све етикете са Коломпаровим ликом униште и да се пресуда јавно објави у „Суботичким новинама“ и листу „Мађар со“. Вино „Цигањ баро“ неће више бити у продаји. Последња чаша <барона циганина> је испијена ...“¹³

Нова етикета вина „Цигањ баро“
(из збирке аутора)

Суботичке новине у броју од 23. јуна 1967. године у чланку под насловом „Барон циганин“ поново међу нама, пишу, мада су у претпрошлом броју донели информацију о судском епилогу спора између Ђерђа Коломпара, чији је лик употребљен за рекламу и етикету за вино названом „Cigány bator“ које су производили ЗЗ Хоргош и ПД Бачка из Хоргоша, саопштивши да се све етикете уништавају и да је практично попијена последња чаша „Барона циганина“, данас ову информацију допуњујемо. „Цигањ барона“ ће и даље бити на тржишту и то у производњи Словенија вина са погоном на Палићу. „Наше вино које смо продавали под тим називом и истом етикетом изванредно је примљено од потрошача – оно је било чисто, а не мешано. И у будуће „Cigány bator“ ће се налазити

у продаји. Што се тиче Ђерђа Коломпара који је тузио произвођаче из Хоргоша, ми са њим нисмо имали никакав спор – каже директор Вељко Мулина директор погона „Палић“ предузећа „Словенија вино. Сем тога, ову етикету и назив патентирали смо са искључивим правом коришћења.“¹⁴

Значи последња чаша вина „Барон циганина“ још није испијена. Његов данашњи произвођач, у вези са њим обећава, већ ускоро, ново изнећање.

Етикета стоног белог вина „Цигањ баро“ ДД „Палић“ 1991. године. (Из збирке аутора)

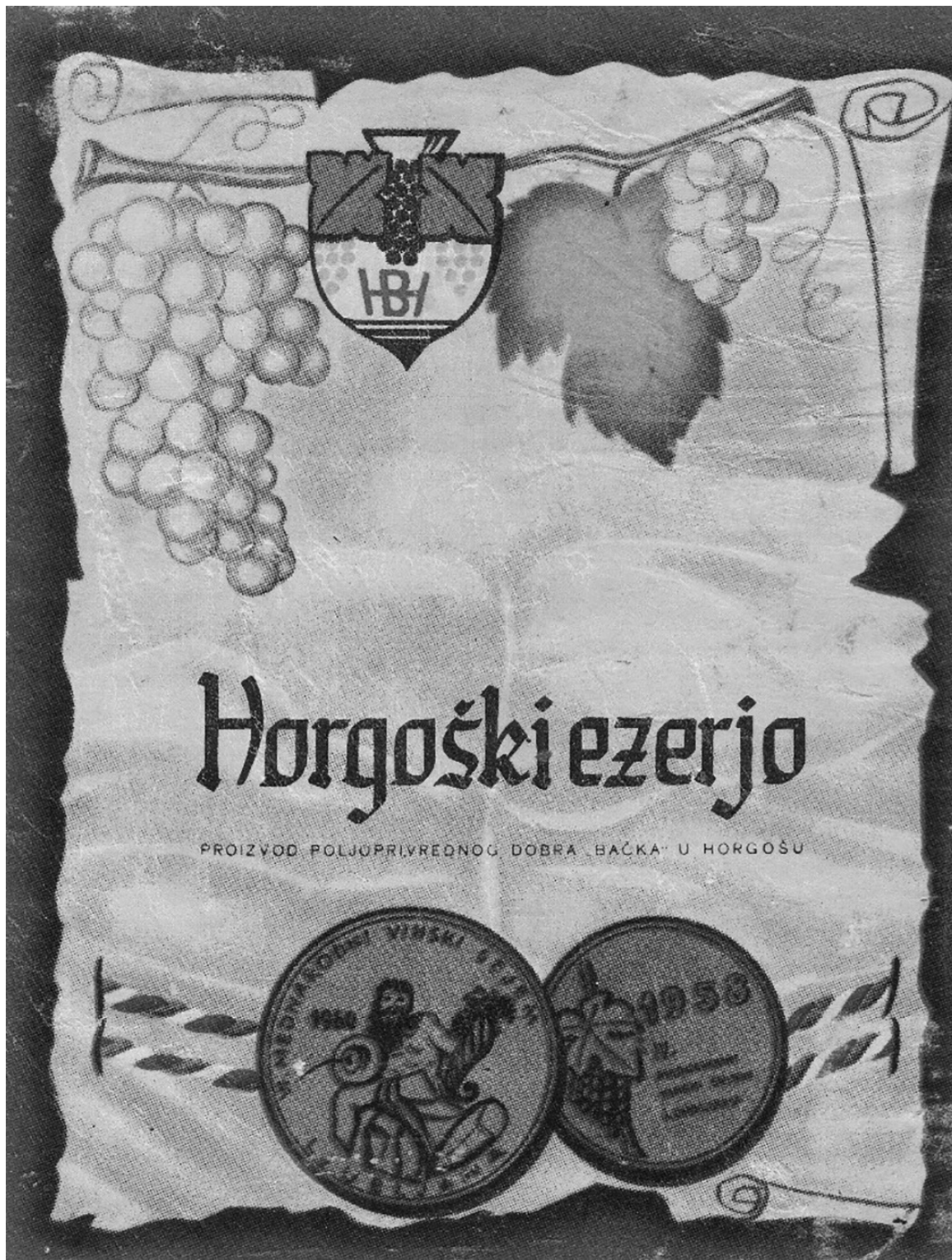
Подрум Палић је уместо Ђерђа Коломпара, нашао нову особу чија ће фотографија бити на новој етикету вина „Цигањ баро“. У почетку су крили његово име, али се причало, а касније и испоставило да је то Ференц Хорват секретар предузећа. За ову улогу примио је 200.000 динара. Ради фотографисања Ференца Хорвата у улози барона циганина коришћени су реквизити из гардеробе народног позоришта у Суботици. Након тога је Ференц Хорват добио надимак Цигањ баро, али се није љутио. „Циганин барон“ је само изменио лик <барона>, уместо старог дошао је нови, млађи <племич>, али се квалитет овога вина неће се мењати, он ће остати исти као и до сада.“¹⁵

Међутим исплата 600.000 старих динара одштете запела је негде у Новом Саду. Иако ад-

¹³ Subotičke novine, 9. jun 1967. 6.

¹⁴ Subotičke novine, 23. jun 1967. 7.

¹⁵ Subotičke novine, 25. avgust 1967. 6.

Етикета вина „Хоргошки езерјо“. ПД „Бачка“ Хоргош. (Из збирке аутора)

вокат Берђа Коломпара „гура“ случај, новац још није стигао.¹⁶ Колико је та сума вредела казује нам податак да је у јануару 1967. цена новог трактора марке Фергусон од 35 КС износила 3.100.000 старих динара, дакле петина цене овог новог трактора.

О пресуди и Мађар Со извештава читаоце чланком под називом „Цигањ баро“ је победио:

„После више од две године парничења, донета је коначна пресуда у тужби за рекламу коју је Берђ Коломпар, ром чертићар из Хоргоша, покренуо против ЗЗ „Хоргош“ и ПД „Бачка“. Берђ Коломпар је поднео тужбу окружном суду у Суботици да се оптуженима забрани коришћење његове фотографије за рекламирање њихових вина Cigány báró,

¹⁶ Magyar Szó, 1967. november 5. 10.

јер за то није дао дозволу ни ЗЗ „Хоргош“ ни ПД „Бачка“.

Берђ Коломпар, алиас <барон циганин, п. п.> тако га зову у његовом селу, први пут је изгубио овај случај, које је од почетка пратило велико интересовање, али је Врховни суд поништио ову пресуду и наложио ново суђење. Тако је случај поново дошао пред градско веће Округног суда у Суботици, које је делимично уважило његов захтев и наложило ЗЗ „Хоргош“ и ПД „Бачка“ да плате по 300.000 динара одштете.

Ову пресуду је сада одобрило одељење Врховног суда у Новом Саду уз амандман да се износ одштете смањи са 300.000 на 200.000 динара. Правоснажна пресуда такође обавезује оптужене да у року од две недеље од изрицања пресуде објаве цео текст пресуде у новинама Мађар Со и Суботичке новине.

Поред тога, и ЗЗ „Хоргош“ и ПД „Бачка“ такође су у обавези да у року од две недеље повуку са тржишта сва вина са таквим етикетама. Убудуће за рекламирање вина фотографију Берђа Коломпара може користити само пољопривредни комбинат Палић, јер је ово имање правни наследник некадашњег ХОВИП-а (Винарија Хоргош), са којим је Берђ Коломпар закључио уговор 12. августа 1963. године и дозволио да се његова фотографија користи у рекламне сврхе.

Љубитеље овог напитка са песка, који је у међувремену постао веома популаран, не треба обесхрабрити, вино „Цигањ баро“ неће бити потпуно повучен са тржишта. Циганин из Хоргоша са засуканим брковима, у шеширу и са дебелим сребрним ланчићем на прслуку наставиће да нам се смеши са винских боца.¹⁷ (П. п.)

Поред тога што је у окружном суду у Суботици Берђ Коломпар поново победио парница није окончана. Коломпар је покренуо спор против бивше земљорадничке задруге Хоргош, односно његовог правног наследника ПД Бачка Хоргош, зато што су без његове дозволе користили његову фотографију ради рекламирања одређених врста вина. Округни суд у Суботици донео је правоснажну пресуду, одштету која је износила скоро милион динара исплатило је ПД Бачка.

У међувремену покренут је нови спор у вези ове необичне рекламе за вино. Охрабрен почетним успесима Берђ Коломпар је поднео још једну тужбу окружном суду у Суботици. Овога пута тужио је ППК Палић и Словенија-вино. У ствари, ова два предузећа су пласирала део својих фла-

шираних вина са његовим ликом на етикети. Спор око рекламе у Округном суду у Суботици завршен је поново у корист Берђа Коломпара. Грађанско веће Драгутина Кецољевића уважило је тужбени захтев и наложило да ППК „Палић“ плати 150.000 динара одштете. Међутим, одбио је тужбени захтев против „Словенија-вина“ на основу тога што не може истовремено да захтева исту накнаду и од правног следбеника ППК „Палић“, „Словенија-вино“.¹⁸

Јожеф Бата и инжењер Драгослав Михајловић покренули су нову парницу у Округном суду Суботици. Тврдили су да Словенија-вино на Палићу нелегално дистрибуира вино које је њихово дело. Јер је Јожеф Бата смислио име, а и етикета је настала по његовој идеји, а инжењер Драгослав Михајловић је аутор овог вина јединствене рецептуре.

Представници Словенија-вина одбацили су оптужбе рекавши да су право на производњу и дистрибуцију вина „Цигањ баро“ наследили од ППК Палић, који је правни наследник након удруживања са Ховит-ом. Захтев Јожефа Бате и Драгослава Михајловића је одбијена.

Међутим овим још није окончан спор. Ускоро ће се пред одељењем Врховног суда Србије у Новом Саду наћи три тужбе – Коломпарова; Батина и Михајловићева и ППК Палић – које чекају решење. Тешко је после свега предвидети када ће се овај спор око имена и састава једног вина бити стављена „ад акта“.¹⁹

Епилог

Вино „Цигањ баро“, упркос бројним изазовима остао је на тржишту. Још га је деведесетих година прошлог века производио, пунио и продавао ДД Подрум Палић. Након његове приватизације, иако је постојала потражња, се престало са његовом производњом. Остала је само успомена, обиман судски досије, новински чланци и етикете са фотографијама Берђа Коломпара и Ференца Хорвата.

Вино „Цигањ баро“ се спомиње и у стручним књигама. Војислав Радовановић²⁰ пише да је ово вино нарочито цењено на Суботичкој пешчари. Милорад Гојковић²¹ пак наводи да је вино „Цигањ баро“ бело стоно вино Суботичке пешчаре са 11 малигана. Производи и пласира га Словенија-вино – Љубљана

¹⁷ Magyar Szó, 1967. december 13. 2.

¹⁸ Magyar Szó, 1968. szeptember 5. 6.

¹⁹ Subotičke novine, 4. oktobar 1968. 8.

²⁰ Vojislav Radovanović, *Tehnologija vina*, Beograd 1976.

²¹ Milorad Gojković, *Vina Jugoslavije*, Beograd. 1976.

Összefoglaló

„Cigány báró” bor, az 1960-as évek marketingjének egy különleges esete

A cikk a marketinggel kapcsolatos, vagyis a „Cigány báró” bor címkéjén szereplő horgosi Kolompár György napszámos és a horgosi földművesszövetkezet között létrejött egyedi bírósági perét mutatja be. 1963-ban Kolompár György szerződést írt alá a Földművesszövetkezettel, hogy 10 000 régi dinár ellenében engedélyezi, hogy felhasználják fényképét a készülő új bor címkéjén és reklámcélokra. Azonban 1965-ben Kolompár meggondolta magát, úgy ítélve, hogy a megbeszélte összeg túl kevés. A szabaddai bíróságon beperelte a horgosi Földművesszövetkezetet, követelve 960 000 régi dinár kártérítést. A bíróság elutasította keresetét, de az ügyvédje által fellebbezett a szerbiai Legfelső bíróságon, amely részben elfogadta keresetét és a kötelezte a Földmü-

vesszövetkezetet és a horgosi „Bácska” mezőgazdasági birtokot 200 000-200 000 régi dinár kártérítés kifizetésére. A Földművesszövetkezet és a „Bácska” mezőgazdasági birtok fellebbeztek az ítélet ellen, de azt elutasították. Időközben a „Palicsi Pincegazdaság”, a „Slovenija-vino” vállalat részlege, folytatta ennek a népszerű bornak a gyártását és forgalmazását, de új személyt választott a cigány báró karakteréhez. Szabadalmaztatták is a bort, új személlyel a címkén. A múlt század 90-es éveinek elején még folyt a bor készítése, majd magyarázat nélkül felhagytak előállításával.

Kulcsszavak: „Cigány báró” bor és címke körüli per.

Summary

Wine Cigány báró, (“Baron gypsy”), a special case of marketing in the 1960s

The paper presents a unique case of a long court dispute over marketing, namely the image on the label of the wine Cigány báró. The dispute was between Đerđe Kolompár, a day laborer from Horgoš, and the Horgoš Winery. In 1963, Kolompár made a contract with the Horgoš Winery for a fee of 10,000 dinars, and allowed his photo to be used on the label and in advertisements for this new wine. However, in 1965, Kolompár changed his mind about the agreed amount, and sued the Winery. He first demanded three million, then 960,000 old dinars in damages. The District Court in Subotica rejected his request, but he appealed through his lawyer to the Supreme Court of Serbia, which ordered a new trial.

At the new trial, Đerđe Kolompár's request was partially upheld and he got 300,000 old dinars in damages. The defendants appealed the verdict, which was rejected, but the amount of damages was reduced to 200,000 old dinars each. In the meantime, Podrum Palić which was part of Slovenija-vino company, continues to produce and market this popular wine, with a different label. Furthermore, he patented the wine under that name, which was still produced in the early 1990s. Then the production ceased, for reasons unknown.

Keywords: Dispute over the label for the wine Cigány báró

Историјски архив Суботица

Сецесија и историјски извори

Сажетак: Циљ написаног рада је да покаже како архивски документи могу бити представници једне стилске епохе која је настала у уметничком правцу на размеђи између XIX и XX века. Идеја за писање овога рада је потекла од чињенице да су најлепше и најзначајније грађевине у Суботици изграђене у стилу сецесије, а пројекти и оригинални документи о њиховој изградњи чувају се у архиву Суботице. Захваљујући овим значајним документима настало је више стручних и научних радова који су допринели упознавању и разумевању ове епохе и већина њих су постали незаобилазна литература приликом упознавања са градом, али и овом стилском епохом. Акцент, и све што је написано о овој теми дато је архитектури, градитељству и историји уметности овога времена, а по први пут представљамо изворе, односно документе фондова и збирки који су служили као темељ свих научних и стручних па и историјских радова.¹ Нагласак је на представљању уметничког стила кроз представљање архивалија. Написани рад представља покушај укључивање архивске баштине у пројекте који се односе на културу и историју сецесије.

Кључне речи: Сецесија, уметност, архитектура, архивски документи, истраживани фондови и збирке, људи.

Време сецесије

Време које желимо приказати а односи се на тему сецесије у Суботици, датира од 1895. године па до 20-их година прошлога века и сачувано је у архивској грађи Историјског архива. За тај период се везују и подаци о стваралаштву које приказујемо а које је настало у Суботици.²

Епоха сецесије је време када се појављује нова уметност која је настала на прекретници XIX и XX века. Као *Ар нуво* (фр. *Art nouveau*), Југенд стил (нем. *Jugendstil*) или сецесија (мађ. *szecesszió*), у Европи се јавља 1892. године као одговор уметника против званичних и постојећих организација.

Групе авангардних³ уметника су се издвојиле и образовала посебна удружења. У жељи да се

одупру конвенционалном академизму у почетку без неког уметничког изражавања, развиће се у међународни уметнички стил у ликовној уметности, архитектури, примењеној и у другим уметностима, индустријском дизајну, штампарству и фотографији. Стил је био инспирисан природним облицима, цветним мотивима, закривљеним линијама, у орнаментици се примењују необичне боје, окреће се природи у орнаменту као што су цвет, лист, животиње и људски ликови посебно лик жене. Најпре се јавља у сликарству, као повезана са другим тенденцијама насталим у другој половини XIX века чија је заједничка новина била тежња ка индивидуалном изразу и окретање новом времену.

Претеча сецесије је била појава Југенд стила у Минхену 1892. године, група уметника у Бечу се 1897. године окупља предвођена сликарем Густавом Климтом одбацујући класичну традицију и ауторитет. Стварају се такође уметнички центри у Минхену, Будимпешти и Кечкемету.

Сецесија је била интернационални стил са посебним обележјима средине у којој је настала тако је у Суботици била најзаступљенија мађарска варијанта сецесије са препознатљивим одликама које су поникле из мађарског фолклора кроз шаре стилизованих цветова и срца, кованог гвожђа, керамике, изрезбареног дрвета и светиљки.

Сецесија у Суботици

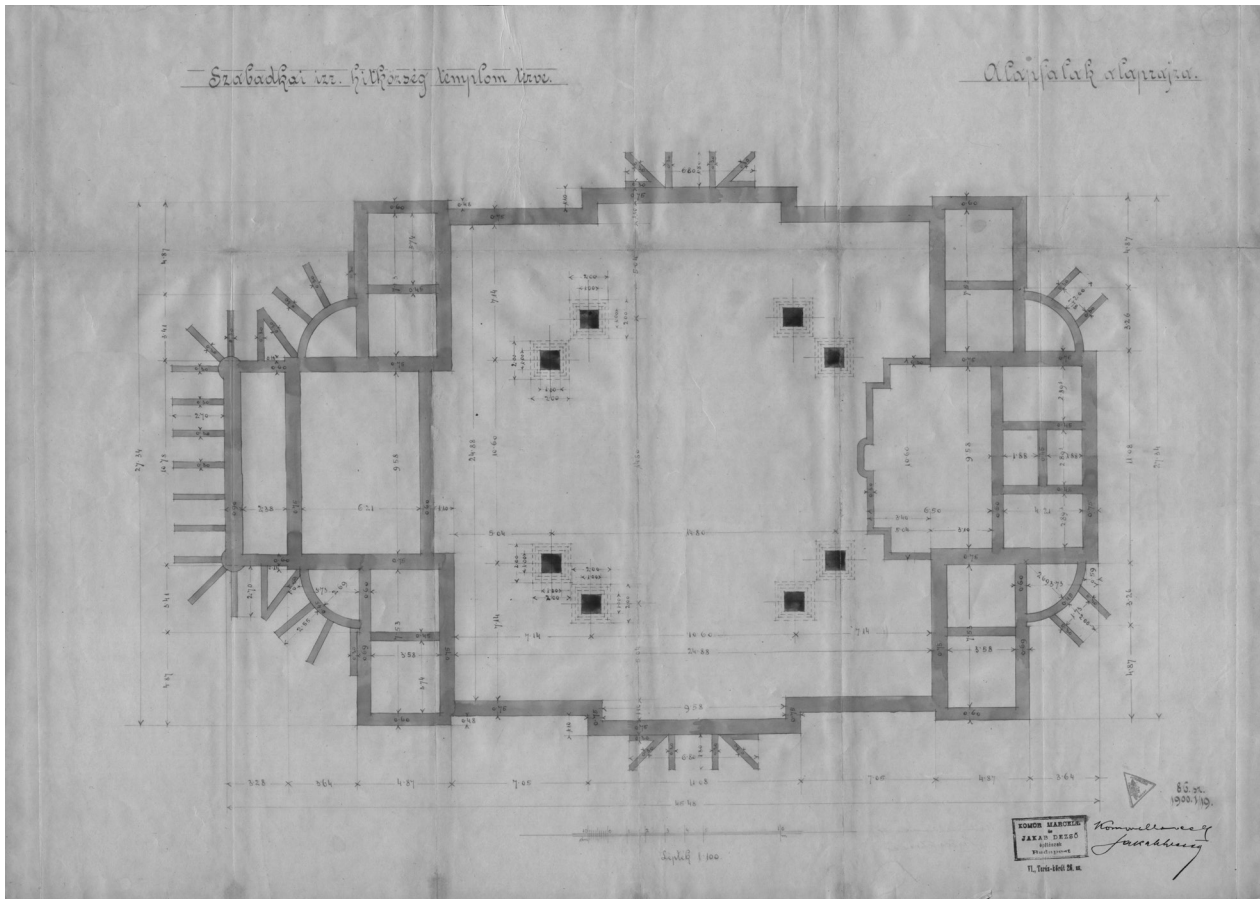
Дешавања на пољима уметности и архитектуре у Суботици несумњиво су повезана са дешавањима у тадашњој Европи у време преласка из XIX у XX век.

Од последњих деценија XVIII века запажа се планска изградња и уређење града Суботице, када се мења слика града и центар града добија свој данашњи изглед: „У то време изграђене су најважније зграде за општу управу: болница, народне школе, забавишта, нова гимназија. У исто време завршавају се Синагога и неколико других цркви, затим Градска кућа, данашња Градска библиотека и зграда Ликовног сусрета, као и многе згра-

¹ Напомена аутора: Готово да нема рада о овој теми који се у својој основи и расправи не позива на изворе из архивских фондова Историјског архива.

² Историјски архив Суботица, Регистар фондова и збирки.

³ Secesija u subotičkim javnim zbirkama – Szecesszió a szabadkai közgyűjteményekben, Gradski muzej Subotica, Subotica/Szabadka 2013.

ИАСу, Ф. 2, ер. енг. VII kör 4/1901 fol. 9

де у околини некадашње мочваре зване „Рогина бара“, на Корзоу, у многим улицама центра града као и купалишта Палић. Министарство је крајем 1882. године одобрило Правилник о изградњи града. Од тог тренутка у првом су се кварту имале подизати искључиво куће на спрат, и то од печене опеке или чврсте камене грађе. Тако ће лагано из центра града нестајати безначајне периферијске барокне куће и на њиховом месту градити здања у еклектичном и сецесијском стилу.⁴

То је било време модернизација Суботице, у коју се уткао нови уметнички правац, који је на лику града оставио до данас препознатљиве трагове.⁵ Осим изградњом град се модернизује и својим начином живота, у њему се развијају и трговина, саобраћај и банкарство.

Територијална припадност Суботице тадашњој Аустроугарској Монархији⁶ резултирала је појавом истих уметника, архитеката и градитеља који су примењивали у својој уметности и градитељству стил сецесије. Уметнички правац се побунио против строгих принципа историцизма и окретао се према природи, и у сваком делу

Европе је имао нешто специфично.

Утицаји који су стизали из европских центара Минхена, Беча, Париза, Будимпеште у Суботици су се развијали у два правца. Један се окретао онима из европских центара а други онај препознатљивији се окреће националној мађарској варијанти сецесије, која ће након 1900. године постати доминантна и препознатљива по бојама, мотивима и елементима народне уметности.⁷

На основу истраживања података и докумената Историјског архива, дошло се до података да су у Суботици између 1893. и 1914. године у стилу сецесије изграђене 44 куће на спрат и 82 приземне, а на Палићу 11 зграда.⁸

Изградњом значајних објеката град ће заблистати новом декорацијом и шарама у виду цвећа, срца, керамике, кованог гвожђа, витража, мозаика, изрезбареног дрва, светиљки, са мотивима животиња или мотивима жена у облику сфинге. Шаренило боја које је инспирисано у фолклорним мотивима дало је шаренило, „украсило“ и остало као препознатљив симбол града и Палића до данашњих дана.

⁴ Magyar László, Szabadka képes történelme-Laslo Mađar, Ilustrovana istorija Subotice, Subotica 2004, 159.

⁵ Најпознатија грађевина Суботице која доминира центром града и по којој је Суботица позната је Градска кућа (1908-1910), изграђена у стилу мађарске варијанте сецесије.

⁶ Laslo Mađar, Ilustrovana istorija Subotice, Subotica 2004, Vreme dualizma (1867–1918), 115.

⁷ Lifka 1880–1952, Prilozi uz životno delo Aleksandra Lifke, u: Eletjel, 2009, 42.

⁸ Lifka 1880–1952, Prilozi uz životno delo Aleksandra Lifke, u: Eletjel, 2009, 42.

Сецесија у документима⁹

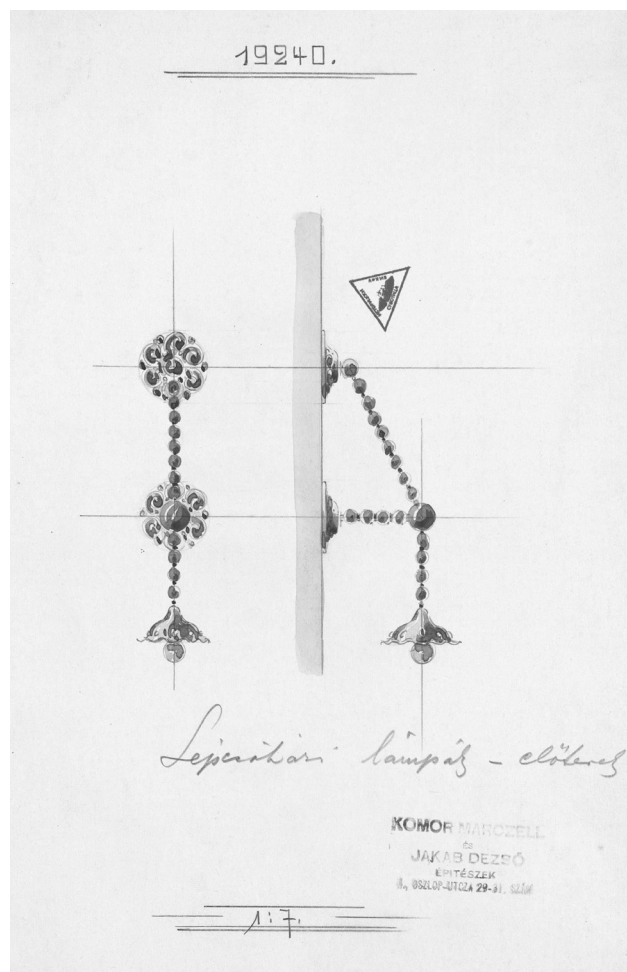
У архивским фондovima и збиркама често се налазе архивалије које нису класични документи настали као последица канцеларијског пословања приликом административних послова а који односе се на неку тему или личност, већ су последица неких догађаја или процеса који су се одвијали. Такви архивски документ су: плакати, писма, рекламе, честитке, фотографије и брошуре, које својим изгледом симболизују време када су настали, епоху и стил времена настанка.

Тако се и временски период када је сецесија¹⁰ настала и касније када је била доминантан правац у архитектури и уметности, може пронаћи и препознати у документима архива.

На примеру сачуваних докумената прикаћаћемо како се у њима може пронаћи и видети обележје времена у коме су стварани.

Првенствено треба приказати архивске фондове¹¹ чији попис би се могао окарактерисати и као тематски водич¹² у којима се могу пронаћи подаци, а односе се на једну тему или личност. Оваква врста водича представља најпогоднији начин јер најоптималније задовољавају потребе разних научних и тематских подручја.¹³

Међу многобројним фондovima у Историјском архиву Суботице,¹⁴ проналазе се и они који по временском настанку и садржају припадају епохи сецесије тј. времену на преласку из XIX у XX век. Захваљујући пре свега очуваности докумената, па онда и значајном садржају, могле су се написати прворазредне студије из уметности, архитектуре и грађевинарства из тог временског периода. Добро очуване фондовске целине и документи биле су значајне за стварање научне историографије, која је расветлила овај историјски процес и разјаснила многа преиспитивања и недоумице које су се јављале приликом проучавања ове теме. О томе су сведочили већ раније објављени научни и стручни радови који су писани на основу докумената из архивских фондова архива у Суботици. Због тога је значајно истаћи колико је битно познавати документе који се налазе у Архивима и места где су они по свом садржају груписани, као

ИАСу, Ф. 275, 53, fol. 61

и упознавање јавности са њима.

У више архивских фондова се чувају подаци, а за овај рад су изабрани фондови архива који су најчешће коришћени приликом писања радова о сецесији у Суботици.

Фондови у којима се проналазе документи ове тематике су:

- Војнићи од Бајше (фонд број 1);
- Градско веће Слободног краљевског града Суботице (Királyi város tanácsa – Szabadka) 1838–1924 (фонд број 2);
- Збирка карата и планова (фонд број 3);

⁹ Rječnik arhivske terminologije Jugoslavije, Zagreb 1972, 10. Pod arhivskim dokumentom se smatra materijalno sveđočanstvo nekih činjenica, događaja, predmeta, pojava objektivne i misaone ljudske delatnosti izraženo u pismu, grafici, crtežu, fotografiji, zvučnim zapisima ili nekim drugim načinom na odgovarajućem materijalu (papirus, pergament, papir, filmska vrpca i dr.).

¹⁰ Иван Клајн, Милан Шипка, Велики речник страних речи и израза, Нови Сад 2006. Сецесија (лат. Secessio одвајање, отцепљење) 2. ум. Уметнички покрет на прелазу XIX у XX век, настао у средњој Европи као противљење дотадашњем академизму и историцизму.

¹¹ Богдан Лекић, Архивистика, Београд 2006, 121. Појам архивског фонда чине сви документи који су органски настали пословањем неког органа власти, установе, предузећа, организације, породице, личности итд.

¹² Riječnik arhivske terminologije Jugoslavije, Zagreb 1972, 35. Tematski vodič je vrsta vodiča kojim se istraživač upućuje samo na neku tematski određenu arhivsku građu bilo u jednom ili više arhiva.

¹³ Богдан Лекић, Архивистика, Београд 2006, 174.

¹⁴ Историјски архив Суботица (ИАСу), Општи инвентар, 2025. На основу пописа свих фондова и збирки у Архиву се чува 551 архивски фонд и збирка.

ИАСу, Ф. 216, 3 П 13 1 1

- Збирка плаката (фонд број 18);
- Сенат града Суботице 1918–1941 (фонд број 47);
- Збирка фотографија (фонд број 180),
- Збирка Лифка Јелисавете (фонд број 216);
- Збирка Тајни архив 1700–1904 (фонд број 271);
- Збирка пројеката 1845–1989 (фонд број 275).

Значајне и интересантне податке можемо пронаћи и у појединачним документима као:

- онима који се односе на личности и њихово деловање у овом времену (Александар Лифка (1880–1962), Иван Сарић 1876–1966), Лујза Блаха (глумица) или
- онима који се односе на поједине грађевине настале у овом времену (Градска кућа, Синагога, Рајхл палата, Водоторањ на Палићу).

По врсти докумената посматрано са регистратурског, дипломатичког и техничког аспекта они се деле на:

- документе дипломе, списе, рукописе, предмете, књиге, писма, печате, жигове, фотографије,¹⁵ као и новине и часописе, заглавља писама и рачуна, позивнице и програме, плакате, огласе и брошуре.

ИАСу, Ф. 216, 3 П 13 1 25

Архитектура и градитељство

При истраживању стила сецесије у прошлости, акценат је био стављен на проучавање архитектуре и градитељства, односно на грађевине које су на лику града оставиле препознатљив изглед до данашњег дана. Међу њима свакако најпознатија и надалеко препознатљива је суботичка Градска кућа изграђена у времену од 1908–1910. године, чији пројектанти су били познати будимпештански архитекти Марцел Комор (1868–1944) и Деже Јакоб (1864–1932). Број објеката који су пројектовали ова два архитекта у Суботици није био велики, али је сваки од њих касније постао симбол града као Синагога, Трговачка банка, Градска кућа и комплекси на Палићу – Водоторањ, Велика тераса, Женски шtrand и Спомен чесма.

О Градској кући је написано више публикације и извршено је обимно истраживање њеног историјата, па не захтева подробније наглашавање о њеном значају. Као симбол града, као симбол једне епохе заслужује ипак подсећање на основу текста који је написан у књизи *Градска кућа у Суботици – Városháza Szabadkán 1912–2012. У*

¹⁵ Riječnik arhivske terminologije Jugoslavije, Zagreb 1972, 7, Vrste arhivske građe.

књизи у поглављу о функцији и обликовању ауторка Гордана П. Вујновић наводи речи историчара уметности Беле Дуранција који је за Градску кућу рекао следеће: „Градска кућа је ‘успомена’ на сецесијску архитектуру, која на себи носи обележја мађарске народне уметности, а истовремено је функционална грађевина као весник модерне архитектуре“.¹⁶

Већина истраживања о Градској кући као и другим поменутим грађевинама, представницима овога доба вршена је на основу докумената који се налазе у фондovima:

- Градског већа Слободног краљевског града Суботице (Királyi város tanácsa – Szabadka), 1838–1924. година;
- Збирка пројеката 1845–1989.

Поменути фондови садрже документе који сведоче о три најпознатије грађевине изграђене у стилу мађарске варијанте сецесије: Синагога подигнута 1902. године; „Рајхл палата“ подигнута 1903/4. године као дом архитектке Ференца Рајхла (1869–1960) и Суботичка градска кућа која је завршена у јесен 1912. године.¹⁷

Као пример навешћемо коришћене сигнатуре при писању монографије о суботичкој Градској кући.¹⁸

Архивски фонд **Градског већа Слободног краљевског града Суботице 1838–1924.** (Ф. 2)¹⁹ је по количини сачуваних предмета највећи фонд у Архиву Суботице са 4.462 инвентарне јединице у количини од 487,33 дужна метра. Фонд је добро сачуван а значаја у томе има што се фонд није пуно премештао из Градске куће од када је она изграђена (1908–1910) године, па је тако документација која је настајала радом градске управе овде и чувана. У једном тренутку документација је била подељена између установа културе, библиотеке, музеја и архива, да би се временом враћала у Архив током 1952–1989. године.²⁰ До 1986. године архивска грађа овога фонда је била у саставу Магистрата Слободног краљевског града Суботица од 1743–1918. године, када је извршено разграничење у складу са архивским прописима и грађа је подељена на периоде: 1743–1779, 1779–1849, 1850–1860, 1861–1918. године.²¹

Сам фонд је подељен на више организационих јединица, које су подједнако биле интересантне за проучавање десетинама истраживача, од којих је најзаступљенији у проучавању по питању грађевина из доба сецесије био Инжењерски уред²² (1875–1922). Као градски орган за техничка питања, списи Инжењерског уреда садрже стручне и техничке савете градском Магистрату, предлоге, планове, прорачуне за грађевинске пројекте, путеве, зграде, документацију о грађевинским радовима, као и пројекте градских јавних и приватних зграда. Овај Уред започео је са радом 1875. године када је израђен и Грађевински правилник града.²³ У првом делу Правилника утврђени су случајеви када је потребно набавити грађевинску дозволу (нова градња, доградња, веће спољне или унутрашње измене на објекту, постављање новог улаза са улице или уличних прозора, градња ограда, канализације, нове кровне конструкције). За издавање потребне документације била је потребна израда тзв. Ситуације, пресека зграде и уздужног пресека као и главне фасаде, са овером (потписом) пројектанта и датумом израде. Грађевинска дозвола је важила годину дана, а по истеку се, у случају недовршене градње, морала тражити нова дозвола.²⁴

У другом делу правилника одређен је начин изградње објекта: начин градње зидова, врсте објекта, подизање споменика или кипова, положај објекта у односу на улицу, висина, материјал и остало. Правилником је одређено у којим улицама је дозвољена градња спратних зграда.

Овај Правилник је више пута доживљавао измене и мењао је број одељења. Према Статуту града из 1908. године, Инжењерски уред је имао четири одељења (I – IV одељења). Грађевински одбор је деловао све до 1918. године.

У архивском фонду Градског већа Слободног краљевског града Суботица 1861–1918. који се данас чува у Историјском архиву, проналазимо књиге деловодника и индекса као и две групе списа у оквиру Инжењерског уреда – Mérnöki hivatal (1875–1918):

1. Списи по деловодственој ознаци, са 64 архивске кутије, где се између осталих налазе предмети који се односе на „Комисију за изградњу

¹⁶ Gordana P. Vujnović, ..., Gradska kuća u Subotici – Városháza Szabadkán 1912–2012, Subotica/Szabadka 2012, 32.

¹⁷ Bela Duranci, Мађарска варијанта сецесије у Војводини, Народни музеј Београд, 61.

¹⁸ Gordana P. Vujnović, ..., Gradska kuća u Subotici – Városháza Szabadkán 1912–2012, Subotica/Szabadka 2012. Међу многобројним фуснотама у више поглавља наводимо пример у делу „прилог проучавању уметничког програма суботичке Градске куће у периоду њене изградње“, где се аутор Олга К. Нинков, историчар уметности позива на архивске изворе из Ф. 2, Градско веће Слободног краљевског града Суботице 1838–1924, Ф. 275, Збирку пројеката 1845–1989, Ф. 3, Збирку карата и планова 1556–1976.

¹⁹ У даљем тексту означен као Фонд 2.

²⁰ Водич кроз архивске фондове Историјског архива Суботица, XVIII/1, Суботица 2012, 33.

²¹ Исто.

²² ИАСу, подаци су дати на основу Картона коришћења архивских фондова–збирки који се воде за сваки коришћени фонд у Архиву.

²³ ИАСу, Ф. 2, Сумарни инвентар, Историјска белешка, 17.

²⁴ Исто.

ИАСу, Ф. 180 I A 40 - Палић

Градске куће“ а настали су од 1906. до 1914. године.

2. Списи грађевинских дозвола, са 56 архивске кутије, где су списи разврстани по годинама изградње и кварталима града од I до VIII, као и они где није назначен квартал града где се објекат налазио.

Због исцрпних података који се проналазе у овим предметима не изненађује да су баш ови списи међу најтраженијима од стране истраживача.²⁵

На основу поменутих докумената настали су значајни радови који су написани о времену, људима, уметности и објектима који су грађени у Суботици у време сецесије. У протеклих двадесет година неке од тема истраживања на основу докумената овога архивског фонда су биле: *Израда услова за рестаурацију објеката; Просторно архитектонски развој Палића; Сецесија у Суботици; Архитектура Суботице и Палића; Синагога и објекти заштићеног језгра града Суботице; О објектима у заштићеном језгру града Суботице; Проучавање архитектуре архитектуре Ференца Рајхла; За стручни испит – о објектима у стилу сецесије; Истраживање сецесије на тлу источне Европе са посебним освртом на јеврејске пројектанте и архитекте; Суботички Јевреји и синагога; Архитектура Суботице на прекретници векова; Истраживање пројеката Ференца Рајхла; Утврђивање облика каљавих пећи од жолнаи керамике у Градској кући; Суботичка синагога; Градска кућа у стилу сецесије; Сецесија; Суботичка сецесија – стваралаштва Марцела и Јакаба; Истраживање о раду Рајх Ференца; Сецесија у околини Суботице; Архитектура сецесије у Суботици; Прозори и витражи суботичке*

Миленијумски парк

синагоге.²⁶

Истраживачи архивске читаонице у великој мери су користили документе садржане у **Збирци пројеката 1845–1989**. Збирка се састоји од 95 кутије архивских докумената и седам омота у количини од 11,80 метара. Збирка је настала издвајањем докумената из других архивских фондова или преузимањем пројеката од приватни лица. У Збирци проналазимо пројекте свих важнијих објеката, зграда у Суботици и околини. Тако су сачувани пројекти и списи Народног позоришта у Суботици, основних школа, цркви и црквених зграда, градске јавне болнице, гробља, војних зграда, средњих школа, и забавишта, електричне централе, железничке станице, артешких бунара, царинарнице, спортских објеката, Палић купатила као и више зграда.²⁷

Доба сецесије проучавано је кроз следеће теме: *Истраживање куће у Суботици VI квартал 147 (од 1919–1918); Објекти у заштићеном језгру Суботице; О Градској кући; Замена симбола на торњу Градске куће; Скицирање аутентичних декоративних елемената на торњу Градске куће; Сецесија на тлу источне Европе са посебним освртом на јеврејске пројектанте и архитекте; Урбанистичко архитектонски развој Суботице и околине; Архитектура Суботице на прекретници векова; Облици каљаве пећи од жолнаи керамике у Градској кући; Значајније зграде и објекти града Суботице 1889–1956; Градске куће у стилу сецесије (орнаментика, декорација); Сецесија; Живот Марцела Комора; Кров Градске куће; Архитектура сецесије у Суботици; Сецесија у Суботици – Комор Марцел и Јакоб Деже; Мода сецесије као потицај у уређењу текстила и одеће; Истраживање сликане зидне декорације у Градској кући и витража; Истраживање Палићког водоторња;*

²⁵ ИАСу, Извештај о стању и стручном раду Архива за 2024. годину. По статистичким извештајима о коришћеним фондовима у току протекле године у читаоници Архива, у најкоришћенији фонд спада свакако фонд 2, Градско веће Слободног краљевског града Суботица 1838–1924. У последњих двадесетак година овај фонд заузима прво место по тражености од стране истраживача, а међу којима се издвајају управо документи Инжењерског уреда овога фонда.

²⁶ ИАСу, Подаци о истраживању о времену и архитектури сецесије на основу докумената у фонду 2, дати су из картона коришћења фонда-збирке који се воде за сваки фонд у Архиву на основу података из читаонице.

²⁷ ИАСу, Ф. 275, Збирка пројеката – Суботица 1845–1989, Досије фонда, Сумарни инвентар фонда.

URANOS-KEK

ruha-mosáshoz
a legjobb kékítőszert

Törvényesen védve.
Mosó-intézetekben, há-tartásokban a legkedveltebb ruhakékítő.

[Olcsó és felülmúlhatlan.
Egy kis üveg 24 fillér, tíz-szeri mosáshoz elegendő. 1 nagy üveg 160 kor. 1/2 üveg 1 kor.

Kizárólagos gyártói: HOCHSINGER TESTVÉREK vegyészeti gyára BUDAPEST, VI., Réza-utca 85. Kapható mindenütt. Utánzatoktól óvakodjunk!

Főmolnár ki egyttal szerelő is
20 éve a legmodernebb malomszerekkel és plansichterekkel dolgozik, ajánlja magát magas és félmagas őrlések előállítására, az őrlési anyag 75%-ig budapesti minta szerint. Ezen őrlési anyag előállításához elegendő egy Schrott-henger, egy sima henger és egy tisztító gép. — Szíves kérdéző-ködések a kiadóhiva-talba intézendők.

Gyár felügyelő

perfekt magyar német levelező azonnali be-lépésre kerestetik. Czim a kiadóhivatalban.

Gummi

és hatályos elismert legjobb óvszer eredeti parisi csomagolásban tu-csátja 2, 4, 6, 8, 10, 12 és 16 kor. Dusan felsze-

relt raktár: Irrigatórűk, suspensorium és fecskendők. stb. Titoktartás DEUTSCHIZIDOR mellett szállit: OPTIKUS Szabadu. Kossuth-utca 20. 20 koronán felüli vásár-lásnál 20% árengedmény.

Romlott borokat

bokos, penészes vagy hordólizűket és szagukat azonnal és feltét- lenül megsevit a **BONORAL** mely tel- jesen iz és szag nélküli folyadék s a bornak idegen ízt nem ad. A **BONORAL** egy hat mint valami derítő szer: a kellemetlen dohos ízt tartal- mazó alkatrészeket (és csupán ezeket) a borból kiválasztja és magában tartja úgy, hogy egyszerű lefejtéssel a tiszta bortól elválasztható. Hatása biztos! Ára egy hektóra 3 kor., öt hektóra 14 kor. használati utasítással. Kapható:

Erdős Jenő

gyógyszerésznel Egerben HAVASU.

! Zörlesztéses kölcsönök !

engedélyeztemek földbirtokokra a Bács- kában, 600 kor., 700 kor., sőt 800 korona is katasztrális hofdankint, a földek becsértéke és valóságos forgalmi ára arányában, 10 évtől 50 évig terjedő törlesztésre, különösen előnyös feité- telek mellett.

Bővebb felvilágosítással készséggel szolgál:

Schäffer Vilmos bankigazgató SZEGEDEN.

Megbízható szolid ügynökök alkalmaztatnak.

Kérje Ön
képes árjegyzékemet, amelyet ingyen és bérmentve küldök, és amely több mint 500 képet tartalmaz óra, arany, ezüst és zeneárúkból.

HANNS KONRAD
órágyár és kivitteli hofu BRÜX, 376. szám (Cseh ország)

Egy fiatal segéd, aki a divat és rövid árú szak- mában ügyes el- árusító, azonnal felvétetik. Czim a kiadóban.

Zacherlin

eddig még utolérhetetlen, a legbiztosabban ható feregölő szer.
Csak üvegben vegyen.

Szabadkán: Farkas J., Herold József, Elgeun János, Ivanits József, Klein Géza, Milkó Salamon és fia, Nejesek Géza,	Bérgyőr: Berger Ede, Reiter Károly, Schwimmer Réza, Spitzer és Klein, Sngár M. Satojkovits D., Wagner és Bokolyuraknál	Ó-Kanizsa: Smilgyi Antal, Szi- lágyi Sándor, Kassowitz Mór uraknál. Topolya: Hittinger József uraknál	Bács-Almás: Rosenberg Adolf, Seberk Gyula uraknál. Me-Szállás: Vetrov János, Or- kán István uraknál.	Halma: Györfly József, Kohn Antal, Kohn Lipót, Árvay Lajos uraknál. Kufa: Schwartz J. uraknál.

Ryomatott kretsz és Fische, iszpfutalajdonosok könyvnyomdájában Szabadkán (Bafény-észalloda mellett).

ИАСу, Ф. 180, I A 31

*Истраживање вајарске декорације Градске куће; Сецесија паркова на Палићу у XX веку; Архитектура сецесије у Суботици.*²⁸

Уметност

Документи који су расветлили историју кинематографије, филма, покретног биоскопа и биоскопа на територији бивше Југославије²⁹ и Суботице у доба сецесије сачувани су у збирци **Лифка Јелисавете 1882–1981. Јелисавета Лифка** је била супруга Александра Лифке, која је ову значајну документацију предала на чување Архиву 1981. године. Била је позната по супругу, Александру, који је рођен у Брашову (Румунија) 1880. године. После школовања у Бечу, у Паризу је упознао технику камере и покретне слике, а 1900. године је купио прву камеру и snимио први филм. У Трсту је покренуо први покретни биоскоп у Европи, са којим је обишао већи део бивше Југославије да би се скрасио у Суботици, где је умро 1952. године.

Грађа садржи личне документе о Јелисавети Лифки и њеном супругу Александру, податке о кинематографији у Суботици, разгледнице са путовања и разне текстове.

Како је његово стваралаштво било најплодоносније управо у време сецесије, када је отворио врата и свог првога сталног биоскопа у Суботици, издвојен је у овоме рада као више пута коришћени документи при проучавању епохе сецесије. Наводимо радове који су настали на основу истраживања сачуване архивске грађе: *Историја*

Парк испред железничке станице

филма у Суботици; О Лифка Шандору – филм; Лифка Шандор – изложба; О Александру Лифки и првим биоскопима; Образовни и васпитни значај првог југословенског сниматеља; Оснивање првог сталног биоскопа у Суботици; Живот и рад Александра Лифке; Историја Суботице 1867–1914; Истраживање о историји фотографије у Суботици; Историјат Суботице за време Аустроугарске; Грађа о породици Јелисавете Лифка; Историја Бачке 1700–1944.

Приликом писања овога рада неизоставно је поменути и **Збирку фотографија 1862–** архива Суботице. Збирка садржи фотографије Суботичана али и оних ван Суботице (појединачне и групне), места, пределе, објекте (привредне, школске, спортске), значајне манифестације и догађаје.³⁰ Међу фотографијама проналазе се и оне које потичу из времена сецесије као фотографије ликова и грађевина Суботице и Палића.

Уз помоћ фотографија из ове Збирке проучаване су следеће теме које се односе на време сецесије: *Палић – Велика тераса; Документарни филм са радним насловом „Палић“; Ликовна уметност Суботице; Изложба – 100 година Градске куће; Историја Суботице и Палића; Историја уметности и етнологије Суботице; О Лифка Шандору, о женама Суботице, о животу на Палићу.*

Сачуване фотографије и старе разгледнице служиле су за употпуњавање сазнања и илустровање написаних стручних текстова и књига³¹ као и новинарских текстова.

²⁸ ИАСу, Картони коришћења фонда-збирке. Подаци о темама које су истраживачи у читаоници истраживали написани су по подацима из Картона коришћења фонда и збирке који се воде за сваки коришћени фонд при истраживању у Архиву. Ово су теме за протеклих тридесет година за радове о сецесији.

²⁹ Са својим покретним биоскопом Александар Лифка је гостовао у Хрватској, Словенији, Босни и Херцеговини.

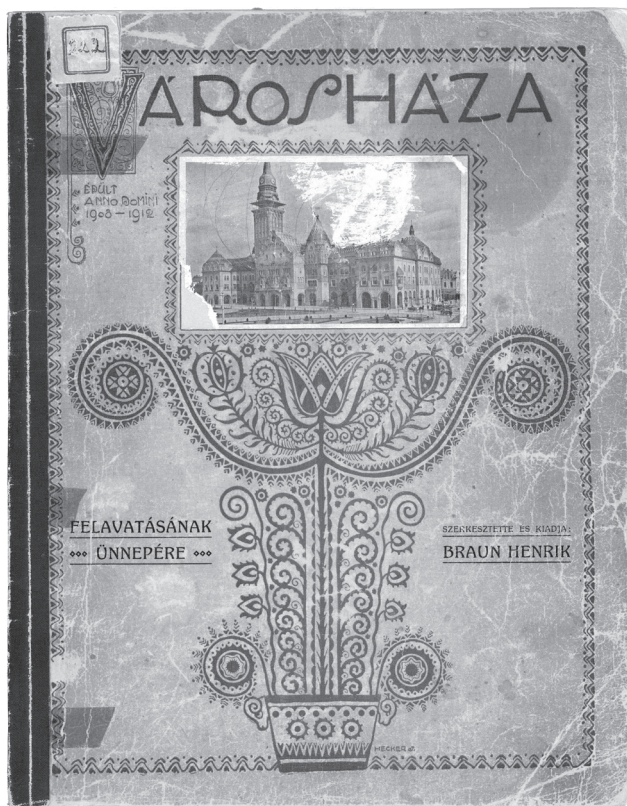
³⁰ Водич кроз архивске фондове Историјског архива Суботица XVIII/1, Суботица 2012, 283.

³¹ Литература која је настала на основу проучавања архивских фондова је обимна и нећемо је појединачни помињати. Свакако вредни пажње су аутори који су који су написали значајна дела и тако расветлили и растумачили живот, уметност и градитељство у време сецесије. Навешћемо абecedним редом: Алаџић Викторијау, Габора Деметера, Белу Дуранџија, Мирка Грлицу, Ласла Мађара, Кату Мартиновић Цвијин, Олгу Нинков Ковачев, Гордану Прчић Вујновић, Мају Ракочеву Цвијанов, Неду Џамић и други.

Закључак

Наведени архивски фондови обухватају документе који су настајали током епохе сецесије. На овим примерима управо уочавамо значај докумената који су извори података приликом комплексних истраживања догађаја и личности.

Рад у Архиву може да омогући истраживање докумената окупљених на једном месту као и презентовање одређене архивалије, документа, фотографије, плаката, заглавља писама и рачуна, скица, цртежа и пројекта, разгледнице кроз архивску документарну изложбу, која би посведочила сећање на ову заједничку историјску баштину и уврстила архиве као места прича и историје у мреже и руте културне баштине.

Библиотека ИАСу, инв. број 222

Упис у регистар и видљиво бележење докумената и архивских фондова који својим садржајем сведоче о овом периоду у људској прошлости, представљао би рад на заштити очувања и презентације документарне баштине која се односи на време сецесије. Ово би био допринос општој науци и сведочењу људског деловања и живота у времену на размеђи XIX у XX век.

Овај текст ћемо завршити речима Александра Лифке³² пионира кинематографије који је

отворио први стални биоскоп у Суботици 1. октобра 1911. године и човека који је своја животна и уметничка достигнућа остварио управо на размеђи XIX у XX век, у епохи сецесије на Европским просторима, а говорио је: „Главни задатак рада је – подићи ниво културне свести“.³³ Начином свога живота и делања осведочио је и у потпуности парирао новом правцу и новој уметности (Art nouveau).

Мишљења смо да би угледне личности које су оставиле печат у области културе, науке, које су обележиле друштвени, уметнички живот као и одређене процесе и догађаје који су стварали и оставили трага у овом времену, као и описани архивски фондови који се чувају у Историјском архиву са својим документима, као својеврсни „чуvari“ памћења из времена сецесије, заслужили да се помену приликом обележавања Светског дана сецесије, који се обележава сваке године 10. јуна.

Литература

Бела Дуранци, Мађарска варијанта сецесије у Војводини Bela Duranci The Hungarian variety of art nouveau in Vojvodina, Народни музеј, Београд MCMLXXXV.

I Kongres Saveza društava povjesničara umjetnosti SFRJ, Zbornik radova, Ohrid, 1976.

Ката Мартиновић Цвијин, Суботички опус Комора и Јакаба, Суботица 1988.

Gordana P. Vujnović, Olga K. Ninkov i ostali, Gradska kuća u Subotici-Városháza Szabadkán 1912-2012, Subotica/Szabadka 2012.

Olga K. Ninkov, Ljubica Vuković Dulić, Secesija u subotičkim javnim zbirnama – Szecesszió a szabadkai közgyűjteményekben, Subotica/Szabadka 2013.

Гордана П. Вујновић – Vass Géza, Ferenc Rajhl u Subotici i Segedinu – Raichl Ferenc Szabadkán és Szegeden, Subotica/Szabadka, 2014.

Lifka 1880–1952, Adalékok Lifka Sándor életművéhez Prilozi uz životno delo Aleksandra Lifke, Eletjel, 2009.

Богдан Лекић, Архивистика, Београд, 2006.
Secession detail a common heritage, Bucuresti 2023.

@rhivi, Zagreb, 2024.

Mirko Grlica, Subotica koje nema – Az elbontott Szabadkan, Subotica Szabadka, 2.

Архивска грађа

Историјски архив Суботица

³² Александар Лифка је snимио више филмова о Суботици, као завршетак радова на изградњи Градске куће, о великом вашару, о великој прослави на Палићу које је организовало Удружење јеврејских жена, о прослави након завршетка радова на обнављању цркве Св. Терезије, о поворци на Корзоу. Ови документарни филмови су настали у периоду који се поклапа са епохом сецесије.

³³ Lifka 1880–1952, Prilozi uz životno delo Aleksandra Lifke, y: Eletjel, 2009, 94.

Összefoglaló

A Szecesszió és a történelmi források

A tanulmány bemutatja, hogyan válhatnak a levéltári iratok a 19. és 20. század fordulóján kibontakozó művészi irányzat, a szecesszió stíluskorszakának hiteles tanúivá. Ezeknek a jelentős dokumentumoknak köszönhetően számos szakmai és tudományos mű jelent meg, amelyek elmélyítik e korszak megismerését és megértését. Többségük nélkülözhetlen irodalomná vált a város, de a stíluskorszak megismerése szempontjából megismerése szempontjából egyaránt. Míg a témával foglalkozó művek elsősorban a kor építészetére, művészetére és művészettör-

ténetére fókuszálnak, addig ez a tanulmány azokat az eredeti forrásokat mutatja be, amelyek a levéltári fondokban és gyűjteményekben találhatóak, és amelyek a tudományos, szakmai, sőt történetírói munkák alapjául szolgáltak. A tanulmány egyúttal kísérletet tesz arra, hogy a levéltári örökséget is bevonja a szecesszió kultúrájával és történelmével foglalkozó projektekbe.

Kulcsszavak: Szecesszió, művészet, építészet, levéltári dokumentumok, a kutatott fondok és gyűjtemények, és emberek.

Summary

Secession and historical sources

The aim of the paper is to show how archival documents can be representatives of a stylistic era that emerged in the artistic direction at the turn of the 19th and 20th centuries. Thanks to these significant documents, many professional and scientific papers have been created that have contributed to the knowledge and understanding of this era, and most of them have become indispensable literature when getting to know the city but also this stylistic era. The emphasis, and everything that has been written on

this topic, is given to architecture, construction and art history of that time, and so we present sources and documents from fonds and collections that served as the foundation and basis of scientific and professional and even historical works. This paper is an attempt to include archival heritage in projects related to the culture and history of Secession.

Keywords: Secession, art, architecture, archival documents, researched fonds and collections, people.

Jevrejska loža Matnat Jad u Subotici i njeni članovi (1934–1940)

Sažetak: U radu se daje uvod o masonskim ložama te prati formiranje jevrejske lože Matnat Jad reda Bene Berit u Subotici. Instalirana je 1934. i delovala je do leta 1940. godine. Dati su osnovni biografski podaci za članove lože kao i okviri u kojima je radila.

Ključne reči: Masoni, jevrejska loža Matnat Jad, Subotica, Jevreji.

Uvod

„Nezavisni rad 'B`ne B`rit' (orden Bene Berit) osnovao je 1834. godine u Njujorku doseljenik iz Nemačke Henry Jones. Orden se brzo proširio po celoj Americi. U svim većim gradovima gde je bilo naseljenih Jevreja nastalo je po više loža.¹ Prva loža ovog reda u Srbiji je osnovana 1911. u Beogradu, a u zajedničkoj državi javljaju se i druge, u Zagrebu (1927), Sarajevu, Novom Sadu i Subotici itd. „Što se tiče samog ustrojstva, Nezavisni rad B`ne B`rit je bio organizovan na federativnoj osnovi, ne dirajući u autonomiju loža koje su se obrazovale po celom svetu, pa i u našoj zemlji. U doba njihove razvijene organizacije, uoči Drugog svetskog rata, bilo je utvrđeno, da se na redovnim sastancima lože, može punovažno rešavati onda kada ima najmanje 10 članova. Časnici lože su bili: predsednik, potpredsednik, tajnik – zapisničar, tajnik dopisnik, blagajnik, mentor (čije je zvanje bilo počasno), maršal i čuvar.“² Težište njihovog praktičnog delovanja i rada bilo je na humanitarnog dobrotvornim akcijama, te snaženju pokreta za obnovu Izraela na teritoriji Palestine. „Istorija Bene Berita sadrži nezaobilazne nedoumice u vezi sa masonerijom. Zbog antisemitizma koji masoneriju razmatra na razini judeomasonstva (razume se neosnovano, sa klevetničkim porivom, radi opravdanja istovremene hajke na masone i Jevreje) u Bene Beritu se pretežno negira bilo kakva veza a kamo li srodnost sa tom tajnom, tajanstvenom organizacijom. Prelazi se preko činjenice da su se među osnivačima Bene Berita nalazili bivši, razočarani, članovi masonerije, koji su napustili svoje masonske lože zbog pojave antisemitizma i u tim ložama. Oni su se odlučili za

beneberitske lože sa isključivo jevrejskim članovima i ciljevima „kao odgovor na antisemitizam i među masonima.“³ To se mora posmatrati i ocenjivati kao dosta jasna reakcija i odgovor na jačanje evropskih pa i jugoslovenskih praksi, fašizma i nacizma koje su Jevreje uzimale za metu i težile ka njihovom izopštavanju iz društva.

„Istorijski datum u dometima Bene Berita Srbije i Jugoslavije do 1941. godine dosegnut je dugo očekivanim danom instalacije nezavisne Velike Lože N.O.B.B. XVIII distrikta, 27. oktobra 1935. godine. Skoro četvrt veka posle osnivanja prve lože Srbija u Beogradu pod protektoratom tada nadležne carigradske Velike Lože. Za osnivanje jedne Velike Lože u granicama jedne države bilo je neophodno postojanje najmanje četiri lože. Te 1935. godine, bilo ih je šest. Pored već više puta tri pomenute, u Beogradu, Zagrebu i Sarajevu, po jedna u Novom Sadu (pod imenom dr Solomon Alkalaj), Subotici (loža Matnat Jad) i Osijeku (loža Menora).“⁴

U literaturi stoji: „...u tim trenucima instalacije Jugoslovenske Velike Lože distrikta XVIII bilo je važnije osećanje sreće što se ispunjava 'davnašnja želja' da Bene Berit Jugoslavije može odsada bez posrednika da održava vezu sa Centrom i sa Velikim

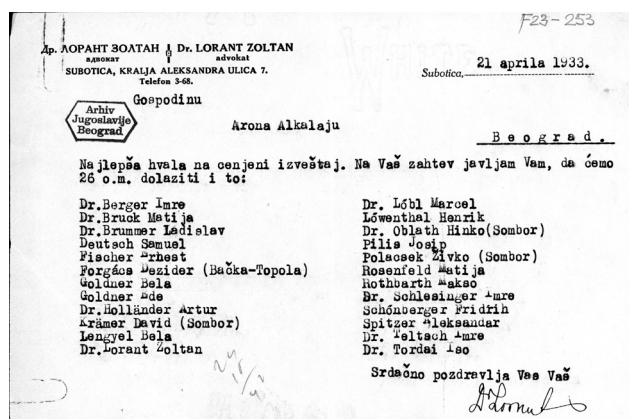
¹ Arhiv Jugoslavije, AJ-100, inventar, beleška uz fond.

² Arhiv Jugoslavije, beleška uz fond.

³ Dr Andrija Radenić, *Bene Berit u Srbiji i Jugoslaviji 1911–1940*, Zbornik Jevrejskog istorijskog muzeja, 1997. br. 7, 23. <https://www.jevrejskadigitalnabiblioteka.rs/handle/123456789/167> (preuzeto 5.6.2025).

⁴ Radenić, nav. delo, 14.

Ložama celoga sveta? Na inauguraciji Velike Lože od ukupno sto četrdesetorice prisutnih, sedamdesetorica su bila iz beogradske lože Srbija, dvadesetpetorica iz lože Zagreb, trinaestorica iz lože Sarajevo, četrnaestorica iz novosadske lože Dr Solomon Alkalaj, jedanaestorica iz subotičke lože Matnat Jad i sedmorica iz osiječke lože Menora. Svi su prema 'Poslancima' njihove dotadašnje centrale, carigradske Velike Lože, distrikta XI, spadali u 'najzdravije elemente i, u pogledu ispunjavanja svojih dužnosti, najsavesnije ljude i Jevreje. Njihovo je beneberitsko vaspitanje dostiglo do zrelosti' koja ih je osposobila da sprovedu 'jednu od najblagotvornijih akcija u razvoju' Jevreja i jevrejstva Srbije i Jugoslavije."⁵ Navedeni su i delegati iz subotičke lože: Bela Bek; Emest Fišer – vlasnik Grafičkog umetničkog zavoda; Dezider Forgač; dr Alfons Frankfurter; Mavro Grosberge; dr Artur Holender – lekar; David Kremer; dr Marcel Lebl (Lobi) – advokat; dr Zoltan Lorant – advokat; Živko Polaček; dr Iso Tordai – advokat.

AJ, F. 100, 23. 253.

Procedura prijema i odabir kandidata u članstvo je bila stroga i strogo poverljiva. Nakon obavljenih propisanih koraka kandidature, članovi su tajno glасali kuglicama („balotaža“).

Subotička loža

Broj Jevreja u Subotici je u odnosu na ukupnu populaciju bio relativno mali, iznosio je 3-4%. Ali, njihova uloga i značaj u društvenom, u prvom redu privrednom, kulturnom i drugim oblastima života daleko je nadmašivao taj procenat. Od polovine tridesetih godine snaže procesi koji ih markiraju i osuđuju kao nedovoljno podobne za ravnopravno delovanje u okruženju.

Dr Zoltan Lorant

U Subotici su u periodu međurata (1918–1941) delovale masonske lože Alkotás (Stvaranje)⁶ i Stella polaris (Severna zvezda).⁷ Članovi su bili istaknuti pojedinci. U loži Alkotás koja je nastala još u periodu Austrougarske monarhije, nalazili su se pretežno Mađari i Jevreji, u loži Stvaranje koja je nastala u novim državno političkim okolnostima, vezana za Veliku ložu Jugoslavija u Beogradu, biće već više onih slovenskih narodnosti, dok su u loži Stella Polaris oni bili dominantni. Od 1934. deluje i loža koja je okupljala isključivo Jevreje i imala ciljeve vezane za položaj jevrejstva. To je bila loža reda Bene Berit.⁸ Svečana instalacija lože planirana je i održana 7. januara 1934. godine.⁹

„24 decembar 1933. Mnogo uvaženi i dragi brate Pretsedniče! Beogradska Loža 'Srbija' je na sastanku svojim od 20. decembra o.g. rešila, da će se svečana instalacija subotičke Lože 'Matnat Jad' obaviti 7. januara 1934. god. 8. januara je okupiran za sednicu radne

⁵ Radenić, nav. delo, 19.

⁶ Osnivanje ove lože započeto je god. 1909. Njezini članovi zatražili su god. 1924. zaštitu V. I. SHS Jugoslavija. Pod zaštitom V. I. Jugoslavija započela s radom god. 1925. Svršetkom god. 1929. imala je 54 člana.

⁷ Osnovana je 13. maja 1928. godine, izdvajanjem iz lože Alkotás/Stvaranje, a krajem te godine imala je 16 članova. To su bila „braća“ iz dotadašnje lože, devet majstora, četiri pomoćnika i tri učenika. Josip Šosberger, *Masoni u Vojvodini: 1785–1940*, Novi Sad 2014, 18.

⁸ „Osnov. pod brojem 1167. God. 1934. imala je oko 25 (?) članova.“ Andrija Radenić, *Bene Berit u Srbiji i Jugoslaviji 1911–1940*. u: Zbornik 7, Jevrejski istorijski muzej – Beograd, 3–71.

⁹ Arhiv Jugoslavije, F. 100. 23.69.271.

AJ, F. 100, 24. 1202.

zajednice. Vodio je po ovlašćenju delegata velike lože velikog rabina dr. Isaka Alkalaja brat eksprezident dr. Bukić Pijade.“ Pismo zahvale „Dičnoj loži Srbija“ nakon instalacije lože svedoči o tim prvim koracima nove lože:

“SUBOTICA, 10. januara 1934
LOŽA „MATNAT JAD“
No 1107.
NEZ. ORDENA BENE BERIT.
SUBOTICA

Dičnoj
Loži „SRBIJA“ br. 676.
N.O.B.B.
Beograd.

Uvaženi Brate Pretsedniče!
Draga Braća!

Stojeći još pod utiskom svečane instalacije naše Lože hitamo se, da Vama izrazimo našu najtopliju hvalu na onu zaista bratsku suradnju, koju ste nam prikazivali prilikom priredjivanja naše svečanosti. Mi čvrsto verujemo, da dan instalacije naše Lože predstav-

lja preokret u životu subotičikg Jerejstva, te smo puni nade pouzdanja, da će blagotvorno delovanje naše Lože na ovoj izloženoj tački jugoslovenskog jevrejstva doskoro izvršiti povoljni uticaj na svekoliko njegovo zbivanje. Mi smo ubedjeni, da ćemo moći udovoljiti nešim zadatcima i da će naša Loža napredovati i protovati na duku i ponos našega Reda i naše jevrejske zajednice. Pri tome, draga braćo, dozvolite nam, da možemo i u buduće računati na Vašu bratsku saradnju i pomoć, i molimo Vas, da naš rad pratite sa takvim simpatijama i interesom, koji leži u naravi naše stvari i u Vašem mentalitetu.

Sa bratskim pozdravom u D.B.S.

sekretar
pretsednik
Samuilo Deutsch

Dr Lorant ¹⁰

Na čelu lože se u početku delovanja do 7.1.1936. nalazio advokat dr Zoltan Lorant, zatim dr Marcel Lebl, te na kraju Henrik Levental. Članovi lože, po dostupnim podacima, bili su:

¹⁰ Arhiv Jugoslavije, AJ-100,23.69.

Članovi lože BENE BRIT u Subotici¹¹

broj	ime i prezime	zanimanje	iz mesta
1.	Bela Bek	trgovac	Subotica Bačka Topola
2.	Emest Fišer	vlasnik Grafičkog umetničkog zavoda	Subotica
3.	Dezider Forgač (Forgács Dezső)	vlasnik mlina	Bačka Topola
4.	Dr Alfons Frankfurter	lekar	
5.	Mavro Grosberger		
6.	Dr Artur Holender (Holländer)	lekar	Subotica
7.	David Kremer (Krämer)	direktor <i>Nasičke tvornice tanina i paropila</i>	Sombor
8.	Dr Marcel Lebl (Löbl)	advokat	Subotica
9.	Dr Zoltan Lorant	advokat	Subotica
10.	Živko Polaček	trgovac	Sombor
11.	Dr Iso Tordai	advokat	Subotica
12.	Henrik Levental (Löwenthal)	industrijalac	Subotica
13.	Dr Henrik Oblat (Oblath dr. Henrik)	advokat	Sombor
14.	Bela Goldner	industrijalac	Subotica
15.	Ede Goldner	industrijalac	Subotica
16.	Dr Mirko Berger	lekar	Subotica
17.	Dr Mirko Telč (Teltsch Imre)	advokat	Subotica
18.	Dr Matija Bruk (Bruck)	inženjer, veletrgovac vinom	Subotica
19.	Dr Vladislav Brumer	lekar	Subotica
20.	Samuilo Dajč (Deutsch)	vlasnik importnog i eksportnog komanditskog društva <i>Hermes</i>	Subotica
21.	Bela Lendel (Lengyel)	sekretar <i>Jadranskog osiguravajućeg društva</i>	Subotica
22.	Josip Piliš	bankar	Subotica
23.	Martin Rosenfeld	industrijalac	Subotica
24.	Makso Rotbart	suvlasnik Centralne špedicije	Subotica
25.	Dr Mirko Šlezinger (Schlesinger)	zubar	Subotica
26.	Fridrih Šenberger (Friedrich Schönberger)	trgovac	Subotica
27.	Aleksandar Špicer (Spitzer)	trgovac	Subotica
28.	Herman Kaufman (Kaufmann)	trgovac	Subotica
29.	Ižak Dezider		Senta

¹¹ Tabela je autorov pokušaj sistematizacije dostupnih podataka o članovima lože.

F. 86, 245 Ce VII 121 Marcel Lebl advokat

1) **Bela Bek (Beck Béla)**, trgovac mešovitim robom iz Bačke Topole. Vrlo dobro situiran. O tome svedoči i to da je redovno išao sa suprugom Irenom, pre I sv. rata u češku banju Marijanske Laznje.

2) **Erne (Ernest/Ernő) Fišer**, (Nadseleš/Nagyszölos, 1883 – Štrashof, 30.6.1944), vlasnik štamparije. Rođen je od oca Hermana i majke Marije Tabak. Supruga mu je bila Ilona r. Dorner, sa kojom je imao kćerke Juditu i Suzanu.¹² Optiranjem je, zajedno sa porodicom, 1923. godine, stekao jugoslovensko državljanstvo.¹³ Porodica je stanovala u Karadžićevoj ulici 26. Stradao je u nemačkom logoru Štrashof (Strasshoff) 1944. godine. Još 1897. godine, štampar Nikola Tomić otvorio je svoju štampariju, koja će u narednom periodu promeniti niz partnera i vlasnika. Od 1907. godine je u vlasništvu Ernesta Fišera (Fischer Ernő)¹⁴ i nosi ime *Hungaria*, da bi se ono od 1918. godine promenilo i glasilo *Fernest*. Adresa štamparije je bila Karadžićeva ulica 26. Ernest Fišer je planirao 1926. godine da na postojećoj parceli, uz postojeći objekat dogradi i jednu novu zgradu za štampariju. Izrađeni su i tehnički nacrti, ali je on odustao od gradnje.¹⁵ Preduzeće se bavilo i knjigovezačkim poslovima, izradom reljefa, graviranjem, litigrafijom, izradom kartonskih kutija i kartonske robe te štampanjem. Učestvovalo je na licitacijama za štampanje železničkih vozničkih karata, što je bio posao koji im je obezbeđivao dobru zaposlenost i zaradu. Pored toga Ernest Fišer je 1927. godine poslao jedno cirkularno pismo subotičkim privrednicima u kojima ih obavestava da planira da pokrene list *Ekonomski glasnik*, ali nije uspeo da realizira tu ideju. Go-

dine 1918. ima 15, a 1923. godine već 120 radnika, po podacima iz lokalnog lista *Nova pošta*.¹⁶ Zapošljava i strane radnike, „pošto su oni vođe cele moje štamparije i papirne industrije, a koji stručnjaka nisam u stanju u našoj zemlji naći“, pisao je subotičkom *Udruženju industrijalaca*.¹⁷ Tako je kao graver, 1925. godine zaposlen Nikola Fleš, mađarski podanik.¹⁸ U 1928. godine firma nosi ime *Grafički umetni zavod* i zapošljava do 30 radnika. U 1931. godini ima 51 radnika a 1933–1935. raspolagala je sa 4 elektromotora snage 6 KS. Sa radom prestaje 1938. godine. Ernest nije preživeo rat. Nakon rata, štamparija je nacionalizovana. Udova osnivača, Jelena r. Borner, uputila je 1950. godine molbu gradskim vlastima da joj se vrati jedna mašina za slaganje iz nacionalizovane štamparije, ali je odbijena.¹⁹

3) **Dezider Forgač**, (Donji Miholjac, 1886 – ?). Bio je pokretač i akcionar mlinskog deoničkog društva – Paromlin na valjke d.d. (Hengergőzmalom Rt) u Bačkoj Topoli. Mlin je važio za jedan od najvećih na toj teritoriji. Dezider Forgač je preživeo rat.²⁰

4) **Dr Alfons Frankfurter**, lekar specijalista za unutrašnje bolesti. Potiče iz istaknute jevrejske porodice, poreklom iz Nemačke, otac mu je bio Moric, rabin, a majka Rebeka r. Pagel. Porodica se 1914. doselila u Vinkovce. Njegov mlađi brat David²¹ (r. 1909) izvršio je u Švajcarskoj atentat na Vilhelma Gust Gustlofa (Wilhelm Gustloff), nacističkog funkcionera. Alfons je diplomirao medicinu i tridesetih godina uspešno radio u bolnici Rothschild u Frankfurtu, da bi se krajem 1933. doselio u Suboticu. Anagažovan u

¹² Suzana Fišer je rođena u Subotici 1.7.1911, upisala je Pravni fakultet. Stradala je 1942. u Novom Sadu.

¹³ IASu, F. 47, I 45/1926.

¹⁴ Mirko Grlica, dr Antal Hegediš, Milan Dubajić, Lazar Merković, *Imenik žrtava Drugog svetskog rata na području subotičke opštine*, Subotica 2000. Pod brojem 1606. je upisan Fišer Erne (Ernő), Herman, Tabak Marija, r. 29.3.1883. Tisaujhelj, Jevrej, vlasnik štamparije, bor. Subotica. Štrashof, 30.6.1944, (Vp.1873/1946). MUS, 930/1946; AJ, F. 179.628 187 717; ISJ, 12.

¹⁵ IASu, F. 47, III 261/1926

¹⁶ *Nova pošta*, br. 92, 17.10.1923, 23.

¹⁷ IASu, F. 235, 21.109/1925.

¹⁸ IASu, F. 235, 22.806/1925.

¹⁹ IASu, F. 68,V 183/1950.

²⁰ <http://elmundosefarad.wikidot.com/prezivali> (preuzeto 5.6.2025).

²¹ David Frankfurter (Darugar, 9.7.1909 – Ramat Gan, 19.7.1982). https://en.wikipedia.org/wiki/David_Frankfurter (preuzeto 5.6.2025).

lokalnom društvu Makabea, držao javna predavanja, u sportskom društvu SAND.²² Vodio je ordinaciju u Nićin palati, zatim od 1935. u Štrosmajerovoj 6. Bio je lekar i subotičke filijale bolesničke blagajne i osiguravajućeg društva *Merkur*.

5) **Mavro Grosberger**. Bio je član subotičke Jevrejske ortodoksne verske opštine. Preživeo je rat. Aktivan u Savezu jevrejskih opština. Jedan od osnivača lože. Sin Tomislav mu je stradao u holokaustu.²³

6) **Dr Artur Holender (Holländer)**, (Čonoplja, 8.3.1902 – ?), lekar–hirurg. Diplomu lekara stekao je u Parizu 4.7.1927. Specijalizirao je hirurgiju – ortopediju. Rođen je u Čonoplji 8.3.1902. Njegova supruga Cukerman dl (Zuckerman dl) Julija (1918–1944) i sin Saša²⁴ (1939–1944) su stradali u logoru Aušvic. Nakon rata se 1948. iselio u Izrael, gde je u Haifi vršio lekarsku praksu i postao priznat u svojoj struci.

7) **David Kremer (Krämer)** je bio direktor Našičke tvornice tanina i paropila. Supruga Vilma²⁵ mu je umrla 1926. u Našicama.

8) **Dr Marcel Lebl (Löbl Mársel)**, (Crvenka, 18.5.1892 – Dahau, 1945), advokat. Otac mu je bio Salamon (1840–1926) a majka Irma (Grosz Irma) (1862–1936). Stanovao je u Štrosmajerovoj 18, a advokatsku kancelariju vodio na adresi Krupežičeva (Rudić) 1. Dobro situiran, imao je automobile, a spadao je i u veleposednike, imao je 300 jutara zemlje u Bajši.²⁶ Stradao je u deportaciji subotičkih Jevreja.²⁷

9) **Dr Zoltan Lorant (Lóránt Zoltán)**, (Subotica, 12.12.1886 – 1971), advokat. Dr Lorant rodnu Suboticu napušta nakon završene gimnazije i odlazi put Budimpešte na studije prava. Tu upoznaje Armina Bokora, jednog od osnivača mađarskog cionizma i prvog mađarskog cionističkog časopisa *Jevrejske narodne novine (Zsidó Néplap)*. Ideja za povratak evropske jevrejske dijaspore u domovinu praotaca izvršila je snažan uticaj na dr Loranta, što je rezultiralo njegovim angažovanjem u osnivanju mesne cionističke organizacije u Subotici 1921. To je ujedno bio i početak aktivnog rada u subotičkoj Jevrejskoj opštini. Imao je advokatsku kancelariju Aleksandrova 7, a stan u ulici Đenerala Milojevića 7. Volonterski je obavljao advokatske poslove za Hevra kadiša, jevrejsko zagrobno udruženje i jevrejsku bolnicu, a od 1941. bio je predsednik Jevrejske opštine. Politički aktivan u režimskim strankama, član Jugoslovenske Radikalne zajednice, i kao takav postavljan u periodu 1936–1939. za gradskog većnika. Sin Tiborcije je 1941. bio student Medicinskog fakulteta u Beogradu. U periodu 1933–1934. dr Zoltan je predsednik subotičke lože Bene Berit/Matnat Jad. Po okupaciji Kraljevine Jugoslavije, zbog svog porekla, izbrisan je iz Advokatske komore. Njegovi napori da poznavstvom sa raznim mađarskim faktorima spase subotičke Jevreje od odvođenja u logore smrti, nažalost nisu uspeali. I sam je 1944. interniran u radni logor u Bačkoj Topoli, a odatle u Lundenburg (Breclav). Nakon rata ponovo stupa na mesto predsednika Jevrejske opštine i na tom mestu ostaje sve do 1958. U Savezu jevrejskih opština Jugoslavije obavlja funkciju člana Izvršnog i Glavnog odbora. Njegov doprinos izlazio je iz okvira jevrejske zajednice. U Subotici je bio gradski odbornik, sekretar Udruženja pravnika,

²² Subotičko atletičko nogometno društvo (SAND).

²³ *Imenik žrtava*. nav. delo, 2066. Grosberger Tomislav, Mor, Berger Ibolja, r. 26.6.1934. Subotica. Aušvic, 29.6.1944, (Vp. 3051/1946). MUS, 1123/1946; AJ, F. 179, 629 188 456; ISJ, 17.

²⁴ *Imenik žrtava*. nav. delo, Sin: 2335. Holender Saša, dr Artur, Cukerman dl Julija, r. 1939, Jevrej. Aušvic, 1944. AJ, F. 179, 630 188 52; ISJ, 21.

²⁵ *Жидов*, 10.12.1926, 6. „Pokojnica bila je uvijek predana cionistica, te se osobito kod ustrojenja MCO u Našicama sa svojom sestrom gđicom Jelkom Beran istakla. Dugo je bila komesarica Keren Kajemeta, kao što se i radom u omladini, osobita medju najmladjima vidno istakla.“

²⁶ IASu, F. 43, 122.1926.

²⁷ <https://suistorija.wordpress.com/subotica-mozaik-istorije-xx-vek/galerija-likova/licnosti-poznate-i-manje-poznate/dr-marcel-lebl-lobl-marsel-advokat/>. *Imenik*, 3490. Lebl (Löbl) dr Marcel, Šalamon, r.18.5.1892. Červenci, Jevrej, bor. Subotica. Dahau, 27.4.1945, (Vp.1283/1946.) MUS, 457/1946; ISJ, 32.

predsednik humanitarnog društva Dobro delo, potpredsednik Crvenog krsta. Monografije o subotičko Jevrejskoj opštini i Jevrejskom ženskom društvu koje je napisao dr Lorant i koje su bile neprocenljiv istorijski dokument, nisu sačuvane.²⁸

10) **Živko/Žiga Poláček (Polacsek Zsivkó)**, (Sombor, 1883 – Sombor, 12.4.1941/?/), veletrgovac tekstilnom robom. Žiga Poláček imao je dve radnje, jednu u Somboru i drugu u Subotici. Kapital 2 miliona dinara.²⁹ Predsednik³⁰ Jevrejske opštine 1940, član Svetog društva u Somboru kao i Somborskog Rotary cluba (1940). U prvim danima po ulasku mađarske vojske u Sombor, sa grupom drugih lica, ubijen je i Žiga Poláček.

11) **Dr Iso (Izidor/Izsó) Tordai**, (Torda, 20.12.1876 – 1951), advokat. Otac mu je bio Ignác Kohn a majka Julia Konrath. Bio je akcionar u nekoliko subotičkih preduzeća. Stan i kacelariju je imao u ulici Kossuth 17 (Korzo). On i supruga Marija Kon (Kóhn Mária) su bili deportovani.³¹ Supruga nije preživela, stradala je u Aušvicu.³²

12) **Henrik Levental (Lówenthal Henrich)**,³³ (Bački Krstur 1880 – Aušvic 1944), industrijalac. On je već u svom rodnom mestu – Krsturu, započeo sa trgovačkim poslovima. U Suboticu se doselio novembra 1917. godine „...radi školovanje dece“.³⁴ Imao je dve kćerke i dva sina. Tu je nastavio da se bavi, barem u prvo vreme, trgovinom tekstilom, i, sudeći po rezultatima, imao je puno uspeha u tom poslu. Tako je već dvadesetih godina porodica Levental imala kuću u ulici Bene Sudarevića (Matije Gupca) 11 i radnju u Trumbičevoj (Petefi Šandora) 6. Po izveštaju Subotičke banke on je: „...bogati i uspešni trgovac tekstilnom robom, koji ulaže kapital u industriju.“³⁵ „Trgovina koja ima vrlo bogato sortirano stovarište sa najskupljim svilenim i vunanim tkaninama u vred-

nosti od cca 8 miliona dinara. Godišnji promet se ceni na 30 miliona dinara. Pasive su nam nepoznate. Imenovani ima jednu kuću u vrednosti od 350.000 dinara.“³⁶ Uvezio je raznu tekstilnu robu, pogotovo svilu i krep (Crepe de chine, Crepe georgette, Crepe marocain).³⁷ O njegovoj dobroj situiranosti govori i podatak da je 1927. godine bio jedan od retkih Subotičana, koji je imao putnički automobil (marke *Fiat*). Pod imenom *Merkur, tvornica čarapa i pletene robe*, firma je ubeležena 26.8.1927. godine kao vlasništvo Judite Hauer, rođ. Rosenfeld (Ce VII 382/1927). *Merkur* je 1927. godine tražio dozvolu boravka za tekstilnog inženjera Hansa Lajtnera (Leitner), Austrijanac. On je bio praktično osnivač novog tekstilnog pogona, pošto je „... sa sobom doneo preko 100 tekstilnih mašina u vrednosti cca 800.000 dinara“. Zadatak mu je bio da nadgleda instaliranje mašina, kao i da obuči domaću radnu snagu.³⁸ Prestanak rada te inokosne firme ubeležen je 1928. godine, kada je preuzima Henrik Levental sa sinovima i ponovo registruje pod istim imenom *Merkur*. Registrovana je u registru Ce VII/138/1928, a zatim je prenetu u registar društvenih firmi Ct XIII 194. Kao vlasnici su upisani (pored Henrika) i sinovi Ladislav i Aleksandar. Strani (austrijski) kapital, koji je uložen u ovu firmu, nije se formalno prikazivao. Njegovi zastupnici su bili Leventalovi. Ipak, boravak austrijskih državljana i pozicije koje su zauzimali u firmi dovoljno svedoči o tome. Tako se kao direktorica pojavljuje Ana Kubek, Austrijanka. Firma je proizvodila pletenu robu, čarape, kupaće kostime, vatelin i tkaninu za postavu muških odela.³⁹ „Snabdevena je najmodernijim mašinama, zapošljava 150 radnika, prerađuje 2-3 vagona vunenog prediva“.⁴⁰ Proizvodila je do 12.000 tuceta čarapa i 40.000 komada pulovera. U 1939. godini broj radnika je smanjen i iznosio je 60. Nalazila se na adresi Daničićev put 10.⁴¹ U početku, do 1930. godine, registrovana je kao javno trgovačko društvo (registracija III 21/1932). Član je bio i Hauer Majer

²⁸ <http://www.makabijada.com/heritage/2024/Nandor%20Glid.pdf> (preuzeto 5.6.2025).

²⁹ Milenko Beljanski, *Somborski Jevreji (1735–1970)*, u: Zbornik 4, studije, arhivska i memoarska građa o Jevrejima Jugoslavije, Jevrejski istorijski muzej Beograd, Beograd 1979.

³⁰ Izabran je u februaru a ostavku je podneo već u martu 1940. Na njegovo mesto izabran je dr Hinko Oblat. *Bácsmegyei Napló*, 1940. március 12 (42. évfolyam, 61-90. szám)1940-03-12 / 72. szám.

³¹ IASu, F. 60, XX 25200.

³² Imenik žrtava. 6241. Tordai rođ. Kon Marija supr. dr Ižoa, r.1874, Jevrejka, bor. Subotica. Aušvic, 1944. AJ, F. 179, 629 188 451; ISJ, 49. <https://www.findagrave.com/memorial/261950003/izs%C3%B3-tordai> (preuzeto 5.6.2025).

³³ Henrik je završio srednju školu. Supruga mu je bila Bek (Beck) Vilma (1884–1944).

³⁴ IASu, F. 47, Gradonačel. ured, 418/1922.

³⁵ IASu, F. 43, 124.

³⁶ Isto.

³⁷ IASu, F. 235.23.346/1926. U tom dopisu Udruženju trgovaca i industrijalaca ističe da bi njegova potrošnja francuske robe, pod povoljnim uslovima, mogla dostići čak 2 miliona franaka. Praksa je bila da se plaćalo odloženo, sa rokom do 150 dana.

³⁸ IASu, F. 235, 25.350/1927.

³⁹ *Šematizam industrije Dunavske banovine*, Beograd 1940, 105.

⁴⁰ IASu, F. 235, 31.558.

⁴¹ Palički put od 1925. godine postaje Daničićev u čast 100-godišnjice rođenja Đure Daničića. IASu, F. 47, I 288/1925.

Vlasnici i radnici preduzeća Braća Goldner

(Mayer), dok je prokurista bio Lajoš Bek (Beck).⁴² Raspolagala je sa 2 miliona dinara kapitala. Izvozila je u inostranstvo. Pokušaj zastupnika firme g. Šuranja da sa uzorcima robe uđe na teritoriju Albanije 1931. godine, osujećen je nizom poteškoća, velikom carinom, itd., pa se morao vratiti – saznajemo iz izveštaja podnetog Trgovačkoj i industrijskoj komori u Novom Sadu. Sirovine – vuneno predivo firma je uvozila iz inostranstva: Nemačke, Belgije, Čehoslovačke, Austrije i Švajcarske, a dugmad iz Austrije. U godinama pred rat otežano je snabdevanje sirovinama, pa tako i *Merkur* oktobra 1940. godine radi samo sa 20-25 radnika umesto 80, i ima smanjenu proizvodnju. U 1941. firma glasi: Löwenthal Henrik és Fiai 1. Merkur Kötött-, Szövött- és Bélévárugyár, Szabadka. Henrik je bio član Ortodoksne jevrejske opština i jevrejske lože Mahtat Jad. Nakon pogibije Henrika Leventala u Aušvicu 1944. godine, i njegove supruge u Subotici iste godine, a sa dolaskom novih vlasti 1946. godine, kao naslednici figuriraju deca osnivača sinovi Vladislav i Henrik, te dve kćerke.⁴³

Oni 1948. godine uzimaju izraelsko državljanstvo, a nekretnine na njihovom imenu padaju pod udar zakona o nacionalizaciji imovine stranaca.⁴⁴ Fabrička postrojenja su 1948. godine preneti u Zemun.⁴⁵

13) **Dr Henrik/Hinko Oblat (Oblath)**, (Sombor, 1893–?), advokat. Dr Oblath Henrik je bio član somborske Jevrejske verske opštine, a od marta 1940. i njen predsednik. Supruga mu je bila Serena Rein. Stradao u talasu progona somborskih Jevreja.⁴⁶

14) **Bela Goldner**, (Hujedin, 1881 – Aušvic, 1944), industrijalac u zajedničkom preduzeću sa braćom. Bela Goldner je bio stolar po struci. Za suprugu je imao Jelenu (Ilonu), rođenu Rosenfeld (1889 – Aušvic, 1944). Učestvovao je u I sv. ratu. Sin mu je bio Leo Goldner, rođen 1911. godine u Baji, koji je bio po struci inženjer. Leo se 1940. oženio Jevrejkom iz Sarajeva Smiljom Sterman.⁴⁷

15) **Ede Goldner**, (Hujedin, 1885 – Subotica,

⁴² Lajoš Bek (Beck, Majša (Mađarska) 1893 – Aušvic 1944). Šurak vlasnika, brat njegove žene, koji je vršio i poslove trgovačkog putnika. IASu, F. 235, 28.329/1929.

⁴³ IASu, F. 68, I 1278/1946.

⁴⁴ Pored pogona fabrike to je bila i stambena kuća – Matije Gupca 11. IASu, F. 68, XVI 632/1950.

⁴⁵ Uz postrojenja zemunske tekstilne fabrike i još jedne iz Prigrevice, ona su činila mašinski park novoformirane fabrike *Ivan Milutinović*.

⁴⁶ *Magyar Szó*, 1961. július (18. évfolyam, 152-176. szám) 1961-07-23/170. szám

⁴⁷ IASu, F. 47, IV 6158/1940.

Главно Рабинерско Звање Сомборског Округа
Sombori Kerületi Főrabbişág

Тек. бр. 8
Fahyozás
1939

Извод из матице рођених
Kivonat a születési anyakönyvből

XII. свеска 23. страна 109. број.
kötet lap azón.

1. Име новорођенчета: *Имре, Имре*
A születés név: *Imre, Imre*

2. Доба рођења: 1908. *деведесет и један* год.
A születés ideje: *20/XII* месец *двдесет и шест* дана
(дана *20/XII* месец *двдесет и шест* дана)
1919. *1898*

3. Род новорођенчета: *мушко*
A születés nem: *muško*

4. У којем је својству рођено (у брачној или небрачној): *брачној*
A születés körülménye: *bracnoј*

5. Очево име, положај или занимање и место рођења: *Телч*
A szülő neve, állása vagy foglalkozása és születési helye: *Telcs*

6. Материно име и место рођења: *Гринфелд, Јосипа*
A szülő anyja neve és születési helye: *Grinfeld, Josipa*

7. Став родитеља и место рођења: *Сомбор*
A szülők állása és születési helye: *Sombor*

8. Име бабине: *Сомбор, Едеови*
A születés anyja neve: *Sombor, Edeovi*

9. Име обрезна и дан када је дужност вршио: *Везувај Микша, 2/1*
A keresztelés neve és a köztisztviselő neve: *Vezuvaj Miksa, 2/1*

10. Дан када је новорођенчету име дато: _____
A névelés napja: _____

11. Куново име, положај или занимање и став: *Гринфелд, Јосипа*
A keresztnév neve, állása vagy foglalkozása és lakása: *Grinfeld, Josipa*

12. Примедба: _____
Megjegyzés: _____

У Сомбору, 18. јуна 1939. год.
Kelt Somborban, _____ 1939. évi.

Слаже се са матицом:
A kivonat helyén a hivatalos anyakönyvvel megegyezik:

Јосипа Гринфелд
szülő anyja

F. 57, 31 965 Imre Telč (Telsch)

4.4.1939), industrijalac. On je bio limar. Sa suprugom Reginom je imao 3 sina, Emila, Mirka (Imre) i Tibora. Emil (Baja 1907 – na pr. radu, Ukrajina 194?), je bio činovnik u očevoj fabrici. On je 1940. godine pokrenuo postupak za promenu prezimena u Gajić, koja mu nije odobrena.⁴⁸ Mirko, rođen 1908. godine je stradao za vreme rata na prinudnom radu u SSSR. Tibor je bio inženjer hemije po struci. Preživевши rat, 1949. godine se odriče jugoslovenskog državljanstva i emigrira, prvo u Izrael, a zatim u Ameriku, gde će napraviti karijeru kao stručnjak, pronalazač u poznatoj firmi Revlon. Ede je imao i kćerku Anu, udata za Dr Mirka Bergera. Nakon Edeove smrti 1939, po pokojnikovom testamentu, kao suvlasnik 1/3 firme pojavljuje se Edeova supruga Regina. Pored toga, njoj se sa posebnog računa firme isplaćuje 200.000 dinara. Ostali naslednici su bili deca – Emil, Mirko i Tibor. Ana se, na ime miraza od 300.000 dinara, odrekla svoga dela nasledstva. „Čista ostavina“ u

novcu je iznosila 374.511 dinara. Pored toga, naslednicima je pripao određeni deo iz fonda nekretnina u Subotici i Beogradu, koje je uživao Ede Goldner.⁴⁹ Advokat firme, Mihajlov šurak, dr Josip Holender (1890 – Aušvic, 1944) sa stanom u Beogradu (Uzun Mirkova 8), decembra 1940. godine pokreće brisanje preduzeća iz registara u Subotici, pošto su fabrička postrojenja već premeštena u Rakovicu (što je izvršeno 27.12.1940. godine).⁵⁰

16) **Dr Mirko Berger**, (Subotica, 10.2.1903 – ?), lekar. On je bio sin oca Lipota,⁵¹ drugog kantora Jevrejske opštine i majke Antonije Levin (Lövin).⁵² Medicinu studirao u Berlinu, gde je i diplomirao 2.6.1923. a zatim i specijalizirao za dečije bolesti. Radio u Berlinu i Beču. Dr Mirko Berger je uzeo za ženu Anu Goldner sa kojom dobija sina Josipa (Subotica, 20.9.1937 – ?) i ćerku Myriam. Stanovali su na adresi Trg Ćirila i Metoda 6. Za vreme rata 1943. Mirko je uhapšen, pa pušten. Tada se sa familijom preseleljava u Budimpeštu, ali ih i tamo hapse, pa bivaju deportovani u koncentracioni logor Bergen-Belsen u Nemačkoj. Krajem 1944. godine kada su saveznici oslobodili te krajeve, porodica Berger je bila među onima koji su prevezeni iz Bergen-Belsena u niz izbegličkih kampova u Švajcarskoj gde je Mirko nastavio da se bavi medicinom. Godine 1946. doktoru Bergeru je ponuđen posao u bolničkom kompleksu u Territetu, u Švajcarskoj. Godine 1947, uprkos strogim imigracionim kvotama, porodica Berger uspela je da emigrira u Njujork preko Pariza i Londona uz pomoć porodičnog prijatelja koji je živio u Sjedinjenim Državama.

17) **Dr Mirko Telč (Teltsch Imre)**, advokat. Rođen je 25.12.1891. godine u Somboru, otac mu je bio Gašpar po zanimanju trgovac, a mati Pepa Grinfeld. U 1924. godine preseljava u Suboticu. Za suprugu je imao Margitu Ruf (Senta, 1903 – Aušvic, 1944)⁵³ sa kojom je imao sina Andraša (1926). Uključen po porodičnoj liniji, pošto je Margita bila sestra osnivača firme, kao akcionar u firmu Braća Ruf. Adresa mu je bila Štosova 10. Našao se, zajedno sa suprugom i sinom, u vozu koji je iz Subotice nosio deportovane Jevreja prema Bačolamašu,⁵⁴ a odatle dalje u razne koncentracione logore.

18) **Dr Matija Bruck (Bruck)**, (Bačalmaš/Bácsalmás, 21.12.1890 – Subotica, 1961), „veletrgovac vinom“. Dr Matija Bruck (Bruck) rođen je 1890. godine. otac mu je bio Lipot, trgovac vinom. U krštenici jevrej-

⁴⁸ IASu, F. 57, 7193 i 7209/1940.

⁴⁹ IASu, F. 86, 217.

⁵⁰ Isto.

⁵¹ Lipot Berger je rođen 1865. u mestu Munkač (Munkács), gradu u Ukrajini u Zakarpatskoj oblasti.

⁵² Antonija Levin je rođena 1873. u mestu Batorkesi (Bátorkeszi, slovački Bátorove Kosihy).

⁵³ Margita je bila sestra Adolfa i Josipa, osnivača firme Braća Ruf. *Imenik žrtava*, 6160. TELČ rođ. Ruf Margit supr. dr Imrea, Mor, Šrajber Serena, r. 10.1.1903. Senta, Jevrejka, bor. Subotica. Aušvic, 29.6.1944, (Vp.1613/1946.) MUS, 980/1946; AJ, F.179, 629 188 463; ISJ, 49.

⁵⁴ IASu, F. 60, XX 25200.

ske veroispovedne opštine u Bačalmašu stoji da je dobio ime Maise – Mordechaj. Od 1896. godine njegova porodica nastanjuje se u Subotici. Sa suprugom Magdom (1905–1977) rođenom Nemenji, Matija je imao kćerku Juditu (Subotica, 1927 – 2012). Stanovali su u Petrovgradskoj (Žarka Zrenjanina) 10. Matija Bruk (Bruck), hemičar po struci, doktorirao je 1915. u Berlinu na temu zaštite bilja. Saradivao je sa najvećom hemijskom fabrikom u Vojvodini Zorka a.d. iz Subotice. Zorki je ponudio Kosan – svoj pronalazak namenjen zaštiti vinove loze koji je patentirao u Hanoveru 1918. godine. Položio zakletvu lojalnosti 1921.⁵⁵ Imao je vinograd od 30 h. I on je bio deportovan, ali je preživeo i vratio se u Suboticu. Nakon II sv. rata, dr Bruk je radio kao nastavnik hemije u Tehničkoj srednjoj školi. Pored teorijskog doprinosa za zaštitu bilja i pronalazaka u toj oblasti, bavio se i vinogradarstvom, imao je svoj vinograd sa objektima (zgradom i podrumom) u Bačkim vinogradima. Umro je 1961.⁵⁶

19) **Dr Vladislav Brumer (Brummer László)**,⁵⁷ (Subotica, 3.4.1901 – 1942?), lekar. Bio je sin poznatog trgovca⁵⁸ i industrijalca Julija (Gyula) Brumera⁵⁹ i majke Malvine Gerber.⁶⁰ Medicinu studirao i diplomirao u Hamburgu 15.1.1926. godine. Specijalista za unutrašnje bolesti. Bio je asistent u berlinskoj univerzitetskoj klinici, da bi se odatle vratio u Suboticu i 1929. otvorio privatnu praksu. Radio pored toga i kao lekar u Mekuru, a 1937. izabran za glavnog lekara za unutrašnje bolesti u Jevrejskoj bolnici. Aktivan kao funkcioner u sportskim društvima SAND, FAKO i Konkordia. U ratu i progonu Jevreja, stradao on i njegova supruga Šara Kertes (Kertész Sára).⁶¹

20) **Samuilo Dajč (Deutsch Samuel)** rođen je 21.11.1902. godine u Bonjhadu (Mađarska) od oca Mavre i majke Serene Šrajber.⁶² Od 1907. godine boravi u Bačkom Petrovcu, a od 1923. godine Subotici, gde je „svršio talmudsku školu“. Imao je registrovanu

eksportno-importnu firmu *Hermes*. U 1938. godini se preseljava u Beograd. Tek 1939, po otpuštanju iz čehoslovačkog,⁶³ stiće i jugoslovensko državljanstvo. Žena mu je bila Katarina r. Glid (r. 1905), sa kojom je imao sinove Bernata⁶⁴ (r. 1934.) i Edmunda⁶⁵ (r. 1936). I Samuilo je stradao u holokaustu.⁶⁶

21) **Bela Lendel (Lengyel Béla)** je rođen 13.4.1901. u Košicama od oca Vilmoša i majke Regine r. Klajn. Stradao je mestu Voronjež, 31.1.1943. godine.⁶⁷

22) **Josip Piliš** (Subotica, 16.7.1886 – Buhenvald ili Volsberg, 31.10.1944).⁶⁸ On je 1936. bio direktor subotičke filijale Hrvatske sveopće kreditne banke d.d Zagreb. Član Rotary kluba Subotica.

⁵⁵ IASu, F. 47, 1493. Teh. od. 788/921. Uverenje da je Matija dr Bruk (Bruck) položio zakletvu.

⁵⁶ <https://www.jevrejskadigitalnabiblioteka.rs/handle/123456789/1498> (preuzeto 5. 6. 2025)

⁵⁷ *Imenik žrtava*, 831. Brumer dr Laslo, 43 godine, Jevrej, lekar. Nemačka, nepoznato, (nestao u zarobljeničkom logoru).

⁵⁸ IASu, F. 478, 32. U matičnu knjigu rođenih je kod upisa Lasla, za zanimanje oca navedeno da je „trgovac začinima“.

⁵⁹ *Imenik žrtava*, 826. Brumer Đula, r. 1870. Subotica, Jevrej, trgovac. Aušvic, 1944. AJ, F. 179, 628 187 881; ISJ, 7.

⁶⁰ Malvina Gerber (1879–16.1.1909) .

⁶¹ *Bácsország*, 2008 (1-4. szám) 2008 / 4. szám.

⁶² IASu, F. 57, 7587/1938.

⁶³ Samuilova zavičajnost je bila u mestu Hanušovce. IASu, F. 57, 49.2660/1939.

⁶⁴ *Imenik žrtava*. 1111. Dajč Bernard, Šamuel, Glid Katalin, r. 1932. Subotica, Jevrej, đak. Aušvic, 1944. AJ, F. 179, 628 187 706; ISJ, 9.

⁶⁵ *Imenik žrtava*, 1114. Dajč Edmund, Šamuel, Glid Katalin, r. 1934. Subotica, Jevrej, đak. Aušvic, 1944. AJ, F. 179, 628 707; ISJ, 9.

⁶⁶ *Imenik žrtava*. 1150. Dajč Šamuel, 40 godina, Subotica, Jevrej, trgovac, na prinudnom radu. Ukrajina, nepoznato. AJ, F. 179, 628 187 704; ISJ, 9.

⁶⁷ *Imenik žrtava*, br. 3535. Lendel Bela, Vilmoš, Klajn Regina, r. 13.4.1901. Košice, bor. Subotica. Voronjež, 31.1.1943, (Vp.3358/1946.) MUS, 347/1947; AJ, F. 179, 627 187 103; ISJ,31.

⁶⁸ *Imenik žrtava*, 4704. Piliš Jožef, Mozeš, Jevrej, direktor banke. Buhenvald ili Volsberg, 31.10.1944, (Vp.740/1946.) MUS,408/146; AJ, F. 179. 627 187 147; ISJ, 37.

23) **Martin Rozenfeld (Rósenfeld Márton)**, (Jankovac/Jánoshalma, 23.10.1894 – Aušvic, 15.5.1944), industrijalac. Otac mu je bio Bernát, majka Sára Stein.⁶⁹ Uspešan privrednik, sa braćom osnivač firme *Barzel i Zefir*. Samo ime deoničarskog društva – Zefir, objašnjava i upućuje na delatnost kojom se bavilo. To je bilo zaštićeno ime jedne vrste peći koju je proizvodilo budimpeštansko preduzeće, vlasnika, Jevreja, Šandora Hebera (Héber Sándor). Isprepletene porodične i poslovne veze, preduzetnika iz Subotice sa onima u Budimpešti, dovešće do toga da se proizvodnja tih peći uspešno razvije i u Subotici. Dugožareća peć Zephir je bila namenjena za loženje drvetom, izrađena je bila od čeličnog lima, postavljena šamotom i imala je nekoliko vazdušnih kanala. U reklamama se navodilo da je stepen iskorišćavanja bio 76%, ili da sa 10 kg drveta greje preko 24 sata. Subotička trgovačka firma *Barzel* (gvožđe na hebrejskom, prim. aut.) je bila zastupnik te firme u Jugoslaviji. Tako je i došlo do probne proizvodnje tih peći, koju organizuje *Barzel* u pogonu Industrije željeznog nameštaja, tokom 1927. godine. Povodom realizacije tog posla, iz Mađarske je došao izaslanik vlasnika fabrike peći, Andor Špan (Spán Ándor),⁷⁰ koji je imao zadatak da nadgleda proizvodnju 1.500 komada tih peći, koliko je bilo planirano da se proizvede u toj godini. Očigledno je da je proizvod bio veoma uspešan na tržištu, što je ponukalo poslovne ljude iz Barzela da uspostave još bolju saradnju sa preduzećem iz Budimpešte, odnosno formiraju fabriku, koja bi se bavila proizvodnjom peći. Odabrana je forma deoničkog društva. Tako je Zbor akcionara 25.2.1929. godine doneo odluku o osnivanju društva *Zefir* sa glavnicom od 1.000.000 dinara, u 1000 akcija po 1000 dinara. Kao predmet rada je ubeleženo: „Proizvodnja peći, štednjaka, kao i sastavnih delova istih, proizvodnja ostalih artikala koji spadaju u krug proizvodnje peći, nadalje fabriciranje sviju vrsta gvozdenih roba i artikala, poljoprivrednih pribora i trgovina sa ovim artiklima, kao sopstvene proizvodnje, tako i tuđih, u sirovom, poluizrađenom kao i izrađenom stanju, nadalje emajliranje gornjih artikala.“⁷¹ Od *Bačvanske tvornice cementne robe d.d.* otkupljen je deo njihovog placa na Daničićevom putu 26 i tamo je uspostavljen proizvodni pogon. Gradnja fabričkih

Martin Rozenfeld

objekata je započela 1928. a završena 1930. godine.⁷² Akcionari osnivači su braća Rozenfeld (Rosenfeld), Aleksandar⁷³ i Martin⁷⁴ kojima se priključio i najmlađi brat Ignjat (Ignac).⁷⁵ Braća Rozenfeld su došla u Suboticu 1917. godine iz Petrovca. Starija braća su već 1920. godine osnovali javno trgovačko društvo, firmu pod imenom *Braća Rosenfeld*, trgovina tehničkih roba i gospodarskih naprava, koja je 1921. godine ušla u novoosnovano deoničko društvo Trgovina gvožđa i prometno d.d. Braća, koja su optiranjem stekla jugoslovensko državljanstvo,⁷⁶ po narodnosti su beleženi kao Jevreji. Do tada su već bili i glavni akcionari u deoničarskom društvu *Barzel*, koje se bavilo trgovinom gvoždarskom robom. Pored njih su osnivači *Zefira* i Dušan Stojković i Dušan Manojlović također akcionari *Barzela*, dr Miloš Pavlović i grupa poslovnih ljudi iz Budimpešte. To su bili fabrikant peći Aleksandar (Šandor) Heber, inženjer Ladislav Lazar i Ludvig Lanji,⁷⁷ svi po narodnosti Jevreji. La-

⁶⁹ *Imenik žrtava*, Rozenfeld Marton, r. 23.10.1894. Jankovac, Jevrej, bor. Subotica. Aušvic, 15.5.1944, (Vp.1888/1946.) MUS,736/1947; AJ, F. 179, 629 188 190; ISJ, 40.

⁷⁰ Andor Špan je bio šogor Rozenfeldovih. Njegove sestre Arnka i Eržebet udale su se za Martina i Ignjata Rozenfelda. IASu, F. 86, 226.

⁷² IASu, F. 47. III 1105/11928 i III 265/1930. Mašine su nabavljene iz Mađarske.

⁷³ Aleksandar Rosenfeld, rođen 1893. u Janošalmi (Jankovac), žena mu je bila Jelisaveta Berger. Preživeo je ratna stradanja.

⁷⁴ Martin Rosenfeld, (Janošhalma 1894 – Aušvic 1944). Supruga mu je bila Aranka Špan (Spán).

⁷⁵ Ignjat Rosenfeld (Janošhalma, 1903 – Subotica, 1941). On je bio primljen u članstvo grada Subotice tek 1933. godine. I njegova supruga Eržebet je bila iz porodice Špan. Preživevši rat, ona se iselila iz Jugoslavije i 1950. godine, nalazila se u Meksiku. IASu, F. 68, XVI 212/1950.

⁷⁶ IASu, F. 47, II 2572/1935. Braća su imala kuću u kojoj je bila i radnja u Jelačićevoj 2 (Matka Vukovića). U predmetu III 423/1922 nalazi se tehnički plan kuće i magacina.

⁷⁷ „Pošto je g. Lanji stručnjak specijalista u pogledu *Zefir* peći i pošto je ujedno i predstavnik stranog kapitala, uložnog u ovom preduzeću...“, pisala je uprava *Zefira* u molbi za produženje njegovog boravka 1934. godine. IASu, F.

nji je u prvo vreme vršio funkciju direktora. Akcije u kasnijem periodu imaju i Baltazar Kovačević, Ljudevit Bek, Bela Goldner, Majer Hauer, a direktorsko mesto preuzeće Martin Rozenfeld. Proizvodni program se sastojao od raznih tipova peći i štednjaka, *Rekord* trajno goreće peći, *Elite* štednjaka, ali je jedan od glavnih aduta na tržištu bila peć pod imenom *Zephir* i *Zephir II*, za koje je firma imala i patentno pravo u zemlji pod brojem 1365/6839.⁷⁸ Za potrebe proizvodnje *Zefir* uvozi boraks za emajliranje iz Nemačke i SAD (do 3 tone godišnje), šamot i kaolin iz Čehoslovačke, gvozdeni lim iz Mađarske, čelik iz Austrije, kameni ugulj iz Gornje Šleske (do 30 tona). Novi fabrički dimnjak izgrađen je u 1931. godini.⁷⁹ Fabrika je zapošljavala do 50 radnika u 1935, a 109 u 1938. godini. Zbog povećanja potražnje, 1935. godine, tražili su dozvolu da njihovi radnici na odeljenju emajliranja, rade prekovremeno; noću, nedeljom i praznicima, 10 do 12 časova. Zbog pomanjkanja takvih stručnih radnika nisu mogli da organizuju rad u dve smene. Proizvodnja je dostizala 8.000 komada peći na godišnjem nivou. Ostvarivali su vrlo dobar promet, u 1933. godini čak 6.000.000 dinara, pa te godine povisuje glavnicu na 1.500.000 dinara.⁸⁰ Akcije firme su bile nuđene i na bečkoj akcijskoj berzi. Za poslovne godine 1930–1932, delili su dividende od 5%, odnosno 3%. Pogonsku snagu činili su instalirani elektromotoru od ukupno 60 KS. Za 1930. godinu je zabeležen kapacitet od 6.000 komada peći, 2.000 štednjaka i 50.000 kg emajlirane robe.⁸¹ U 1936. godini *Zefir* otvara filijalu u Beogradu, koja će se u 1940. godini pretvoriti u glavnu radnju, a filijala će biti registrovana u Subotici. To nije smetalo da od Opšte kreditne banke d.d. i dalje, sve do 1941. godine, dobijaju povoljne kreditne aranžmane. Kao žiranti su se javljala braća Rosenfeld.⁸² Nakon rata i sprovedene nacionalizacije, pogoni ove firme radiće pod imenom Gvožđar. Udova Rosenfeld Ignjata Ignaca iselila se u Meksiko. Objekte *Zefira* je 1955.

godine koristio *Sever* za svoje radionice.⁸³

24) **Makso/Mikša Rotbart**,⁸⁴ (Donja Crnja, 27.12.1886 – ?), trgovac. Firma *Halborh & Co.* je bila u vlasništvu Nikole Halbora⁸⁵ i Makse Rotbarta. Od nekretnina su posedovali magacine, štale i autogaražu, Paralelni (Mikićev put 16), Generala Drapšina 4, i radionicu u ulici Save Tekelije. U 1925. godini su radili sa 4 kamiona i 5 pari konja.⁸⁶ I to preduzeće je 1948. godine bilo nacionalizovano.⁸⁷ Stanovao je u ulici Paje Dobanovačkog 1.

25) **Dr Mirko Šlezinger (Schlesinger)**, (Pančevo, 7.2.1898 – ?), zubni lekar. Otac mu je bio Vilhelm a majka Janka Eichner. Dr Šlezinger je imao ordinaciju na adresi Zrinjski trg 4. Diplomirao 13.6.1925. u Beču. Radio kao privatni zubni lekar, Aleksandrova 9, specijalista za bolesti usta i zuba. Deportovan pa interniran. Njegova sestra Boriška⁸⁸ je stradala u Aušvicu.

26) **Fridrih Šenberger (Friedrich/Frigyes Schönberger)**,⁸⁹ (Novi Sad, 15.6.1894 – Čebinje, Poljska, 30.11.1944), privatni činovnik. Deportovan zajedno sa suprugom Margit Dajč (Deutsch).⁹⁰

27) **Aleksandar Špicer (Spitzer Sándor)**, (Subotica, 1.10.1883 – Aušvic, 29.6.1944), trgovac.⁹¹ Deportovan zajedno sa suprugom (r. 1896).⁹²

28) **Herman Kaufman** je bio trgovac iz Subotice.

29) **Ižak Dezider** iz Sente je primljen u članstvo 18.12.1936. godine.

Zaključak

Subotička loža Matnat Jad okupila je istaknute, većinom, subotičke Jevreje, uz nekoliko iz okolnih

56.5.273/1934.

⁷⁸ IASu, F. 47, Registar industrijskih radnji III 1932–1936. Pravo na korišćenje patenta je firmi preneo Andor Špan.

⁷⁹ IASu, F. 47, 1426. III 398/1931.

⁸⁰ *Compass*, Zagreb 1934, 288.

⁸¹ IASu, F. 47, XXIV, 1911/1931

⁸² IASu, F. 43, 111.

⁸³ IASu, F. 68, 15 691/1955.

⁸⁴ IASu, F. 57, Sresko načelstvo Subotica, 597/1935, Izdavanje uverenja o državljanstvu Rotbart Mikši, trgovcu, 1935.

⁸⁵ Nikola Halbror je bio od 1934, sekretar *Udruženja jugoslovena Mojsijeve vere*.

⁸⁶ IASu, F. 43, 122.

⁸⁷ IASu, F. 68, Nac. 135.

⁸⁸ *Imenik žrtava*, 5787. Šlezinger Boriška, r. 19.5.1895. Pančevo, bor. Subotica, Vilmoš. Aušvic, 26.6.1944, (Vp.1282/1946.) MUS, 455/1946.

⁸⁹ *Imenik žrtava*, 5704. Šenberger (Sshönberger) Fridrih, Lipot, Herman Karolina, r.15.6.1894. Novi Sad, Jevrej, privatni činovnik, bor. Subotica, Engelsova 5. Čebinje, Poljska, 30.11.1944, (R.339/1948 od 22.7.1948.) MUS, 297/1948; AJ, F. 629.188. 201; ISJ, 42.

⁹⁰ IASu, F. 60, XX 25200.

⁹¹ Špicer Sándor, Mor, Klajn Berta, r.1.10.1883. Subotica, Jevrej, trgovac. Aušvic, 29.6.1944, (Vp.108/1947.) MUS,738/1947; AJ, F. 179.630 188 247; ISJ, 45.

⁹² IASu, F. 60, XX 25200.

mesta Bačke, koji su bili spremni da se angažuju na ostvarivanju zacrtanih načelnih ciljeva kojima je organizacija Bene Berit težila. Delovali su na dva domena, u svojim lokalnim sredinama ali uz fokusiranje na izgradnju uslova za život u njihovoj pradomovini – Palestini.

Narastajući evropski talas antisemitizma, fašizma i nacionalnog socijalizma sa svojim derivatima, zahvatajući i Jugoslaviju, odnosno Suboticu, donosi kraj rada ove lože.

Beogradski list *Vreme* od 15.8.1940. na strani 5, donelo je vest: „Subotica, 14 avgusta. Pretstojništvo gradske policije u Subotici raspustilo je danas jevrejsku ložu slobodnih zidara 'Matnat Jad', koja se nalazi u Generala Milivojevića ulici. Ova loža osnovana je 1933 godine i imala je 30 članova. Članovi lože mogli su biti samo Jevreji. Članovi lože bili su iz Subotice, Sente, Stare Kanjiže i Bačke Topole. Ova loža bila je u savezu lože nezavisnog reda 'Benit Brit'. Imovina lože predata je jevrejskoj crkvenoj opštini u Subotici. Pretsednik ove lože bio je poznati subotički industrijalac, sopstvenik fabrike trikotaže 'Merkur', g. Henrnk Levental.“

Rezultat rata i masovno uništavanje Jevreja, holokaust, nije mimoišao ni bivše članove lože.

Izvori i literatura

Arhiv Jugoslavije, AJ-100. Masonske lože u Jugoslaviji, 23.69; 24.90; 24.95.

Istorijski arhiv Subotica. F. 43; F. 47; F. 57; F. 68; F. 86; F. 235; F. 478.

Жидов, 10.12.1926.

Bácsmegyei Napló Napló, 1940. március 12.
Magyar Szó, 1961. július (18. évfolyam, 152-176. szám)

Bácsország, 2008 (1-4. szám) 2008.

Beljanski Milenko, *Somborski Jevreji (1735–1970)*, Zbornik 4, studije, arhivska i memoarska građa o Jevrejima Jugoslavije, Jevrejski istorijski muzej Beograd, Beograd 1979.

Grlica Mirko, Hegediš dr Antal, Dubajić Milan, Merković Lazar, *Imenik žrtava Drugog svetskog rata na području subotičke opštine*, Subotica 2000.

Radenić dr Andrija, *Bene Berit u Srbiji i Jugoslaviji 1911-1940*, Zbornik Jevrejskog istorijskog muzeja, 1997. br.7, 23.

Šematizam industrije Dunavske banovine, Beograd 1940.

Šosberger Josip, *Masoni u Vojvodini: 1785–1940*, Novi Sad 2014.

<https://www.jevrejskadigitalnabiblioteka.rs/handle/123456789/167>

<http://elmondosefarad.wikidot.com/prezivali> ;
https://en.wikipedia.org/wiki/David_Frankfurter ;

<https://suistorija.wordpress.com/subotica-mozaike-istorije-xx-vek/galerija-likova/licnosti-poznate-i-manje-poznate/dr-marcel-lebl-lobl-marsel-advokat/>

<http://www.makabijada.com/heritage/2024/Nandor%20Glid.pdf>

<https://www.findagrave.com/memorial/261950003/izs%C3%B3-tordai>

<https://www.jevrejskadigitalnabiblioteka.rs/handle/123456789/1498>

Összefoglaló

A “Matnat Jad” (Ajándék) zsidó páholy Szabadkán és annak tagjai (1934–1940)

A tanulmány bevezető ad a szabadkőműves páholyokról, és nyomon követi a szabadkai zsidó Matnat Yad páholy (B'nai B'rith rend) megalakulását. A páholyt 1934-ben hozták létre, és 1940 nyaráig működött. A tanulmány közli a páholy tagjainak alap-

vető életrajzi adatait, valamint a kereteket, amelyek között a páholy tevékenkedett.

Kulcsszavak: Szabadkőművesek, zsidó Matnat Yad páholy, Szabadka, Zsidók.

Summary

Jewish lodge Matnat Jad in Subotica and its members (1934–1940)

The paper provides an introduction to Masonic lodges and traces the formation of the Matnat Yad Jewish lodge of the Bene Berit order in Subotica. It was installed in 1934 and operated until the summer of 1940. Its members were only members of the Jewish population. These were prominent socially active figures in the field of economy, manufactur-

ers, industrialists, merchants, lawyers, doctors, etc., mostly from Subotica, but also from the towns nearby, Bačka Topola, Sombor, Senta. Basic biographical data for the members of the lodge as well as the frameworks in which it worked are provided.

Key words: Masons, Jewish lodge Matnat Jad, Subotica, Jews

Библиографија Жужане Дракслер Кункин (1964–2024)

Увод

Жужана Дракслер (Draxler Zsuzsanna) Кункин је рођена 21.5.1940. године као друга ћерка Липота Албина Дракслера (Lipót Albin Draxler) и Естер Демко (Demkó Eszter). Отац је био дипломирани агроном, факултет је завршио у Секешфехервару а са братом Бруном је успешно водио породично имање у кикиндском и зрењанинском срезу. Мајка је била домаћица и тенисерка која је освојила велики број трофеја у време када се мало жена бавило овим спортом. Иако су живели у Зрењанину (тадашњем Петровграду), Липот је одлучио да му се супруга породи у Будимпешти јер је у то време на нашим просторима владала велика зараза, тако да је Жужана рођена у Мађарској. Поред ње, имали су још две ћерке: Естер (Draxler Eszter, рођ. 1938) и Пирошку (Draxler Piroška, рођ. 1942). Национализацијом 1945. године Дракслеровима бива одузета сва имовина, земља, механизација, а за узврат добијају кућу са окућницом на обали Бегеја. Будући да је био врстан стручњак, Липот Албин добија задатак да води једну задругу у околини Суботице где се сели са супругом.

Жужана је детињство и младост провела у Зрењанину и на играци упознаје Николу Кункина, свог будућег супруга, а 1965. године се рађа њихов први син Андреј. Отприлике у исто време, њена мајка Естер умире од саркома и Липот, не могавши да остане сам, моли Жужану и Николу да се са сином, који је тада имао четири месеца, доселе у Суботицу. Она за то време завршава факултет у првој генерацији катедре за Хунгарологију на Филозофском факултету у Новом Саду. Годину дана ради у заједници одмаралишта у Суботици, а када је 1966. године отворен конкурс у Градској библиотеци, шаље пријаву и бива примљена. У говору поводом одласка у пензију описала је почетак рада у овој установи и колеге које су је упутиле у тајне библиотекарства.

„Била је то госпођа Лили Шулман, која је дошла ту, у суботичку Градску библиотеку да ради, одмах иза првог послератног директора Блашка Војнића Хајдука 1946. године. У то време ту су

Жужана Кункин Дракслер

радили Закањ Антал (Zákány Antal), Лиза Попић, Ружа Војнић Хајдук, Јосип Кларски, Љиљана Матанић, Ема Милковић, Амалија Кулешевић, Ката Стипић, Геза Антуновић, Ружа Брчић Видаковић, Јања Војнић Тунић, Сабо Иштван (Szábo István) и чика Лајош Секереш (Szekeres Lajos), библиотечки манипулант, који је седео на шалтеру Позајмног одељења, а био је уједно и домар. Примљена сам на Позајмно одељење као први информатор за рад са читаоцима који читају на мађарском језику. Радили смо двократно, сваки дан од 7.30 до 12 и од 16 до 19.30 часова. Било је то златно доба читања. Чланови Градске библи-

отеке стајали су у дугачким редовима да би се задужили књигом и враћали прочитано. Имала сам 26 година. Непознат град, нова средина, тек што смо се доселили из Великог Бечкерека, са обале Бегеја, у дубокој жалости за мајком, коју смо у то време сахранили. Мени је тета Лили Шулман постала професор библиотекарства, колегиница и друга мајка. Лили нени, рођена Бечлијка, удала се за младића из Суботице, Шулмана који је студирао у Бечу. Лили нени, та крхка, али живахна Аустријанка, прошла је Аушвиц, где је изгубила све, само не жељу за животом и радом. У суботичкој Градској библиотеци научила је колико-толико мађарски и српскохрватски, а знала је француски, енглески и наравно немачки, језике без којих се не може у једној богатој библиотеци као што је наша.¹

Естер Демко

У Суботици се 1972. године рађа Александар, други Жужанин син. Средином седамдесетих година преузима сређивање и каталогизацију фонда старе и ретке књиге, одељења на којем је оставила највећи допринос. Објавила је „Каталог књига штампаних у XVI веку које се чувају у суботичкој Градској библиотеци“ и „Каталог књига штампаних у 17. веку које се чувају у суботичкој Градској библиотеци“ који представљају вредан

извор података за све истраживаче. Организује изложбе и књижевне вечери, пише чланке за бројне часописе на српском и мађарском језику попут „Суботичких новина“, „Руковети“, „Hét Nap“, „Híd“... Писала је и под псеудонимом Терез Бегарпати (Begarparti Teréz). Осим тога, бавила се и превођењем, а као уредник спомиње се у часопису „Vácsország“, као и у „Библиотекарском годишњаку Војводине“. Била је у издавачком савету часописа „Руковети“ и у издавачком савету часописа „Úzenet“. Стекла је стручно звање вишег дипломираног библиотекара, а затим и звање библиотекара саветника. Добитница је посебног признања у оквиру Награде Др Ференц Бодрогвари за 1997. годину као и награде Милорад Панић Суреп коју је Заједница матичних библиотека додељивала библиотечким радницима и библиотекама за посебна залагања и резултате, унапређење библиотечке делатности и за допринос популарисању књиге и читања 2000. године.² Одлуком републичког Министарства културе 2001. именована је за управницу Градске библиотеке Суботица, а у пензију одлази 2005. године.

Преминула је 11.6.2024. године и сахрањена је на Сенћанском гробљу у Суботици.

Напомена приређивача

Персоналну библиографију Жужане Дракслер Кункин састављамо у циљу чувања успомене на њу која је својим радом допринела развоју библиотекарске струке у Суботици. Грађа за библиографију је прикупљана из приватне збирке и из фонда Градске библиотеке Суботица. Обрада се заснива на правилима Међународног стандардног библиографског описа монографских публикација – ISBD (M) и Међународног стандардног библиографског описа саставних делова – ISBD (CP).

Структура библиографије:

- И Дела Жужане Дракслер Кункин
- Монографске публикације (6 библиографских јединица)
- Прилози у монографским публикацијама (5 јединица)
- Прилози у серијским публикацијама (131 јединица)
- Коауторство (3 јединице)
- Интервјуи, изјаве (28 јединица)
- Приређивање, уређивање
- Монографске публикације (1 јединица)
- Прилози у серијским публикацијама (25 јединица)
- Преводилачки рад
- Монографске публикације (3 јединице)

¹ Из рукописа Ж. Кункин поводом одласка у пензију на Дан библиотеке, 13. октобра 2005. год.

² Заједница матичних библиотека, „Награда Милорад Панић-Суреп“, Народна библиотека Србије, <https://nb.rs/zmb/nagrada/> (преузето 18.4.2025).

Прилози у серијским публикацијама (2 јединице)

1990

II Литература о Жужани Дракслер Кункин (66 јединица)

4

Katalog knjiga štampanih u XVI veku koje se čuvaju u subotičkoj Gradskoj biblioteci = A szabadkai Városi Könyvtár XVI. századbeli könyveinek katalógusa / katalog sastavila = szerkesztette Kunkin Zsuzsanna ; [fotografije Augustin Juriga]. – Subotica : Gradska biblioteka, 1990 (Subotica : Birografika). – 96 str. : faks. ; 25 cm
S a d r ž a j : [U istoriji XVI...] / K. Ž. [Kunkin Žužana] (7–8); [A XVI. század világtörténetében...] / K. Zs. [Kunkin Zsuzsanna] (9–10); [Dans l'histoire du...] / traduit par = prevela = fordította Szabolcsi Beatrice (11–12); [Katalog] (14–88); Napomena = Jegyzet (89–93).

III Регистри

Именски регистар

Регистар разрешених иницијала и псеудонима

Предметни регистар

Регистар серијских публикација у којима су објављени радови Жужане Дракслер Кункин и радови о њој

Скраћенице

„Библиографија” садржи укупно 270 библиографских јединица. Библиографске јединице су у првом делу „Библиографије” груписане хронолошки, а у другом према азбучном редоследу имена аутора. Регистри олакшавају проналажење тражене библиографске јединице. Прикупљање грађе је завршено у мају 2025. године.

Захваљујемо на помоћи Андреју Кункину и осталим запосленима у Градској библиотеци Суботица.

Ауторке „Библиографије”

1998

5

Petőfi Sándor = Шандор Петефи = Šandor Petefi : (1823–1849) : válogatás az anyagból / [Kunkin Zsuzsanna]. – Subotica : Szabadkai Városi Könyvtár, 1998. – [20] str. ; 20 cm

2002

I Дела Жужане Кункин Дракслер

Монографске публикације

1982

1

KUNKIN, Žužana

Párdányi segély Vörösmarty árváinak 1856-ban / K. [Kunkin] Draxler Zsuzsanna. – Novi Sad : Újvidék : [s. l.], 1982 ([S. l. : s. n.]). – 4 p. : ill. ; 24 cm

1986?

2

Zbirka Vince Zomborčevića : izložbeni katalog = Zomborcsevics Vince gyűjteménye : kiállítási katalógus / [izložbu priredili i katalog sastavili Draxler-Kunkin Zsuzsana, Eva Bažant]. – Subotica : Gradska biblioteka, [1986?]. – 25 str. : ilustr. ; 24 cm

1988

3

Vodič kroz Biblioteku : Gradska biblioteka, Subotica = Könyvtári kalauz : Városi Könyvtár / [tekst = szerkesztette Kunkin Zsuzsanna ; prevela = fordította Viktorija Cvenček ; foto = fotók Főző József]. – Subotica : Gradska biblioteka = Városi Könyvtár, 1988 (Subotica : Panonija). – 1 presavijeni list ([16] str.) : ilustr. ; 20 cm

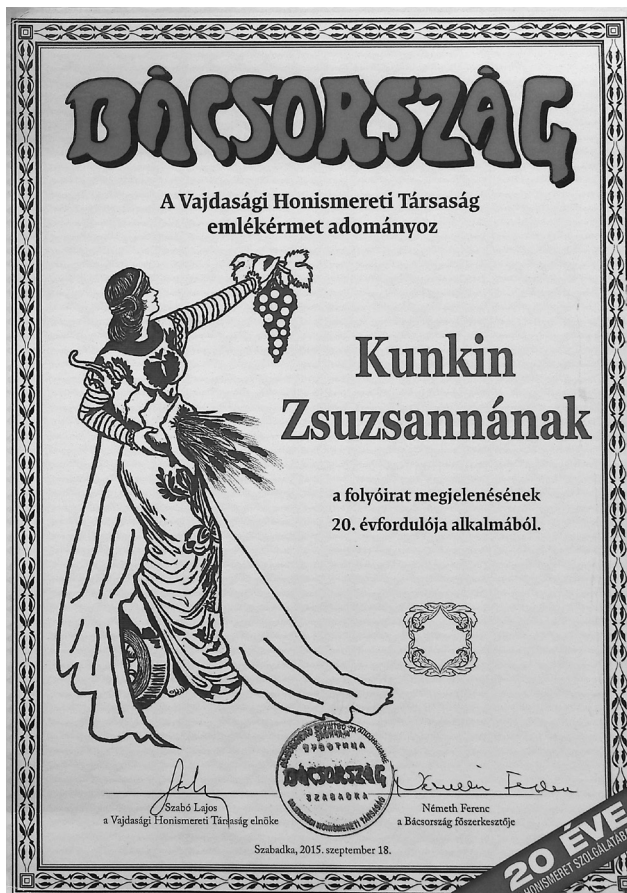
Uporedo srp. tekst i mađ. prevod.

6

Katalog knjiga štampanih u 17. veku koje se čuvaju u subotičkoj Gradskoj biblioteci = A szabadkai Városi Könyvtár 17. századi könyveinek katalógusa / sastavili = összeállították D. Kunkin Zsuzsanna, Kiss Gusztáv ; [prevodioci Fehér Tivadar, Matilda Ružić, Claudia Flora Wohnhas, Jörg Schemberg]. – Subotica : Gradska biblioteka = Szabadka : Városi Könyvtár, 2002 (Subotica : Printex). – 196 str., [32] str. s tablama : ilustr. ; 25 cm

S a d r ž a j : Uvodne napomene (3): Opis naslova (3); Impresum (4); Obim publikacije (4); Određivanje i razlaganje sadržaja (4); Umetnički povež u Gradskoj biblioteci (4–5); Jedinice koje opisuju više publikacija (5); Registri / Gustav Kiš (5); Útmutató a katalógus használatához (6): A címszöveg leírása (6–7); Impreszum (7); Terjedelem (7); A tartalom meghatározása és részletezése (7–8); Történeti könyvkötések a Városi Könyvtárban (8); Kapcsolódó tételek (8); Mutatók / Kiss Gusztáv (8); Institutionis ad usum catalogi (9); Descriptio tituli (9–10); Impressum (10); Registrum foliorum numerusque paginarum (10); Constitutio argument eiusdemque per partes exposito (10–11); Tegimenta historica in nostra bibliotheca civitate (11); Capitula cum opera de quo agitur cohaerentia (11); Indices / Kiss Gusztáv ; Hungarica Latine reddit Fehér Tivadar (11); Anweisung zur benützung des catalogs (12); Die schreibweise der titel (12–13); Das impressum (13); Der umfang (13); Die bestimmung und die detaillierung des inhaltes (14); Die zeithafte buchbindereien in der Stadtbibliothek (14); Angeknüpfte sätze (14); Register / Gusztáv Kis ; aus ungarisch Claudia Flora Wohnhas (14–

15); Skraćenice = Rövidítések = Abbreviaturae = Abkürzungen (16–17); Konstrukcija područja napomene i redosled podataka = A tételek megjegyzéseinek felépítése és az adatelemek sorrendje = Constructio capitulorum et ordo singularium indiciorum = Erläuterungen zur bemerkungen (18); Literatura i bibliografski izvori = Bibliográfiai források és a felhasznált irodalom = Fontes litterarum et bibliographiarum = Bibliographische hilfsmittel und literatur (19–20); Predgovor / Žužana D. [Draxler] Kunkin (21–24); Előszó / D. [Draxler] Kunkin Zsuzsanna (25–28); Vorwort / Zsuzsanna D. [Draxler] Kunkin ; aus ungarisch Claudia Flora Wohnhas, Jörg Schemberg (29–33); Katalog = Katalógus = Catalogus = Katalog (35–150); Registar ličnih imena = Személynévmutató = Index nominum = Namenregister (151–173); Registar mesta štampanja i hronologija izdanja = Nyomdahelymutató és a kiadványok időrendi mutatója = Index locorum officinarum typographiarum et chronologia editionum = Druckorten-register mit chronologie (175–183); Predmetni registar = Tárgymutató = Index rerum = Sachregister (185–186); Registar po jezicima izdanja = Nyelvi mutató = Index linguarum = Sprach-register (187–188); Registar vlasnika knjiga = Posszessor mutate = Index possessorum = Besitzer-register (189–190); Svetovne knjige = Világi könyvtárak = Bibliothecae profanae = Veltliche bibliotheken (191–194); Prilozi = Mellékletek = Additamentum = Beilagen ([201–232]).

Диплома часописа Бачорсаг

Прилози у монографским публикацијама

1997

7 Egy kiváló bibliofil magángyűjteménye a gimnázium könyvtárában = Privatna zbirka jednog izvanrednog bibliofila u biblioteci gimnazije / Kunkin Zsuzsanna.
O zbirci dr Vince Zomborčevića.
U: Gymnasium : 1747–1997 / [szerkesztette Hegedűs Antal és Szabó József]. – Szabadka : Pannon Press, 1997. – Str. 155–156.

2001

8 [Gospodinu gvardijanu o. Andriji Maticu...] / D. [Draxler] Kunkin Žužana.
Pismo povodom izložbe knjiga iz Franjevačkog samostana u Gradskom muzeju Subotica 2000. godine.
U: Franjevačka prisutnost u Subotici = Ferencesek Szabadkán / [uredili Andrija Anišić, Katarina Čeliković]. – Subotica : Franjevački samostan : Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović”, 2001. – Str. 185–186.

2002

9 Magyar vonatkozások a szabadkai Városi Könyvtár 17. századi állományában / Kunkin Zsuzsanna.
U: A Nemzet könyvtárának szerepe művelődési életünkben / [a kötet szerkesztője Csáky S. Piroska]. – Újvidék : Atlantis, 2002. – Str. 45–51.

2004

10 Magyar vonatkozások a szabadkai Városi Könyvtár 17. századi állományában / Draxler Kunkin Zsuzsanna.
U: A Határon Túli Magyar Könyvtárosok IX. Zempléni Nemzetközi Konferenciája / [szerk. Noszályné Bodnár Ágnes]. – Sárospatak : Zrínyi Ilona Városi Könyvtár, 2004. – Str. 47–52.

2015

11 Milkó Izidor és könyvtára / Kunkin Zsuzsanna.
U: Élettől az életig a holokauszton át / [szerkesztő Ózer Ágnes]. – Újvidék : Forum ; Szabadka : Szabadkai Zsidó Hitközség, 2015. – Str. 257–264.

Прилози у серијским публикацијама

1979

12 Móra Ferenc és Milkó Izidor : két ismeretlen Móra-level / Kunkin Zsuzsanna.

O dva pisma iz novembra 1917. godine koje je Ferenc Mora poslao porodici Milko.
U: *Üzenet.* – 27. évf., 12. sz. (1979. dec.), str. 730–731.

1981

13

Ötszáz éves a Szabadkai Városi Könyvtár legré-gibb könyve / Ku[n]kin Zsuzsanna.
O Bibliji na latinskom jeziku iz 1480. godine koja se čuva u Gradskoj biblioteci Subotica.
U: *Üzenet.* – 11. évf., 1–2. sz. (1981. jan.–feb.), str. 50–51.

1982

14

Párdányi segély Vörösmarty árváinak 1856-ban / K. [Kunkin] Draxler Zsuzsanna.
O Vilibaldy Bogdanoviču (Bogdanovich Vilibald, 1813–1878?) iz Zrenjanina koji je dao dobrovoljni prilog deci pesnika Mihalja Verešmartija (Vörösmarty Mihály, 1800–1855) nakon njegove smrti.
U: *Hungarológiai Közlemények.* – 14. évf., 3. (52.) sz. (1982. szept.), str. 399–402.

15

Суботичка хроника света : на суботичкој изложби у Београду, Градска библиотека изложила Шеделову хронику света штампану 1493. године / Жужана Кункин.
U: *Дневник.* – Год. 41, бр. 12760 (9. мај 1982.), стр. 12.

1984

16

Razvoj Gradske biblioteke u Subotici od oslobođenja do danas / Žužana Kunkin.
U: *Библиотекарски годишњак Војводине.* – Год. 22 (1984 [шт. 1985]), стр. 23–28.

1985

17

A Városi Könyvtár háború utáni fejlődése / Kunkin Zsuzsanna.
O istoriji Gradske biblioteke Subotica nakon Drugog svetskog rata.
U: *Létünk : évkönyv [Szabadkáról].* – 15. évf. (1985), str. 133–138.

18

Jedna vredna inkunabula u subotičkoj Gradskoj biblioteci / Žužana Kunkin.
U: *Библиотекарски годишњак Војводине.* – Год. 23 (1985 [шт. 1986]), стр. 35–37.

19

Ritkaságaink a Kosztolányi-kiállításon : a sza-

badkai Városi Könyvtárban / Kunkin Zsuzsanna.
O sadržaju izložbe u subotičkoj Gradskoj biblioteci povodom 100 godina od rođenja Dežea Kostolanjija (Kosztolányi Dezső, 1885–1936). – Ilona Duranti je bila jedna od organizatorki izložbe.
U: *Magyar Szó.* – 42. évf., 92. (12158.) sz. (1985. ápr. 4.), str. 13.

1987

20

Vukova Pesnarica / Žužana Kunkin.
Prikaz Male prstonarodne slavenoserbske pesnarice izdate u Beču 1814. godine.
U: *Subotičke novine.* – God. 43, br. 9 (6. mart 1987), str. 12.

21

Novine Serbske i Vukov rječnik / Žužana Kunkin.
U: *Subotičke novine.* – God. 43, br. 11 (20. mart 1987), str. 12.

22

Őszinte rajongással : két nap Desanka Maksimovičtyal / Kunkin Zsuzsanna.
Dnevnička beleška o druženju sa Desankom Maksimović (1898–1993) tokom promocija knjiga u Segedinu (Szeged) i Mađarčanadu (Magyarcsanád), u Mađarskoj.
U: *7 Nap.* – 42. évf., 20. sz. (1987. máj. 15.), str. 20–21.

23

Pjesnarica iz 1815. godine / Žužana Kunkin.
Iz Fonda stare i retke knjige Gradske biblioteke Subotica prikazana je Vukova zbirka pesama iz 1815. godine.
U: *Subotičke novine.* – God. 43, br. 10 (13. mart 1987), str. 12.

24

Subotički portret Vuka Karadžića : kako je u umetničkoj radionici subotičkog slikara Aksentija Marodića nastao jedan od najboljih portreta jezičkog reformatora i skupljača narodnog književnog blaga – Vuka Karadžića / Žužana Kunkin.
Sadrži i: Vuk Karadžić szabadkai arcképe : hogyan született meg Aksentije Marodić szabadkai festőművész alkotóműhelyében a nyelvreformátor, a népi irodalom kincsei gyűjtőjének, Vuk Karadžićnak legjobb arcképe? : [összefoglaló] / Kunkin Zsuzsanna.
U: *Pro memoria.* – God. 2 = 2. évf., No 3 (april 1987 = 1987. április), str. 5.

1988

25

Bevezető a Vuk Karadžić munkásságát bemutató kiállításon / Kunkin Zsuzsanna.
Tekst sa otvaranja izložbe o Vuku Karadžiću.

U: Bilten = Közlöny. – God. 4, br. 3 (1988), str. 36–37.

1994

26

Vuk Karadžić Szegeden / Kunkin Zsuzsanna.

U: Csongrád Megyei Könyvtáros – 20. évf., 1–2. sz. (1988.), str. 80–82.

1989

27

Чување, заштита и презентација фонда старе и ретке књиге у суботичкој Градској библиотеци / Жужана Кункин.

U: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 27 (1989), стр. 75–78.

1990

28

A Szabadkai Városi Könyvtár száz éve / Kunkin Zsuzsanna.

O istoriji Gradske biblioteke Subotica od 1890. do 1990. godine.

U: Üzenet. – 20. évf., 12. sz. (1990. dec.), str. 997–1000.

29

Százéves a szabadkai Városi Könyvtár / Kunkin Zsuzsanna.

U: Csongrád Megyei Könyvtáros. – 22. évf., 3–4. sz. (1990.), str. 151–157.

1991

30

Сто година Градске библиотеке у Суботици / Жужана Кункин ; прев. са мађ. Ержебет Ристи-војевић.

U: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 28 (1991), стр. 8–14.

1993

31

Elkésett megemlékezés Juhász Zsuzsáról : adalékként a jubiláló zrenjanini Madách Amatőrszínház történetéhez / Kunkin Zsuzsanna [i. e.] Zsuzsanna. O Žužani Juhas i amaterskom pozorištu „Madač” iz Zrenjanina.

U: Családi Kör. – 4. évf., 3. sz. (1993. jan. 21.), str. 14.

32

Kosztolányi-novellák melyek Thomas Mannt megörvendeztették / Kunkin Zsuzsanna.

O Kostolanjijevoj zbirci pripovedaka u prevodu na nemački jezik „Die Magische Laterne” koji je objavljen 1913. godine. – Sadrž i odlomak iz pisma Tomasa Mana Kostolanjiju iz 1923. godine.

U: 7 Nap. – 48. évf., 13. sz. (1993. márc. 26.), str. 16.

33

Danilo Kiš / [bibliografske beleške izradila Žužana Kunkin].

U: Rukovet. – God. 40, br. 4–5 (1994), str. 144.

34

Ervin Šinko / [bibliografske beleške izradila Žužana Kunkin].

U: Rukovet. – God. 40, br. 4–5 (1994), str. 122.

35

Zoltan Šomjo / [bibliografske beleške izradila Žužana Kunkin].

U: Rukovet. – God. 40, br. 4–5 (1994), str. 100.

36

Imre Rado / [bibliografske beleške izradila Žužana Kunkin].

U: Rukovet. – God. 40, br. 4–5 (1994), str. 97.

37

Isidor Milko / [bibliografske beleške izradila Žužana Kunkin].

U: Rukovet. – God. 40, br. 4–5 (1994), str. 94.

38

Ištván Braun Kvazimodo / [bibliografske beleške izradila Žužana Kunkin].

U: Rukovet. – God. 40, br. 4–5 (1994), str. 131.

39

Ištván Tamaš / [bibliografske beleške izradila Žužana Kunkin].

U: Rukovet. – God. 40, br. 4–5 (1994), str., 128.

40

Jene Aranji / [bibliografske beleške izradila Žužana Kunkin].

U: Rukovet. – God. 40, br. 4–5 (1994), str. 103.

41

Jožef Debreceni / [bibliografske beleške izradila Žužana Kunkin].

U: Rukovet. – God. 40, br. 4–5 (1994), str. 119.

42

Karolj Havaš / [bibliografske beleške izradila Žužana Kunkin].

U: Rukovet. – God. 40, br. 4–5 (1994), str. 107.

43

Laslo Gal / [bibliografske beleške izradila Žužana Kunkin].

U: Rukovet. – God. 40, br. 4–5 (1994), str. 117.

44

Mačas Đerd / [bibliografske beleške izradila Žužana Kunkin].

U: Rukovet. – God. 40, br. 4–5 (1994), str. 106.

- 45 Mikloš Švalb / [bibliografske beleške izradila Žužana Kunkin].
U: Rukovet. – God. 40, br. 4–5 (1994), str. 136.
- 46 Pal Šafer / [bibliografske beleške izradila Žužana Kunkin].
U: Rukovet. – God. 40, br. 4–5 (1994), str. 142.
- 47 Peter Lerinc / [bibliografske beleške izradila Žužana Kunkin].
U: Rukovet. – God. 40, br. 4–5 (1994), str. 110.
- 48 Tibor Gajdoš / [bibliografske beleške izradila Žužana Kunkin].
U: Rukovet. – God. 40, br. 4–5 (1994), str. 139.
- 49 Üstökös égen és földön : a Schedel-krónika kométáiról / Kunkin Zsuzsanna.
O spominjanju kometa u Šedelevoj „Hronici”.
U: Magyar Szó. – 51. évf., 163. (16892.) sz. (1994. aug. 6.) = Kilátó. – 33. évf., 19. sz., str. 13.
- 50 Floriš Mikeš / [bibliografske beleške izradila Žužana Kunkin].
U: Rukovet. – God. 40, br. 4–5 (1994), str. 115.
- 1995**
- 51 A becskereki Demkó ház / Kunkin Zsuzsanna.
O porodici Demko iz Zrenjanina.
U: Szabad Hét Nap. – 2. évf., 49. sz. (1995. dec. 7.) = Bánáti Újság. – 2. évf., 49. sz., str. 24 (2).
- 52 Görög és latin tudósok munkája : nyomdatörténeti jegyzetek egy XVI. századi orvosi könyv margójára / Kunkin Zsuzsanna
O knjizi „Medicæ artis principes post Hippocratem et Galenum” iz šest tomova, štampanoj 1567. u Genfu.
U: Bácsország. – 1. évf., 2. sz. (1995. júl. 6.), str. 11.
- 53 Demkó Pistát a főherceg borotválja : szenzációk a régi Torontálból. (1.) / Kunkin Zsuzsanna.
O životu Ištvana Demka (Demkó István, 1881–1976).
U: Szabad Hét Nap. – 2. évf., 8. sz. (1995. feb. 23.), str. 66.
- 54 Zomborcsevics Vince dicsérete / Kunkin Zsuzsanna.
O životu i knjigama bibliofila dr Vince Zomborčevića i o pesmi na latinskom jeziku nepoznatog autora koja mu je posvećena i koja se čuva u Fondu stare i retke knjige Gradske biblioteke Subotica.
U: Bácsország. – 1. évf., 6. sz. (1995. nov. 2.), str. 12.
- 55 Io ideien valo meg ielentés : a XVI. századi Calepinus-szótár magyar anyaga / Kunkin Zsuzsanna.
O rečniku na jedanaest jezika iz 1590. godine koji je uredio monah Ambrodo Kalepina (Ambrosius Calepinus) (1435–1511) i koji se čuva u Fondu stare i retke knjige Gradske biblioteke Subotica. – Sadrži i izbor latinskih reči sa prevodom na mađarski jezik.
U: Bácsország. – 1. évf., 4. sz. (1995. szept. 7.), str. 11.
- 56 Ismeretlen dokumentumok Mikszáth Kálmán Különös házasság című regényének valós szereplőiről / Kunkin Zsuzsanna.
O radnji romana Kalmana Miksata koji je inspirisan stanovnicima sela Međa (Párdány), pored Zrenjanina.
U: Híd. – 59. évf., 4–5. sz. (1995. ápr. – máj.), str. 336–340.
- 57 Szabadkai és palicsi emlékfák / Kunkin Zsuzsanna.
O spomen parkovima i sadnji drveća krajem 19. veka u vojvodanskim gradovima u znak sećanja na kraljicu Jelisavetu (Wittelsbach Erzsébet, 1837–1898).
U: Bácsország. – 1. évf., 1. sz. (1995. jún. 8.), str. 14.
- 58 Fedák Sári kombinéban : szenzációk a régi Torontálból. (2.) / Kunkin Zsuzsanna.
O poznanstvu Ištvana Demka i glumice Šare Fedak (Fedák Sári, 1879–1955).
U: Szabad Hét Nap. – 2. évf., 9. sz. (1995. márc. 2.), str. 66.
- 1996**
- 59 Alvarus latin-szlovák-magyar grammatikájának ismeretlen nagyszombati kiadása / Kunkin Zsuzsanna.
U: Magyar Könyvszemle. – 112. évf., 1–4. sz. (1996), str. 93–96.
- 60 Kincs, múkincs, közkincs : kiállítás : az Országos Széchényi Könyvtár címélagyűjteményéről / Kunkin Zsuzsanna.
Prikaz izložbe knjiga iz zbirke Državne biblioteke „Sećenji” iz Mađarske.
U: Magyar Szó. – 53. évf., 293. (17610.) sz. (1996. dec. 14.) = Kilátó. – 35. évf., 49. sz., str. 10.
- 61 A költő mint színikritikus : olvassuk újra Vörös-

martyt! / Kunkin Zsuzsanna.

1996. godina je godina proslavljanja 195 godina od rođenja i 140 godina od smrti mađarskog pisca Mihajla Verešmartija. – Sadrži i dve pozorišne kritike Verešmartija iz 1837. i 1838. godine.

U: Szabad Hét Nap. – 3. évf., 1. sz. (1996. jan. 4.), str. 9.

62

Még tartozásait is elengedték / Kunkin Zsuzsanna.

O zrenjaninskom pesniku, novinaru Gustavu Lauki (Lauka Gusztáv, 1818–1902) i vesti iz lista „Pesti Hírlap” od 26. maja 1896. godine.

U: Bácsország. – 2. évf., 8. sz. (1996. aug. 1.), str. 15.

1997

63

Adalék a bánáti fotóművészet történetéhez / Kunkin Zsuzsanna.

O istoriji fotografije u Zrenjaninu i u Kikindi.

U: Bácsország. – 3. évf., 4. sz. (1997. ápr. 3.), str. 6–7.

64

Amikor még Piros Józsi hegedült : régi társasági szokások – időtlen művésztanyák : szabadkai kávéházak / Kunkin Zsuzsanna ; [Lám Sándor akvarellje].

O subotičkim kafanama prema pisanju subotičke štampe krajem 19. veka.

U: Családi Kör. – 8. évf., 14. sz. (1997. ápr. 3.), str. 20.

65

Jámbor Pál a szabadkai Városi Könyvtár különgyűjteményeiben / Kunkin Zsuzsanna.

O životu i radu Pala Jambora (1821–1897) povodom sto godina od smrti.

U: Üzenet. – 9. évf., 7–8. sz. (1997. júl–aug.), str. 490–498.

66

A szabadkai Városi Könyvtár különgyűjteményeiben lapozunk / Kunkin Zsuzsanna.

O retkoj knjizi na nemačkom jeziku autora Mihajla Verešmartija.

U: Könyvtári Levelező/Lap. – 9. évf., 9. sz. (1997.), str. 23–24.

67

Стара и ретка књига Градске библиотеке у Суботици / Жужана Кункин.

U: Глас библиотеке. – Бр. 8, 9 (1997), стр. 31–34.

68

Hasznos kultúrtörténeti tanulmánygyűjtemény / Kunkin Zsuzsanna.

Prikaz knjige Piroške Čaki Š. (Csáky S. Piroška) „Könyv, könyvtár, olvasó”.

U: Magyar Szó. – 54. évf., 276. (17899.) sz. (1997. nov. 22.) = Kilátó. – 36. évf., 47. sz., str. 8.

1998

69

Adatgyűjtés Táncsicsról negyvennyolc kapcsán a szabadkai Városi Könyvtár különgyűjteményében / Kunkin Zsuzsanna.

O Mihajlu Tančiću (Táncsics Mihály, 1799–1884) u zbirci Gradske biblioteke Subotica.

U: Híd. – 62. évf., 3. sz. (1998. márc.), str. 197–205.

70

Balázs G. Árpád illusztrációi a Képes Vasárnap c. hetilapban / Kunkin Zsuzsanna.

O životu i radu Arpada G. Balaža (1887–1981) i njegovim ilustracijama u časopisu „Képes Vasárnap” iz 1928. godine koji se čuva u Fondu stare i retke knjige Gradske biblioteke Subotica.

U: Bácsország. – 4. évf., 3. sz. (1998. ősz), str. 40–41.

71

Vajdasági tudósítások 1793-ból a bécsi Magyar Hirmondóban / Kunkin Zsuzsanna.

O bečkom listu „Magyar Hirmondó” i nekim vestima koje su objavili iz Vojvodine 1793. godine. – Brojevi ovog lista se nalaze u Fondu stare i retke knjige Gradske biblioteke Subotica.

U: Bácsország. – 4. évf., 2. sz. (1998. nyár), str. 35–36.

72

Gyász / Kunkin Zsuzsanna.

O istraživačkom radu Lasla Mađara (Magyar László, 1937–1998).

U: Bácsország. – 4. évf., 2. sz. (1998. nyár), str. [I].

73

A szabadkai Keresde : információszolgáltatás 150 évvel ezelőtt / Kunkin Zsuzsanna.

Đeno Sarić (Szárits Jenő, 1821–1852) je u kalendaru iz 1847. godine pozvao na prikupljanje korisnih informacija za stanovnike Subotice.

U: Családi Kör. – 9. évf., 1. sz. (1998. jan. 1.), str. 27.

74

Százéves karácsonyok és újévi szokások a szabadkai újságokban / Kunkin Zsuzsanna.

O običajima oko Božića i Nove godine iz 1898. i 1899. godine, prema vestima iz listova „Szabadka és Vidéke” i „Bácskai Hírlap”.

U: Bácsország. – 4. évf., 4. sz. (1998. tél), str. 33.

75

Egy XIX. századi nagybecskereki jótékonyági akció nyomában / Kunkin Zsuzsanna.

O prikupljanju sredstava za narodnu kuhinju u Zrenjaninu 1864. godine prema pisanju novina „Gr.-Becs-kereker Wochenblatt”.

U: Bácsország. – 4. évf., 1. sz. (1998. tavasz), str. 20.

1999

76

Dátumok és események Zombor történetéből /

Kunkin Zsuzsanna.

O značajnijim datumima iz istorije Sombora.

U: Bácsország. – 5. évf., [11–12.]. sz. (1999. nov.–dec.), str. 26–[27].

77

A zombori Falcione-családról és Palicsi vonatkozásairól / Kunkin Zsuzsanna.

O porodici Falcione iz Sombora i njihovoj vili na Paliću.

U: Palics és Környéke. – 2. évf., 4–5 (7–8). sz. (1999. április–május), str. 23.

78

Lénárd Máté szabadkai negyvennyolcas raboskodása / Kunkin Zsuzsanna.

O Mate Lenardu (1816–1895) i njegovom zatočeništvu u Aradu i Pešti.

U: Bácsország. – 5. évf., [11–12.]. sz. (1999. nov.–dec.), str. 23.

79

Milkó Izidor és könyvtára / Kunkin Zsuzsanna. O biblioteci Izidora Milka. – Predavanje je održano 13. aprila 2000. godine u „Biblioteci Šomodí” u Segedinu povodom jubileja od 25. godina saradnje između segedinske i subotičke biblioteke.

U: Csongrád Megyei Könyvtáros. – 31. évf., 1–4. sz. (1999.), str. 11–16.

80

Mit ír a Bácskai Ellenőr 1895-ben Kiss Ernő haláláról / Kunkin Zsuzsanna ; (Barabás Miklós litográfiája).

Sadrž i vest iz novina „Bácskai Ellenőr” od 8. avgusta 1895. godine pod naslovom „Kiss Ernő és Haynau”. U: Bácsország. – 5. évf., [5–6.]. sz. (1999. máj.–jún.), str. 16–17.

81

Rabmunka a Bega-csatornán / Kunkin Zsuzsanna. O izgradnji kanala na reci Begej 1783. godine.

U: Bácsország. – 5. évf., [11–12.]. sz. (1999. nov.–dec.), str. 18.

82

[Sok-sok tisztelettel köszöntöm...] / D. [Draxler] Kunkin Zsuzsanna.

Govor Ž. Kunkin povodom proslave jubileja Katedre za mađarsku književnost i jezik Univerziteta u Novom Sadu.

U: Tanulmányok. – 32. sz. (1999), str. 142–143.

83

Egy tanácskozás margójára / Kunkin Zsuzsanna.

Članovi uredništva „Bácsország” (glavni urednik Peter Ric (Ritz Péter), članovi uredništva Arpad Pap (Papp Árpád) i Ž. Kunkin) su prisustvovali stručnom skupu vojvođanskih bibliotekara 27. novembra 1998. u Senti. – Autorka iznosi i primedbe prisutnih na časopis „Bácsország”.

U: Bácsország. – 5. évf., [1–2.]. sz. (1999. jan.–feb.), str. 21.

2000

84

Az agyaggalamb lövő sportról egy régi palicsi verseny kapcsán / Kunkin Zsuzsanna.

O takmičenju u gađanju glinenih golubova, održanom 31. jula 1927. godine na Paliću, prema pisanju subotičkog nedeljnika „Munka”.

U: Palics és Környéke. – 3. évf., 4. sz. (2000. ápr.), str. 9.

85

A vajdasági szőlő- és bortermelés aranykoráról / Kunkin Zsuzsanna.

O Jožefu Hajnrihu (Heinrich József) i njegovoj plantaži grožđa krajem 19. veka u Bačkim Vinogradima. – Vest iz lista „Borászati Lapok” o vinarima iz Vojvodine koji su predstavili svoja vina na izložbi u Budimpešti 1896. godine.

U: Palics és Környéke. – 3. évf., 11. sz. (2000. nov.), str. 10.

86

Velencei éj Palicson / Kunkin Zsuzsanna.

O manifestaciji „Venecijanska noć” koja je održana na Palićkom jezeru 18. avgusta 1928. godine prema pisanju lista „Képes Vasárnap”.

U: Palics és Környéke. – 3. évf., 6. sz. (2000. jún.), str. 9.

87

A gimnazista B. Szabó György grafikái / Kunkin Zsuzsanna.

O životu i radu Đerđa B. Saboa (1920–1963) i njegovim ilustracijama u 2. i 3. godištu časopisa „Ifjúság” koje se čuvaju u Fondu stare i retke knjige Gradske biblioteke Subotica.

U: Bácsország. – 6. évf., [7–8.]. sz. (2000. júl.–aug.), str. 9.

88

Egy 1918-ban készült palicsi film nyomában / Kunkin Zsuzsanna.

O humanitarnom sportskom događaju u organizaciji subotičkog vojnog odreda 19. maja 1918. godine na Paliću a prema pisanju lista „Bácsmegyei Napló”. – Tom prilikom je snimljen i film o tom događaju koji se prikazivao u bioskopu „Korzo” u periodu od 11. do 15. juna 1918. godine.

U: Palics és Környéke. – 3. évf., 5. sz. (2000. máj.), str. 8.

89

Ki volt báró Rudics József, akinek nevét Szabadkán egy egész városrész viseli? / Kunkin Zsuzsanna. O baronu Jožefu Rudiću starijem (id. Rudics József, 1792–1879).

U: Bácsország. – 6. évf., [3–4.]. sz. (2000. márc.–

ápr.), str. 12.

90

Ötszázhusz éves a Szabadkai Városi Könyvtár legrégebbi ősnymtatványa / Kunkin Zsuzsanna. O latinskoj bibliji štampanoj u Veneciji 1480. godine. U: Bácsország. – [6. évf.], millenniumi szám (2000.), str. 68.

91

Egy szabadkai kortárs visszaemlékezései Petőfi-ről / Kunkin Zsuzsanna. Žigmond Terek (Török Zsigmond, 1826–nakon 1891) je pod pseudonimom Ozman 27. septembra 1891. godine u novinama „Sabadkai Közöny” pod naslovom „Apró fények” pisao o pesniku Šandoru Petefiju (Petőfi Sándor, 1823–1849). U: Bácsország. – 6. évf., [1–2.]. sz. (2000. jan.–feb.), str. 15–17.

92

A szabadkai rajziskoláról : egy ritka, XIX. századi folyóirat lapozgatása közben / Kunkin Zsuzsanna. O subotičkoj školi crtanja koja je radila od 1825. do oko 1860-tih godina. – Jedan od nastavnika je bio i Jonaš Serenčeš (Szerencsés Jónás, ?–1854) čiji se primerak časopisa „Athenaeum” iz 1842. čuva u Fondu stare i retke knjige Gradske biblioteke Subotica. U: Bácsország. – 6. évf., [7–8.]. sz. (2000. júl.–aug.), str. 21.

93

Helyismereti munka a Vajdasági könyvtárakban / Kunkin Zsuzsanna. O zavičajnom istraživačkom radu u vojvodanskim gradovima. – Predavanje sa konferencije održane 17. oktobra 2001. godine u Sentešu (Sentes), u Mađarskoj. U: Vajdasági Könyvtári Hírlevél. – 3. évf., 10–12. sz. (2001. nyár–tél), str. 5–7.

2001

94

Bibliofil doktor Vince Zomborčević / Žužana Kunkin. U: Rukovet. – God. 47, br. 5–6–7–8 (2001), str. 7–9.

95

Isidor Milko i njegova biblioteka : subotičke zbirke / Žužana Kunkin ; preveo Mirko Gottesmann. U: Rukovet. – God. 47, br. 5–6–7–8 (2001), str. 4–6.

2002

96

Adalékok a szabadkai zsidók történetének és szerepének tanulmányozásához / Kunkin Zsuzsanna. O rukopisu „Kratok pregled istorije subotičkih Jevreja i njihovog doprinosa razvoju grada” istoričara Dušana Jelića. U: Bácsország. – 4–6. sz. (2002.), str. 144.

97

Régi magyar és magyar vonatkozású könyvek a szabadkai Városi Könyvtárban / Kunkin Zsuzsanna. O knjigama iz Fonda stare i retke knjige Gradske biblioteke Subotica. U: Híd. – 66. évf., 1. sz. (2002. jan.), str. 119–130.

2003

98

Bánkiné Molnár Erzsébet: Polgárok Kiskunfélegyházán : 1890–1913 : Debrecen, Kossuth Lajos Tudományegyetem, 1996. / Kunkin Zsuzsanna. Prikaz knjige. U: Bácsország. – 4–6. sz. (2003.), str. 113.

99

Deák Ferenc és a párdányi Bogdanovich család kapcsolatáról / Kunkin Zsuzsanna. O grofu Janošu Butleru (gróf Buttler János, 1773–1845), Vilibaldú Bogdanoviću i njegovoj supruzi Poldine Bogdanovične Stefanović (Bogdanovične Sztefánovits Poldine) i njihovom poznanstvu sa Ferencom Deakom (Deák Ferenc, 1803–1876). U: Bácsország. – 10–12. (27.) sz. (2003.), str. 8.

100

Dr. Demkó Pálról, aki egy emberöltőn át képviselte Nagybecskerekét a Tisztelt Házban / Kunkin Zsuzsanna. O životu i radu dr Pala Demka (dr. Demkó Pál, 1838–1904). U: Bácsország. – 1–3. sz. (2003.), str. 36–37.

101

In memoriam Petar Vukov / Žužana Kunkin. U: Subotičke novine. – God. 59, br. 45 (7. nov. 2003), str. 4.

102

Egy ismeretlen hungarikummal gazdagodott a Városi Könyvtár / Kunkin Zsuzsanna ; [prevod sažetka na nemački jezik Zolna Matijević]. O knjizi Manuela Alvaresa (Alvarez Emmanuel, 1526–1582). U: Ex Pannonia. – Br. 5–6–7 (2003), str. 23–24.

103

Ласло Копецки : (1928–2003) : in memoriam / Жужана Кункин. U: Златна греда. – Год. 3, бр. 25 (нов. 2003), стр. 72–73.

104

Ötszáz évvel ezelőtt halt meg Antonio Bonfini : két Bonfini-mű a szabadkai Városi Könyvtár különgyűjteményében / D. [Draxler] Kunkin Zsuzsanna. O dve knjige Antonija Bonfinija (1427–1502) u Fondu stare i retke knjige Gradske biblioteke Subotica. U: Magyar Szó. – 60. évf., 283. sz. (2003. nov. 29–30.), str. 29.

- 105
Horváth Zoltán–Sövény Mihály–Szénásiné Harton Edit: Bácsalmás : fejezetek egy felső-bácskai kisváros történetéből. Bácsalmás, 1999. / Kunkin Zsuzsanna.
Prikaz knjige.
U: Bácsorszá. – 4–6 (2003.), str. 111.
- 2004**
- 106
Befestették Sziszi fáit : Szabadkán a száznegy éves platánok a firkászok célpontjaivá váltak / D. [Drexler] Kunkin Zsuzsanna.
Autorka izražava svoje nezadovoljstvo povodom škrabanja na koru stogodišnjeg platana u parku kod Železničke stanice koji je zasađen povodom smrti ugarske kraljice Jelisavete 1899. godine.
U: Magyar Szó. – 61. évf., 1. (19724.) sz. (2004. jan. 3., 4.), str. 12.
- 107
A kezdés / Kunkin Zsuzsanna.
O početku rada subotičkog pozorišta 1854. godine povodom jubileja od 150 godina od osnivanja.
U: Üzenet. – 34. évf., 1. sz. (2004.), str. 24.
- 108
Ötven éve a Nemzeti Casino épületében / Kunkin Zsuzsanna ; [prevod sažetka na nemački jezik Zolna Matijević].
O zgradi u kojoj je od 1953. godine smeštena Gradska biblioteka Subotica.
U: Ex Pannonia. – Br. 8 (2004), str. 41–43.
- 2005**
- 109
Buffon negyvenkötetes természetrajza a szabadkai Városi Könyvtár különgyűjteményében / Kunkin Zsuzsanna.
U: Vajdasági Könyvtári Hírlevél. – 7. évf., 25–26. sz. (2005. tavasz/nyár), str. 48.
- 110
Rablank csörgése : Rabmunka a Bega-csatornán / Zsuzsanna Kunkin.
U: Завичајац. – God. 6, br. 21–22 (2005), str. 84–85.
- 111
На егy könyvtáros örökre elmegy, utána ezer-egy olvasó marad – – – / Kunkin Zsuzsanna.
Povodom smrti Istvana Saboa (Szabó István, 1934–2005), bibliotekara čantavirskog ogranka Gradske biblioteke Subotica.
U: Hét Nap. – 60. évf., 38. sz. (2005. szept. 21.), str. 22.
- 112
Csáth Géza földesi naplójáról / Kunkin Zsuzsanna.
- O dnevnicima Geze Čata (Csáth Géza). – Pravo ime G. Čata je Jožef Brener.
U: Bácsorszá. – 4. (35.) sz. (2005.), str. 5–12.
- 2006**
- 113
Emil Libman: Lekarska društva u Subotici : (1880–2005) / Kunkin Zsuzsanna.
Prikaz knjige.
U: Bácsorszá. – 2. (37.) sz. (2006.), str. 44.
- 114
Tíz év a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság börtöneiben / Kunkin Zsuzsanna.
O crtežima Šandora Hegediša (Hegedűs Sándor) koji su nastali u periodu između 1928. i 1937. tokom njegovog boravka u zatvorima u Lepoglavi, Hrvatska i Sremskoj Mitrovici.
U: Bácsorszá. – 3. (38.) sz. (2006.), str. 40–42.
- 2007**
- 115
Olga Kovačev Ninkov: Eisenhut Ferenc élete és művészete : (1857–1903) : Szabadka 2007, Városi Múzeum, 250 old. / Kunkin Zsuzsanna.
Prikaz knjige.
U: Bácsorszá. – 4. (43.) sz. (2007.), str. 79.
- 116
Társadalmi, művelődési és sportélet Újverbáson a XIX. és XX. század fordulóján / Kunkin Zsuzsanna.
O kulturnoj istoriji Vrbasa, o vrbaškom biciklističkom društvu, o Jožefu Pehanu (Pechán József, 1875–1922).
U: Bácsorszá. – 3. (42.) sz. (2007.), str. 34–38.
- 2008**
- 117
A vízzel való gyógyítás magyarországi és dél-bánati követői a XIX. század végén / Kunkin Zsuzsanna.
O hidroterapiji u Vršcu na kraju 19. veka.
U: Bácsorszá. – 1. (44.) sz. (2008.), str. 71–74.
- 118
Káldy-Nagy Gyula: A szegedi szandzák [i. e.] szandzsák települései, lakosai és török birtokosai 1570-ben. Szeged, 2008. Csongrád Megyei Levéltár, 403. p. / Kunkin Zsuzsanna.
Prikaz knjige.
U: Bácsorszá. – 4. (47.) sz. (2008.), str. 95.
- 119
Egy nagybecskereki származású párizsi orvos családi portréja / Kunkin Zsuzsanna.
O dr Janošu Grobu (Grób János, 1811–?).
U: Bácsorszá. – 4. (47.) sz. (2008.), str. 64–65.

- 120 O književnom blagu subotičke Gradske biblioteke / Žužana Kunkin.
O „Liber Chronicarum” Hartmana Šedela (Schedel, Hartmann, 1440–1514) iz Fonda stare i retke knjige.
U: Regional. – Br. 5 (mart 2008), str. 16.
- 121 A régi Nagybecskerek a Bega folyó ölelésében / Kunkin Zsuzsanna.
O kulturnoj istoriji Zrenjanina.
U: Bácsorszá. – 1. (44.) sz. (2008.), str. 13–16.
- 122 Egy reneszánsz kori festmény kalandos élete Bánáttól Kanadáig / Kunkin Zsuzsanna.
O slici koja je naslikana tokom renesanse.
U: Bácsorszá. – 2. (45.) sz. (2008.), str. 44–46.
- 123 A szabadkai Városi Könyvtár egy reneszánsz kori ősnymtatványáról / Kunkin Zsuzsanna.
O inkunabuli „Liber Chronicarum” Hartmana Šedela koji se čuva u Fondu stare i retke knjige Gradske biblioteke Subotica.
U: Bácsorszá. – 2. (45.) sz. (2008.), str. 55–58.
- 124 Heti krónika / Begaparti Teréz [Kunkin Zsuzsanna].
Pesma.
U: Hét Nap. – 63. évf., 10. sz. (2008. márc. 5.), str. 24.
- 125 Csellengők a lakótelepen / Kunkin Zsuzsanna.
Prikaz knjige Ištvana B. Fokija „Madárkarácsony”.
U: Magyar Szó. – 65. évf., 61. [i. e. 62.] sz. (2008. márc. 17.), str. 23.
- 2009**
- 126 Barok könyvdíszítések a szabadkai Városi Könyvtár különgyűjteményében / Kunkin Zsuzsanna.
O Rubensu (1577–1640) kao ilustratoru. – O baroknim ukrasima na povezu knjiga koje se čuvaju u Fondu stare i retke knjige Gradske biblioteke Subotica.
U: Bácsorszá. – 2. (49.) sz. (2009.), str. 121–125.
- 2010**
- 127 Kései találkozás a kis Méreyvel : átvett interjú egy Kosztolányi-regény valós szereplőjével : Kosztolányi Dezső születésnapjára. 1. / Kunkin Zsuzsanna.
Šandor Bielicki (Bieliczky Sándor) u intervjuu iz 1961. godine (objavljeno 5. februara 1961. godine u novinama „Petőfi Népe”) govori o svom poznavstvu sa Dežeom Kostolanjijem. – Dr Jene Meréi (dr. Mérey Jenő, 1885–1967) je jedan od likova u Kostolanjijevom romanu.
U: Hét Nap. – 65. évf., 12. sz. (2010. márc. 24.), str. 30–31.
- 128 Kései találkozás a kis Méreyvel : átvett interjú egy Kosztolányi-regény valós szereplőjével : Kosztolányi Dezső születésnapjára. 2. / Kunkin Zsuzsanna.
U: Hét Nap. – 65. évf., 13. sz. (2010. márc. 31.), str. 30–31.
- 129 Egy régi nagybecskereki politikus Jókai és Mikszáth társaságában / Kunkin Zsuzsanna.
O životu i radu dr Pala Demka.
U: Hét Nap. – 65. évf., 28. sz. (2010. júl. 14.), str. 30–31.
- 2011**
- 130 Melanchthonról, a kiváló német pedagógusról, és a szabadkai Városi Könyvtár különgyűjteményében található 16. századi könyveiről / Kunkin Zsuzsanna.
O knjigama Filipa Melanhtona (1497–1560) u Fondu stare i retke knjige Gradske biblioteke Subotica.
U: Új Kép. – 14. évf., 1–2. sz. (2011.), str. 45–47.
- 2013**
- 131 Egy régi színházi lapról és az írófejedelemről : százötven éve született Herczeg Ferenc / Kunkin Zsuzsanna.
O piscu Ferencu Hercegu (Herczeg Ferenc, 1863–1954) prema članku iz časopisa „Színházi Magazin” iz 1943. godine.
U: Bácsorszá. – 3. (66.) sz. (2013.), str. 62–63.
- 2014**
- 132 Tragom malo poznatog bakroreza Beograda iz 1694. godine / Žužana Kunkin ; [prevod sažetka na mađarski jezik Zolna Matijević ; prevod sažetka na engleski jezik Dijana Borenović].
O holandskom slikaru i grafičaru Justusu van der Niportu (Justus van der Nypoort, oko 1625–posle 1692).
U: Ex Pannonia. – Br. 18 (2014), str. 36–39.
- 2015**
- 133 Németh Ferenc: A bánáti tipográfus, Pleitz Ferenc Pál (1804–1884) : Bácsorszá. Vajdasági Honismereti Társaság, Szabadka, 2014 / Kunkin Zsuzsanna.
Prikaz knjige.
U: Bácsorszá. – 1. (72.) sz. (2015.), str. 95–96.

134
Pósa Lajos gyermeklapját 1918-ban Nagyikindán is olvasták / Kunkin Zsuzsanna.
O dečjem listu „Az Én Újságom” Lajoša Poše (1850-?).
U: Bácsország. – 4. (75.) sz. (2015.), str. 30–31.

135
Egy túlrestaurált neobarokk homlokzat története / Kunkin Zsuzsanna.
O restauraciji zgrade Gradske biblioteke Subotica 1973. godine.
U: Bácsország. – 3. (74.) sz. (2015.), str. 61.

2016

136
Előkészületek Bánátban a milleniumi ünnepekre / Kunkin Zsuzsanna.
O pripremanju dr Pala Demka mladeg (dr. Demkó Pál, 1866-?) za milenijumske svečanosti u Budimpešti 1896. godine.
U: Bácsország. – 1. (76.) sz. (2016.), str. 17–20.

137
Néhány adalék a nagybecskereki teniszsport történetéhez / Kunkin Zsuzsanna ; [képek Kunkin Zsuzsanna gyűjteményéből].
O zrenjaninskom tenisu i teniserki Ester Demko (Draxlerné Demkó Eszter, 1909–1965?).
U: Bácsország. – 3–4. sz. (2016.), str. 82–83.

138
Széchenyi-könyvek Szabadkán : könyvkultúra Szabadkán a 19. században / Kunkin Zsuzsanna.
U tekstu se spominju napori Blaška Vojnića Hajduka da zbirka Vince Zomborčevića završi u Gradskoj biblioteci Subotica.
U: Bácsország. – 2. [77] sz. (2016.), str. 49–52.

2017

139
Egy Arad megyei kallódó készpénzszámla nagybecskereki vonatkozásai / Kunkin Zsuzsanna.
O računu iz 1928. godine za radove u vinogradu koji je Ištvan Satmari Sabo (Szatmári Szabó István) izdao Ištvanu Demku.
U: Bácsország. – 2–3. (80.) sz. (2017.), str. 98–100.

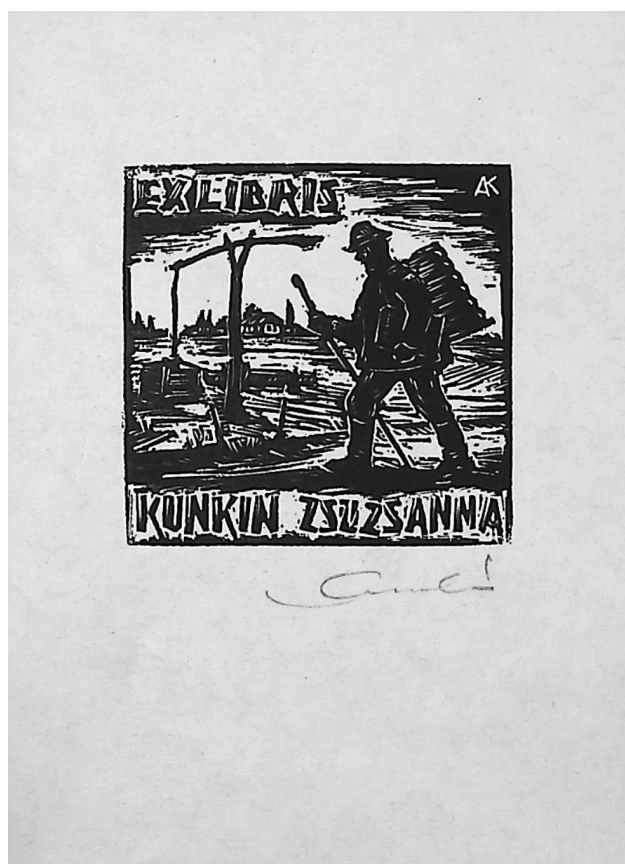
140
Deák és a bánátiak / Kunkin Zsuzsanna.
O Ferencu Deaku i Vilibaldy Bogdanoviću.
U: Bácsország. – 4. (81.) sz. (2017.), str. 13–14.

141
Egy könyvtáros naplójából : visszaemlékezés az ismerkedésre a könyvekkel és olvasókkal / Kunkin Zsuzsanna.
Autorka je izdvojila značajnije epizode iz svog rada u Gradskoj biblioteci Subotica koji je trajao 39 godina,

od 1966. do 2005. godine.
U: Bácsország. – 2–3. (80.) sz. (2017.), str. 106–109.

2019

142
Nagy íróink egy ritka XIX. századi gyermeklapban : a Szabadkai Városi Könyvtár folyóirattárában lapozgattunk / Kunkin Zsuzsanna.
O peštanskom ilustriranom nedeljniku za decu „Kis Tükör”, pokrenutom 1871. i autorima čije su tekste objavljivali u listu.
U: Magyar Szó. – 76. évf., 55. (24354.) sz. (2019. márc. 9., 10.) = Kilátó. – 58. évf., 9. sz., str. 24.

Екс либрис Жужане Дракслер Кункин који је израдио Андрушко Карољ.

Коауторство

1981

143
O dva fonda subotičke Gradske biblioteke / Žužana Kunkin, Viktorija Cvenček.
O Fondu starih i retkih knjiga i Zavičajnom fondu.
U: Rukovet. – God. 27, knj. 54, sv. 3 (maj–jun 1981), str. 351–357.

1997

144
Egy szabadkai szakközépiskola hármas jubileuma / Kunkin Nikola és Zsuzsanna.

O Hemijsko-tehnološkoj školi u Subotici.
U: Új Kép. – 1. évf., 2. sz. (1997. jún.), str. 19.

2007

145

A BÁCSORSZÁG Honismereti Társaság tevékenysége 2007 őszén / Fábíán Borbála, Ricz Péter, Vékony László, Kunkin Zsuzsanna ; (Hovány Lajos fotója).

Izveštaj o radu Vojvođanskog društva za upoznavanje zavičaja „Bácsország” tokom jeseni 2007. godine.
U: Bácsország. – 4. (43.) sz. (2007), str. 96.

Интервјуи, изјаве

1964

146

A kétnyelvű közigazgatás – a nyelvművelés feladata is : új feladatkör a zrenjanini szkupstinában / [lejegyezte] Vlaovics J. [József].

Razgovor sa Ž. Kunkin o teškoćama pri prevođenju na mađarski jezik.

U: Dolgozók. – 18. évf., 28. sz. (1964. júl. 17.), str. 8.

1977

147

Állando kiállítási terem a szabadkai Városi Könyvtárban : a kiadói tevékenység bemutatása / [lejegyezte] u. [Urbán János].

O izložbi knjiga subotičkih izdavača 1977. u izložbenoj prostoriji Gradske biblioteke Subotica. – Direktor Nikola Knežević je otvorio izložbu na srpskom jeziku, a Ž. Kunkin na mađarskom.

U: Magyar Szó. – 34. évf., 142. (10771.) sz. (1977. május 26.), str. 11.

1981

148

Remek dela svetskih štampara : izložba najstarijih i najređih knjiga biblioteke / [zabeležila] [Eva Bačlija].

Izjava autorke izložbe Ž. Kunkin.

U: Subotičke novine. – God. 37, br. 14 (10. april 1981), str. 9.

1984

149

Knjiga povezala Segedin i Suboticu : Žužana Kunkin, bibliotekar u Gradskej biblioteci.

U: Subotičke novine. – God. 41, br. 15 (13. april 1984), str. 4.

1985

150

Riznica starih knjiga / [zabeležio] D. N.

Izjava Ž. Kunkin o starim i retkim knjigama u Gradskoj biblioteci Subotica.

U: Subotičke novine. – God. 41, br. 43 (25. okt. 1985), str. 9.

1990

151

Kézzel festett könyvek katalógusa : a szabadkai Városi Könyvtár kiadja a 16. századi könyveinek katalógusát / [az interjút készítette] K. M. [Krausz Magdolna].

Intervju povodom izlaska iz štampe „Kataloga knjiga štampanih u XVI veku koje se čuvaju u subotičkoj Gradskej biblioteci”.

U: Magyar Szó. – 47. évf., 170. (15468.) sz. (1990. június 23.), str. 14.

152

Százévesek lettünk – – – : a szabadkai Városi Könyvtár jubileuma elsősorban szakmai rendezvények jegyében zajlik / [lejegyezte] Krausz Magdolna ; (Penovác Károly felvétele).

O proslavi stogodišnjice postojanja Gradske biblioteke Subotica. – Izjava Ž. Kunkin povodom izložbe i kataloga knjiga iz 16. veka iz fonda biblioteke.

U: Magyar Szó. – 47. évf., 291. (15589.) sz. (1990. okt. 22), str. 9.

153

A tiszta szellemiség otthona : holnap színpompás rendezvénysorozat keretében ünnepli meg centenáriumát Szabadka egyik legtekintélyesebb intézménye : százéves a szabadkai Városi Könyvtár / [lejegyezte] Csordás Mihály.

Izjava Ž. Kunkin o popisu knjiga iz 16. veka.

U: 7 Nap. – 45. évf., 41. sz. (1990. október 12.), str. 19–20.

1998

154

Ami közös: a hivatás nagyfokú szeretete : Bodrogvári–különdíjasok / [lejegyezte] Mihályi Katalin. Izjava Ž. Kunkin povodom dobijanja posebnog priznanja u okviru Nagrade Dr Ferenc Bodrogvári za 1997. godinu.

U: Magyar Szó. – 55. évf., 85. (18014.) sz. (1998. ápr. 8.), str. 9.

155

Könyvritkaságok nyomában : látogatóban Kunkin Zsuzsannánál, a szabadkai Városi Könyvtár szaktanácsosánál, aki nemrég Bodrogvári-díjat kapott munkájáért / [az interjút készítette] Barácius Zoltán.

U: Családi Kör. – 9. évf., 18. sz. (1998. ápr. 30.), str. 19.

156

Riznica za nova dela / [intervju vodio] Z. R. [Zlatko Romić].

Povodom priznanja „Dr Ferenc Bodrogvari”.

U: Subotičke novine. – God. 54, br. 9 (6. mart 1998), str. 9.

2001

157

A menedzselés mint korkövetelmény : az olvasás évében a szabadkai Városi Könyvtár igazgatónjével, Kunkin Zsuzsannával beszélgetünk / [az interjút készítette] Farkas Zsuzsa.

O bibliotečkim temama.

U: Magyar Szó. – 58. évf., 223. (19029.), sz. (2001. szept. 29.) = Kilátó. – 40. évf., 36. sz., str. 8.

158

Szeretném tudni, hogy – – –.

U okviru stalne rubrike lista „Magyar Szó”, Ž. Kunkin odgovara na pitanje Ferenc Nemeta (Németh Ferenc) o retkim knjigama.

U: Magyar Szó. – 58. évf., 99. (18905.) sz. (2001. április 29., 30., május 1., 2.), str. 17.

159

Čitaoci traže nove knjige / [intervju vodio] Z. R. [Zlatko Romić].

O stanju u Gradskoj biblioteci Subotica.

U: Subotičke novine. – God. 57, br. 26 (29. jun 2001), str. 13.

2002

160

A Városi Könyvtár ünnepe : elkészült a 17. századbeli könyvek katalógus / [lejegyezte] (B. V.) [Burkus Valéria].

Izjava Ž. Kunkin o radu na katalogu knjiga iz 17. veka.

U: Hét Nap. – 57. évf., 26. sz. (2002. szept. 11.), str. 26.

161

Egész nap nyitva tart a könyvtár : szeptember 3-tól / [lejegyezte] tv.

Izjava Ž. Kunkin o pripremama za predstavljanje kataloga iz 17. veka.

U: Magyar Szó. – 59. évf., 201. (19307.) sz. (2002. aug. 28.), str. 7.

162

Knjige stare, prašina im preti / [intervju vodio] Z. R. [Zlatko Romić].

Intervju sa Ž. Kunkin o analizi prethodne i planovina za narednu godinu.

U: Subotičke novine. – God. 58, br. 6 (8. mart 2002), str. 12–13.

163

Knjige u knjizi / [zabeležila] K. Č. [Katarina Čeliković].

Autori Ž. Kunkin i Gustav Kiš dali izjave povodom izdavanja „Kataloga knjiga štampanih u 17. veku koje

se čuvaju u subotičkoj Gradskoj biblioteci” u okviru programa za Dan grada Subotice.

U: Subotičke novine. – God. 58, br. 41 (11. oktobar 2002), str. 15.

164

Az olvasás élménye maradandó : beszélgetés Kunkin Zsuzsannával, a szabadkai Városi Könyvtár igazgatójával / [az interjút készítette] Németh Ferenc.

O Fondu stare i retke knjige i o aktuelnim temama u biblioteci.

U: Családi Kör. – 13. évf., 5. sz. (2002. jan. 31.), str. 20–21.

165

Ha valami jól megy – – – / [az interjút készítette] Soltis Gyula ; (Hevér Miklós felvétele).

O dugogodišnjoj saradnji sa segedinskom Šomođi bibliotekom.

U: Hét Nap. – 57. évf., 26. sz. (2002. júl. 3.), str. 26.

166

Ha nincs ott a magyar könyvtáros – – – / [lejegyezte] Mihályi Katalin.

Izjava Ž. Kunkin o radu Dečjeg odeljenja Gradske biblioteke Subotica.

U: Magyar Szó. – 59. évf., 72. (19178.) sz. (2002. márc. 27.), str. 7.

2003

167

Értékes ajándékkönyvek az anyaországból / [lejegyezte] m. k. [Mihályi Katalin] ; [fotó] Novák Mihály.

Izjava Ž. Kunkin povodom poklona od 500 naslova knjiga iz Mađarske.

U: Magyar Szó. – 60. évf., 222. (19637.) sz. (2003. szept. 19.), str. 11.

168

Koliko para, toliko nevolje / [intervju vodila] T. M. [Tatjana Mandić].

O planovima Gradske biblioteke Subotica govori upravnica Ž. Kunkin.

U: Subotičke novine. – God. 59, br. 22 (31. januar 2003), str. 13.

169

Megvalósult egy nagy álom : megnyitották a palicsi könyvtárat, ami egyben kulturális központ is lesz / [lejegyezte] tm [Tómó Margaréta] ; [fotó] Novák Mihály.

Kratka izjava Ž. Kunkin prilikom ponovnog otvaranja renoviranog paličkog ogranka Gradske biblioteke Subotica.

U: Magyar Szó. – 60. évf., 210. (19625.) sz. (2003. szept. 5.), str. 11.

2004

170

Az év könyvdománya : dr. Sturc Béláné gyermekei megajándékozták a Városi Könyvtár / [lejegyezte] m. k. [Mihályi Katalin] ; [fotó] Novák Mihály.

Izjava Ž. Kunkin, direktorke Gradske biblioteke Subotica, prilikom preuzimanja poklona iz zaostavštine Jolan Šturc (dr. Sturc Béláné Zubek Jolán), supruge dr Bele Šturca.

U: Magyar Szó. – 61. évf., 302. (20025.) sz. (2004. dec. 23.), str. 7.

2005

171

A jó könyv sosem megy ki a divatból! : tizenötödik századi, Velencéből származó kiadvány is található a 115 éves szabadkai Városi Könyvtár gyűjteményében / [lejegyezte] m. k. [Mihályi Katalin] ; [fotó] Nikola Tumbas.

O proslavi povodom 115 godina postojanja Gradske biblioteke Subotica. – Izjava Ž. Kunkin o svom radu na odeljenju Stare i retke knjige. – Valerija Agošton Pribila, direktorka Gradske biblioteke, je takođe dala izjavu.

U: Magyar Szó. – 62. évf., 242. (20273.) sz. (2005. okt. 14.), str. 11.

172

Nem csak vajdasági a honismereti szemle / [lejegyezte] m. k. [Mihályi Katalin].

Izjava Ž. Kunkin kao člana uredništva „Bácsország” o časopisu. – Lajoš Sabo, predsednik Vojvođanskog društva za upoznavanje zavičaja „Bácsország” je takođe dao izjavu o radu društva.

U: Magyar Szó. – 66. évf., 89. [! 90.] (21343.) sz. (2009. apr. 20.) = Üveggyolyó. – 2. évf., 15. (52.) sz., str. 10.

2015

173

„125 év múltja mögöttünk és előttünk a jövő” : a Szabadkai Városi Könyvtár tegnap jubileumot ünnepelt / [lejegyezte] L. M. [Lukács Melinda] ; [fotó] Molnár Edvárd.

Kratka izjava Ž. Kunkin o svom radu povodom proslave 125 godina od osnivanja Gradske biblioteke Subotica.

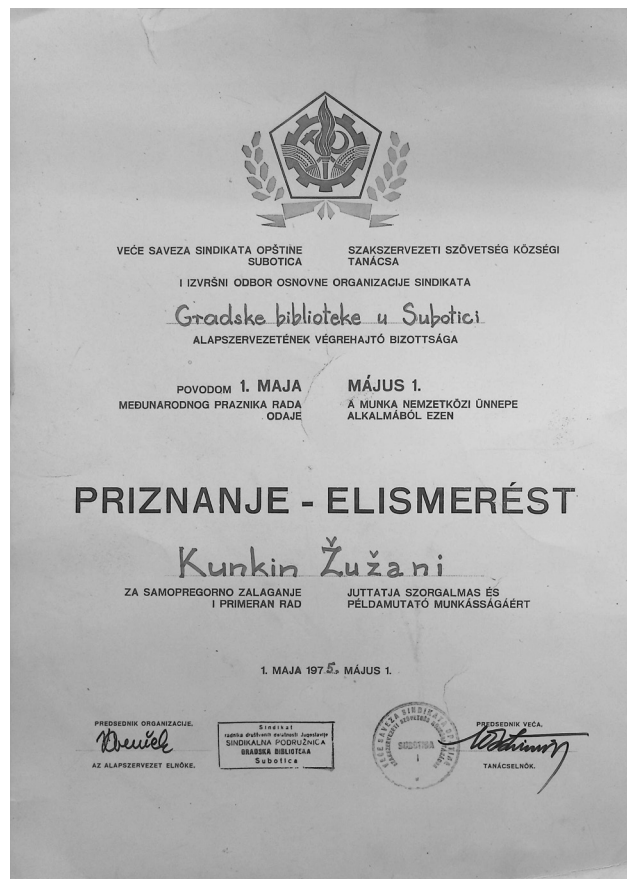
U: Magyar Szó. – 72. évf., 238. (23323.) sz. (2015. okt. 14.), str. 1, 7.

Приређивање, уређивање Монографске публикације

1991

174

STO godina Gradske biblioteke u Subotici : 1890–1990 / [izbor ilustracija iz fonda stare i retke

Награда поводом Међународног празника рада

knjige Žužana Kunkin ; registar imena Erzebet Kováč ; fotografije Augustin Juriga, Zoltan Seke, Jožef Feze]. – Subotica : Gradska biblioteka, 1991 (Subotica : Birografika). – 157 str. : ilustr. ; 25 cm

Прилози у серијским публикацијама

1972

175

Војвођанска штампа о библиотекарству : Суботичке новине – Суботица / (припремила Жујана Кункин).

U: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 11–12, (1972 [шт. 1973]), стр. 156–157.

1973

176

Војвођанска штампа о библиотекарству : Суботичке новине – Суботица / (припремила Жујана Кункин).

U: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 10, (1973 [шт. 1974]), стр. 137–140.

1975

177

Војвођанска штампа о библиотекарству : Суботичке новине – Subotica / (припремила Жујана Кункин).

У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 13, (1975 [шт. 1976]), стр. 159–160.

1976

178

Vojvođanska štampa o bibliotekarstvu : Subotičke novine – Subotica / (pripremila Žužana Kunkin).

У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 14, (1976 [шт. 1977]), стр. 154–155.

1977

179

Vojvođanska štampa o bibliotekarstvu : Subotičke novine – Subotica / (pripremila Žužana Kunkin).

У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 15, (1977 [шт. 1978]), стр. 166–168.

1978

180

Војвођанска штампа о библиотекарству : Суботичке новине – Суботица / (припремила Жужана Кункин).

У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 16, (1978 [шт. 1978]), стр. 111–112.

1980

181

Vojvođanska štampa o bibliotekarstvu : Subotičke novine – Subotica / (pripremila Žužana Kunkin).

У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 18, (1980 [шт. 1981]), стр. 145–146.

1981

182

Vojvođanska štampa o bibliotekarstvu : Subotičke novine – Subotica / (pripremila Žužana Kunkin).

У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 19, (1981 [шт. 1982]), стр. 145–146.

1983

183

Vojvođanska štampa o bibliotekarstvu : Subotičke novine – Subotica / (pripremila Žužana Kunkin).

У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 21, (1983 [шт. 1984]), стр. 136–137.

1984

184

In memoriam Blaško Vojnić-Hajduk / pripremila Žužana Kunkin.

Текст из Суботичких новина.

У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 21, бр. 2 (1984), стр. 137.
185

Vojvođanska štampa o bibliotekarstvu : Subotičke novine – Subotica / (pripremila Žužana Kunkin).

У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 22, (1984 [шт. 1985]), стр. 100–101.

1985

186

Vojvođanska štampa o bibliotekarstvu : Subotičke novine – Subotica / (pripremila Žužana Kunkin).

У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 23, (1985 [шт. 1986]), стр. 94–95.

1986

187

Vojvođanska štampa o bibliotekarstvu : Subotičke novine – Subotica / (pripremila Žužana Kunkin).

У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 24, (1986 [шт. 1987]), стр. 130–131.

1987

188

Vojvođanska štampa o bibliotekarstvu : Subotičke novine – Subotica / (pripremila Žužana Kunkin).

У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 25, (1987 [шт. 1988]), стр. 124–125.

1989

189

Josephine Baker Újvidéken / [közreadja] Beparti Teréz [Kunkin Zsuzsanna].

Nekoliko vesti iz časopisa „Képes Vasárnap” iz 1929. godine.

У: Hét Nap. – 44. évf., 52. sz. (1989. dec. 29.), стр. 24.

1995

190

Tallózás régi újságokban : visszatekintő / [közreadja] Kunkin Zsuzsanna.

O tri članka navedenih iz časopisa „Athenaeum” i listova „Munkások Ujsága” i „Világ” i kratak prikaz tih serijskih publikacija čiji primerci se čuvaju u Fondu stare i retke knjige Gradske biblioteke Subotica.

У: Bácsország. – 1. évf., 3. sz. (1995. aug. 3.), стр. 13.

191

Hasznos Multságok : mi volt hasznos és multságos a múlt században?. [1.] / válogatta Kunkin Zsuzsa.

Ž. Kunkin je priredila korisne savete iz „Hasznos Multságok”, dodatka listu „Hazai és Külföldi Tudó-

sítások” iz 1831. i 1832. godine.

U: Családi Kör. – 6. évf., 38. sz. (1995. szept. 21.), str. 23.

192

Hasznos Mulatságok : mi volt hasznos és molyra készítő a múlt században?. [2.] / válogatta Kunkin Zsuzsa.

Korisni saveti iz „Hasznos Mulatságok” iz 1831. godine.

U: Családi Kör. – 6. évf., 39. sz. (1995. szept. 28.), str. 23.

193

Hasznos Mulatságok : mi volt hasznos és molyra készítő a múlt században?. [3.] / válogatta Kunkin Zsuzsa.

Korisni saveti iz starih novina.

U: Családi Kör. – 6. évf., 47. sz. (1995. nov. 23.), str. 23.

1996

194

Százéves vidámság : apróhirdetések és kacaj a Pesti Hírlap millenniumi számaiból / ollózta és válogatta Kunkin Zsuzsa.

Mali oglasi i vicevi iz lista „Pesti Hírlap” sa kraja 19. veka.

U: Családi Kör. – 7. évf., 52. sz. (1996. dec. 26.), str. 11.

1997

195

Százéves vidámság : (tallózás a szabadkai Városi Könyvtár hírlaptárában.) / ollózta és válogatta Kunkin Zsuzsa.

Vicevi iz štampe koja se čuva u Fondu stare i retke knjige Gradske biblioteke Subotica.

U: Családi Kör. – 8. évf., 1. sz. (1997. jan. 2.), str. 12.

2003

196

Közmondások A-tól Z-ig. (1.) / [válogatta] D. [Draxler] Kunkin Zsuzsanna ; (Szalai Attila illusztrációja).

Izbor narodnih poslovice koje počinju na slovo A do reči koje počinju na slovo Đ.

U: Hét Nap. – 58. évf., 19. sz. (2003. máj. 14.), str. 29.

197

Közmondások A-tól Z-ig. (2.) / [válogatta] D. [Draxler] Kunkin Zsuzsanna ; (Szalai Attila illusztrációja).

Izbor narodnih poslovice koje počinju na slovo H do reči koje počinju na slovo N.

U: Hét Nap. – 58. évf., 20. sz. (2003. máj. 21.), str. 29.

198

Közmondások A-tól Z-ig. (3.) / [válogatta] D.

[Draxler] Kunkin Zsuzsanna ; (Szalai Attila illusztrációja).

Izbor narodnih poslovice koje počinju na slovo Nj do reči koje počinju na slovo Ž.

U: Hét Nap. – 58. évf., 21. sz. (2003. máj. 28.), str. 29.

199

Rákóczi hazahozatala / közreadja Kunkin Zsuzsanna.

O vladaru Ferencu Rakociju II (Rákóczi Ferenc II, 1676–1735).

U: Bácsország. – 7–9 (2003.), str. 44–49.

Превођилачки рад Монографске публикације

2000

200

FRANJEVAČKA prisutnost u Subotici = Ferencesek Szabadkán / [tekst Andrija Kopilović ; stručni saradnici Olga Kovačev Ninkov, Korhecz Papp Zsuzsanna ; prevodilac Kunkin Zsuzsanna]. – Subotica : Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović”, 2000 (Subotica : Printex). – [10] str. : ilustr. ; 23 cm

201

NAUČNI skup povodom obeležavanja sto godina od prvog sastanka lekara i prirodoslovaca u Subotici, 1899. godine (2000 ; Subotica)

Vek naučnih pregnuća = [A Tudományos fellendülés századai] : [zbornik radova Naučnog skupa povodom obeležavanja sto godina od prvog sastanka lekara i prirodoslovaca u Subotici, 1899. godine, Subotica, 24 maja 2000] / [redaktor Emil Libman ; prevodilac rezimea na engleski Ivanka Čizmić, na mađarski Žuzana Kunkin]. – Subotica : Zavod za zaštitu zdravlja, 2000 (Subotica : Minerva). – 164 str. : ilustr. ; 24 cm

2007

202

NINKOV-Kovačev, Olga

Život i delo Franca Ajzenhuta : (1857–1903) = Eisenhut Ferenc élete és művészete : (1857–1903) = Kunst und Leben von Franz Eisenhut : (1857–1903) / Olga Kovačev Ninkov ; [prevod na srpski Kunkin Zsuzsanna, na nemački Kovács Boglárka, Léhner Zsuzsanna, Losonc Dóra, Radmila Marković, Nagy Viktória, Szöllös Kinga, Török Csilla ; fotografije Hevér Miklós, Augustin Juriga, Füzi István]. – Subotica : Gradski muzej, 2007 (Subotica : Printex). – 252 str. : ilustr., reprodukcije ; 35 cm

Прилози у серијским публикацијама

1994

203

ЧУРЧИЋ, Лазар

Bittermann utódaitól a részvénytársaságig : Szentgyörgyi István–Eva Bažant: A szabadkai kiadványok bibliográfiája. II. füzet : (1870–1918) Forum–Szabadkai Városi Könyvtár–Monográfia, Újvidék–Szabadka, 1993. / Lazar Čurčić ; (Kunkin Zsuzsanna fordítása).
U: Üzenet. – 24. évf., 1–2. sz. (1994. jan.–feb.), str. 103–104.

2009

204
ВУЈКОВИЋ Ламић, Људевит
Szabadka levélbélyegeken / Ljudevit Vujković Lamić ; fordította K. Zs. [Kunkin Zsuzsanna].
U: Bácsország. – 1. [48.] sz. (2009), str. 132–133.

II Литература о Жужани Кункин Дракслер

205
ELHUNYT Kunkin Zsuzsanna.
Vest o smrti Ž. Kunkin.
U: Magyar Szó. – 81. évf., 135. (25951.) sz. (2024. jún. 14.), p. 9.

206
KIÁLLÍTÁS a Vörösmarty-évforduló kapcsán : csütörtökön Szabadkán.
Vest o otvaranju izložbe u Gradskoj biblioteci Subotica 14. decembra 1995. godine povodom jubileja 195 godina od rođenja i 140 godina od smrti mađarskog pesnika Mihajla Verešmartija. – Ž. Kunkin je govorila na izložbi koja je bila otvorena do 29. decembra 1995.
U: Magyar Szó. – 52. évf., 289. (17303.) sz. (1995. dec. 13.), str. 11.

207
KÖZÉPISKOLÁSOKAT, egyetemistákat várnak.
Ž. Kunkin će učestvovati na Kostolanji kampu.
U: Magyar Szó. – 58. évf., 145. (18951.), sz. (2001. jún. 24.), str. 7.

208
[POSLEDNJI pozdrav...].
Povodom smrti Ž. Kunkin.
U: Nove subotičke novine. – God. 8, br. 376 (21. jun 2024), str. 21.

209
PRILOZI za subotičku istoriju.
U novom broju časopisa „Ex Pannonia” Ž. Kunkin napisala tekst povodom 50 godina od useljenja Gradske biblioteke Subotica u zgradu Nacionalne kasine.
U: Subotičke novine. – God. 61, br. 6 (11. febr. 2005), str. 12.

210
RÉGI és ritka könyvek.
O izložbi koju je priredila Ž. Kunkin o knjigama iz

16. i 17. veka koje se čuvaju u Fondu stare i retke knjige Gradske biblioteke Subotica. – Izložba je bila otvorena do 18. aprila 1981.
U: 7 Nap. – 36. évf., 15. sz. (1981. április 10.), str. 6.

211
RENDEZVÉNYEK a szabadságharc évforduló-jára : megemlékezések, emlékestek, koszorúzások a magyar forradalom és szabadságharc 150. évforduló-jára.
Nabrojani su subotički programi koji su organizovani povodom 150 godina od mađarske revolucije. – Dana 13. marta 1998. je pod naslovom „Petefi u starim i retkim izdanjima” otvorena izložba Ž. Kunkin u Gradskoj biblioteci Subotica. – Na otvaranju je o Petefijevom pesništvu govorio Oto Tolnai (Tolnai Ottó, 1940–2025).
U: Magyar Szó. – 55. évf., 62. (17991.) sz. (1998. márc. 12.), str. 9.

212
SAVETOVANJE o mađarskoj knjizi.
Ž. Kunkin je u Gradskoj biblioteci Subotica održala predavanje o stanju i problemima mađarske knjige u subotičkoj opštini.
U: Subotičke novine. – God. 23, br. 23 (23. jun 1967), str. 7.

213
(TALÁN mégsem) kései megismerés : kiállítással és könyvbemutatóval emlékeztek meg a szabadkai gimnázium fennállásának 250. évfordulójáról.
Povodom 250. godina od osnivanja subotičke gimnazije u Gradskom muzeju Subotica je otvorena izložba bivših učenika gimnazije, a u Gradskoj kući je predstavljena monografija „Gymnasium 1747–1997”. – Kao jedna od autorki u knjizi, Ž. Kunkin je govorila o zbirci Vince Zomborčevića.
U: Szabad Hét Nap. – 4. évf., 52. sz. (1997. dec. 25.) = Szabadkai Napló. – Str. 2 (13).

214
[A FENNÁLLÁSÁNAK századik évfordulóját ünneplő...].
O katalogu knjiga iz 16. veka u Gradskoj biblioteci Subotica. – Ilustracija je iz knjige o aritmetici, štampanoj u Vitenbergu 1574. godine, a nalazi se u fondu biblioteke.
U: Dolgozók. – 43. évf., 38. sz. (1990. nov. 1.), str. 26.

215
AČ, Karolj
Szabadkai üzenet : Kunkin Zsuzsannának / Ács Károly.
Pesma je posvećena Ž. Kunkin.
U: Hét Nap. – 59. évf., 7. sz. (2004. febr. 18.), str. 8.

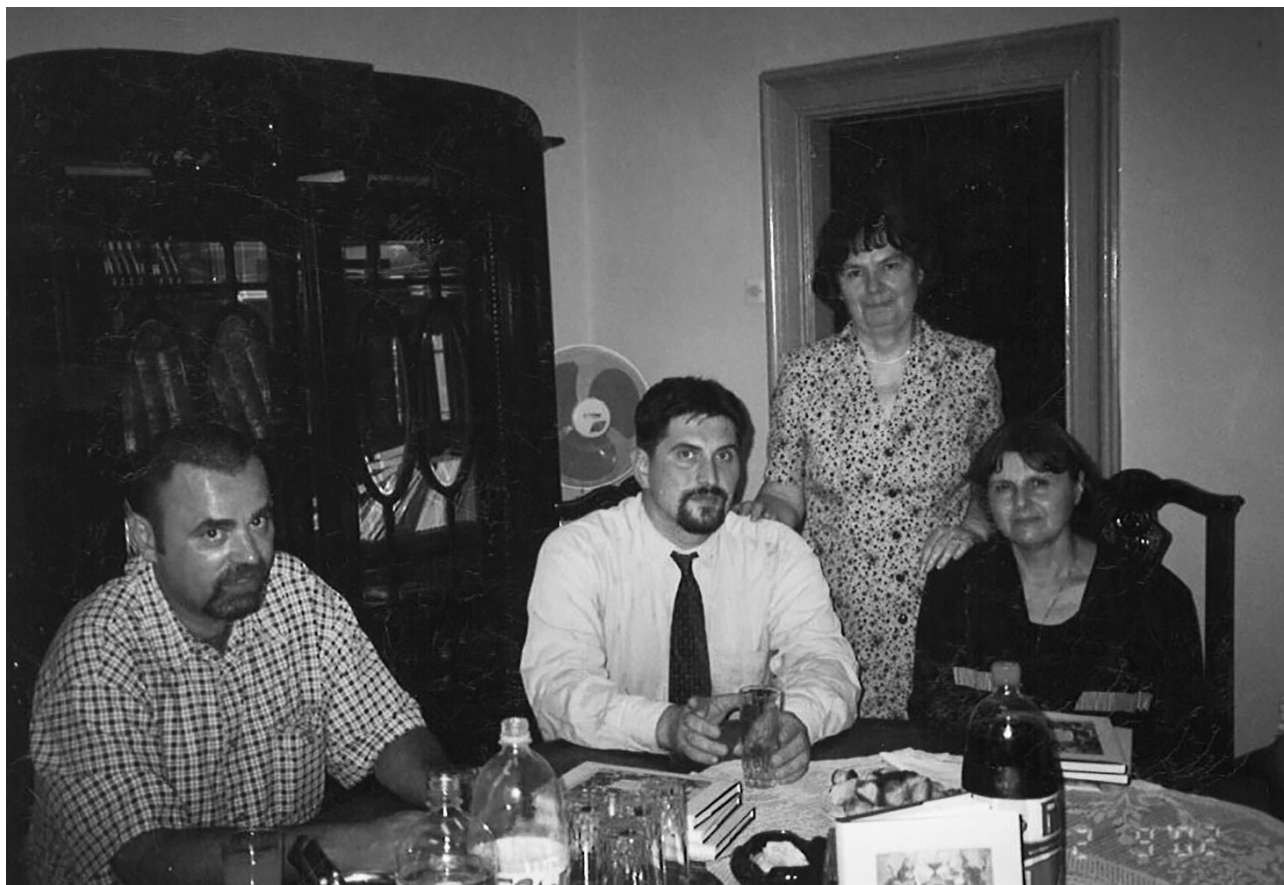
216
БЕНЕДЕК, Миклош
Minél régebbi, minél ritkább : többezernyi több száz éves kötet a szabadkai könyvtárban / [írta és

- fényképezte] Benedek Miklós.
Viši bibliotekar Iren Bognar o Fondu stare i retke knjige Gradske biblioteke Subotica i o radu Ž. Kunkin. U: Magyar Szó. – 74. évf., 219. (23912.) sz. (2017. szept. 20.), str. 9.
- 217
БЕРЕГЊЕИ, Миклош
„Egy európai műveltségű költér” / Beregynei Miklós.
O sadržaju časopisa „Üzenet” broj 7–8 za 1997. godinu i o radu Ž. Kunkin o Palu Jamboru koji je objavljen u tom broju.
U: Paksi Tükör. – 4. évf., 2. sz. (1997. november), str. 2–5.
- 218
ВУЧКОВИЋ, Светлана
Још један каталог суботичке библиотеке / Светлана Вучковић.
O „Каталогу књига штампаних у 17. веку које се чувају у суботичкој Градској библиотеци” који су саставили Ж. Кункин и Густав Киш.
U: Годишњак Библиотеке Матице српске. – (2002), стр. 204–208.
- 219
ДИН
A modern könyvtárak működése / din.
Ž. Kunkin i Eržebet Kovač prisustvovala predavanjima bibliotekara iz Mađarske u Gradskoj biblioteci Subotica.
U: Magyar Szó. – 58. évf., 263. (19069.) sz. (2001. nov. 14.), str. 7.
- 220
ГУБИК, Јохана
Kishírek / Gubik Johanna.
Najava izložbe o Dositeju Obradoviću koju je priredila Ž. Kunkin.
U: Jó Pajtás. – 43. évf., 34. sz. (1989. nov. 16.), str. 28.
- 221
ИСАКОВ, Александра
Tribina dobija korice / A. M. [Aleksandra Meandžija].
Najava predavanja Ž. Kunkin u Gradskom muzeju Subotica o knjigama iz 16. veka iz fonda Gradske biblioteke Subotica.
U: Subotičke novine. – God. 46, br. 45 (9. nov. 1990), str. 2.
- 222
К. И.
Gera Adella kapta a díjat : XIV. B. Szabó György-Napok / K. I.
Ž. Kunkin je učestvovala na 14. Danima Đerđa B. Saboa održanim 17. i 18. decembra 2003. godine u Zrenjaninu.
U: Magyar Szó. – 60. évf., 299 (19714.) sz. (2003. dec. 18.), str. 15.
- 223
КАЛАПИИШ, Золтан
Életrajzi kalauz / Kalapis Zoltán.
O Vilibaldu Bogdanoviću, Luki Sučiću (Szucsics Lukács, 1648–oko 1710) i Lerincu Bedekoviću (Bedekovich Lőrinc, 1751–1828). – U tekstu o Vilibaldu Bogdanoviću, Z. Kalapiš navodi koje detalje je Ž. Kunkin otkrila iz života Vilibalda Bogdanovića.
U: Magyar Szó. – 55. évf., 88. (18017.) sz. (1998. apr. 11.) = Kilátó. – 37. évf., 15. sz., str. 10.
- 224
КОВАЧ, Јоланка
Közös szellemi táplálék : Becskereken tartották meg a Jugoszláviai Magyar Könyvtárosok I. Nemzetközi Találkozásját / Kovács Jolánka.
Predavanje Ž. Kunkin na I Međunarodnom susretu mađarskih bibliotekara Jugoslavije se odnosilo na nabavku starih i retkih knjiga. – U okviru konferencije izložen je i deo izložbe „Muzej knjiga za decu” u organizaciji Gradske biblioteke Subotica.
U: Családi Kör. – 9. évf., 16. sz. (1998. apr. 16.), str. 11.
- 225
МИРНИЧ, Жужана
Gyufajáték, szőlánc, karikatúra, egyebek / Mirnics Zsuzsa.
Ž. Kunkin je učestvovala u dečjim radionicama tokom zimskog raspusta 1996. godine, u organizaciji uredništva dečjeg lista „Jó Pajtás”.
U: Jó Pajtás. – 50. évf., 1. sz. (1996. jan. 25.), str. 5.
- 226
Együtt jó volt! / Mirnics Zsuzsa.
Zahvaljuju se i Ž. Kunkin koja je učestvovala u radionicama lista „Jó Pajtás”.
U: Jó Pajtás. – 53. évf., 13. sz. (1999. szept. 2.), str. 19.
- 227
МИХАЉИ, Каталин
[A Bodrogvári-díjat és külön elismerést...] / m. k. [Mihályi Katalin]; (Hevér Miklós felvétele).
Tekst i fotografija o dobitnicima Bodrogvárijeve nagrade.
U: Magyar Szó. – 55. évf., 52. (17981.) sz. (1998. feb. 28.) = Kilátó. – 37. évf., 9. sz., str. 11.
- 228
„Gyerekek, kiadjuk a Bácsországot!” : a vajdasági honismereti szemle 20 éves történetét idéztük fel az egyik alapítóval, Ricz Péter régésszel / Mihályi Katalin.
Intervju sa Ric Peterom u kome spominje da je Ž. Kunkin bila urednica časopisa „Bácsországot” u nekoliko brojeva.
U: Magyar Szó. – 72. évf., 224. (23309.) sz. (2015. szept. 28.) = Üveggolyó. – 8. évf., 36. sz., str. 7.
- 229
Irodalomról sokszínűen: a Kosztolányi-tábor

- holnapi és csütörtöki programja / m. k. [Mihályi Katalin].
Ž. Kunkin je jedan od učesnika Kostolanji kampa.
U: Magyar Szó. – 58. évf., 171. (18977.) sz. (2001. júl. 31.), str. 7.
- 230
Kolumbusz korabeli könyvek : a szabadkai Városi Könyvtárban / m. k. [Mihályi Katalin].
Ž. Kunkin je priredila izložbu šest inkunabula i sedam knjiga iz 16. veka. – Izložba je otvorena 18. decembra 1992. godine.
U: Magyar Szó. – 49. évf., 346. (16362.) sz. (1992. dec. 18.), str. 11.
- 231
Kosztolányi szellemi és erkölcsi öröksége : tegnap tudományos tanácskozáson, mellszobrának és emléktáblájának megkoszorúzásával emlékeztek az európai rangú íróra / m. k. [Mihályi Katalin] ; (Szabó Attila felvétele).
Ž. Kunkin je priredila izložbu u Gradskoj biblioteci Subotica povodom Dana Dežea Kostolanjija. – Članak navodi i ostale programe manifestacije.
U: Magyar Szó. – 58. évf., 74. (18880.) sz. (2001. márc. 30.), str. 7.
- 232
A Kosztolányi-pályázat díjazottjai : az elismeréseket pénteken délben adják át / m. k. [Mihályi Katalin].
Ž. Kunkin i Eva Hoža (Hózsá Éva) su bile članice žirija književnog konkursa povodom Dana Dežea Kostolanjija. – Članak navodi i imena nagrađenih učesnika konkursa.
U: Magyar Szó. – 59. évf., 73. (19179.) sz. (2002. márc. 28.), str. 11.
- 233
Könyvritkaságok, első kiadások : a Városi Könyvtár több száz éves kiadványait mutatta be Kunkin Zsuzsanna a Szabad Líceumon / m. k. [Mihályi Katalin].
Ž. Kunkin je govorila o staroj i retkoj knjizi na tribini „Slobodnog liceja”.
U: Magyar Szó. – 58. évf., 24. (18830.) sz. (2001. jan. 31.), str. 8.
- 234
Múltunkról, nekünk és az utókornak : a Bácsország honismereti folyóirat csütörtöki vitaestjéről / m. k. [Mihályi Katalin].
Ž. Kunkin je učestvovala na tribini 17. decembra 1998. u „Nepkeru” posvećenom časopisu „Bácsország”.
U: Magyar Szó. – 55. évf., 300. (18229.) sz. (1998. dec. 19.), str. 11.
- 235
400 éves könyvek katalógusa : a szabadkai könyvtárban 222 kiadványt őriznek a XVII. század-
ból / m. k. [Mihályi Katalin].
O predstavljanju „Kataloga knjiga štampanih u 17. veku koje se čuvaju u subotičkoj Gradskoj biblioteci”.
U: Magyar Szó. – 59. évf., 207. (19313.) sz. (2002. szept. 4.), str. 11.
- 236
Régészeti olvasókönyv mindenkinek : Szekeres László és Ricz Péter könyvének bemutatójáról / m. k. [Mihályi Katalin].
Ž. Kunkin govorila na promociji knjige „Szabadka és környéke a régmúltban” Lasla Sekereša i Petera Rica.
U: Magyar Szó. – 55. évf., 235. (18164.) sz. (1998. okt. 2.), str. 9.
- 237
Rengeteget neveltünk / Mihályi Katalin.
Spominje se poseta dece biblioteci i prelistavanje časopisa sa Ž. Kunkin.
U: Jó Pajtás. – 58. évf., 6. sz. (2004. feb.19.), str. 4.
- 238
A szabadkai Szabad Lyceum száz éve : a század-vég Szabadkáján felolvasóestekkel igyekeztek emelni a lakosság műveltségi szintjét / m. k. [Mihályi Katalin].
Dana 2. juna 1999. Ž. Kunkin je održala predavanje na tribini povodom jubileja „Slobodnog liceja” (Szabad Lyceum) koji se od 1991. redovno organizovao u Gradskoj biblioteci Subotica u organizaciji dr Gabora Vajde (dr. Vajda Gábor).
U: Magyar Szó. – 56. évf., 120. (18358.) sz. (1999. jún. 4.), str. 7.
- 239
Tarka szünidei program : a Jó Pajtás szerkesztősége már ma délelőtt várja a diákokat / m. k. [Mihályi Katalin].
Članak detaljno opisuje programe koje je organizovalo uredništvo dečjih novina „Jó Pajtás” za subotičke učenike tokom zimskog raspusta. – Ž. Kunkin je održala predavanje sa temom viceva i reklama objavljenih u štampi pre sto godina.
U: Magyar Szó. – 54. évf., 2. (17625.) sz. (1997. jan. 4.), str. 7.
- 240
Sárkányotok magasra szálljon : avagy még egy izgalmas Jó Pajtás-rendezvény vár a szabadkai diákokra / Mihályi Katalin.
Spominje se Ž. Kunkin koja je pokazivala stare i retke knjige mladima.
U: Jó Pajtás. – 55. évf., 22. sz. (2001. jún. 7.), str. 9.
- 241
ОРОС, Ибоља
Bodrogvári-díjasok / (o. i.) [Orosz Ibolya] ; (Szabó Attila felvétele).
O dobitnicima Bodrogvarijeve nagrade.
U: Szabad Hét Nap. – 5. évf., 10. sz. (1998. március

- 4.) = Szabadkai Napló. – Str. [1] (13).
- 242
РЕБЕС, Ерика
Jó szakember, rossz vezető : bonyodalom a szabadkai Városi Könyvtár igazgatóválasztása körül / re [Révész Erika].
Nakon isteka četvorogodišnjeg mandata Miodraga Tomića, Ž. Kunkin je izabrana za vršioca dužnosti direktora Gradske biblioteke Subotica.
U: Magyar Szó. – 45. évf., 229. (14809.) sz. (1988. aug. 20.), str. 15.
- 243
РЕНЧЕЊИ, Елвир
Fiataljainkról – másképpen : megjelent B. Foky István Madárkarácsony című regénye / Rencsényi Elvira.
O knjizi Ištvana B. Fokija i kratak odlomak iz recenzije Ž. Kunkin.
U: Hét Nap. – 63. évf., 5. sz. (2008. jan. 30.), str. 17.
- 244
РОКВИЋ, Драган
Bibliotekari sa pijetatom Petru Vukovu / Dragan Rokvić.
Sadrži i tekst Ž. Kunkin o Petru Vukovu.
U: Istorija Gradske biblioteke Subotice / Dragan Rokvić. – Subotica : Gradska biblioteka, 2020. – Str. 522.
- 245
Godina tehničkog opremanja / Dragan Rokvić.
Sadrži i izveštaj Ž. Kunkin o radu Gradske biblioteke Subotica za 2004. godinu.
U: Istorija Gradske biblioteke Subotice / Dragan Rokvić. – Subotica : Gradska biblioteka, 2020. – Str. 528–530.
- 246
Dositejevo prosvetiteljstvo / Dragan Rokvić.
U godini jubileja Dositejevog povratka u Srbiju organizovana je i izložba autorki Ž. Kunkin i R. Fleis.
U: Istorija Gradske biblioteke Subotice / Dragan Rokvić. – Subotica : Gradska biblioteka, 2020. – Str. 556–557.
- 247
Katalog za XVI vek / Dragan Rokvić.
Sadrži i predgovor Ž. Kunkin iz „Kataloga knjiga štampanih u XVI veku koje se čuvaju u subotičkoj Gradskoj biblioteci”.
U: Istorija Gradske biblioteke Subotice / Dragan Rokvić. – Subotica : Gradska biblioteka, 2020. – Str. 428–430.
- 248
Kunkin – Draksler Žužana / Dragan Rokvić
U: Ko je ko u Subotici / Dragan Rokvić. – Subotica : Studio Bravo, 2006. – Str. 158.
- 249
Osavremenjivanje delatnosti / Dragan Rokvić.
Sadrži i izveštaj Ž. Kunkin o radu Gradske biblioteke Subotica za 2002. godinu.
U: Istorija Gradske biblioteke Subotice / Dragan Rokvić. – Subotica : Gradska biblioteka, 2020. – Str. 515–517.
- 250
Promena na čelu Ustanove / Dragan Rokvić.
Valerija Agošton Pribila (Ágošton Pribilla Valéria) je izabrana za direktora Gradske biblioteke Subotica 2005. godine, nakon isteka mandata Ž. Kunkin.
U: Istorija Gradske biblioteke Subotice / Dragan Rokvić. – Subotica : Gradska biblioteka, 2020. – Str. 532.
- 251
Registri / Dragan Rokvić.
O „Katalogu knjiga štampanih u XVII veku koje se čuvaju u subotičkoj Gradskoj biblioteci”.
U: Istorija Gradske biblioteke Subotice / Dragan Rokvić. – Subotica : Gradska biblioteka, 2020. – Str. 512–513.
- 252
Siromaše fondovi / Dragan Rokvić.
O Ž. Kunkin kao direktorici Gradske biblioteke Subotica.
U: Istorija Gradske biblioteke Subotice / Dragan Rokvić. – Subotica : Gradska biblioteka, 2020. – Str. 506–507.
- 253
РОМИЋ, Златко
Dodela nagrada i priznanja „Dr Ferenc Bodrogyari” : narednog četvrtka, 26. februara u Gradskoj kući / Z. R. [Zlatko Romić].
U: Subotičke novine. – God. 54, br. 7 (20. februar 1998), str. 2.
- 254
Žužana Kunkin nova upravnica / Z. R. [Zlatko Romić].
Odlukom republičkog Ministarstva kulture Ž. Kunkin je 2001. godine imenovana za direktora Gradske biblioteke Subotica.
U: Subotičke novine. – God. 57, br. 25 (22. jun 2001), str. 4.
- 255
Izložba „Petefi u starim i retkim izdanjima” / Z. R. [Zlatko Romić].
Najava izložbe Ž. Kunkin.
U: Subotičke novine. – God. 54, br. 10 (13. mart 1998), str. 2.
- 256
Nadilaženje lokalnog : dodeljene nagrade i priznanja „Dr Ferenc Bodrogyari” / Z. R. [Zlatko Romić] ; snimila Biljna [i. e.] Biljana Vučković.

- U: Subotičke novine. – God. 54, br. 9 (6. mart 1998), str. 9.
- 257
Sto godina postojanja : jubilej „Szabad lyceuma” / Z. R. [Zlatko Romić].
Ž. Kunkin je održala predavanje 2. juna 1999. na tribini povodom jubileja „Slobodnog liceja” u Gradskoj biblioteci Subotica.
U: Subotičke novine. – God. 55, br. 23 (11. jun 1999), str. 9.
- 258
Subotica – Szabadka : u ogledalu, zrcalu, tükörben / Z. R. [Zlatko Romić].
U časopisu „Ex Pannonia” Rita Fleis je objavila prikaz knjige „Katalog knjiga štampanih u 17. veku koje se čuvaju u Gradskoj biblioteci”.
U: Subotičke novine. – God. 59, br. 22 (30. maj 2003), str. 4.
- 259
C. J.
[Szabadka 600 éves fennállásának évfordulója...] / Sz. J. ; (Penovác Károly felvétele).
Jugoslovenski esperantisti su krajem septembra 1991. održali konferenciju u Subotici. – Tim povodom je 27. septembra 1991. otvorena izložba grafika Karolja Andruško (Andruskó Károly, 1915–2008) u Gradskoj biblioteci Subotica. – Ž. Kunkin je predstavila knjigu malog formata sa tekstom na esperantu koju je K. Andruško izradio povodom kongresa.
U: Magyar Szó. – 48. évf., 267. (15924.) sz. (1991. szept. 28.), str. 10.
- 260
СЕЛЕШИ Ваго, Ласло
Ami az olvasók elől rejtve van : látogatás a szabadkai könyvtár tudományos osztályán / Szöllősy Vágó László ; Kiss Ágnes felvétele.
O radu bibliografa Istvana Sentđerđija (Szentgyörgyi István), o radu Viktorije Cvenček na Zavičajnom odeljenju i Ž. Kunkin sa građom Fonda stare i retke knjige.
U: Magyar Szó. – 38. évf., 74. (12140.) sz. (1981. márc. 17.), str. 12.
- 261
ТАСИЋ, Миле
Knjige, braćo moja, knjige a ne zvona i praporce : izložba posvećena obeležavanju godine Dositeja Obradovića / mTV [Mile Tasić].
Autorke izložbe su Ž. Kunkin i Rita Fleis.
U: Subotičke novine. – God. 64, br. 51 (21. decembar 2007), str. 12.
- 262
ТОМО, Маргарета
Könyvtár lett a kaszinóból : a szabadkai Városi Könyvtár 50 éve költözött át jelenlegi helyére / tm [Tómó Margaréta].
Citiraju se reči Ž. Kunkin povodom 50 godina koliko je Gradska biblioteka Subotica smeštena u zgradi nekadašnje Nacionalne kasine.
U: Magyar Szó. – 60. évf., 306. (19721.) sz. (2003. dec. 29.), str. 13.
- 263
ТОТ, Тибор
A Városi Könyvtár 115 éve / Tóth Tibor.
O proslavi 115 godina postojanja Gradske biblioteke Subotica. – Ž. Kunkin je ispraćena u penziju.
U: Hét Nap. – 60. évf., 42. sz. (2005. okt. 19.), str. 19.
- 264
ФЕКЕТЕ, Жожеф Ј.
Nem csak nézni lehet! / Fekete J. József.
Prikaz knjige „Csak nézni kell ezeket a rajzokat – –” o crtežima Geze Čata, u izdanju Gradske biblioteke 2009. godine (urednici Valerija Agošton Pribila, Eva Hoža i Olga K. Ninkov). – Autor članka se osvrće i na tekst Ž. Kunkin o G. Čatu objavljen 2005. u časopisu „Bácsország”.
U: Magyar Szó. – 67. évf., 88. (21648.) sz. (2010. ápr. 17., 18.) = Kilátó. – 49. évf., 15. sz., str. 21.
- 265
Szüntelen ozmózis : Csáthról és legutóbb megjelent naplójáról / Fekete J. József.
Autor se osvrće i na rad Ž. Kunkin o G. Čatu objavljen 2005. u časopisu „Bácsország”.
U: Műhely. – 30. évf., 1. sz. (2007.), str. 60–63.
- 266
ФЛЕИС, Рита
Katalog knjiga štampanih u 17. veku koje se čuvaju u Gradskoj biblioteci, Subotica, 2002, str. 196 / Rita Fleis.
Prikaz knjige.
U: Ex Pannonia. – Br. 5–6–7 (2003), str. 91–92.
- 267
ХОДИ, Ева
Kunkin-Draxler Zsuzsanna / [Hódi Éva, Hódi Sándor].
U: Ki kicsoda 2004 : vajdasági magyar közéleti lexikon / Hódi Éva, Hódi Sándor. – [Ada] : A Széchenyi István Stratégiakutató és Fejlesztési Intézet, 2004. – Str. 218.
- 268
ХОДИ, Шандор
Draxler-Kunkin Zsuzsanna / [Hódi Sándor, Hódi Éva].
U: Vajdasági magyar ki kicsoda : 2010 / Hódi Sándor, Hódi Éva. – Ada : Széchenyi István Stratégiakutató Intézet : Szarvas Gábor Nyelvművelő Egyesület, 2011. – Str. 111.
- 269
ЧАКИ, Пиروشка Ш.
A nemzet könyvtárának szerepe : újvidéki tisz-

На промоцији „Каталог књига штампаних у 17. веку које се чувају у суботичкој Градској библиотеци“ 2002. године. На фотографији су Стеван Мачковић, Арпад Пап, Жужана Кункин и Душица Грбић.

telgés a 200 éves évfordulóját ünneplő Széchényi Könyvtár előtt / Csáky S. Piroska.

Ž. Kunkin je učestvovala na konferenciji u organizaciji Naučnog društva vojvođanskih Mađara u Novom Sadu posvećenom Državnoj biblioteci „Sečenji“, nacionalnoj biblioteci Mađarske.

U: Magyar Szó. – 59. évf., 262. (19368.) sz. (2002. nov. 5.), str. 10.

270

Ш. 3.

Bégaparti indiánok : Nagybecskerekén bemutatták Barácius Zoltán Emlékkönyv című kötetét / S. Z.

Ž. Kunkin govorila na promociji knjige Zoltana Baraciusa „Emlékkönyv” u Zrenjaninu.

U: Magyar Szó. – 62. évf., 224. (20255.) sz. (2005. szept. 23.), str. 15.

III Регистри

Именски регистар

Агоштон Прибила, Валерија (Ágoston Pribilla Valéria) 171, 250, 264

Ајзенхут, Ференц (Eisenhut, Ferenc) 202

Алварес, Мануел (Alvarez, Emmanuel) 59, 102

Андрушко, Карољ (Andruskó Károly) 259

Анишић, Андрија 8

Арањи, Јене (Arányi Jenő) 40

Ач, Карољ (Ács Károly) 215

Бажант, Ева 203

Балаж, Арпад Г. (Balázs, Árpád G.) 70

Банкине Молнар, Ержебет (Bánkiné Molnár Erzsébet) 98

Барабаш, Миклош (Barabás Miklós) 80

Бараџиуш, Золтан (Barácius Zoltán) 155, 270

Бедковић, Леринц (Bedekovich Lőrinc) 223

Бејкер, Џозефин (Baker, Josephine) 189

Бенедек, Миклош (Benedek Miklós) 216

Берегњеи, Миклош (Beregnyei Miklós) 217

Биелицки, Шандор (Bieliczky, Sándor) 127

Битерман, Карло (Bittermann, Károly) 203

Бифон, Жорж Луј Леклерк (Buffon, Georges-Louis Leclerc) 109

Богдановић (породица) 99

Богдановић, Вилибалд (Bogdanovics, Vilibald) 14, 99, 140, 223

Богдановићне Стефановић, Полдине (Bogdanovichné Sztefánovits, Poldine) 99

Богнар, Ирен (Bognár Irén) 216

Бонфини, Антоније (Bonfini, Antonio) 104

Бореновић, Дијана 132

Бренер, Јожеф види Чат, Геза

Буркуш, Валерија (Burkus Valéria) 160

Бутлер, Јанош, гроф (Buttler János, gróf) 99

Вајда, Габор (Vajda Gábor) 238

- Векоњ, Ласло (Vékony László) 145
Верешмарти, Михаљ (Vörösmarty Mihály) 1, 14, 61, 66, 206
Влаович, Жожеф (Vlaovics József) 146
Вонхас, Клаудиа Флора (Wohnhac, Claudia Flora) 6
Војнић Хајдук, Блашко 138, 184
Вујковић Ламић, Људевит 204
Вуков, Петар 101, 244
Вучковић, Биљана 256
Вучковић, Светлана 218
- Гајдош, Тибор (Gajdos Tibor) 48
Гал, Ласло (Gál László) 43
Гален (Galenos) 52
Гера, Адела (Gera Adella) 222
Готесман, Мирко (Gottesmann, Mirko) 95
Гроб, Јанош (Grob János) 119
Губик, Јохана (Gubik, Johanna) 220
- Д. Н. 150
дин (din) 219
Деак, Ференц (Deák Ferenc) 99, 140
Дебрецени, Жожеф (Debreceni József) 41
Демко (породица) 51
Демко, Естер (Demkó Eszter) види Дракслерне
Демко, Естер
Демко, Иштван (Demkó István) 53, 58, 139
Демко, Пал, мл. (Demkó Pál, if.) 136
Демко, Пал, ст. (Demkó Pál, id.) 100, 129
Дракслерне Демко, Естер (Draxlerné Demkó Eszter) 137
Дуранти, Илона (Duránti Ilona) 19
- Берђ, Мађаш (György Mátyás) 44
- Зомборчевић, Винце (Zomborcsevics, Vince) 2, 7, 54, 94, 138, 213
- Исаков, Александра 221
- Јамбор, Пал (Jámbor Pál) 65, 217
Јелисавета, аустријска, угарска краљица (Erzsébet, osztrák, magyar királyné) 57, 106
Јелић, Душан 96
Јокаи, Мор (Jókai Mór) 129
Јурига, Аугустин 4, 174, 202
Јухас, Жужа (Juhász Zsuzsa) 31
- К. И. 222
Калди-Нађ, Була (Káldy-Nagy Gyula) 118
Калапиш, Золтан (Kalapis Zoltán) 223
Калепино, Амброђо (Calerpinus, Ambrosius) 55
Караџић, Вук Стефановић 20, 21, 23–26
Квазимодо Браун, Иштван (Kvazimodo Braun István) 38
Киш, Агнеш (Kiss Ágnes) 260
Киш, Густав (Kiss Gusztáv) 6, 163
Киш, Данило 33
Киш, Ерне (Kiss Ernő) 80
Кнежевић, Никола 147
Ковач, Богларка (Kovács Boglárka) 202
- Ковач, Ержебет (Kovács Erzsébet) 174, 219
Ковач, Јоланка (Kovács Jolánka) 224
Ковачев Нинков, Олга види Нинков Ковачев, Олга
Колумбо, Кристофер (Columbus, Christopher) 230
Копецки, Ласло (Koreczky László) 103
Копиловић, Андрија 200
Корхеџ Пап, Жужана (Korhecz Papp Zsuzsanna) 200
Костолањи, Деже (Kosztolányi Dezső) 19, 32, 127, 128, 229, 231, 232
Краус, Магдолна (Krausz Magdolna) 151, 152
- Лам, Шандор (Lám Sándor) 64
Лаука, Густав (Lauka Gusztáv) 62
Ленард, Мате (Lénárd Máté) 78
Леринџ, Петер (Lőrinc Péter) 47
Лехнер, Жужана (Léhner, Zsuzsanna) 202
Либман, Емил 113, 201
Лошонџ, Дора (Losonc Dóra) 202
Лукач, Мелинда (Lukács Melinda) 173
- Мађар, Ласло (Magyar László) 72
Максимовић, Десанка 22
Ман, Томас (Mann, Thomas) 32
Марковић, Радмила 202
Мародић, Аксентије 24
Матијевић, Золна 102, 108, 132
Матић, Андрија 8
Меанџија, Александра види Исаков, Александра
Меланхтон, Филип (Melanchthon, Philipp) 130
Мереи, Јене (Mérey Jenő) 127, 128
Микеш, Флориш 50
Миксат, Калман (Mikszáth Kálmán) 56, 129
Милко, Изидор (Milkó Izidor) 11, 12, 37, 79, 95
Мирнич, Жужа (Mirnics Zsuzsa) 225, 226
Михаљи, Каталин (Mihályi Katalin) 154, 167, 170–172, 227–240
Молнар, Едвард (Molnár Edvárd) 173
Мора, Ференџ (Móra Ferenc) 12
- Нађ, Викторија (Nagy Viktória) 202
Немет, Ференџ (Németh Ferenc) 133, 158, 164
Нинков Ковачев, Олга 115, 200, 202, 264
Нипорт, Јустус ван дер (Nyroort, Justus van der) 132
Новак, Михаљ (Novák Mihály) 167, 169, 170
Носаљне Боднар, Агнеш (Noszályné Bodnár Ágnes) 10
- Обрадовић, Доситеј 220, 246, 261
Озер, Агнеш (Ózer Ágnes) 11
Орос, Ибоља (Orosz Ibolya) 241
- Пап, Арпад (Papp Árpád) 83
Пеноваџ, Карољ (Penovác Károly) 152, 259
Петефи, Шандор (Petőfi Sándor) 5, 91, 211, 255
Пехан, Жожеф (Pechán József) 116
Пирос, Жожи (Piros Józsi) 64
Плајџ, Ференџ Пал (Pleitz, Ferenc Pál) 133
Поша, Лајош (Pósa Lajos) 134

Радо, Имре (Radó Imre) 36
 Ракоци, Ференц, II, владар (Rákóczy, Ferenc II., uralkodó) 199
 Ревес, Ерика (Révész Erika) 242
 Ренчењи, Елвира (Rencsenyi Elvira) 243
 Ристивојевић, Ержебет види Хорват, Ержебет
 Риц, Петер (Ricz Péter) 83, 145, 228, 236
 Роквић, Драган 244–252
 Ромић, Златко 156, 159, 162, 253–258
 Рубенс, Петер Паул 126
 Рудић, Јожеф, барон (Rudics József, báró) 89
 Ружић, Матилда 6

С. Ј. (Sz. J.) 259
 Сабо, Атила (Szabó Attila) 231, 241
 Сабо, Ђерђ Б. (Szabó György, B.) 87, 222
 Сабо, Иштван (Szabó István) 111
 Сабо, Јожеф (Szabó József) 7
 Сабо, Лајош (Szabó Lajos) 172
 Саболчки, Беатрице (Szabolcsi Beatrice) 4
 Салаи, Атила (Szalai Attila) 196–198
 Сарић, Ђено (Szárits Jenő) 73
 Сатмари Сабо, Иштван (Sztalmári Szabó István) 139
 Секе, Золтан 174
 Секереш, Ласло (Szekeres László) 236
 Селеш, Кинга (Szöllős Kinga) 202
 Селеш Ваго, Ласло (Szöllösy Vágó László) 260
 Сенашине Хартон, Едит (Szénásiné Harton Edit) 105
 Сентђерђи, Иштван (Szentgyörgyi István) 203, 260
 Серенчеш, Јонаш (Szerencsés Jónás) 92
 Сечењи, Иштван (Széchenyi István) 138
 Сучић, Лука (Szucsics Lukács) 223

тв. (tv.) 161
 Тамаш, Иштван (Tamás István) 39
 Танчић, Михаљ (Táncsics Mihály) 69
 Тасић, Миле 261
 Терек, Жигмонд (Török Zsigmond) 91
 Терек, Чила (Török Csilla) 202
 Толнаи, Ото (Tolnai Ottó) 211
 Томић, Миодраг 242
 Томо, Маргарета (Tómó Margaréta) 169, 262
 Тот, Тибор (Tóth Tibor) 263
 Тумбас, Никола 171

Урбан, Јанош (Urbán János) 151

Фабиан, Борбала (Fábián Borbála) 145
 Фалционе (Falcione) (породица) 77
 Фаркаш, Жужа (Farkas Zsuzsa) 157
 Федак, Шари (Fedák Sári) 58
 Фезе, Јожеф (Főző József) 3, 174
 Фекете, Јожеф Ј. (Fekete József J.) 264, 265
 Фехер, Тивадар (Fehér Tivadar) 6
 Физи, Иштван (Füzi István) 202
 Флеис, Рита 246, 258, 261, 266
 Фоки, Иштван Б. (Foky István, B.) 125, 243

Хаваш, Карољ (Havas Károly) 42

Хајнау, Ђула Јакоб (Haynau, Julius Jacob) 80
 Хајнрих, Јожеф (Heinrich, József) 85
 Хевер, Миклош (Hevér Miklós) 165, 202, 227
 Хегедиш, Антал (Hegedűs Antal) 7
 Хегедиш, Шандор (Hegedűs Sándor) 114
 Херцег, Ференц (Herczeg Ferenc) 131
 Хипократ (Hippocrates) 52
 Ховањ, Лајош (Hovány Lajos) 145
 Ходи, Ева (Hódi Eva) 267, 268
 Ходи, Шандор (Hódi Sándor) 267, 268
 Хожа, Ева (Hózsá Éva) 232, 264
 Хорват, Ержебет (Horvát Erzsébet) 30
 Хорват, Золтан (Horváth Zoltán) 105

Цвенчек, Викторија 3, 143, 260

Чаки, Пирошка Ш. (Csáky Piroska S.) 9, 68, 269
 Чат, Геза (Csáth Géza) 112, 264, 265
 Челиковић, Катарина 8, 163
 Чизмић, Иванка 201
 Чордаш, Михаљ (Csordás Mihály) 153
 Чурчић, Лазар 203

Ш. З. 270
 Шафер, Пал 46
 Швалб, Миклош (Svalb Miklós) 45
 Шевењ, Михаљ (Sövény Mihály) 105
 Шедел, Хартман (Schedel, Hartman) 15, 120, 123
 Шемберг, Јерг (Schemberg, Jörg) 6
 Шинко, Ервин (Sinkó Ervin) 34
 Шолтиш, Ђула (Soltis Gyula) 165
 Шомјо, Золтан (Somlyó Zoltán) 35
 Штурц, Бела (Sturc Béla) 170
 Штурц, Јолан (Sturc Jolán) 170

Регистар разрешених иницијала и псеудонима

B. V. – Burkus Valéria
 Begaparti Teréz – Draxler Kunkin Zsuzsanna
 Z. R. – Zlatko Romić
 K. Zs. – Kunkin Zsuzsanna
 K. M. – Krausz Magdolna
 K. Č. – Katarina Čeliković
 L. M. – Lukács Melinda
 m. k. – Mihályi Katalin
 mTV – Mile Tasić
 o. i. – Orosz Ibolya
 Ozman – Török Zsigmond
 re – Révész Erika
 tm – Tómó Margaréta
 T. M. – Tatjana Mandić
 u. – Urbán János

Предметни регистар

Ајзенхут, Ференц 202
 Алварез, Мануел 59, 102
 Аматерско позориште „Мадач” (Зрењанин) 31
 Андрушко, Карољ – Изложбе 259
 Арањи, Јене 40

- Бажант, Ева – „Subotička bibliografija. Sv. 2” 203
Бакрорези – Мотив Београда – 1694 132
Балаж, Арпад, Г. 70
Банкине Молнар, Ержебет – „Polgárok Kiskunfé-
legyházán” 98
Барациуш, Золтан – „Emlékönyv” 270
„Бачорсаг” (часопис) 83, 172, 228, 234, 264, 265
Бедековић, Леринц 223
Библиотека „Шомођи” (Сегедин) 165
Библиотекарство – Војводина 93
Биелички, Шандор 127
Бифон, Жорж Луј Леклерк 109
Богдановић (породица) 99
Богдановић, Вилибалд 14, 99, 140, 223
Богдановићне Стефановић, Полдине 99
Бонфини, Антоније 104
Бутлер, Јанош, гроф 99
- Верешмрти, Михаљ 1, 14, 61, 66, 206
Виноградарство – Војводина 85
Војвођанско друштво за упознавање завичаја
„Bácsország” 145, 172
Војнић Хајдук, Блашко 138
Врбас – Културна историја – 19–20. в. 116
Врбашко бициклическо друштво – 1897–1907
116
Вуков, Петар 101, 244
- Гајдош, Тибор 48
Гал, Ласло 43
Градска библиотека (Суботица) 65, 66, 111, 141,
157, 159, 161, 162, 165, 167–170, 173–188, 212, 219,
242, 245, 249, 250, 252, 254
– Водичи 3
– Дани Дежеа Костолањија 207, 229, 231, 232
– Дечје одељење 166, 225, 226, 237, 239, 240
– Завичајни фонд 413, 260
– Збирка Винце Зомборчевића – Изложбени
каталог 2
– Зграда 108, 135, 209, 262
– Изложбе 2, 5, 19, 147, 148, 152, 206, 210, 211, 220,
224, 230, 233, 246, 255, 259, 261
– Инкунабуле 90, 230
– Историја – 1890–1990 28, 29, 152, 153
– Историја – 1890–2005 263
– Историја – 1945–1984 16, 17
– Научно одељење 260
– Фонд старе и ретке књиге 4, 6, 9, 10, 13, 18, 27,
52, 54, 55, 67, 69, 70, 71, 87, 92, 97, 102, 104, 109,
120, 123, 126, 130, 132, 142, 143, 150, 151, 153, 155,
160, 161, 163, 164, 171, 190, 191, 195, 214, 216, 218,
221, 235, 247, 251
– Периодика 62, 70, 71, 74, 80, 84–87, 91, 92, 131,
134, 142, 189, 190–194
Градски музеј Суботица – Изложбе 8, 213
Гроб, Јанош – Портрет 119
- Дани Ђерђа Б. Сабоа – 2003 222
Деак, Ференц 99, 140
- Дебрецени, Јожеф 41
Демко (породица) 51
Демко, Иштван 53, 58, 139
Демко, Пал, мл. 136
Демко, Пал, ст. 100, 129
Дракслерне Демко, Естер 137
Државна библиотека „Сечењи” 269
– Изложбе 60
- Ђерђ, Мађаш 44
- Елизабета, краљица 57, 106
- Здравство – Војводина – 1899–1999– Зборници
201
Зомборчевић, Винце
– Каталог 2
– Приватна збирка 7, 54, 94, 138, 213
Зрењанин 75
– Културна историја 31, 121
– Спорт 137
- „Изенет” (часопис) 217
- Јамбор, Пал 65
Јелић, Душан – „Кратак преглед историје
суботичких Јевреја и њиховог доприноса развоју
града” 96
Јухас, Жужа 31
- Калди-Нађ, Ђула – „A szegedi szandzsák települé-
sei, lakosai és török birtokosai 1570-ben” 118
Калепино, Амброђо 55
Канали – Историја – Банат 81, 110
Караџић, Вук Стефановић 20, 26
– Изложба 25
– Портрет 24
– Речник 21
Квазимодо Браун, Иштван 38
Киш, Густав – „Каталог књига штампаних у 17. в.
које се чувају у суботичкој Градској библиотеци”
160, 161, 163, 218, 235, 251, 258, 266
Киш, Данило 33
Киш, Ерне 80
Копецки, Ласло 103
Костолањи, Деже 19, 32, 127
Кункин, Жужана 248, 267, 268
– Дневничке белешке 22, 141
– Интервјуи 146, 151, 155–157, 159, 162, 164, 165,
168
– „Каталог књига штампаних у 17. в. које се чувају
у суботичкој Градској библиотеци” 160, 161, 163,
218, 235, 251, 258, 266
– „Каталог књига штампаних у 16. в. које се чувају
у суботичкој Градској библиотеци” 151, 153, 247
– Награда Др. Ференц Бодрогвари – Посебно
признање – 1997 154–156, 227, 241, 253, 256
- Лаука, Густав 62
Ленард, Мате 78
Леринц, Петер 47

- Либман, Емил – „Лекарска друштва у Суботици” 113
- Мађар, Ласло 72
- Мађарска – Историја 78, 136
- Максимовић, Десанка 22
- „Мала простонародна славеносербска песнарица” 20
- Ман, Томас – Писма 32
- Мародић, Аксентије 24
- Међународни сусрет мађарских библиотекара Југославије – Зрењанин – 1998 224
- Меланхтон, Филип 130
- Мереи, Јене 127, 128
- Микеш, Флориш 50
- Миксат, Калман – „Különös házasság” 56
- Милко, Изидор 12, 37
- Приватна збирка 11, 79, 95
- Мора, Ференц – Писма 12
- Национална касина (Суботица) 108, 262
- Немет, Ференц – „A bánáti tirográfus” 133
- Нинков Ковачев, Олга – „Живот и дело Франца Ајзенхута” 115
- Нипорт, Јустус вон дер 132
- „Новине Сербске” (новине) 21
- Обрадовић, Доситеј – Изложбе 220, 246, 261
- Палић
- Историја 77, 86
- Спорт 84, 88
- Петефи, Шандор 91
- Изложбе 5, 211, 255
- Пехан, Јожеф 116
- „Пјеснарица” – 1815 23
- Плајц, Ференц Пал 133
- Поша, Лајош 134
- Радо, Имре 36
- Ракоци, Ференц, II, владар 199
- Риц, Петер – „Szabadka és környéke” 236
- Рубенс, Петер Паул 126
- Рудић, Јожеф, барон 89
- Сабо, Берђ Б. – Графике 87
- Сабо, Иштван 111
- Сарић, Бено 73
- Секереш, Ласло – „Szabadka és környéke” 236
- Сенашине Хартон, Едит – „Bácsalmás” 105
- Сентђерђи, Иштван 260
- Сентђерђи, Иштван – „Subotička bibliografija. Sv. 2” 203
- Серенчеш, Јонаш 92
- Слободни лицеј (Szabad Lyceum) 233, 238, 257
- Сомбор – Историја 76
- Суботица
- Гимназија 213
- Историја 138
- Кафане 64
- Обичаји 74
- Образовање 92, 144
- Позориште 107
- Спомен-паркови 57, 106
- Фрањевци 200
- Сучић, Лука 223
- Тамаш, Иштван 39
- Танчић, Михаљ 69
- Терек, Жигмонд 91
- Томић, Миодрог 242
- Универзитет у Новом Саду. Катедра за мађарску књижевност и језик 82
- Фалционе (породица) 77
- Федак, Шари 58
- Филателија – Мотиви Суботице 204
- Фоки, Иштван Б. – „Madárkarácsony” 125, 243
- Фотографија – Историја – Банат 63
- Фрањевачки самостан (Суботица) – Збирка књига 8
- Хаваш, Карољ 42
- Хајнау, Була Јакаб 80
- Хајнрих, Јожеф 85
- Хегедиш, Шандор – Цртежи 114
- Хемијско-технолошка школа (Суботица) 144
- Херцег, Ференц 131
- Хидротерапија – Вршац – 19–20. в. 117
- Хорват, Золтан – „Bácsalmás” 105
- „Csak nézni kell ezeket a rajzokat – –” 264
- Чаки, Пирошка Ш. – „Könyv, könyvtár, olvasó” 68
- Чат, Геза – Дневници 112, 264, 265
- Шафер, Пал 46
- Швалб, Миклош 45
- Шевељ, Михаљ – „Bácsalmás” 105
- Шедел, Хартман – „Liber Chronicarum” 15, 120, 123
- Шинко, Ервин 34
- Шомјо, Золтан 35
- Штампа – Суботица 74
- Регистар серијских публикација у којима су објављени радови Ж. Кункин и радови о њој**
- 7 Nap vidi Hét Nap
- Bácsország ISSN 1450-6831 52, 54, 55, 57, 62, 63, 70–72, 74–76, 78, 80, 81, 83, 87, 89–82, 98–100, 105, 112–119, 121–123, 126, 131, 133–141, 145, 190, 199, 204
- Библиотекарски годишњак Војводине ISSN 0523-4603 16, 18, 27, 30, 175–188
- Bilten = Közlöny 25
- Vajdasági Könyvtári Hírlevél ISSN 1451-6764 93, 109
- Глас библиотеке ISSN 0353-7595 67
- Годишњак Библиотеке Матице српске ISSN 0351-3580 218
- Дневник ISSN 0350-7556 15

Dolgozók ISSN 0416-2277 146, 214
Eх Pannonia ISSN 0354-9151 102, 108, 132, 266
Завичајац ISSN 1450-9164 110
Златна греда ISSN 1451-0715 103
Jó Rajtás ISSN 0350-9141 220, 225, 226, 237, 240
Könyvtári Levelező/Lap ISSN 0865-1329 66
Létünk ISSN 0350-4158 17
Magyar Könyvszemle ISSN 0025-0171 59
Magyar Szó ISSN 0350-4182 19, 49, 60, 68, 104, 106,
125, 142, 147, 151, 152, 157, 158, 161, 166, 167, 169–
173, 205–207, 211, 216, 219, 222, 223, 227–236, 238,
239, 242, 259, 260, 262, 264, 269, 270
Műhely ISSN 0138-922X 265
Nove subotičke novine ISSN 2560-3655 208
Paksi Tükör ISSN 1218-2109 217
Palics és Környéke ISSN 1450-7331 77, 84–86, 88
Pro memoria 24
Regional ISSN 2217-2173 120
Rukovet ISSN 0035-9793 33–48, 50, 94, 95, 143
Szabad Hét Nap 51, 53, 58, 61, 213, 241
Subotičke novine ISSN 0351-6466 20, 23, 148–150,
156, 162, 163, 168, 209, 212, 221, 253–258, 261
Tanulmányok ISSN 0354-9690 82
Új Kép ISSN 1450-5010 130, 144
Üzenet ISSN 0350-493X 12, 13, 28, 65, 107, 203
Hét Nap ISSN 0352-2717 22, 32, 111, 124, 127–129,
153, 160, 165, 189, 196–198, 210, 215, 243, 263
Híd ISSN 0350-9079 56, 69, 97
Hungarológiai Közlemények ISSN 0350-2430 14
Családi Kör ISSN 0353-9121 31, 64, 73, 155, 164,
191–195, 224
Csongrád Megyei Könyvtáros ISSN 0133-705X 26,
29, 79

Скраћенице

Бр. – број
Год. – година
Évf. – évfolyam (година)
i. e. – id est (to jest)
Књ. – књига
Мађ. – мађарски

S. l. – sine loco (без места)
S. n. – sine nomine (без издавача)
Sv. – sveska
Sz. – szám (број)
Srp. – srpski
Стр. – стране
Faks. – faksimil
Шт. – штампано

Литература

Бабовић, Мирјана и Светлана Јанчић. Алфа-
бетски каталог монографских публикација, Бео-
град, 1991.

Бореновић, Дијана. „Библиографија Ех Pannonia
17-21, 2013-2017”. у: Ех Pannonia, 22, Суботица,
2018, 73–82.

Vajdasági Magyar Digitális Adattár
Vasić, Sanja. Bibliografija priloga o Gradskoj bi-
blioteci Subotica u „Subotičkim novinama”, (1945-
2015) : master rad iz predmeta Bibliografski istraži-
vački metodi, Sombor, 2018.

Вељановић, Зоран и Дијана Мусин. Библио-
графија Ех Pannonia 1–16 : 1996-2012, Нови Сад
2013.

Ispánovics Csapó Julianna. A jugoszláviai ma-
gyar irodalom 1996–97. évi bibliográfiája, Újvidék
2001

Ispánovics Csapó Julianna. A jugoszláviai ma-
gyar irodalom 2002. évi bibliográfiája, Újvidék 2010

Kiss Gusztáv, Farkas Attila. Üzenet : (1971–
1997), Szabadka 1998.

Merković, Lazar i Izabela Papdi. „Bibliografija
časopisa za književnost, umetnost i kulturu Rukovet
: 1955–2014.”, u: Rukovet, 5–8, 60, Subotica 2014.

Папди, Изабела и Ивона Војнић Хајдук. „Биб-
лиографија издања ДО Монографија Суботица и
гласила Pro memoria”. у: Ех Pannonia, 25, Суботи-
ца 2021, 45–74.

Узајамна библиографско-каталожка база
COBIB.SR

Независни истраживач

Од ране младости на градилишту

Деже Лудаши (1944–2023) свакако је један од оних суботичких архитеката који је оставио најдубљи траг на изгледу модерне Суботице која је настајала после II светског рата.

Са њим сам се по договору нашао због интервјуа у његовом дому јануара 2015. године. Био је љубазан домаћин и срдчан саговорник. На сва питања одговарао је одмах врло прецизно што је могао да уради само човек који је у свом послу прошао, што би наш народ рекао, „сито и решето“.

Када сте постали свесни да је архитектура нешто чему желите да посветите Ваш живот?, упитао сам мог саговорника.

– Ја, као дете одмах сам био укључен у грађевинарство. Мени је отац био приватник и практично, када је почињало летње ферије, ја сам већ други дан морао бити на градилишту. Тако да сам рано почео да се бавим грађевинарством. А једне године отац је имао несрећу. Радио је неку фарму у Зобнатици и практично сам сваки други дан требао бициклом да изађем из Суботице, да видим шта има на лицу места, шта се догађа, шта је потребно, шта је са радницима, тако да сам већ врло брзо почео са овом професијом. Потом сам се уписао у средњу грађевинску школу коју сам завршио у Суботици 1964. године и потом се уписао на Београдски архитектонски факултет који сам завршио 1969. године.

Одмах сам се запослио у Бачкој Тополи у *1. мају*. Тамо сам био две године. Потом сам дошао овде у Грађевински институт. Заправо онда се фирма звала Завод за грађевинарство при Вишој школи. Ја сам седамнаест, осамнаест година радио у истој фирми, али смо ми имали не знам колико назива, практично толико сам био под истим кровом, а радио сам у другим фирмама. Тако је то било у то време, присећа се господин Лудаши.

Кажете да сте студирали у Београду где су предавали истакнути професори који су били и чувени архитекти. Да ли Вам је неко посебно остао у памћењу, неко кога сте посебно ценили?

– Богдан Богдановић ми је био најугледнији професор. Његов асистент је такође био истакнути инжењер. Имао сам стварно и добрих, али и неколико професора који нису били баш најбољи предавачи. Али, ипак, мени је било главно да завршим факултет што пре. Наиме, када сам завр-

шио средњу школу мени је умро отац и практично сам ја сам остао, сам сам себе финансирао док сам био на факултету. Практично, од наследства сам завршио студије. Живео сам одвојено од своје маме, а циљ ми је био да што пре завршим факултет.

Можете ли да се присетите који је први објекат у чијем сте пројектовању овде у Суботици учествовали?

– Требало је да направим идејни пројекат аутобуске станице, на истом месту где сада стоји аутобуска станица. Међутим, ипак није дошло до реализације јер је постигнут споразум са урбанистима да се промени место аутобуске станице. Пар година се спомињало више локација. Онда су се опет вратили на стару локацију, али ја нисам учествовао у реализацији тог пројекта.

Колико се сећам као једна од локација која се

Токио у изградњи

најчешће спомињала тих година била је недалеко од Радијалца, а подразумевала је комплетно рушење десне стране Рудић улице, јер се сматрало да је то место на коме се најлакше може спојити све оно што долази са севера, истока, југа или запада. Како памтите те расправе међу стручњацима где шта сместити? Може ли се то време назвати неком врстом конфузије и тражења где би се и шта би се радило и рушило?

– Ја знам да је практично најозбиљније место за подизање нове аутобуске станице била локације преко пута железничке станице. Тај блок је требало преуредити, јер *Солид* је био са једне стране. Са друге стране су били неки стамбени објекти. То је било најреалније јер је ту била железничка станица. Међутим, тај план није реализован.

Године 1984. Удружење архитеката Суботице организовало је једну велику изложбу на којој

су показана највећа достигнућа у области грађевинарства и архитектуре у Суботици после II светског рата. Тамо је презентовано и неколико Ваших великих и значајних објеката. Користећи изложбу као извор података, посебно ме занима подизање једне дуге зграде која се налази на углу Бајнатске и Јо Лајоша на Прозивци. Подигнута је 1974. године. На Прозивци сте имали још неколико објеката. Чега се сећате из времена настајања тог великог градског насеља?

– Практично, ту је ишла та Првомајска улица са отвореним током потока. И кад погледате тај терен, то је било невероватно. Висинска разлика најниже тачке Прозивке пре градње и површине Е5 пута који је био највиша тачка је износила 8 и по метара.

Толико је у ствари био нижи тај средишњи део. Практично *Интеграл* је добио тај простор да се тамо гради стамбена зграда. Било је замиш-

љено да се корито реке која је текла Првомајском улицом затвори и да се ту направи шеталиште, да буде повезано са центром града, а одатле повезано са другим крајем града Сајмиштем / Халом спортова/. Тако је почело да су направљени објекти, а између њих остављен тај широк простор између зграда. Ту је био планиран парковски део и шеталиште. Ту је направљен и споменик. Међутим, после се одустало од тога.

Интеграл је онда усвојио једну нову технологију. Применио је тунелску технологију којом се могло јако брзо градити. Те објекте је *Интеграл* радио за 12 месеци, практично од пројектовања до предаје кључева. Та дугачка зграда дужине 180 метара састоји се од 6 ламела и то П+7 и П+8 висине. И то је изграђено за годину дана.

Ми смо са једном екипом из *Интеграла* – њих петоро и нас двојица, ја и Лајчо Стипић са Института, обишли такве објекте у Копру, јер су тако тамо већ правили зграде Словенци, видели смо каква је то технологија и онда смо применили исту ту технологију јако успешно. Истом технологијом правили смо станове у Црној Гори. И кад смо дошли тамо на разговор ја сам био у екипи *Интеграла*. Они нису веровали да ће суботичка фирма моћи то да сагради за годину дана. Они су рекли: „Испод 4 године немогуће“. Уговор је склопљен и објекти су направљени у року.

Кажете да је та технологија била крута.

– Па јесте. Знате то су грађевине од бетонских елемената. Носећи зидови су од армираног бетона, међуспратна конструкција исто. Практично, врло мало је требало ту да се зида. А ми смо већ применили монтажне елементе. Крутост је у тој технологији бетона, тунелске оплате која се примењује да се добију елементи који су најједноставнији за извођење. Практично, није баш захвалан за пројектанте. Много је лакше радити на неки други начин него применити овако круте димензије.

Колике су величине станови били на Прозивци?

– То су били углавном двособни станови. Врло мало је било једно и по собних, а врло мало и трособних. Пола собе је било намењено за децу. Без обзира што је то рађено у тој оплати, мислим да је све успело доста добро. И код следећих објеката ми смо већ направили добар искок, тако да кад смо дошли на место Токија, ови објекти су били много флексибилнији, бољи, лепше су изгледали него што су то објекти на Прозивци.

Да ли сте Ви учествовали у пројектовању небодера који се налазе на Београдском путу?

– Па ја сам радио све те објекте исто. Практично све те објекте који су у почетку рађени у тунелу ја сам пројектовао. То је ишло годинама и на овој локацији Токија и на Прозивци. То сам ја

пројектовао. После су почели други из Института. Касније је неке објекте пројектовао *Стандардпројект*.

Кажете да је то било лепо замишљено. А ево тек пре неку годину Прозивка је добила своју променаду и уређен парк, види се да људи уживају тамо. Станови на Прозивци су постали тражени. Очигледно је да сте много тога планирали на почетку градње, али није било новца да се све заврши, па је Прозивка дуго била само спаваоница.

– Видите, то су били социјални случајеви. У почетку они су били главни становници јер су се станови делили. СИЗ /Самоуправна интересна заједница/ је био наручилац. Паре из фирме су се сливале у фонд СИЗ-а и онда су се станови делили фирмама сразмерно њиховом улагању. У почетку ми нисмо радили ни продавнице, ни школе, ни обданишта – ништа од тих ствари. Било је предвиђено да ће се то реализовати у каснијој фази. Нажалост, ја у тим пословима већ нисам био присутан, а то је можда већ и мало раније требало почети радити, али у сваком случају данас је то већ изграђено и доста тога мислим да добро функционише.

Једна од кућа која је сасвим другачије пројектована јесте експериментална зграда у Власеничкој улици. Она је направљена 1976. године. Зашто се назива експерименталном?

– *Новоградња* је овде постојала и овде у Суботици је био центар. Њој је припадао *1. мај*, *Интеграл*, *Будућност* и *Зидар* из Бечеја – практично те фирме. И свака фирма је имала своју технологију. *Интеграл* је имао тунелску оплату, *1. мај* је имао неке монтажне блоковске системе. Кањижа је исто имала неки преднапрегнути систем. Онда је требало да се нађе неко решење које би било одговарајуће и економски и функционално. *Интеграл* је задужен да се направи та експериментална зграда. Практично, ми смо користили неке елементе са објеката Прозивке, неке монтажне елементе од опекарских производа из Бачке Тополе, а неке ствари су радили и Кањижани. Главни циљ је био да у овој усмереној стамбеној изградњи да видимо који су ти материјали који су по функцији одговарајући, по цени, начину извођења да имају неку предност како би фирма зарадила. Онда смо одабрали да сваки стан на одређени начин буде другачије решен од другог стана, а становници који су добили те станове требали су дозволити да се прати како се понашају ти елементи који су били новина и који су тамо примењени. Извођачи су требали на лицу места да вреднују све добијене податке о елементима и да на основу тога усвоје шта ће се и како ће се радити. Но, нажалост, ту нека слога између извођача није постојала. Свако је то радио онако ради партијског задатка, мада је то био јако добар захват. Касније се промене нису могле пратити зато што станари нису пуштали стручне људе да улазе у станове и гледају и сни-

Геронтолошки центар

мају како се који материјал понаша.

Геронтолошки центар је једна од највећих зграда у Суботици. Често се могло чути од људи са стране да је то један од најмодернијих објекта који су направљени за бригу о старим лицима.

– Кад смо добили тај задатак, онда смо са инвеститором отишли у Мађарску, Словенију и Хрватску јер су тамо они већ имали такве објекте. Слични објекти су овде постојали само у Београду. Ми смо обишли те објекте и на основу тих података видели шта им одговара, а шта не. На основу њихових искустава пробали смо да не направимо исте грешке, а да преузмемо оне позитивне елементе које су они имали. Тако смо и урадили и могу Вам рећи свако је хвалио како је то лепа зграда.

Међутим, после пар месеци, пошто је тамо био смештен мали број грађана и било је доста празног простора, то је две године кориштено као хотелски смештај за одређене људе. Но, након три, четири године Ви тамо нисте могли да добијете место, толико је постало популарно и сви су хтели већ онда да дођу у овај дом. Некима је био велики проблем што је капацитет кухиње и праоне био много већи од броја станара дома. Међутим, свесно се ишло у то јер су направљени и ови клубови по месним заједницама чији су чланови могли да користе услуге објекта: храну и прање. Тако је било периода када су били попуњени сви капацитети објекта – не само смештајни него и остали.

Ви сте пројектовали, чини ми се овај део где људи добијају станове, живе у њима, али су стално под бригом запослених из Геронтолошког центра.

– Видите, ту практично има три објекта. Једно крило састоји се углавном од једнокреветних и мало двокреветних соба. Има и једно крило где су станови пензионера. Практично, пензијски фонд Суботица имао је средства за градњу. Дешавало се да по смрти пензионера који су добили станове родбина наслеђује то. Е, да не буде тога, онда су одлучили да када праве станове, ти станови остану њихова својина како би се увек могли по смрти старих давати на коришћење новим станарима. Та централна зграда је давала одређене услуге. Године 2010. ја сам пројектовао још једно крило које је требало да буде мало комфорније и комотније. Нажалост, због недостатка средстава тај пројекат није реализован.

Регионални рачунарски центар, недалеко од Економског факултета подигнут је 1977. године. Тамо је смештен први велики рачунар у Суботици. За његов рад требало је обезбедити низ посебних услова: дупли под за инсталације, ниску температуру, посебно осигурање од електричних пражњења, спречавање приступа телефонским разговорима и радио везама. Били сте суочени као архитекта са масом захтева нове електронске технологије.

– Јесте, практично оваквих објеката није било

код нас. Било је код Мађара и они су нам дали упуте на који начин то да разрешимо. Тај објект је некако требало и засебно обезбедити. На пример, није смео бити ни један отвор на тој сали где су биле машине, ти компјутери. Требало је да се ради дупли под, да се испод проведу инсталације и вентилација. Били су и неки други услови, а безбедност је била јако велика, практично да се ништа не може прислушкивати шта се ради у тим просторијама.

Оно што је било најкарактеристичније је Фарадејев кавез који је требало направити да би се онемогућило прислушкивање од ван.

– Нешто звучне изолације смо ми имали, али ништа нарочито, то није било примењиво. Онда још нису били такви захтеви. Тај Фарадејев кавез, то су радили у Београду, јер је физика основ за то. Они су знали шта да се ради и урадили су то тако да није било проблема приликом коришћења.

Токио је подигнут 1979. године. Са друге стране улице почињао је заштићени историјски центар. Какав сте ту имали изазов као архитекта?

– Па, ми смо већ добили урбанистичко решење које смо требали да применимо. Највећи проблем је било једно дрво – тиса, које је било метар, метар и по од самог објекта. Дрво је требало сачувати на сваки начин. Онда смо направили метални обруч око дрвета које је заштићено и стоји и дан данас. А када смо ми већ дошли на лице места пројекат је одмах почео да се гради јер је све било очишћено и припремљено за градњу, присећао се архитекта Деже Лудаши.

С обзиром да сте већ знали ту тунелску технологију како се понаша, шта сте променили у односу на Прозивку да бисте добили лепше станове у Токију?

– Па видите, ја сам причао да је била оформљена радна секција која треба да прати ову изградњу. Практично 5 инжењера из *Интеграла* и нас двојица из Института. Лајчо Стипић је био са мном и онда смо сарађивали. Било је тако договорено, пошто је било три архитекте, да ће архитекте радити неке пројекте и на основу тих пројеката одабраће се најбољи и тај пројекат ће се изградити. Кад смо их направили, онда је почела свађа чији је пројекат најбољи. Онда сам био још млад, да не именујем ко је био много искуснији, имао је иза леђа већ много више пројеката. Практично, ми смо се свађали јер нико није попустио да каже да је други пројекат бољи. Онда је у екипу са стране дошло још двоје урбаниста. Тада је директор урбанизма био Карчика Карло Денегри. Он је рекао: „Па пусти, зар не видиш да је Лудашијев пројекат за категорију- две боље решење него твоје“. Тада смо се најзад договорили и на основу тога рађени су ови објекти.

Видите, у почетку и ми смо требали да нау-

Рачунарски центар

чимозанат. Практично смо радили много, много једноставније објекте. Али како смо ишли све даље ми смо ипак радили одређене корекције. Ја сам био исто јако упоран и тражио сам одређена побољшања, да функцију објекта доведем у ред. Са те стране мислим да смо успели. Много лепше изгледају објекти и функционалнији су.

Да ли сте били под притиском политичких структура који су тражили да се у што краћем времену направи што више станова, а после ће се правити остало? О томе ми је својевремено говорио и Карло Денегри.

– Свакако да је и тако било. Најважније је било да се направи стан. *Интеграл* је у то време био у Југославији једна од најјачих фирми која је радила квалитетно, брзо и углавном се придржавао рокова. Они су имали кашњења, али у незнатној мери. Добра цена им је била већа него неких других предузећа, али су они стварно дали квалитет и оно што су вам они направили то је све било у року.

Робна кућа „Београд“ један је од ретких модерних објеката на Корзоу. На том месту, пре тога постојао је стари млин који је имао разне функције након што је престао да ради. Била је ту фабрика „Титовка“ и нека школа. Требало је нов модеран објект поставити тако да не искаче у односу на своје окружење. Како сте задовољни, ево после толико година, мада Робна кућа „Бе-

Експериментална зграда у Власеничкој улици

оград“ не ради већ дуго, али како сте задовољни оним што сте урадили?

– Па, јако смо задовољни. Ту сам са колегом Ласлом Коложијем урадио заједнички пројекат. Ми смо имали одличну сарадњу са инвеститором, сарадницима Робне куће *Београд*. Пошто су они већ радили више таквих робних кућа они су знали да нам кажу на шта да пазимо. Показали су нам и неке објекте. Оно што је био велики проблем јесте што су они желели 9.500 до 10.000 квадратних метара продајног простора. На овој локацији то се није могло направити јер је са једне стране била одређена висина објекта. Инвеститор није хтео да иде испод земље због подземних вода и онда смо гледали како да се то направи. Да не кажем да смо се свађали са Заводом за заштиту споменика, јер су они предвидели да робна кућа буде један метар виша од суседног објекта, а тај суседни објекат је најнижи на Корзоу. Практично, ту су дозволили један скок како би тај други део био виши од овог објекта, али никако није могао да се направи објекат који ће имати тражену површину. Онда смо задужили једног колегу да направи макете и да покаже шта они траже и шта ми радимо. Када смо то изложили, опет је било доста различитих мишљења. Међутим, онда је један од колега заштитара рекао: „Ви сте у праву и ваше решење је много боље него ово што ми нудимо.“ И онда су пристали и рекли да стварно овако треба радити.

Практично, направљена је само прва фаза

око 6.000 квадратних метара. Друга фаза требало је касније да буде направљена, али до њене реализације није дошло. Но, оно што је било најбоље, тај објекат је јако брзо исплаћен. Направили су такав промет да ни једна друга робна кућа није имала сличан промет у Београду.

Кажу да ако робна кућа жели да буде успешна незамислива је без паркинга. Да ли је у тој другој фази био планиран паркинг за робну кућу „Београд“?

– Мислим да је већ онда Корзо био затворен за саобраћај. Иза робне куће требало је да буде изграђен пут који је и данас актуелан. А исто тако било је предвиђено да се на месту *Старе пицерије* направи паркинг. Међутим, робна кућа није имала средстава за то. Тако смо ушли у пројектовање. После одређеног времена када су видели да стварно треба да се направи паркинг простор, размишљали смо о разним варијантама. Међутим, нису се погодили тако да је робна кућа остала без паркинг простора.

Раднички ресторан у „Северу“ је један леп велики функционалан објекат направљен 1979/1980. године.

– Па онда је *Север* била јака, велика фирма. Тај објекат је рађен за шест хиљада радника, шест хиљада obroка. Ту је била још једна здравствена станица за њихове запослене. Било је то јако добро решење. И јеловник је био добар, јела која су правили била су одлична. Тај објекат је рађен са

неком монтажном кровном конструкцијом. У почетку се извођач јако плашио како ће то извести. Када смо направили први елемент, онда су они стварно видели да то није сложен проблем, него доста једноставно и брзо су га завршили.

Овим сам завршио списак објеката који су били представљени 1984. године на тој великој изложби архитектуре у Суботици после II светског рата. Ви наравно радите и даље. Људима су посебну пажњу привукли објекти које сте радили за рачун некадашњег Завода за заштиту здравља на обали Палићког језера.

– Тај округли објекат, на месту некадашње ледаре, урадио је Ласло Коложи. Ја сам радио други објекат који је у току извођења више од десетак година. Под бравом је и у фази пропадања. Практично, док је доктор Зелен био у Заводу за заштиту здравља он је успевао на неки начин да сакупи новац, неке кредите како би се тај објекат изводио. Међутим, након његовог смењивања, овај други објекат је остао у таквом стању у којем је сада. Заправо, он је био у добром стању. Поткровље је било при завршетку, а пошто се тамо ништа није конзервисало, стварно је пропало. Нажалост, тамо је требало да буде лабораторија на спрату, а на приземљу и у подруму да буду заједничке радне просторије. На изванредној је локацији, па смо после тога радили неке варијанте да се претвори објекат у хотел. Нешто би се и могло направити, али треба наћи инвеститора који би уложио новац. Тај објекат би био стварно леп, исто као и суседни објекат виле Лујза који је изванредан. Чинили би једну целину мада ништа заједничко немају. Али њихова архитектура је слична. Мени је јако жао. Када смо почели да радимо Еко центар ја сам наговарао инвеститора и друге факторе да на неки начин и Багојвар укључимо у овај програм како тај објекат не би више пропадао. Одређеног напретка смо имали. Међутим, све је то остало онако како је сад. Нажалост, тај објекат Багојвар је јако леп, функционално је јако лоше решење, мало простора има. Још док сам радио у Институту радили смо неке варијанте за Војвођанску лутрију која је имала тај објекат, како би они уложили новац и оспособили објекат. Међутим, после ни они нису извели ништа од тога.

Од објеката овде у центру града посебну пажњу привлачи плава фонтана. Када смо разговарали пре њеног отварања, питао сам Вас да ли су урадили нешто како нисте желели. Тада сте ми рекли да је водоскок требало да буде виши, али су га они смањили. Како данас на све то гледате. Фонтане су омиљене у центру града. И она зелена, док је још функционисала, окупљала је мноштво људи током лета.

– Ја мислим да је та зелена фонтана била много лепша него плава. Мислим, облик јој је изванредан. Нажалост, мраз је направио своју

улогу, направио штету и зелена фонтана се више није користила. Мислим да су облици тамо много лепши него на плавој фонтани.

Код плаве фонтане је било условљено да морамо бити унутар ватрогасног базена којих је било три у Суботици. Нисмо смели изаћи из тог габарита, а нисмо могли бити ни мањи. Најпре су предвиђали да то буде од мермера. Они који су одлучивали о томе рекли су да ту не може ићи мермер због мрза, него ће морати бити нешто друго па смо онда договорили да буде са гранитом. После неколико месеци, сазнао сам да ће објекат бити ипак обложен керамичким плочама. И тако је направљено. Од представника фабрике *Жолнаи*, захтевао сам да нам доставе узорке. Требало је да буде три врсте боје и на основу тога да се да одобрење за извођење. Међутим, они су без тога направили све елементе. Ја сам отишао на годишњи одмор. Пре тога је одабрана опрема која ће се користити и са тим је условљено и какав ће бити облик млаза. Кад сам се вратио са годишњег одмора, онда сам сазнао да је инвеститор одбацио мој предлог и наручио сасвим другу опрему за фонтану која јесте јефтинија. Да је била набављена раније одобрена све би било много ефектније, а разлика у цени није уопште била битна у односу на цену улагања у тај објекат.

Адаптирали сте позориште „Лифка“. Једној старој пропалој, запуштеној згради вратили сте елеганцију и луксуз.

– Моја фирма је била у непосредној близини тога, тако да сам добро познавао све ствари око тога. Нажалост, скучен је тај простор за такву намену. У тај габарит морали смо да ставимо и биоскоп и позориште. Требали смо ту да имамо још неке просторије уз позориште. Међутим, због скучености простора и висине објекта, физички нисмо могли да урадимо. Објекат се користи. Корисници су били задовољни. Не знам да ли су још задовољни, али у сваком случају уместо онога што је било сада изгледа много лепше.

Нисте могли да искористите простор двооришта?

– Па, нажалост, ту има јако пуно станара и објекат није подељен по власницима, тако да сваки власник има одређени глас и требало би да прихвате и власници да се тамо може градити. И пошто смо ми у плану изашли из габарита, у том случају требало је сви да дају глас. Пошто неки нису хтели да прихвате тако нешто, морали смо остати у габариту.

Радили сте на адаптацији подрума „Жуте куће“ и на реконструкцији и адаптацији дела музеја.

– Само да Вас исправим. Практично, код *Жуте куће* у подруму нисмо ништа радили, само конструктивни захват смо имали зато што је објекат у таквом стању био да је требало да се ојача и

темељ и подрумски зидови. Али смо направили реконструкцију једног дела приземља, спрата и поткровља, тако да је један део објекта у функцији. Нажалост, други део није, нема средстава да се то даље уради. / подсетимо: разговор је вођен пре велике реконструкције *Жуте куће*/. А у вези са зградом музеја, знате да је тај објекат био штампарија, пре тога стамбена зграда, један део. Када смо то почели радити, било је планирано да радимо само уличну зграду, али се обим радова у међувремену проширио, па смо онда прикључили целокупан простор *Минерве* и тако смо направили пројекат. Пошто штампарија и музеј имају сасвим другачији карактер ја сам онда убедио инвеститора да тај простор мора бити другачији у односу на постојеће стање и да то мора да одговара функцији. Тако смо се и договорили. Почела је изградња, и онда једног дана дође одлука да не можемо тако наставити како је пројектовано, него да пројекат морамо прерадити. Практично, ја ту нисам ништа могао. Покушавао сам да направим приближно такав простор какав тражи музеј, али смо могли да изгурамо само оно што је сада направљено. То је у односу на оно што је било много боље, више је и објекат функционисао. Јесте да бих много више волео да је направљен и тај дворишни простор, да је наткривен јер са тиме био објекат добио јако велику и квалитетну површину.

И мултифункционалну.

– Јесте, јесте. Ту сам имао један незгодан сукоб са заштитарима. Практично знате да према Радијалном путу имате ону голу фасаду објекта. Ми смо направили решење да на неки начин и тај део обогатимо и направимо како треба по нашем мишљењу. У почетку су и њихови представници прихватили то и скоро смо већ били готови када су се појавили и рекли да нема ништа од тога, да не можемо другачије обликовати постојећу зграду него што сад то изгледа. Ја сам био јако љут јер та фасада ни на шта не личи. А да смо то обрадили како то ваља било би много лепше него што је сада. Али пошто су они закон, да тако кажем, морали смо да прихватимо да се изведе онако како сад стоји.

Да ли сте Ви радили улазну капију и тај хол према централном дворишту?

– Целокупну зграду смо радили. Користили смо столарију која је била. Ту смо изменили улазну капију и неку столарију. Остали су сви фасадни прозори, још су били доброг квалитета. Неки делови унутрашње столарије су дорађени.

О неким објектима насталим после II светског рата који му се баш не допадају Деже Лудаши каже:

– Па видите, та Робна кућа *Центар* није баш најбоље решење, па ни Отворени универзитет. У центру су, али нису баш најповољније решење.

Било је неких предлога да се другачије обликују фасаде, међутим, мислим да то не треба радити. Са друге стране, ја нисам присталица да мењам објекат, за то сам да ако је објекат добар, то до краја остане дело руке која га је направила. Имамо јако добре старе објекте. Нажалост, Суботица ту јако греша што не одређује веће површине где ће се градити. Када смо причали о Прозивци, практично је тада било одређено да ће се сви ти стари објекти околу срушити и да ће се ту наново градити. А шта се сад дешава. Купи се једна или две породичне зграде, па се на том месту направи стамбени блок са врло малим становима. Најчешће су то једнособни станови или гарсоњере. Јесте да људи немају новаца, али правимо неки други проблем за одређено време које ће бити осетљивији проблем. Са друге стране ништа њима није обезбеђено. Оно што треба: паркинг простор на пример – како реализовати

Направи се паркинг простор, засади се трава између тих плоча од бетона и то се исто вреднује као зелени простор. Ту би унапред требало да се обезбеди слободан простор и оно што треба око куће: травњак и слободан простор практично су само на папиру. Ви кад одведете доле децу, доле нема никаквог игралишта, куда ћете ићи са њима? Куда ће људи који имају слободно време, где ће га провести? Нема простора Јер свако се труди да само изгради објекат и да га преда са одређеним простором. Јер закон тражи да се то обезбеди. Онај програм око Прозивке лепо је почео. Међутим, данас се то ради онако како сам испричао.

Сад поготову, ради се о профиту. Јер са уношењем саобраћаја, ту поред објеката или између објеката – то свакако смета становницима, и бука и смрад, јер нико не може без кола. Нажалост, ми нећемо да градимо ни подземне ни надземне гараже. Ја не знам зашто се у Суботици толико труде да граде подземне гараже када су надземне много јефтиније и много лакше се може уклопити у амбијент, а у експлоатацији је неупоредиво много боље решење и јефтиније за изградњу и за коришћење. Немају такве пожарне опасности, али ето – где је висока подземна вода, ми хоћемо да градимо испод земље.

Био сам ја у гаражама које су биле не знам колико спратова испод земље. То је јако добро функционисало, али је то било у неком брду и тамо није било проблема са подземном водом. Оно што је ранијих година требало да се ради испод Трга Републике – гаража, мислим да је то било јако лоше. Предлог како за улаз, тако и за излазак јер је требало да се уђе поред Учитељског факултета, а да се излази опет у неку споредну улицу због саобраћаја би било много проблема, али и због противпожарних прописа, рекао ми је на крају интервјуа архитект Деже Лудаши који сам имао са њим у његовом дому јануара 2015. године.

Тамара Петковић

UDC: 050:069(497.113 Subotica)

Историјски архив Суботица

Летопис Историјског архива Суботица у 2024. години

Увод

Чланови колектива Историјског архива Суботица током 2024. године били су организатори стручних састанака архивиста и учествовали су у активностима које су организовали други архиви у земљи и иностранству. Најзначајнији догађај који је одржан у организацији нашег архива је међународна архивска конференција *17. суботички архивски дан*. Архив је у 2024. години био издавач следећих публикација: 28. броја часописа *Ex Pannonia, Subotica na granici, grad i ljudi* (13. XI 1918 – 4.VI 1920) *Beleške jednog arhiviste* аутора Стевана Мачковића, *Urbana patologija – upotreba prostora jednog grada iz provincije, društvo i istorija Subotice* (1867–2010) аутора Арпада Папа и Зборник радова који је пратио конференцију *17. суботичког архивског дана*.

Културно-пропагандна и образовна делатност

11. март

Ученици III б разреда Основне школе „Мајшански пут“ су у оквиру наставе предмета Природа и друштво посетили архив. Предавање са шетњом кроз депое, упознавањем са значајем архива је одржао Золтан Месарош, виши архивиста.

13. мај

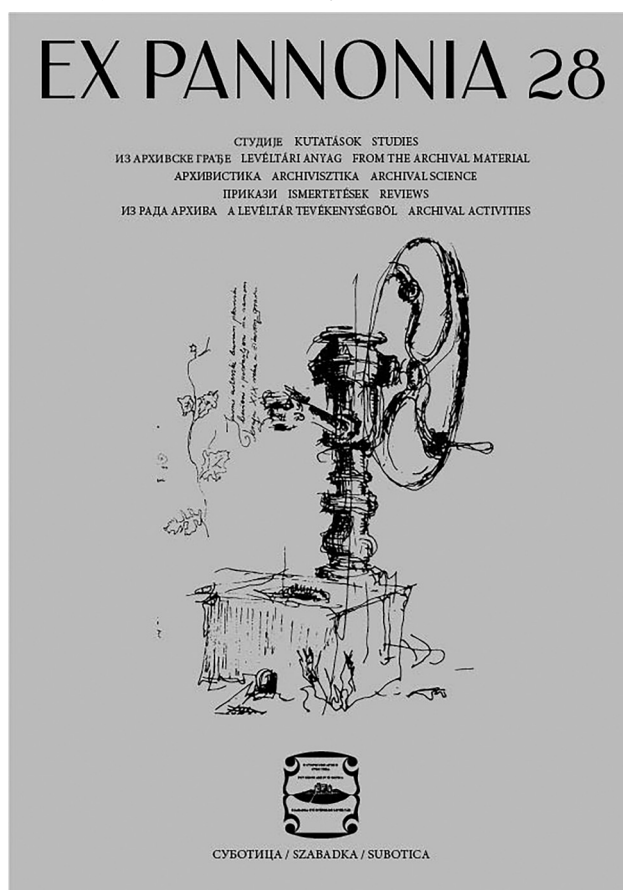
Чланови Фондације за истраживање породичних стабала из Мађарске (деветнаест чланова) је посетило наш архив. Стеван Мачковић, Тибор Халас и Хајналка Леваи су их дочекали, спровели кроз депое и упознали са радом и истраживањима родослова у нашем архиву.

30. мај

Друга група од девет чланова Фондације за истраживање породичних стабала из Мађарске је посетило наш архив. Стеван Мачковић, Тибор Халас и Хајналка Леваи су их дочекали, спровели кроз депое и упознали са радом и истраживањима родослова у нашем архиву.

15. септембар

Из штампе излази часопис Историјског архива Суботица *Ex Pannonia*, број 28. Часопис обрађује тематику завичајне историографије и подељен је на следеће тематске групе: Студије из завичајне историје, Архивистика, Из архивске грађе, Библиографије, Интервју, Из рада архива и Приказе. Часопис има 112 страна. Издавање часописа је помогао Град Суботица.

20–21. септембар

Историјски архив је организовао дводневну међународну архивистичку конференцију под називом *17. суботички архивски дан*. Тема овог годишњег скупа је била *Видљивост жена у архивској грађи*.

Конференција се одржавала у Великој већници Градске куће. Уводну реч и поздрав, након

кратке музичке тачке ученице Музичке школе из Суботице, одржао је Стеван Мачковић, директор Историјског архива Суботице. Након тога је уследио радни део са излагањем 10 реферата из земље и иностранства са видео презентацијама уз симултане преводе на мађарски и српски језик. Први пут Архив штампа Програмску свеску на српском и мађарском језику са сажецима радова. Излагачи су били:

- др Јожеф Бенешеи, МНА Архив жупаније Бач Кишкун, Мађарска;
- Загорка Авакумовић, виши архивиста, Архив Војводине;
- Геза Чока, Мађарски национални архив Жупаније Пешта, Мађарска;
- Сандра Марковић, архивиста, самостални савјетник II, дипл. правник, Државни архив Црне Горе;
- Миљана Ђорђевић, дипл. филолог, архивски саветник, Ивана Јовановић, дипл. социолог, архивски саветник, Историјски архив Ниш;
- Агнеш Немет, виши архивист, Архив главног града Будимпеште, Мађарска;
- Мирјана Миленковић, архивска саветница, Историјски архив Београда;
- PhD Адел Лакатош, архивист, Архив Калочке надбискупије, Мађарска;
- Софија Бабић, архивиста, Историјски архив Зрењанин;
- Доц. др сци Влатка Лемић, архивска саветница, Свеучилиште у Загребу, Хрватска.

Након вишесатног радног дела уследио је пригодан ручак уз дружење.

Други дан је био резервисан за обилазак нашег града и Палића уз наставак дружења учесника конференције.

Програм архивистичког скупа су подржали Министарство културе и информисања Републике Србије, Град Суботица и Мађарски Национални Савет.

10. октобар

Архив су посетили колеге архивисти из Словачког архивистичког друштва који су били на пропутовању. Госте су дочекали и упознали са радом нашег архива Стеван Мачковић и Золтан Месарош.

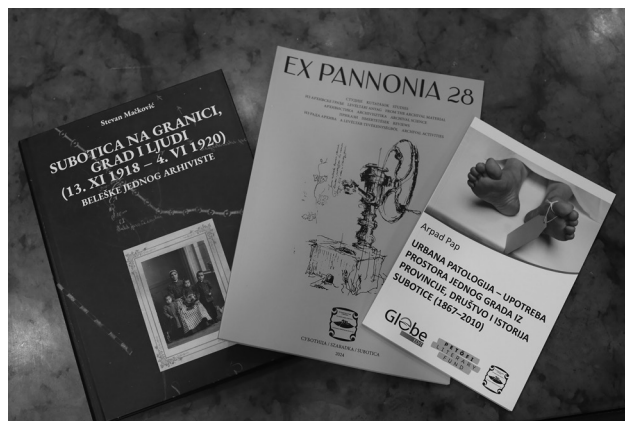
29. октобар

У великој већници Градске куће у Суботици одржана је промоција књиге Стевана Мачковића *Subotica na granici, grad i ljudi (13.XI 1918 – 4.VI 1920) Beleške jednog arhiviste*. На промоцији су говорили рецензенти књиге др Славен Бачић, аутор књиге и читала се рецензија др Золтана Деваварија. Издање књиге је финансирао Град Суботица, Историјски архив Суботица, *Интермед-Суботица АД*, *North Engineering doo*, *Goodwill*

Pharm doo, *ЖКП Погребно Суботица* и *Расвета доо* Суботица. Књига је штампана у едицији Посебна издања, има 26 поглавља и садржи 432 странице.

27. новембар

У Градском музеју Суботице одржана је промоција издања Историјског архива Суботице ; 28 броја часописа „*Ex Pannonia*“, „*Суботица на граници, град и људи (13.XI 1918 - 4.VI 1920) Белешке једног архивисте*“ аутора Стевана Мачковића, „*Урбана патологија – употреба простора једног града из провинције, друштво и историја Суботице (1867-2010)*“ аутора Арпада Папа. На промоцији су говорили аутори књига Стеван Мачковић, Арпад Пап и Дејан Мркић у име редакције часописа „*Ex Pannonia*“.

Међуархивска и институционална сарадња

19. јануар – 10. октобар

Обукама у раду у новом систему ИСКРА за обрачуна плата и других исплата у јавном сектору у Новом Саду присуствовали су Тамара Петковић, Санела Плетикосић и Роберт Шимон. Обука је била одржавана четири пута, прилагођена фазама преласка на нов систем.

13–15. март

Девети дани ICARUS-а у Хрватској су одржани у Осијеку, Хрватска. Тема скупа је била *Баштина без граница: културне и едукацијске праксе и нове перспективе*. Научном скупу је присуствовао Стеван Мачковић.

19–21. јун

Четвртом конгресу архивских радника Босне и Херцеговине, у организацији Травничког архива, присуствовали су Стеван Мачковић, Зоран Вукелић и Тамара Петковић. Зоран Вукелић је презентовао свој рад на тему *Школе и цркве*

– у фондовима Историјског архива Суботице. У организацији домаћина организован је обилазак Травника и родна кућа нашег нобеловца Иве Андрића.

1–3. јул

Међународном архивистичком скупу *Сента 2024* у организацији Архивистичког друштва Мађарске су присуствовали Стеван Мачковић, Татјана Сегединчев, Золтан Месарош и Дејан Мркић.

9–11. октобар

Архивистичко друштво Србије је у Сенти организовало VIII архивистичко саветовање. На саветовању се поред тема и радионица могло чути о положају Архива и запослених у струци у односу на савремено друштво. Састанку су присуствовали Татјана Сегединчев, Зоран Вукелић и Дејан Мркић.

15. новембар

Стручни надзор над радом архива је обавила четворочлана комисија из Архива Војводине коју је предводила Милена Поповић Субић. Надзор је извршен над свим областима рада које архив обавља у присуству директора и свих запослених у архиву.

26. новембра

Татјана Сегединчев је присуствовала VII седници Извршног одбора Архивистичког друштва Србије у Београду.

5–6. децембар

Наставак VIII архивистичког саветовања *Сента 2024* Архивистичког друштва Србије одржан је у Крагујевцу. Саветовању је присуствовала Татјана Сегединчев.

20. децембар

У Архиву Војводине у Новом Саду одржан је састанак на тему *Нацрт закона о изменама и допунама Закона о електронској управи*. Састанку су присуствовали Татјана Сегединчев и Зоран Вукелић.

Колектив

1. март

Колектив је након радног времена провео угодан део поподнева уз дружење на ручку у ресторану *Тинел* у Суботици.

8–12. новембар

За чланове колектива је организован петодневни стручни излет у Пољску. Колектив је обишао град Краков и рудник соли Вјеличка.

Закључак

У 2024. години стручни радници архива су објављивали своје радове, студије и приказе у више стручних часописа из архивистике и зичајне историографије. Путем штампе, радио и ТВ емисија популарисали су архивистичку струку и давали информације поводом разних јубилеја или догађаја који су се збивали. Рад са странкама и истраживачима се током године одвијао несметано на великом професионалном нивоу.

Arpad Pap: Urbana patologija – Upotreba prostora jednog grada iz provincije, društvo i istorija Subotice (1867–2010) (Prikaz knjige)

Knjigu Arpada Papa (Papp Árpád), koja je 2017. godine objavljena pod naslovom *Patologija grada (Város-Patológia)*, Istorijski arhiv Subotice sada je izdao i na srpskom jeziku. Smatram da je ovo primer koji bi trebalo slediti, jer bi bilo vredno zajednički razmišljati o našem gradu i u tom procesu prevazići i jezičke barijere. Takođe je dobro što je delo koje je prvobitno objavljeno u digitalnom formatu, kako se navodi u uvodu, sada objavljeno i u štampanom izdanju. Sigurno su i urednik i autor smatrali da su misli izražene 2017. godine i dalje aktuelne 2024. godine, a autor ovih redova može dodati da će biti aktuelne i 2025. godine.

Iako ima samo 81 stranu, knjiga u više od dvadeset poglavlja obrađuje probleme grada, koje je autor sistematski proučavao počevši od 1867. godine, a na red su došli i stanovništvo grada i njegova prostorna struktura (virilisti i gradsko jezgro), pre svega politička upotreba prostorne strukture. Proučavanje istorije grada nailazi na ozbiljne prepreke, jer je njegova subjektivnost lako uočljiva, a s druge strane delo Istvána Iványija u dva toma niko nije nastavio. Pored toga, postoji i jedan stav koji građanstvo grada prikazuje kao fenomen iznad nacija. Iz toga su proizašle i danas prisutne stereotipije. Autor s pravom kritikuje istoričare grada, koji nisu proučavali niti analizirali pitanje džentrija, zemljoradnika, građanstva, pa čak ni procesa urbanizacije. A to je bilo potrebno, jer je broj stanovnika grada rastao ubrzanim tempom. Autor iznosi podatke o stanovništvu (što bi možda bilo elegantnije prikazati u tabeli), a zatim se osvrće na opis načina života cincarskih trgovaca. Srednji i veliki zemljoposednici u gradu bili su Bunjevci, dok su Mađari bili mali posednici i nadničari. Zanatlije, koje su dolazile sa celog područja Monarhije, postepeno su se mađarizovale. Sloj srpskih i mađarskih srednjih zemljoposednika bio je tanak, ali su imali značajnu ulogu među trgovcima. Uloga Jevreja bila je posebna i veoma značajna, pošto mađarsko građanstvo nije uspelo da iznedri sopstvenu inteligenciju, jevrejsko stanovništvo koje se prilagodilo mađarskoj državnosti popunilo je ta mesta (u gradskoj administraciji, školama). Pored toga, značajnu ulogu imao

Arpad Pap

**URBANA PATOLOGIJA – UPOTREBA
PROSTORA JEDNOG GRADA IZ
PROVINCije, DRUŠTVO I ISTORIJA
SUBOTICE (1867–2010)**

je i džentri kao društveni sloj. Ipak, inteligencija je bila najmanji sloj, njen broj nije dostizao ni 2% (str. 11). Buržoazija je težila ka usponu, barem što se tiče spoljnog izgleda, ali je bila malobrojna, a još je bio prisutan i sloj zemljoposednika koji su živeli od poljoprivrede.

Autor putem analize liste virilista pokazuje kako se društvo promenilo, jer su na početku na ovoj listi bili zemljoposednici, dok kasnije ovu ulogu preuzimaju oni koji poseduju investicioni kapital. Autor traži analogije kroz ispitivanje društvene strukture drugih gradova. Zatim tabelama prikazuje i analizira obrazovanost. Deo koji prikazuje istoriju grada posle 1867. godine od izuzetne je važnosti za sve koji žele da razumeju grad, a autor takođe nastavlja u tom pravcu. U narednom poglavlju autor detaljno prikazuje i razmatra urbane karakteristike grada, koje su organizovane na centralizovan način.

Ne treba dokazivati centralni način organizacije

grada, jer je to vidljivo golim okom. Međutim, autor je obratio pažnju na način korišćenja prostora. Uopredio je Suboticu sa okolnim gradovima (Sombor, Baja, Novi Sad, Kecskemét, koji su po broju zgrada manji od Subotice i Segedin koji je po broju isti, ali po kvalitetu bolji), kao i sa Budimpeštom, koja je već tada bila svetski grad. Nakon toga razmatra pitanja u kontekstu spratnih zgrada. U ovom poglavlju autor takođe objavljuje brojne statistike i dve tabelle.

Autor nastavlja svoju analizu prelazeći na odnos stambenih objekata i centra grada nakon Austro-Ugarske nagodbe, oslanjajući se na zaključak Volkfanga Kašube (Wolfgang Kaschuba) da postoje građani i kvazi-građani. Za Suboticu autor primećuje da je dominirao kvazi-građanski sloj. Autor istražuje odnos prizemnih i spratnih kuća, kao i broj soba u stanovima. Zaključuje da je za veleposednike gradnja stanova za iznajmljivanje predstavljala novi oblik investicije, kao i posjedovanje vinograda. Takođe, u ovom periodu prisutno je izdavanje zemljišta, a na periferiji grada grade se nova stambena naselja, što i danas karakteriše grad.

Arpad Pap (Papp Árpád) dobro poznaje subotičke kafane i gostionice, o čemu je organizovao i izložbu. U ovoj knjizi je jedno poglavlje posvetio kafanama i gostionicama, zaključujući da su kafane zadovoljavale društvene i kulturne potrebe, dok ih je bilo svega 5, za razliku od gostionica kojih je bilo čak 245. Autor pretpostavlja da, ako se iz tih brojeva može zaključiti broj građana, onda bi ih bilo svega oko 200. Međutim, ovu strogu pretpostavku ublažava navodeći da su u gradu postojali čitalački krugovi, horovi i Narodni Kasino. Kosztlányi Dezső nije imao dobro mišljenje o tome. Autor iznosi i druge detalje o kafanama i barovima.

U sredini knjige govori se o gradskom centru. Struktura grada izražava celokupnu gradsku zajednicu i njene potrebe, te je i simbolična. Gradski centar se može posmatrati iz različitih aspekata, kroz više nauka, ali i iz političke perspektive. Naime, postoje mesta koja su istaknuta iz ugla politike, što su političke elite, kao i nauke, odavno prepoznale. Ovo ima uticaj na to koje se statue postavljaju, ali i na naziv ulica. Promene u ovim aspektima istovremeno označavaju i promene u istorijskim razdobljima grada. Počeci teritorijalne organizacije grada su bajkoviti sa sedam glavnih puteva, pa ulicama koje su dobile nazive po nekoj osobenosti ili nekom značajnoj osobi ili stanovnicima. U gradu su postojali krugovi i tek 1836. godine je doneta odluka o tome da se svim ulicama da naziv. Ovo se verovatno i desilo, ali do sad nisu pronađena imena.

Analiza naziva ulica moguća je od 1884. godine, a autor razlikuje nekoliko tipova naziva i analizira njihovu primenu, prvo do 1914. godine, a zatim promene od 1920. Nazivi ulica menjali su se i između 1941. i 1944. godine, kao i nakon Drugog svetskog rata, pri čemu su motivi za ove promene bili ideološki. Nakon sistema jednopartijske vlasti, nazivi ulica ponovo su se menjali – tom prilikom neki nazivi su

vraćeni, dok su drugim ulicama dodeljeni neutralni nazivi sa stanovišta nacionalne i dotadašnje ideologije. U tekstu se nalazi jedna interesantna tabela o nazivima značajnijih ulica, na osnovu kojeg se jasno vide značajne društvene promene, i promene suvereniteta.

U sledećem poglavlju se autor osvrće na postavljanje skulpture. Ovo je još jedan način prisvajanja gradskog prostora, gde se takođe ogleda ideologija i različita nacionalna pozadina. Nakon toga, autor prikazuje promene od podizanja spomenika Svetom Trojstvu do vremena nastanka teksta. Fenomen se jasno vidi na primeru postavljenog Hristovog spomenika i spomenika ranjenom vojniku, koji je prvobitno realizovan kao mađarski memorijal. Mađarska državna komisija za negovanje uspomena na poginule junake (Hősök Emlékét Megörökítő Országos Bizottság) je dala nalog da se izradi skulptura, ali je nakon rata preoblikovan tako da vojnik od prepoznatljivo mađarskog postane prepoznatljivo srpski vojnik. Postavljanje ili uklanjanje ostalih javnih spomenika uvek je bilo u skladu sa zahtevima vladajuće vlasti, što autor detaljno prikazuje kroz ove priče. Osim toga, analizira uticaj promena koje su nastupile tokom socijalističkog režima. Gradski centar ima i simboličnu dimenziju, koja se ogleda u izboru lokacija za etničke i političke događaje.

Na način korišćenja gradskih prostora i dalje utiče agrarni karakter Subotice i njene šire okoline, kao i činjenica da su Mađari, Hrvati i Bunjevci u većini katoličke veroispovesti. Verski događaji i političke okolnosti u određenim periodima međusobno su se odražavali – na primer, između dva svetska rata izražavalo se jedinstvo južnoslovenskih naroda, dok je tokom Drugog svetskog rata centralni događaj bila mađarska proslava Dana novog hleba. Posle ratnog perioda, centralni događaji održavali su se na najvećem trgu, a sa promenom političkih okolnosti menjala se i njihova upotreba. Na primer, paljenje badnjaka premestilo se ispred crkve ispred gradske kuće. U zadnjih dve decenije je postala je upečatljiva i uloga trubača i nacionalnih simbola na venčanjima.

Posle načina korišćenja gradskog prostora autor predstavlja dva verska i etnička fenomena tj. kako su oni koristili i kako koriste gradski prostor – jedna je žetvena svečanost, čije formiranje i promene prati, dok je drugi „Srpski Božić“ i paljenje badnjaka. Poslednje poglavlje pomalo odudara od upotreba velikih prostora, jer analizira raspored sedenja na gradonačelnikovom balu.

Autor je za svoju relativno kratku knjigu koristio bogatu stručnu literaturu, koju svakako vredi pregledati i proučiti. Njegov stil pisanja nije lak, te stavlja na test pažnju čitalaca i njihove sposobnosti interpretacije teksta. Osim toga, na kraju pojedinih poglavlja nedostaju jasno sročeni i pojednostavljeni zaključci, dok na kraju same knjige izostaje završno rezimirajuće poglavlje. Uprkos tome, ovo delo je dragocen i značajan rad, koji svakako vredi pročitati, pa čak i ponovno se vraćati na pojedine delove.

Аутори у овом броју

Васић, Јасна, независни истраживач

Војнић Хајдук, Ивона, виши дипломирани библиотекар, Градска библиотека Суботица

Либман, прим. др Емил, специјалиста интерне медицине, субспецијалиста гастроентерологије, независни истраживач

Либман, др Зорица, специјалиста педијатрије, субспецијалиста неонатологије, независни истраживач

Мачковић, Стеван, историчар, архивски саветник, директор Историјског архива Суботица

Месарош, Phd Золтан, историчар, виши архивиста, Историјски архив Суботица

Мркић, Дејан, архивски помоћник, Историјски архив Суботица

Њагул, Смиљан, новинар, независни истраживач

Папди, Изабела, дипломирани библиотекар – информатичар, Градски музеј Суботица

Петковић, Тамара, дипломирани економиста, архивиста, Историјски архив Суботица

Сегединчев, Татјана, историчар, архивски саветник, Историјски архив Суботица

Славић, мр Карло, магистар пољопривредних наука, независни истраживач

Упутство сарадницима

Прилози за часопис *Ex Pannonia* достављају се на адресу redakcija@suarhiv.co.rs до 30. јуна за број који ће бити објављен у текућој години.

Радови се прилажу као е-mail прилог (Attachment).

Рад може бити на српском језику писан ћириличним писмом, мађарском или хрватском језику.

Структура радова за рубрике **Студије**, **Архивистика**, **Из архивске грађе** је следећа:

- име и презиме аутора;
- установа у којој ради;
- Наслов рада;
- Сажетак (50–100 речи);
- Кључне речи (3–10);
- текст (напомене се у тексту наводе преко *Footnote* у непрекидном низу од 1);
- Извори и литература;
- Резиме (200–400 речи);
- Наслова рада, Кључне речи и Резиме на енглеском језику.

За радове у осталим рубрикама Сажетак, Кључне речи и Резиме нису неопходни, док су остали елементи чланка обавезни.

Форма текста:

- текст MS Word;
- стил Normal;
- фонт *Times New Roman*, 16pt наслов, 14pt поднаслови, 12pt основни текст, 10pt напомене;
- проред *Single*;
- напомене преко *Footnote* у непрекидном низу од 1.

Илустрације које се прилажу уз рад морају бити адекватно скениране (довољно велике резолуције и јасно читљивог текста, уколико га има). Све илустрација морају бити означене бројем, морају имати легенду написану у посебном MS Word документу и назначено место унутар текста где ће се наћи, ако је њихов редослед од значаја.

УДК:
Библиотека Матице српске

Прелом и припрема за штампу:
Бојан Самарџија

Штампа:
Grafoprodukt d.o.o., Суботица

Тираж:
250 примерака

Слике на корицама:

Скулптура вајара Михаља Кара на фасади Нићин палате, Трг слободе 2, Суботица
Нацрт за кућу гђе Кларе Манојловић на Палићу: Ф. 47, odl. 1350/1925.
Ф. 327, Дом омладине и пионира Суботица
Ф. 54, Аутомобилски клуб Краљевине Југославије - Секција у Суботици (1925-1945)

У финансирању овог броја часописа учествовао је Град Суботица

CIP - Каталогизација у публикацији Библиотеке
Матице српске, Нови Сад

930.25 (497.113)

Ex Pannonia / redakcija Stevan Mačković, Tatjana
Segedinčev, Zolna Matijević, - 1996, Br. 1. - Subotica:
Istorijski arhiv Subotica, 1996-.; 30 cm

Godišnje
ISSN 0345 - 9151

COBISS.SR-ID 74467596